

HANDLEIDING

TOT DE LEER

VAN HET

MILITAIR GENEESKUNDIG ONDERZOEK

(HET VISITEREN)

DER MANSCHAPPEN, BIJ HUNNE INTREDE IN, EN HUNNE VERWIJDERING UIT DE DIENST

IN VERBAND MET

DE ZIEKTEN EN GEBREKEN, DIE VOORGEWEND, NAGEBOOTST, WILLEKEURIG VOORTGEBRAGT, OF VOORBEDACHTELIJK VERBORGEN KUNNEN WORDEN,

TEN GEBRUIKE BIJ

HET ONDERWIJS AAN 'S RIJKS KWEEKSCHOOL VOOR MILITAIRE GENEESKUNDIGEN.

DOOR

A. W. M. VAN HASSELT,

RIDDER DER ORDE VAN DE EIKENKROON, MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTOR, OFFICIER VAN GEZONDHEID DER EERSTE KLASSE, LEERAAR BIJ GENOEMDE KWEEKSCHOOL.

TE UTRECHT,

BIJ J. G. VAN TERVEEN EN ZOON.

1856.

HANDLEIDING

TOT DE LEER

VAN HET

MILITAIR GENEESKUNDIG ONDERZOEK

(HET VISITEREN).

HANDLEIDING

TOT DE LEER

VAN HET

MILITAIR GENEESKUNDIG ONDERZOEK

(HET VISITEREN)

DER MANSCHAPPEN, BIJ HUNNE INTREDE IN, EN HUNNE VERWIJDERING UIT DE DIENST,

IN VERBAND MET

DE ZIEKTEN EN GEBREKEN, DIE VOORGEWEND, NAGEBOOTST, WILLEKEURIG VOORTGEBRAGT, OF VOORBEDACHTELIJK VERBORGEN KUNNEN WORDEN,

TEN GEBRUIKE BIJ

HET ONDERWIJS AAN 'S RIJKS KWEEKSCHOOL VOOR MILITAIRE GENEESKUNDIGEN

DOOR

A. W. M. VAN HASSELT,

RIDDER DER ORDE VAN DE EIKENKROON, MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTOR, OFFICIER VAN GEZONDHEID DER EERSTE KLASSE, LEERAAR BIJ GENOEMDE KWEEKSCHOOL.

TE UTRECHT,
BIJ J. G. VAN TERVEEN EN ZOON.
1856.

„As Soldiers are liable to serve in every variety of climate, to be exposed to frequent vicissitudes of temperature and weather, to undergo much fatigue and danger, and often to sustain considerable privations, .. no recruit, who is not vigorous, ought to be approved."

MASSY, *Instructions.*

GEDRUKT TE UTRECHT, BIJ GIEBEN & DUMONT.

VOORWOORD.

Dat het bezit eener kernachtige Krijgs-magt voor ieder Land, waar men op inwendige rust en krachts-betooning naar buiten begeert te bogen, even wenschelijk is als tot dit doel onmisbaar, behoeft geen het minste betoog. Het uitkiezen van manschappen tot de Land- en Zee-dienst geschikt, door deskundigen, is tot het verkrijgen daarvan eene hoofd-vereischte. De verwijdering van hen, welke verder geene militaire diensten kunnen bewijzen, behoort niet minder tot de voorwaarden der instandhouding van een actief Leger en eene goede Vloot. Het te keer gaan van veelsoortige bedriegerijen, nu eens met bedoeling om in 's Lands dienst te worden opgenomen, dan weder om te worden afgekeurd, is van beiden een noodzakelijk aanhangsel. Allen derhalve, die zulks aangaat, zij het op het harte gedrukt, dat de werkzaamheden tot dit onderwerp behoorende even gewigtig als veel omvattend zijn, en geenszins zoo ligt vallen in de uitvoering, als hier uit de groote, doch geheel

verkeerd geplaatste onverschilligheid van zoo velen zou kunnen worden opgemaakt. Het stoffelijk welvaren van den Staat, de zedelijke waarde van diens dienaren, zijn bij dezen arbeid ten naauwste betrokken. De Officieren van Gezondheid, zoowel als de Burger-geneeskundigen, welken het is opgedragen en die het niet behoorlijk ter harte nemen, vergrijpen zich tegen het welzijn des Lands, tegen het wezenlijk heil van hunne medeburgers, tegen de heilige en hier zoo invloedrijke roeping van hunnen stand.

Ruim dertien jaren heb ik mij onledig gehouden met de studie van dit onderwerp, waarvan de grondslagen in deze Handleiding zijn nedergelegd, en steeds werd ik meer en meer doordrongen van het hooge belang daarvan, werd ik meer en meer geleid tot den wensch, dat dit algemeen mogt worden ingezien. En ieder trouwe dienaar, wiens hart hoog en warm klopt voor Koning en Vaderland, moet dit inzien, want met hen is de Krijgs-magt ten naauwste verbonden, ja! één.

Over de inrigting en bewerking van dit Boek, heb ik slechts weinig vooraf te doen gaan. Ik hoop, dat zij, die het zullen raadplegen, daarin vinden mogen, wat hier te weten voornamelijk noodig is. Wel ben ik mij zeer goed bewust, dat ik deze rijke stof niet heb uitgeput, wel moet ik erkennen, dat de omvang, de uitgestrektheid daarvan, vooral in hare specialiteiten, mij soms zwaar hebben gewogen en voorzeker op sommige punten aanleiding hebben gegeven tot eene minder volledige behandeling, ... doch hier bedenke men, dat deze Handleiding eene eerste proeve uitmaakt, oorspronkelijk op dit veld in onze taal

bewerkt, en hier zie men, wegens de bestaande leemten, de nuttige strekking niet voorbij. Met het oog op die strekking zal men vinden, dat verscheidene Latijnsche woorden en zinsneden in den tekst zijn geweven. Men beschouwe dit niet als geleerdheids-vertoon; ik ging daartoe niet dan noode over, maar bezigde die taal, als bij het vulgus onbekend, opdat vele wenken, die tot ontdekking van bedrog moeten dienen, toch vooral niet dienstbaar zouden worden aan de uitvoering daarvan, opdat mijne Handleiding, voor eerlijke lieden bestemd, geene Handleiding worden mogt voor bedriegers! Mijns inziens is de mogelijkheid daarvan in alle bestaande werken over het Visiteren, in andere Landen uitgegeven, niet genoeg in het oog gehouden. Wat dit gedeelte van het Werk aangaat, de kennis namelijk van het simuleren en dissimuleren van ziekten en gebreken, zoo verkeerde ik in de gunstige gelegenheid om daarbij, behalve de reeds te boek gestelde ervaring van anderen en mijne eigene, verscheidene nieuwe, nog niet bekend gemaakte gevallen van voorwending te voegen, door het raadplegen van een Register ad hoc (zie § 32), sedert jaren door mij, op last van den toenmaligen Inspecteur-Generaal aangelegd en later, onder onzen tegenwoordigen hoog geachten Inspecteur, met ijver voortgezet. De ondervinding ten dezen van verscheidene verdienstelijke Officieren van Gezondheid bij de Landmagt werd daarin, althans ten deele, opgeteekend. Mogten er onder hen, en vooral onder mijne waarde kameraden bij de Marine en de Koloniën, worden gevonden, die na inzage dezer bladen te hebben genomen, daaraan een of ander nuttig geval, hun vroeger voorgekomen, of

eenige wijziging of verbetering aan dit Werk wenschten te zien toegevoegd, zij zullen mij met de mededeeling daarvan ten hoogste verpligten. Onder hen echter, moet ik bovenal erkentelijk melding maken van mijnen voormaligen leermeester en tegenwoordigen Chef aan onze Kweekschool, den Heer KERST. *Aan hem, die steeds met zoo hooge voorliefde vervuld is voor het Militair-geneeskundig onderwijs in het algemeen, en ook voor dit Leerstuk in het bijzonder, wijd ik gaarne den dank, mij in het bewerken van dit Boek, menige nuttige wenk te hebben gegeven, en mij zijne rijke Litteratuur vrijgevig ter beschikking te hebben gesteld.*

UTRECHT,
Maart, 1856.

VAN HASSELT.

ZAAK-REGISTER.

KORTE INLEIDING.

In de eerste tijden der geschiedenis van het krijgs-wezen was een bepaald geneeskundig onderzoek naar ligchamelijke geschiktheid tot militaire diensten onbekend. Alle vrije, weerbare mannen dienden den Staat in tijden van oorlog of gevaar. Zoo waren de oude *Persen* alle geboren soldaten.

Eene der vroegste overleveringen omtrent de keuze van manschappen voor de dienst, vindt men in de *Joodsche* geschiedenis; uit elken stam werden, na algemeene oproeping, de meest geschikte voorwerpen door hunne Rigters (Judices) uitgekozen.

Bij de *Grieken* bestond eene volstrekte algemeene dienstpligtigheid. De opschrijving tot de dienst werd door Volks-opzigters (Ephori) verrigt. Voor onwilligen en bedriegers waren reeds toen straffen vastgesteld; eerst de dood-straf, en toen deze niet genoeg baatte, te pronkstelling in vrouwen-kleederen! Met overeenkomstige bedoeling werd dáár en elders, in lateren tijd, naar men leest tijdens de Kruistogten, aan hen, die uit vrees achterbleven, een spinnewiel te huis gezonden.

De *Romeinsche* keuringen geschiedden door de Gemeenslieden (Tribuni). Reeds waren sommige vrijstellingen voor zwakken en gebrekkigen aangenomen. Ook bij de Romeinen leest men van

weerspannelingen (refractarii) en hunne latere gedwongene aanwijzing door Tuchtmeesters (Censores) wijst insgelijks daarop. Vooral echter deden zich bezwaren bij het in dienst stellen op, toen in de laatste tijden der Caesar's bij hen het werving-stelsel in zwang geraakte.

Nadat dit stelsel, ter vorming van leger-benden uit inlandsche vrijwilligers op hand-geld, of uit vreemde huurlingen, sedert de *Middel-eeuwen*, nagenoeg overal meer algemeen in gebruik is gekomen, en nadat heden ten dage in de meeste Landen en Staten van *Europa* verschillende vormen van dwang tot de krijgs-dienst (zooals door loting, in Frankrijk en bij ons; algemeene dienstpligtigheid, bijv. in Pruissen; pressen, zoo als bij uitzondering in Engeland; enz.) zijn ingevoerd —, heeft zich de dringende behoefte aan een naauwkeurig toezigt van Geneeskundigen op de persoonlijke zamenstelling der Legers levendig geopenbaard.

Het is over dit toezigt, dat in de volgende bladzijden zal worden gehandeld. Het is dit toezigt, dat één van de meest gewigtige dienst-pligten der Officieren van Gezondheid uitmaakt.

ALGEMEEN GEDEELTE.

§ 1.

Door de Geschiedenis voorgelicht, heeft men het nut van een algemeen geneeskundig onderzoek voor het Leger in onze tijden algemeen ingezien. Het is onmisbaar zoowel in het belang van den *Staat*, als tot welzijn van het *individu*. Door de ondervinding geleerd, heeft men bovendien de noodzakelijkheid daarvan gevoeld, uithoofde van de mogelijkheid tot veelvuldig *bedrog*. Dit toch is een ware kanker, die wel verdient, de onvermoeide aandacht der militaire geneeskundigen tot zich te trekken.

Van hoeveel gewigt het militair onderzoek is, kan worden opgemaakt uit de overweging van het gezegde van den beroemden Veldmaarschalk WELLINGTON: „dat de kracht der magtigste Legers regtstreeks afhankelijk is van het individueel *gehalte* van iederen soldaat in het bijzonder."

§ 2.

Het belang van den *Staat* is in verschillende opzigten bij het onderzoek betrokken.

Door het *aannemen* toch van zwakken en gebrekkigen verkrijgt deze niet alleen een slecht Leger, onbestand tegen de vermoeijenissen van den krijg, maar worden ook 's Lands uitgaven onnut bezwaard door eene overmatige bevolking der militaire zieken-inrigtingen [1].

Door het willekeurig, soms grillig, *afwijzen* daarentegen van geschikte voorwerpen, wordt de leger-magt noodeloos verzwakt, wordt hare vaste kern, de staande armée, vooral bij eene natie als de onze, weinig krijgszuchtig als die is, ligtelijk benadeeld.

Door *misleiding* over het hoofd te zien bij reeds dienenden, wordt de Staat dikwijls met het geheel of gedeeltelijk onderhoud van onwaardigen belast.

AANMERKING. Dat dit laatste niet gering is te schatten, blijkt uit het voorbeeld van Groot-Brittannië, alwaar (waarschijnlijk ten gevolge van verzuim of oppervlakkigheid bij het visiteren) in 1843 het getal der gegageerde en gepensioneerde militairen gelijk stond met het effectief bedrag van het actieve leger [2].

[1]) Behartigingswaardig zijn ten dezen opzigte de volgende regelen van PERCY en LAURENT, twee ondervindingrijke Gezondheids-officieren van het eerste Fransche Keizerrijk: »Combien n'avons nous pas vu, et nous en gémissions, les *hôpitaux* remplis de jeunes gens chétifs, petits, rabougris, infirmes, languissants, sans barbe et la moindre apparence de virilité, attendre misérablement la *réforme* ou la *mort!* Ces hommes manqués, inutiles à l'armée, croupissaient dans les hôpitaux, et il en est qui, *sans* avoir tiré un coup de fusil, ont *coûté* plus de cinq cent francs au Gouvernement."

[2]) Zie daarover GAVIN, *On feigned and factitious diseases*, London, 1843, pag. 14.

§ 3.

Wat het welzijn van het *individu* aanbelangt, ook hier is het nut van het onderzoek klaarblijkelijk. Personen, welke het in waarheid aan de noodige kracht of geschiktheid ontbreekt, en hun getal is groot [1]), worden door hetzelve tijdelijk of geheel van de krijgsdienst *ontheven;* zij kunnen dan ongestoord op andere wijzen nuttig werkzaam zijn voor hun vaderland, dat zij door de wapenen niet dan slecht zouden dienen. — Zij, daarentegen, die in het veld, op gevorderden leeftijd, of door gebreken in en door de dienst verkregen, onbekwaam zijn geworden, om zelve in hun levensonderhoud te kunnen voorzien, verwerven, naar aanleiding van een wel ingesteld onderzoek, van Landswege eene regtmatige *ondersteuning*.

[1]) Bij MASSY, *On the examination of recruits*, London, 1854, vind ik over dit punt aangeteekend: dat in *Engeland*, op een totaal van 150,000 gevisiteerde per-

sonen, over een tijdvak van negen jaren, er niet minder dan 50,000 zijn *afgewezen*. Alzoo is daarvan *een derde* ongeschikt voor de dienst bevonden! Een behartigingswaardige wenk tevens, om vooral bij het keuren van *vrijwilligers* scherp toe te zien.

§ 4.

Het *bedrog*, dat bij het visiteren zoo dikwijls eene even eigenaardige als moeijelijke verwikkeling oplevert, staat voor een groot deel in verband met de uiteenloopende *belangen* der te onderzoeken manschappen, bij hunne verschillende maatschappelijke of militaire *positie*. Zoo toch is onze Legermagt zamengesteld uit:

1°). Manschappen, door het lot, door de z. g. conscriptie, tot de krijgsdienst genoodzaakt, namelijk de *lotelingen* (miliciens, conscrits).

2°). Manschappen, die zich uit eigene beweging voor de dienst aanbieden, t. w. de *vrijwilligers* (volontairs, rekruten) [1].

3°). Manschappen, die voor anderen optreden, n. l. de *plaatsvervangers* (remplaçanten) en de *nummerverwisselaars*.

Door de *eerste* nu, wordt, uit onwil, vrees of anderzins, dikwijls ongeschiktheid voor de dienst voorgewend, bij wezenlijke geschiktheid, zeer ten nadeele van het maatschappelijk regt, daar hunne plaats, bij voorbijzien van het bedrog, door anderen moet worden vervuld.

Onder de *tweede* worden niet minder veelvuldig bedriegers aangetroffen, die zich, van ongeschikt dat zij zijn, als geschikt trachten voor te doen; dit strijdt meermalen tegen hun eigen belang, altijd tegen dat van den Staat.

Die der *derde* kategorie, in het bijzonder de remplaçanten, worden niet ten onregte betigt, aan beide de gezegde wijzen van misleiding zich het meest van allen schuldig te maken, al naar mate geldzuchtige of andere personele inzigten zulks medebrengen [2].

Bij hen *allen* eindelijk zal men later, wanneer zij begeeren de dienst te verlaten, zonder te vallen in de termen, daartoe bij de Wet bepaald, het bedriegelijk voorgeven van ongeschiktheid kunnen ontmoeten.

1) Hiertoe behooren mede de adspirant-*kadetten*, de adspirant-*kweekelingen*, de *jongelingen* bij de *Korpsen* en bij het *Instructie-bataillon* te Kampen, vroeger ook de z. g. *Regiments-kinderen.*

2) Het zal naauwelijks behoeven te worden herinnerd, dat deze beschuldiging vooral *niet* op alle *plaatsvervangers* van toepassing mag worden gemaakt. Men hoede zich hier voor eene onbepaalde vooringenomenheid, daar deze zeer ligt in harde onregtvaardigheid kan ontaarden. Onlangs werd mij door een' Hoofdofficier verzekerd, dat er tegenwoordig onder de remplaçanten veel meer brave soldaten worden aangetroffen, dan in vroegere jaren.

§ 5.

De *aanleiding* tot het militair-geneeskundig onderzoek is, in hoofdzaak, viervoudig:

1°) Geschiedt het *vóór* het in dienst treden van lotelingen, vrijwilligers, enz., ter bepaling van hunne geschiktheid voor den *militairen* stand in het algemeen en voor bepaalde *Korpsen* in het bijzonder.

2°) Komt het voor bij manschappen, die, na verstreken diensttijd (bij *expiratie* van dienst) zich *op nieuw* wenschen te verbinden (*réengageren*).

3°) Onderzoekt men de geschiktheid van sommige manschappen ter *overgang* tot eene *veranderde* of gewijzigde militaire betrekking, bijv. van lotelingen tot de staande armée, van de Regimenten Infanterie tot het Keur-korps, van de Landmagt tot de Koloniale dienst, enz.

4°) Wordt het ingesteld wegens *ziekten* en *gebreken* van reeds ingelijfde manschappen en oude gedienden, ter bepaling van *tijdelijke* verwijdering (met verlof, op non-activiteit, enz.), of van *finale* ongeschiktheid, — in verband met de uitspraak over de noodzakelijkheid van tijdelijken of voortdurenden geldelijken *onderstand* (gratificatie, gagement, pensioen), van geneeskundige *behandeling* in de militaire zieken-inrigtingen, enz. 1).

AANMERKING. Wijders heeft men, bij reeds dienenden, verscheidene *bijzondere* visitatiën, zoo als die, welke betrekking hebben op *vaccinatie*, *scabies*, *syphilis*, *tinea*, *mania*, enz. Zie de Verzameling der *Reglementen* 2).

[1]) Niet alleen de actieve, dienende militairen, maar ook reeds voor korteren of langeren tijd *gepasporteerden* kunnen, in sommige omstandigheden, na request, uit dien hoofde aan eene geneeskundige visitatie moeten worden onderworpen. — Nog is onlangs in verband met de Pensioens-wet bepaald, dat men ook de mindere *geëmployeerden*, *werklieden* en *bedienden* bij *Inrigtingen* van 's Rijks Land- en Zeemagt, op aanvraag van de Directeurs of Chefs dier inrigtingen, op de gewone wijze zal moeten visiteren en daarvoor geneeskundige verklaringen afgeven. Zie *Aanschr.* 26 Julij 1854, n°. 152.

[2]) Het zou zelfs eene wenschelijke zaak zijn, jaarlijks eene *algemeene* visitatie te doen van het *geheele leger*, ten einde dit, door het voordragen ter verwijdering van ongeschikten, die zich niet uit eigen beweging aanmelden, in steeds voor de velddienst meer bruikbaren toestand te houden. Vele militairen toch dienen langen tijd zelfs met belangrijke kwalen en gebreken, die hen in oorlogstijd zouden verpligten om achter te blijven. Een dergelijke maatregel zou echter eene groote uitbreiding van het leger vorderen en ook de uitgaven der schatkist sterk vermeerderen.

§ 6.

In het algemeen onderscheidt men bij het visiteren, ten opzigte van den *uitslag* daarvan: het *goedkeuren*, waarop de aanneming volgt, en het *afkeuren*, hetgeen bij *dienstzoekenden* tijdelijke of geheele *afwijzing* (»exemption" der Franschen), bij reeds *dienenden*, tijdelijke of geheele *verwijdering* uit de dienst (»réforme") ten gevolge heeft.

De *uitspraak* daaromtrent vordert alzoo, wegens den aard van deze hare gevolgen, hooge omzigtigheid. Immers, behalve de reeds vermeldde belangen van den Staat en van het individu, staat ook de *goede naam* van den militairen geneeskundige zelven hier dikwijls op het spel, en kunnen er voor hem uit een overijld oordeel groote onaangenaamheden voortvloeijen.

Het militair-geneeskundig onderzoek toch is niet alleen onderhevig aan eene onderlinge *contrôle*, daar de aangekomene manschappen, vóór de definitieve inlijving in het Korps, op nieuw moeten worden gekeurd, maar er kan ook, in gevallen van twijfel, door den Chef der Gen. Dienst eene *herkeuring* (her-visitatie) worden ingesteld, of deze aan speciaal daarmede belaste Officieren van Gezondheid, hetzij in permanente *Commissie* [1]), hetzij uit *andere* Garnizoenen, bij herhaling zelfs voor eene tweede of derde maal, worden opgedragen.

Daarenboven kan de Offic. v. Gez., die de keuring heeft verrigt, soms ook verantwoordelijk gesteld worden voor de geldelijke uitgaven of *onkosten*, welke uit het aannemen van ongeschikte voorwerpen kunnen voortvloeijen [2]).

[1]) Eene zoodanige *Commissie* voor belangrijke keuringen en herkeuringen, zoowel ter bepaling van intreding en ontslag van dienst, als van pensionering, groot verlof, non-activiteit, enz. is door den Heer Inspecteur aangesteld en bestaat uit den Chef en drie andere Leeraren bij 's Rijks Kweekschool van Milit. geneeskundigen.

[2]) De *latere* afwijzing van primitief goedgekeurde manschappen brengt voor hem, die dit ten zijnen laste heeft, natuurlijk eene strenge *censuur* mede van den Chef der Gen. Dienst, des te onaangenamer, hoe meer die verdiend is. Bovendien verliest men, althans door herhaling van zoodanige misgrepen, de achting en het vertrouwen der overige *militaire autoriteiten.* Den man kost het *tijd*, den Staat *geld*, der administratie nuttelooze *moeite.* — Vergelijk verder het *Reglement op het visiteren van manschappen*, 16 Febr. 1836, blz. 1; *Aanschr.* 28 Mei 1821, n°. 310; idem 15 Junij 1832, n°. 93. Insgelijks voor de *Marine*, Miss. 19 April 1853, n°. 103, 1 Afd., 2 Bur., L^a. B.

§ 7.

Het goedkeuren, afwijzen en afkeuren geschiedt niet volgens het willekeurig oordeel van de geneeskundigen, die met eene visitatie zijn belast, maar is in de meeste Landen van Europa daartoe een algemeen rigtsnoer gegeven in de bij Wet of Besluit voorgeschrevene *Reglementen* op het visiteren van manschappen.

Daarin zijn bepaalde voorschriften bevat omtrent de ziekten en gebreken, welke eene *volstrekte* ongeschiktheid, of slechts een *betrekkelijk* onvermogen voor de dienst medebrengen. Deze verschillen voor *dienstpligtigen* of lotelingen, en voor *vrijwilligers.* Eenige zijn bestemd zoowel tot het *aannemen* als tot het *afkeuren;* in andere worden voor beide afzonderlijke bepalingen aangetroffen. Sommige gebreken worden daarin aangeduid, die vóór het definitief besluit, in de militaire Hospitalen nader moeten worden *geconstateerd;* andere, van welke dáár vooraf de *ongeneeslijkheid* moet zijn gebleken.

Hoe schijnbaar volledig deze voorschriften ook kunnen worden gemaakt, dikwijls blijft er in bijzondere gevallen eenige *twijfel* bestaan, daar er verscheidene toestanden voorkomen, van welke het niet met zekerheid kan worden bepaald, of zij als *ware* ge-

breken moeten worden aangemerkt, dan of men ze beschouwen mag als nog binnen de grenzen der *gezonde* vorming te zijn gelegen [1]). Ten deze moet steeds iets worden overgelaten aan de gemoedelijke *overtuiging* van den geneeskundige, aan zijn *weten* en *geweten*. Men vrage zich dan: is de *misstand* niet te groot, is de *verrigtings-stoornis* onbeduidend? Kortom, kan de man met de bestaande afwijking zijne *dienst* als soldaat in allen deele *goed* verrigten [2]).

AANMERKING. Het bij *ons* in gebruik zijnde *Keurings-reglement*, zoo voor de *Landmagt* als voor de *Marine*, alsmede de op bijzondere keuringen betrekking hebbende nadere *Aanschrijvingen*, zijn opgenomen in het AANHANGSEL aan het slot van deze Handleiding.

[1]) Dit is bijvoorbeeld het geval met kleine, niet vastzittende, niet hinderlijke *likteekens*, op ligchaams-deelen, waar zij niet aan openbreken zijn blootgesteld. Met sommige *teleangiëctasien* in het aangezigt. Met *strabismus* in geringen graad en zonder complicatie. Met omschrevene *dunharigheid*, zonder huidziekte of algemeene kwaadsappigheid. Met geringe *varicositas*, zich alleen tot een klein gedeelte van de huid of kleine onderhuidsche aderen bepalende. Met onbeduidende misvormingen van sommige *teenen*. Met het verlies van enkele *tanden*, enz. enz. Wanneer men, om deze en vele dergelijke kleinere afwijkingen van de norma, *alle* vrijwilligers, zonder vorm van proces, voor de dienst ongeschikt verklaren wilde (gelijk sommige Gezondheids-officieren zulks op grond der *slot-paragraaf* of *algemeene Aanmerking* van het oude Keurings-reglement wel eens hebben opgevat, omdat daar wordt gesproken van »vrij te zijn van alle zigtbare ligchaamsgebreken"), zoo zou door zulk een absolutisme aan de getalsterkte der staande armée eene, onzes inziens, niet te regtvaardigen, afbreuk worden gedaan, vooral in een Land als het onze, waar de lust in de Krijgsdienst althans bij de mindere volksklasse niet sterk is uitgedrukt.

[2]) Dit is inzonderheid noodig in die Staten, waar de Off. v. Gez. wettelijk mede moet bepalen, voor welk *wapen* de man nog geschikt is; bijv. in *Beijeren;* de visitatie-commissie aldaar geeft haar resultaat op in de 5 volgende rubrieken: »untauglich; zeitlich untauglich; zu allen Waffengattungen tauglich; nur zum Fuhrwesen tauglich; zur Beobachtung ein zu reihen" (ECKART). Zie verder § 12.

§ 8.

In al die gevallen echter, waar dienstpligtigen, dienstzoekenden, of zich reëngagerende manschappen bevonden mogten worden behebt te zijn met ligte gebreken, welke hunne aanneming niet verhinderen, moet daarvan steeds zorgvuldige *aanteekening* wor-

den gehouden, zoo op de *Engagement-staten* en *Geneeskundige Verklaringen* der Offic. v. Gez., als in het *Stamboek* door de Chefs der Korpsen. Deze maatregel is uit een *administratief* gezigtspunt noodzakelijk, opdat zoodanige manschappen in lateren tijd niet kunnen *voorwenden*, dat zij deze gebreken *in* en *door* de dienst hebben verkregen, of dat zij dezelve als *motief* tot het bekomen van hun *paspoort* kunnen aanvoeren [1]).

Insgelijks is gelast, dat van *alle* Rapporten, *visitatiën* en *hervisitatiën* betreffende, *kopij* moet worden gehouden. Het kopijboek daarvan berust bij den Eerstaanwezenden Officier van Gezondheid in het Garnizoen, om bij de overige dienststukken bewaard te blijven [2]).

1) Zie *Aanschr.* 7 Maart 1842, n°. 53, *Aanschr.* 30 April 1844, n°. 287, en 6 Dec. 1853, n°. 34. Hetzelfde is insgelijks geldig voor de *Marine;* zie *Missive* 19 April 1853, n°. 103, 1 Afd., 2 Bur. L^a^. B.

2) Zie *Aanschr.* 17 Julij 1837, n°. 133, *in fine.*

§ 9.

Het aannemen met *ligte* gebreken heeft intusschen inzonderheid betrekking op *dienstpligtigen*, bij ons de lotelingen. In het Reglement zijn daarvoor verscheidene bepalingen uitdrukkelijk opgenomen, omtrent gebreken, met welke men *wel* de lotelingen, *geene* vrijwilligers mag aannemen. De voorschriften hieromtrent gaan in bijzondere gevallen verder nog, zelfs zoo, dat men dienstpligtigen met werkelijk bestaande meer *belangrijke* beleedigingen, zoo als met verlies van *tanden* of van enkele *vingerleden*, toch moet aannemen. Deze uitzondering is noodig om vrijwillige *verminking*, alsmede het *opzettelijk* te weeg brengen van verscheidene gebreken, door lotelingen, tegen te gaan.

Zie hierover het *Keurings-reglement*, alsmede de Hoofdstukken, die daarover handelen in het *Bijzonder gedeelte.*

§ 10.

Bij het *aannemen* van de individuën in de vorige § bedoeld, moet intusschen wel worden onderscheiden, dat vele hunner dikwerf

niet geschikt zijn om in de gelederen van het *actieve* leger dienst te doen [1]). De zoodanigen kunnen alleen goede diensten bewijzen in het vervullen van *andere* ondergeschikte bedieningen. Bij ons te lande worden zij geplaatst bij de *Lands-magazijnen*, of in de militaire *bakkerijen*, vroeger ook ten deele bij den *transport-trein* der artillerie.

In verscheidene Staten van Duitschland en Oostenrijk bezigt men hen insgelijks, en onzes inziens te regt, bij de dienst in de militaire *Hospitalen*, in de *vestingen*, bij de *werk-kompagniën* (als »ouvriers" bij geweermakerijen, kruidmolens, slaghoed-fabrieken, enz.), als officiers-oppassers, enz. [2]).

[1]) Hieromtrent verwijzen wij naar de *Militaire hygiène* van VAIDY, waar hij zegt: »La première condition pour être *soldat*, est d'avoir un corps *sain* et *vigoureux*, capable de résister aux fatigues de la guerre. On doit donc apporter le soin le plus scrupuleux dans le *choix*, des recrues, si on a la sagesse de préférer une *bonne* armée à une armée *nombreuse*." — Te dezer plaatse kon het vraagstuk ter sprake worden gebragt over den meest geschikten *ouderdom* voor de dienst. Hierover is, wat het minimum en maximum van den voor het soldaten-leven geschikten leeftijd betreft, veel strijd gevoerd. De meeste gronden pleiten voor het *niet* te jong aannemen, doch volgens anderen zou men hierin een middelweg kunnen bewandelen en de jonge lieden zoo lang bij de *Dépots* laten, totdat zij door de Off. v. Gez. voor de *veld-dienst* werden goedgekeurd. Raadpleeg overigens over dit onderwerp, PERSILLE, Handl. t. d. *gezondheidsleer*, bladz. 62.

[2]) In *Pruissen* bijv. worden zelfs zóó sterk *bijziende* dienstpligtigen, »dat zij op een afstand van *tien* passen personen niet duidelijk meer kunnen onderscheiden," toch nog goedgekeurd voor de *werk-kompagniën*. Dikwijls vindt men juist onder de zoodanigen zeer bekwame handwerkslieden.

§ 11.

Het *eerste* onderzoek der *lotelingen* geschiedt, — even als de loting zelve, — in de Hoofdplaatsen hunner Provincie, door eene daartoe aangestelde Commissie of Raad, den *Militie-raad* genaamd [1]). De geneeskundige keuring grijpt plaats volgens de grondslagen in het Reglement op het visiteren vastgesteld. Diensvolgens worden de miliciens door dezen Raad *goedgekeurd*, voor een jaar *vrijgesteld*, of finaal *ongeschikt* verklaard. Ten opzigte van het laatste

is het geheel verkeerd, wanneer daarbij *terstond*, gedurende de zitting van den Militie-raad, een afdoend besluit (finale decisie) wordt genomen; in *twijfelachtige* gevallen toch moest altijd een onderzoek in een der militaire Hospitalen worden bevolen [2].

In geval, dat reclamerende lotelingen door dezen Raad worden *goedgekeurd*, kunnen zij van dit oordeel *appelleren* aan het collegie van *Gedeputeerde Staten*. De wijze, waarop dit collegie hierover uitspraak laat doen door geneeskundigen, is onzes inziens niet voldoende geregeld bij de Wet [3].

AANMERKING. Bij deze keuring worden *alleen* die miliciens gevisiteerd, welke *opgeven* aan een of ander gebrek te lijden. Het was misschien wenschelijk, dat de keuring meer algemeen werd gemaakt en ook werd uitgestrekt op hen, die *niets* aangeven. In de eerste plaats, om geen te zwakke personen in dienst te krijgen, met grooten ziekte-aanleg; ten anderen, om der regtvaardigheids wille, daar het nu gebeuren kan, dat deze met een gebrek dienst doet, waarvoor gene wordt vrijgesteld [4].

[1]) Volgens de *Wet* op de *Nationale militie* van 1817, — ook te vinden in het *Recueil militair* voor dat jaar, — bestaan de MILITIE-RADEN uit: één Lid der *Staten*, als President, één Lid van het *Plaatselijk* Bestuur, en één *Hoofd-officier*, benevens een *Militie-commissaris* om te dienen van consideratie en advies. Als *Secretaris* fungeert een der Ambtenaren van het Bureau van den Gouverneur der Provincie. De Raad wordt in zijn oordeel »*geadsisteerd*" door één *geneesheer* en één *heelmeester*. Deze worden daartoe onverwachts en door het lot gekozen, terwijl zij zooveel mogelijk dagelijks moeten worden verwisseld. Zij zijn tot dezen Staats-pligt gehouden op eene geldboete van *ƒ* 100. Voor iedere zitting wordt hun een honorarium van *ƒ* 6 uitgereikt. Zij moeten *zweren*, in hunne uitspraken »ter goeder trouw te zullen handelen, zonder vriend- of vijandschap, gunst noch ongunst." — Onlangs is, in een *Verslag* van de Afdeeling *'s Gravenhage* der Maatschappij tot bevordering van de geneeskunst, voorgesteld, om aan de genoemde deskundigen een *Officier van Gezondheid* toe te voegen, als in den regel eene grootere vaardigheid in het keurings-werk en meer ervaring ten dezen bezittende. Zie *Tijdschrift* dier Maats., Mei en Junij 1853, in fine.

[2]) Het blijkt, dat hier dikwijls van de geneeskundigen *terstond* eene bepaalde *beslissing* wordt verlangd, of de man *al* dan *niet* geschikt is. In *twijfel* mag de knoop geenzins worden doorgehakt, maar zoo als in het bovenaangehaalde Verslag zeer te regt wordt uitgedrukt, men moet in die gevallen aan den Raad adviseren, óf om de visitatie later of door anderen te doen *herhalen*, òf, liever nog, om zoodanige lote-

lingen te doen opnemen in een der *Hospitalen*, tot eene voortgezette en naauwkeurige observatie aldaar. Vele ziekten toch zijn er, die wel door niemand *terstond* met zekerheid zijn te diagnosticeeren.

3) De Gedeputeerde Staten toch laten dan een *superarbitrium* uitbrengen door twee *andere* geneeskundigen, door het *lot* aangewezen! Beter zou het zijn deze beslissingen te laten uitgaan bijv. van de *Provinciale geneeskundige commissiën*, of wel zoo als door den Heer CAAN werd voorgesteld, van eene *subcommissie* uit deze, aan welke wij den Eerstaanwezenden *Off. v. Gez.* van het garnizoen zouden wenschen te zien toegevoegd. Misschien nog beter, wanneer men ook in dit geval de lotelingen al dadelijk ter constatering opzond naar de *militaire Hospitalen*.

4) Voorbeelden van het laatste zijn mij verscheidene medegedeeld; ligte misvormingen, geringe varicocèle of hydrocèle en dergelijke worden aldus soms door *onwetendheid* niet aangegeven. — Bij de *algemeene* visitatie zou inzonderheid de aandacht te vestigen zijn op aanleg tot tering en op klierziekige kwaadsappigheid. Ook met deze gebreken worden voorzeker meerderen aangenomen, wier plaats niet in het leger moet zijn.

§ 12.

De *tweede* keuring der lotelingen, welke reeds door den Militieraad gedesigneerd zijn, geschiedt bij hunne algemeene opkomst in de Hoofdplaatsen van de Provinciën ten overstaan der *Provinciale Kommandanten*.

Bij deze gelegenheid worden de opgeroepen miliciens bij de verschillende *wapen-korpsen* ingedeeld, zonder of *met* hunne keuze (het laatste namelijk dan, wanneer zij voor zes jaren teekenen bij de staande armée en alzoo vallen in de gemengde kategorie van »loteling-vrijwilliger"). Deze *indeeling* of designatie der manschappen voor de respectieve wapens wordt, volgens de bij ons vigerende *bepalingen*, »uitsluitend" overgelaten aan de Provinciale Kommandanten, ofschoon deze in den regel, uit *eigen beweging*, den daarbij tegenwoordig zijnden Eerstaanw. Off. v. Gez. raadplegen [1].

1) Zie de *Wet* van 27 April, 1820. De laatste handelwijze is dan ook zeer rationeel, dewijl immers de indeeling der manschappen niet alleen behoort te worden geregeld naar hunne *ligchaamslengte*, hun vroeger *beroep*, *woonplaats*, enz., maar ook naar hunnen *ligchaamsbouw* en bijzondere *constitutie*, en vooral ook dewijl hierbij soms de beoordeeling voorkomt omtrent ligte *ligchaamsgebreken*, waarmede de personen *niet* voor infanterie en kavallerie, *wel* voor artillerie-trein, of *wel* voor de infanterie, *niet* voor de kavallerie geschikt zijn. Vergelijk verder over de wetenschappelijke grondslagen tot deze beoordeeling: PERSILLE, *Gezondheidsleer*, bladz. 68; VON KIRCHHOFF, vert.

door WINCKEL, *Over de rekrutering*, bladz. 51; BOUDIN, *Dispositions légales du Recrutement*, etc. pag. 21; ECKART, *Bayerischer Militär Sanitäts-wesen*, S. 257 Zie ook terug § 8, noot 2, enz.

§ 13.

De Eerstaanw. Off. v. Gez., des noodig geadsisteerd door één of meer Offic. v. Gez. van het garnizoen, wordt tot deze visitatie opgeroepen ten gevolge eener schriftelijke aanvrage van de daarbij praesiderende autoriteiten, met bepaalde opgave van dag, uur en plaats.

Wanneer men hierbij lotelingen ontmoet met *geneeselijke*, slechts *tijdelijke*, z. g. »momentanele" ziekten, zoo worden deze, — even als de overige miliciens, die goedgekeurd zijn, — aangenomen en voor een jaar in *reserve* geplaatst, d. i. huiswaarts gezonden, waar zij zich kunnen laten genezen.

Indien zich daarentegen personen voordoen met *twijfelachtige* ziekten of gebreken, zoodat de geneeselijkheid daarvan, en alzoo hunne al of niet geschiktheid voor de dienst, niet op staanden voet kan worden bepaald, zoo worden zij ingedeeld bij één der Korpsen van het Garnizoen in loco en aldaar naar het Hospitaal gezonden ter *constatering*, of ter beproeving van hunne genezing. Omtrent dezen moet een nominatieve *Staat* worden opgemaakt voor den Inspecteur, en, zoo dit gevorderd wordt, eene kopie daarvan voor den Prov. Kommandant. In het Hospitaal moet over deze lotelingen, binnen 14 *dagen*, definitief worden opgegeven, of zij al dan niet zullen herstellen 1). [Hierbij kan zich evenwel eene groote *zwarigheid* voordoen, namelijk in die gevallen, waar tot de genezing de eene of andere ligtere of zwaardere heelkundige *operatie* mogt worden vereischt. Wanneer deze door den loteling hardnekkig wordt *geweigerd*, zijn wij van meening, dat men de bevoegdheid *niet* bezit, om daartoe over te gaan, of hem te dwingen tot de operatie, dewijl er slechts weinige bloedige kunstbewerkingen zijn, waarbij het leven of althans de gezondheid niet in gevaar *kunnen* geraken 2)]. Bijaldien het van hen, die men hier oorspronkelijk nog voor genezing vatbaar had geacht, later

mogt blijken, dat zij waarschijnlijk toch vroeg of laat zullen moeten worden afgekeurd, zoo behoort deze *ongunstige* uitslag der voorloopige behandeling, uiterlijk vóór 1 *Junij* van het loopende jaar, aan de *kommanderende* Officieren der Korpsen te worden medegedeeld en (later) aan dezen eene Geneeskundige verklaring van hunne ongeschiktheid worden afgegeven. [Hiervan zijn uitgezonderd de lotelingen met *hoofdzeer*, bij welke in den regel meer vooruitzigt op herstelling bestaat] [3].

Wanneer eindelijk enkele andere manschappen reeds terstond *geheel ongeschikt* worden geoordeeld, zoodat zij al dadelijk, zonder beproeving van genezing, moeten worden afgekeurd, zoo wordt voor hen onmiddelijk eene Geneeskundige *verklaring* van ongeschiktheid opgemaakt, onder omschrijving hunner gebreken. Op dit stuk zendt de Prov. Kommt. dezen terug aan den *Militie-raad*. In geval deze daarmede geen genoegen neemt, moeten zij ten tweeden male voorgebragt worden voor den Prov. Kommt. In beide gevallen moeten zij ingedeeld worden, doch worden nu ten slotte door den Off. v. Gez., — wanneer die bij zijn gevoelen bleef persisteren, — op eene Memorie van voordragt van den Chef van het Korps, afgekeurd. Het is, in zoodanige gevallen van twijfel, dat de Inspecteur altijd één of meer *hervisitatiën* gelast door Offic. v. Gez. in *andere* Garnizoenen.

[1]) Hierbij moet worden overwogen, dat wanneer men den gezegden *termijn* laat voorbijgaan, zoodanige zieke lotelingen beschouwd worden als in dienst te zijn genomen, zoodat de Staat, wanneer zij nu niet herstellen, die personen uit de gelederen *verliest.* Volgt de beslissing binnen den bepaalden tijd, zoo kunnen nog *anderen* in hunne plaats worden gesteld. Zie Art. 161 der *Wet* op de Nationale Militie van 8 Januarij 1817.

[2]) Wel is waar kan men hier in tweestrijd geraken, hoe te moeten handelen, doch de humaniteit spreekt ten voordeele van ons gevoelen. Daar niet alle geneeskundigen eenstemmig denken over dit punt, moest hierin eigenlijk door de *Wet* worden beslist, even zoo als zulks onder anderen in *Pruissen* is voorgeschreven, en ook in *Beijeren* het geval is. In ECKART'S *Sammlung der Verordnungen über das Militär-Sanitäts-wesen* daar te lande (München, 1855) vindt men daaromtrent, bladz. 259, het volgende: »Kein Conscribirter kann angehalten werden, sich behufs seiner Herstellung, einer chirurgischen Operation zu unterwerfen. Ist daher ein Gebrechen der

Art, dass es ohne diese Hilfe nicht beseitiget werden kann, so ist der Betheiligte nach Umständen für *gänzlich* oder für *zeitlich* untauglich zu erklären."

[3]) Zie *Miss.* 21 Febr. 1845, n°. 135, en verder *Miss.* 28 Feb. 1844, n°. 227.

§ 14.

Bij de oproeping der lotelingen, die in reserve zijn gesteld, kan het gebeuren, dat zij door *ziekte* worden *verhinderd* om op te komen. Zij moeten alsdan daarvan door een behoorlijk geneeskundig *certificaat* doen blijken.

Wanneer hunne ziekte niet te lang duurt, mogen zij *te huis* worden behandeld, natuurlijk in hunne Gemeenten en op eigene kosten, doch bij langeren *duur* der kwaal, — waarvan de *tijdsruimte* jaarlijks door den Minister van Oorlog, en daarna bij missive van den Inspecteur, wordt bepaald, — moeten zij, bijaldien hun toestand *transport* gedoogt [1]), ter constatering of afkeuring, in het meest nabij gelegen milit. Hosp. worden opgezonden, door bezorging der Plaatselijke Besturen. Bij herstelling moeten zij zoodra mogelijk hunne Korpsen rejoigneren.

[1]) Zie verder *Missive* 5 April 1845, n°. 23; id. 2 April 1853, n°. 45; id. 6 Maart 1855, n°. 22. — Bijaldien *geen* transport mogelijk is, ontvangt de Eerstaanw. Off. v. Gez. uit één der naburige Garnizoenen last, om de zoodanigen *ten hunnen huize* te visiteren.

§ 15.

Voor de *derde* en laatste maal moeten de aangenomen lotelingen *alle* onderzocht worden, terstond na hunne aankomst bij de *Korpsen,* door de Offic. v. Gez., welke daarbij dienst verrigten [1]).

Het spreekt wel van zelve, dat nu slechts bij uitzondering nog sprake is van al of niet geschiktheid voor de dienst, doch dat deze visitatie meer bepaaldelijk geschiedt met het oog op nog mogelijk bestaande *geheim* gehoudene of door den man in zijne onwetenheid *niet aangegevene* gebreken, alsmede op de zoodanige, welke hij gedurende het jaar, dat hij te huis was, had *verkregen* [2]), en ten derden op *tijdelijke* aandoeningen (scabies, syphilis, syndesmitis, enz.), voor welke behandeling in eene zieken-inrigting wordt gevorderd.

1) Zie Art. 77 van het *Reglement* op de Geneeskundige Dienst.

2) Zoo deelde de Off. v. Gez. d. 1 kl. BAUM mij mede, dat hem onder anderen een voorbeeld bekend is van eenen loteling der *reserve*, die in den gezegden tusschen-tijd, eene *fractuur* van een der onderste ledematen, met verkorting, had verkregen.

§ 16.

Een *afzonderlijk* onderzoek van *enkele* manschappen, bepaaldelijk van *vrijwilligers*, mag niet worden ingesteld, dan nadat men vooraf van de Chefs der Korpsen eene door hen onderteekende schriftelijke *uitnoodiging* (invitatie) daartoe heeft ontvangen, volgens het bestaande modèl op de *engagements-staten* 1). De op deze staten voorkomende *signalementen* der betrokkene personen mogen daarbij nimmer worden voorbij gezien, en alvorens men den man visiteert, confrontere men hem met zijn signalement 2). Bij reeds gediend of geloot hebbenden, moet ook vooral van hunnen *staat van dienst*, *paspoort* of *vrijstelling* inzage worden genomen; zonder dit, zijn *vroegere* ziekten of gebreken ligtelijk over het hoofd te zien. De uitkomst der keuring wordt naauwkeurig ingevuld in de mede volgens modèl daarbij gevoegde *Geneeskundige verklaring* (certificaat) 3). Bij *afwijzing* duidt men daarin het gebrek aan, dat den man ongeschikt maakt, doch ook bij *goedkeuring* moet, in gevallen, waar men personen met *ligte* doch onbeduidende gebreken aanneemt, daarvan zorgvuldige aanteekening worden gedaan. De aanleiding daartoe is vroeger (§ 8) opgehelderd.

AANMERKING. Men moet intusschen bij het visiteren van *vrijwilligers*, althans wanneer er geene dringende behoefte bestaat, de waarschuwing van MARSHALL niet vergeten, waar hij zegt: »Dat het den »Gezondheids-officier hier niet alleen te doen moet zijn, om volstrekt »*ongeschikte* individuen af te keuren, maar ook om geene zoo»danige personen aan te nemen, die niet volstrekt *geschikt* zijn »voor de militaire dienst, van hare moeijelijkste zijde beschouwd."

1) Deze *Staten* verschillen eenigermate in *vorm*, Staat A, n°. 1, 2, 3 en 4 en Staat B, n°. 1, al naarmate zij zijn ingerigt voor de *gewone* vrijwilligers bij de Landmagt, voor die naar *Oost-Indiën*, of voor miliciens, die *overgaan* tot de staande armée, enz. *Aanschrijving* van 7 Febr. 1842, n°. 16 B en *Aanschrijving* 7 Febr. 1846, n°. 60.

[2]) Dit is noodig, om alle mogelijkheid van *bedrog* ten deze af te snijden, zoodat ons geen *ander* individu kan worden voorgesteld, dan het op den engagements-staat gesignaleerde.

[3]) Men vindt een *modèl* eener *Geneeskundige verklaring* in het AANHANGSEL aan het slot dezer Handleiding.

§ 17.

Manschappen, die na korteren of langeren tijd den lande te hebben gediend, wegens ziekten en gebreken of door hoogen ouderdom uit de dienst moeten worden *verwijderd*, kunnen hun ontslag niet verkrijgen, dan na op eene wettige wijze ter *afkeuring* te zijn *voorgedragen* [1]).

Dit verwijderen uit de dienst, het *invalidiseren*, is van een nog grooter belang voor den Staat, dan het aannemen of rekruteren. In de *eerste* plaats toch ondergaat het leger daardoor een verlies van meer of minder oude gediende militairen, en ten *tweede* zijn de belangen der schatkist daarbij naauw betrokken.

Men moet alzoo dit dienstwerk steeds met de hoogst mogelijke voorzigtigheid en eerlijkheid, volgens trouw en geweten, waarnemen. Er zijn dan ook door de verschillende Chefs der Gen. Dienst bij herhaling nadrukkelijke vermaningen uitgevaardigd, om daarbij met de meeste naauwgezetheid te werk te gaan. In vroegeren tijd moesten dan ook alle op het invalidiseren betrekking hebbende Geneesk. verklaringen bepaaldelijk worden afgegeven op den gedanen militairen *eed*, en ook thans mag men zich van dezen zedelijken band hier nimmer ontslagen achten [2]).

[1]) Als *legger* ter beoordeeling der verdere *ongeschiktheid* voor de dienst wordt bij ons het *gewone* Reglement gebezigd, hetgeen eigenlijk inzonderheid is opgemaakt met het oog op de ongeschiktheid van *dienstzoekenden*, en dus meer ziet op het *aannemen*, dan op het afkeuren. In *Frankrijk, Pruissen, Oostenrijk* en elders zijn de bepalingen voor *beiden* afzonderlijk, en er wordt bij de Franschen een scherp *onderscheid* gemaakt tusschen »exemption" en »réforme." — Alle gebreken toch, die iemand ongeschikt maken, om in dienst te komen, vooral als vrijwilliger, brengen toch geene reden mede om afgekeurd te worden, wanneer hij dit niet verlangt en zijne dienst naar behooren verrigt. Zie verder § 26.

[2]) Op de *Keurings-Rapporten* wordt dan ook nu nog de uitdrukking gevonden: »Naar waarheid en op den eed aan den lande opgemaakt." — Bij het geheele keu-

rings-werk behartige men steeds de woorden van AUDOUIN: »Les médecins peuvent ici, à plusieurs égards, être considérés comme *magistrats*, ou du moins coopérant aux actes des magistrats; ils participent ici au *respect* qui leur est dû; les *actes* qu'ils délivrent font *foi*; etc."

§ 18.

De visitatiën en herkeuringen wegens ligchamelijke ongeschiktheid voor verdere militaire diensten geschieden natuurlijk in den regel door den *Eerstaanwezenden* Off. v. Gez. van het Garnizoen of Korps, waartoe de persoon behoort. Doch wanneer meerdere Offic. v. Gez. in een Garnizoen of bij een Hospitaal aanwezig zijn, zoo wordt hun een *tweede* of soms nog een *derde* Off. v. Gez. toegewezen, zoo als dit heet »bij *assumtie*", op bepaalde aanwijzing van den Inspecteur.

Vergelijk Artikel 8, *Reglement* op de Geneeskundige Dienst der *Landmagt*.

§ 19.

Bij de *Korpsen* gaat het verzoek ter afkeuring uit van de *kommanderende* Officieren.

Het dienststuk daartoe bestemd, »*Memorie van voordragt*" genaamd, is aan de keerzijde voorzien van eene oningevulde *Geneeskundige verklaring*, en wordt, na uitnoodiging van den Chef van het Korps, ten deele door den Eerstaanw. opgemaakt. Deze vermeldt namelijk den uitslag zijner visitatie op het gezegde certificaat, zendt de Memorie van voordragt aan den Kommt. van het Korps en een *afschrift* van het certificaat aan den Inspecteur.

In de *Hospitalen* ontmoet men ten deze eene geringe wijziging. Hier toch wordt *geene* voorafgaande uitnoodiging van den kommanderenden Officier van het Korps vereischt, doch de Eerstaanw. bij de zieken-inrigting neemt zelf het initiatief. Daartoe zendt hij eene afzonderlijke of losse *Geneeskundige verklaring* (die overigens van denzelfden vorm is als boven), behoorlijk ingevuld en met eene *geleidende missive* voorzien, aan den Chef van het Korps van den afgekeurde [1]. Deze laat dit stuk *in originali* annexeren aan zijne Memorie van voordragt, die alzoo weder van het Korps

aan de bevoegde militaire autoriteit wordt opgezonden, te weten aan het *Ministerie* van *Oorlog*. Zie verder § 21.

AANMERKING. De *afgekeurde* personen zelve worden, in afwachting van hun ontslag (*paspoort*), òf met verlof gezonden, òf bij hunne Korpsen van dienst vrijgesteld, òf blijven, in de Hospitalen zijnde, daar zoo lang onder behandeling tot het paspoort afkomt.

1) De *Gen. verklaringen* voor personen, die uithoofde van ligchaams-gebreken, volgens Art. 123 van het *Regl.* op de Gen. D. der *Landmagt*, uit de dienst behooren te worden verwijderd, moeten — even als in het algemeen *alle* Gen. verkl. van welken aard ook, — aan de militaire autoriteiten, welke zulks aangaat, worden ingezonden met eene *geleidende missive*. Van deze missives moet in een afzonderlijk *Register* aanteekening worden gehouden, onder vermelding van het *volgnommer*. Zie *Aanschr.* 17 Febr. 1842, nº. 134, en wijders over den verderen inhoud dezer § de *Aanschr.* van 17 Julij 1833, nº. 133 en die van 17 August. 1842, nº. 144. Het modèl eener Gen. verkl. voor afkeuring vindt men in het AANHANGSEL achter deze Handleiding.

§ 20.

Behalve de gewone afkeuringen, worden deze dikwijls *buitengewoon*, of ook bij wijze van herkeuring, opgedragen aan bepaalde Officieren van Gezondheid ten einde over de bedoelde personen *Rapport* uit te brengen aan den Inspecteur.

In deze Keurings en herkeurings-rapporten moeten, even als in de gewone Geneeskundige verklaringen, alle daarop voorkomende opgaven met zorg worden ingevuld, bijv. de *qualiteit* 1) van den gevisiteerde, het *Korps* waarbij, de *tijd* hoe lang hij gediend heeft, zijn *ouderdom*, enz. enz. Bij de *beschrijving* der ziekten en gebreken moeten alle duistere *kunst-termen* en meer nog elke z. g. »wetenschappelijke omhaal" worden vermeden ; de Latijnsche namen daarvan mogen slechts in parenthesi daar achter worden geplaatst; een en ander, opdat de inhoud dezer stukken ook verstaanbaar zij voor personen, die niet tot het vak behooren. De tijd van het *ontstaan* der ziekte en in het bijzonder de juiste omschrijving der *verrigtings-stoornissen* daardoor te weeg gebragt, verdienen daarbij de grootste opmerkzaamheid. Steeds moet ook het *Artikel* der Afdeeling van het *Reglement*, op hetwelk de ongeschiktheid voor de dienst wordt uitgesproken, duidelijk worden uitgedrukt.

[1]) Bij de *qualiteit* van *vrijwilliger* moet worden gevoegd, of de persoon behoort tot de *Jongelingen* beneden de 18 *Jaren; Miss.* 14 Febr. 1845, n°. 98.

§ 21.

Een der voornaamste punten voor de beoordeeling in hoeverre de afgekeurden in de termen vallen van te worden begunstigd met geldelijken *onderstand*, is gelegen in het zorgvuldig nagaan der *oorzaken*, die vermoedelijk of met zekerheid aanleiding hebben gegeven tot hunne gebreken.

Men vermelde alzoo de *gelegenheid* bij welke die ontstonden, bijv. bij het schijfschieten, het chargeren, het beproeven van buskruid, de gymnastische oefeningen, en dergelijken [1]). Bij twijfel hieromtrent, in het bijzonder in geval van *verwonding*, behoort daarover, als mede in den regel ook over het *gedrag* en de *levenswijze* van den man, schriftelijke *inlichting* te worden gevraagd aan de Kommanderende Offic. der Korpsen. Een *afschrift* van het bekomen antwoord moet dan aan den Inspecteur worden gezonden [2]). Indien men zich echter op geenerlei wijze kan vergewissen van de waarheid der opgave des mans en men hierin slechts op diens eigene verklaring kan afgaan, zoo moet zulks uitdrukkelijk worden vermeld, onder bijvoeging der woorden »*volgens zijn zeggen.*"

[1]) Dit geldt dan niet alleen voor de *naaste* oorzaak, maar hier moeten ook de *verwijderde* oorzaken worden in acht genomen, om zoo veel mogelijk inlichting te verkrijgen over de bijzondere *omstandigheden*, onder welker invloed de gebreken vermoedelijk zijn ontstaan; § 22. Zie ook *Aanschr.* 6 Novemb. 1851, n°. 53.

[2]) In gevallen van *verwonding* dient deze maatregel vooral om mogelijke opzettelijke *zelf-verminkingen* op het spoor te komen. Behalve dit, moet bij *alle* geneeskundige visitatiën opheldering worden gevraagd over de vroegere *levenswijze* der betrokken personen, dewijl bijv. een *slecht gedrag*, liederlijkheid, dronkenschap als anderzins, van onmiskenbaren invloed kunnen wezen op het ontstaan der gebreken. *Miss.* 11 Sept. 1846, n°. 108, en vooral *Aanschr.* 6 Decemb. 1853, n°. 34.

§ 22.

Eene tweede voorname vraag bij deze gewigtige dienststukken geldt de *wijze* en het *tijdperk* van ontstaan der ziekte, met betrekking tot het verkrijgen daarvan »*in*, of *niet* in dienst."

Vroeger moest daarop door den visiterenden Offic. v. Gez. *zelven* worden geantwoord; tegenwoordig beslist de Inspecteur uit de gegevene inlichtingen dienaangaande [1]. Het mag intusschen hier niet met stilzwijgen worden voorbij gegaan, welke de voornaamste grondslagen zijn waarop deze onderscheiding grootendeels berust. Als zoodanig dan onderscheide men:

Buiten de dienst. — Hiertoe behooren natuurlijkerwijze al die gebreken, welke gebleken zijn reeds vóór de laatste indiensttreding te hebben bestaan, bijv. over het hoofd geziene periodische ziekten (bijv. epilepsie, asthma nervosum, enz.), of voor verzwijging vatbare organische gebreken (bijv. fistula ani interna, strictura urethrae, enz.).

Buiten de dienst ontstaan, doch in en door de dienst toegenomen. — Deze omschrijving is van toepassing op alle ziekten en gebreken, die van ligteren aard zijnde (§ 7 en 8), bij het in dienst treden bekend waren, doch die gedurende en door de dienst zoodanig toegenomen zijn, dat nu afkeuring moet geschieden, bijv. verergerde scoliosis, varicositas, hernia (bij miliciens), enz.

In, doch niet door de dienst. — Als zoodanig worden gemeenlijk beschouwd de gebreken, die verkregen zijn: *eerstens*, door eigen toedoen, ten gevolge van eene ongeregelde levenswijze, dronkenschap, syphilis, vechtpartijen (wanneer de persoon niet diensthalve daarbij tegenwoordig moest zijn), zelf-verminking, poging tot zelfmoord of tot het ontvlugten uit provoosten, kazernen, Hospitalen; en in de *tweede* plaats, die welke ontstaan zijn tijdens men zich met bepaald of onbepaald verlof van zijn Korps afwezig bevond.

In, en door de dienst. — Tot deze klasse brengt men in de *eerste* plaats die gebreken, welke het gevolg zijn van bevolene militaire diensten (wachten, marschen, campagnes, enz.); doch *ten anderen* ook diegene, welke uit meer verwijderde ziekte-oorzaken, aan den krijgsmansstand in het algemeen, of aan een wapen-korps of Garnizoen meer bijzonder eigen, kunnen worden afgeleid [2].

[1] In de Gen. verklaringen moet men alzoo tegenwoordig de daarop betrekking hebbende woorden *doorhalen;* zie *Aanschr.* 6 Dec. 1853, n°. 34. — Vergelijk verder over dit geheele onderwerp *Aanschr.* 23 Nov. 1835, n°. 120. *Miss.* 12 Sept. 1837, n°. 79; *Miss.* 1 Febr. 1845, n°. 1; *Aanschr.* 15 Julij 1846, n°. 102.

2) Dit laatste geldt bijv. voor de ophthalmia purulenta (sic dicta »*bellica*"), voor hydrops door febris intermittens *Zeelandica*, voor rheumatismus chronicus bij *oude gedienden*, enz. — Ook de, bij onder behandeling zijnden ontstane, *ziekte-verplaatsingen* en *vorm-veranderingen* van ziekten, die primitief in en door de dienst ontstaan waren, mogen tot deze rubriek worden gebragt. *Miss.* 15 Julij, 1846, n°. 102.

§ 23.

Ook bij de *Marine* is, ten opzigte van schepelingen, die door *ongelukken* in dienst ongeschikt worden, bepaald: dat, onder het toezigt der bevelhebbers, door de Offic. v. Gez. aan boord der schepen van oorlog, zal worden aangehouden een algemeen *Register* der *behandelde* zieken en gekwetsten. In dit boek zijn alle bijzonderheden te vermelden, welke geacht kunnen worden slechts eenigzins dienstbaar te wezen aan de beoordeeling, of de daarin vermelde schepelingen *in* en *door* de dienst hunne ligchaamsgebreken hebben bekomen. Alle zieken, ligte en zware, worden daarin dagelijks opgeteekend, terwijl het Register maandelijks door den Kommandant voor »gezien" moet worden geteekend. Ieder *half jaar* wordt daaruit een *extract* opgemaakt, om dit telkens, bij eerste scheepsgelegenheid, aan den Minister van Marine op te zenden 1).

Bovendien moet voor de boven bedoelde schepelingen eene Geneeskundige *verklaring* worden afgegeven (volgens modèl in het Recueil van Zeeorders), houdende eene naauwkeurige *omschrijving* van het hun overkomen ongeluk, met opgaaf, of zij »ter *oorzake* daarvan" al dan niet voor verdere zee-dienst onbekwaam zijn geworden. Ook dit stuk moet door het visa van den Kommandant worden geverifieerd.

1) Dit laatste is doelmatig bevonden, om over gebrekkige afgekeurde schepelingen, die later ondersteuning komen verzoeken bij het Ministerie van Marine, *inlichting* te erlangen ook dan, wanneer hunne gewezene vaartuigen zich nog *buitenlands* bevinden, of reeds lang *buiten* dienst waren gesteld (»opgeleid"). Zie *Reglement* op de Gen. D. bij de Ned. *Zeemagt*, Art. 68 tot 76, en de vroegere *Aanschr.* in het *Recueil* van *Zeeorders*, 24 April 1828, L^a. B, n°. 75; idem van 30 Sept. 1834, L^a. B, n°. 70; idem van 12 April, 1842. — Een *modèl* vindt men hierachter in het AANHANGSEL.

§ 24.

Vervolgens moet bij de afkeuringen worden opgegeven, welke

pogingen ter genezing in het werk zijn gesteld, en bij de Keurings-rapporten, of er nog uitzigt op *herstelling* bestaat.

Voor het *eerste* geeft men aan, waar, op welken tijd, en in welke zieken-inrigtingen de *behandeling* heeft plaats gehad en met welk gevolg. De *wijze* der behandeling zelve behoeft daarbij echter slechts bij uitzondering te worden opgegeven, zoo als voor de *tinea* [1]; voor andere ziekten niet, dan op uitdrukkelijken last van den Inspecteur.

Voor het *tweede* is het van belang op te merken, dat van de juiste opgave daarvan de bepaling van *tijdelijken* of *voortdurenden* onderstand grootendeels kan afhangen. In het bijzonder is men op dit punt indachtig gemaakt ten opzigte van personen, die wegens *oog-ziekten* worden afgekeurd [2].

1) Zie *Aanschr.* 12 *August.* 1842, n°. 103 en verder de bestaande *Reglementaire* voorschriften omtrent de tineëusen.

2) Van sommige afgekeurde *oog-zieken* zou het, namelijk, gebleken zijn, dat deze, niettegenstaande zij bij herhaald geneeskundig onderzoek geheel of gedeeltelijk ongeschikt waren geoordeeld, reeds spoedig na in het burgerlijk leven te zijn teruggekeerd, het gezigts-vermogen hebben *herkregen*, als wanneer er geene gelegenheid meer bestond, om hun het eens verleende *gagement* te ontnemen. *Aanschr.* 31 Maart, 1837, n°. 15.

§ 25.

Ten slotte komt bij de afkeurings-stukken, vooral ter bepaling van de *hoeveelheid* en den *duur* van geldelijken *onderstand*, de graad van overblijvende geschiktheid voor *handen-arbeid* in aanmerking [1].

Ten deze geeft men op: of de persoon *geheel in staat* is, om daardoor in zijn dagelijksch onderhoud te kunnen voorzien; of hij *voortdurend* »geheel", of voor altijd »gedeeltelijk" daartoe *buiten staat* is; of wel dat zulks slechts *tijdelijk* het geval is, weder hetzij »geheel", hetzij »gedeeltelijk" [2].

1) Het is eene dikwijls moeijelijk te beantwoorden vraag: of, en in hoeverre hierbij op het vroeger *beroep* van den man acht moet worden geslagen. In vele gevallen zal daardoor geen onregt geschieden, in anderen wel; men bedenke, dat afgekeurde militairen, veeltijds juist krachtens hunne invaliditeit, ook in het burgerlijk leven

niet even veel waarde hebben voor handwerken en beroepen en ook deswegens door de werkbazen *minder* zijn gezocht dan jonge, krachtige mannen. Bovendien moet het gagement ten deele als eene *belooning* voor bewezene diensten worden aangemerkt. Dit is vooral het geval in *Engeland* en elders, waar bepaalde sommen worden toegestaan voor het *verlies* van bepaalde *ligchaamsdeelen* in en door de dienst, zooveel voor een *oog*, zooveel voor een *arm* of *been*, met verschil in de rangen. — Zie verder over het *gageren* en *pensioneren* de *Wet* over dit onderwerp (ook in ons *Overzigt* der bestaande Reglementen, enz.).

2) De *antwoorden* hierop moeten dan ook (in de keurings-rapporten, 4de kolom) *eigenhandig* worden ingevuld door den hoogsten in rang zijnde of oudsten van hen, aan welke het onderzoek is opgedragen.

§ 26.

In plaats van na hunne afkeuring met een *gagement* (of pensioen) geheel te worden verwijderd uit s' Lands dienst, was er voorheen bij ons te lande, behalve in de nog bestaande verblijfplaatsen voor *invaliden* 1), gelegenheid voor verdienstelijke oude militairen, om te worden opgenomen bij de *Garnizoens-troepen* (z. g. »veteranen"), wanneer zij nog in staat verkeerden, om daarbij eenige militaire diensten te kunnen verrigten. Sedert eenige jaren (1843) echter zijn de voor hen bestemde Garnizoens-kompagniën opgeheven.

Bij ons bestaat er alzoo geen verdere middelweg; militairen met gebreken, die hun verhinderen de actieve of *veld-dienst* waar te nemen, worden in den regel geheel verwijderd. Alleen bepaalt het *Reglement* voor de *Landmagt:* dat in sommige gevallen nog *overgang* mag geschieden naar een *ander* wapen, waartoe nog de geschiktheid overbleef 2).

In vele andere Landen wordt, onzes inziens, voor de dienst in Garnizoenen, in vestingen, in Hospitalen, ter instructie der jonge manschappen, enz. (zie bijv. terug § 10), meer partij getrokken van *gedeeltelijk* ongeschikte oude gedienden, welke dan, onder den naam van »*halve* invaliden", nog voor verscheidene diensten worden gebezigd, hetgeen in tijden van gebrek aan manschappen niet onbelangrijk is 3).

1) Men heeft bij ons wel is waar geene *Invaliden-huizen* van Staatswege, doch er

bestaat een zoodanig *burgerlijk* Gesticht voor invaliden te *Leiden*, terwijl ook in het Hospitaal der *Koningin*(-moeder) te *'s Gravenhage* eenige verminkte of oude militairen worden verzorgd. Voor het overige staat voor oude gedienden de gelegenheid open, om in de Kolonie van weldadigheid *Frederiks-oord* te worden opgenomen (?).

2) *Artikel* 80 van dit Reglement zegt uitdrukkelijk: dat men bij de beoordeeling der ongeschiktheid van *reeds in dienst zijnde* militairen, wel moet onderscheiden: »of »deze voor hoegenaamd *geene* dienst meer in staat zijn, dan wel of zij nog voor »*andere wapens* bruikbaar zijn." Het is ons voorgekomen, dat van dit voorschrift minder voordeel wordt getrokken voor de getal-sterkte der armée, dan misschien wel kon geschieden.

3) In *Oostenrijk* en andere Staten van Duitschland wordt ten deze scherp onderscheiden tusschen de *graden* van ongeschiktheid of »*invaliditeit*"; men verdeelt de invaliden in »*Zeitliche*", »*Halb*"-, en »*Real*"- of »*Total*"-invaliden, welke laatste slechts ongeschikt zijn tot *alle* diensten. Tot de *halve* invaliditeit daarentegen brengt men bijv. algemeene ligchaamszwakte, zonder bepaalde organische gebreken; likteekens, wanneer zij de bewegelijkheid der deelen niet te zeer stooren; oorenvloed; verlies van snijtanden; klierzwelling aan den hals; ingewands-verharding in geringen graad; verstijving of verlies van enkele vingerleden; verlies van de oorschelp, van den penis, zelfs van één oog, enz. enz. Zie ISFORDINK, WENDROTH, en a. Ook FALLOT zegt, omtrent de één-oogigen, dat men hen nog zeer goed gebruiken kan in de Hospitalen, bij den transport-trein, enz. Bij de *Franschen* bestaan insgelijks »veteraankompagniën". Men is daar alzoo zeer zuinig in het afkeuren, om de leger-magt niet te vroeg van gediende manschappen te berooven. Bovendien moet men hen anders toch geheel of ten deele onderhouden, *zonder* er eenige wederdienst van te genieten.

§ 27.

De algemeene *vereischten* tot het visiteren zijn gelegen:

1°. In de wetenschappelijke *bekwaamheid* van den Gezondheids-officier en zijne *zedelijke* waarde.

2°. In de geschikte inrigting der *plaats* tot het militair-geneeskundig onderzoek bestemd.

3°. In de mogelijkheid der aanwending van de algemeen beproefde *hulpmiddelen* der diagnostiek.

Wij zullen bij de beschouwing dezer drie *voorwaarden* in het bijzonder, die wij nu zullen laten volgen, slechts eenige *algemeene* wenken kunnen geven; het visiteren toch vereischt, behalve eene zekere mate van ondervinding, eenen eigenen *aanleg* en *takt*, die alle menschen niet schijnen te bezitten. MASSY merkt hieromtrent zeer teregt aan: »Dat niet *ieder* geneesheer, zonder studie en oefening, daartoe terstond in staat is, »hoe ervaren hij anders ook in diagnosi, prognosi en curatione zijn moge".

§ 28.

De *militaire geneeskundige* (alsmede de civiele arts) aan wien het dikwijls moeijelijke werk eener visitatie is opgedragen, moet, bij eene grondige bekendheid met zijne wetenschap in het algemeen en van het onderhavige Leerstuk in het bijzonder, in vele gevallen daarbij menschen-kennis aan schrander oordeel, geduld aan omzigtigheid weten te paren. Hij behoort zich hier in zijne uitspraak hoofdzakelijk, — volgens sommigen zelfs *uitsluitend* [1], — te verlaten op datgene, wat hij persoonlijk waarneemt of zelf afwijkends ontmoet, of waarvan hij zich voldoende kan *overtuigen*. Hij moet op het hier bedoelde standpunt, met verschil in graad naar de omstandigheden, veeltijds beginnen met de opgave van ziekten en gebreken eenigermate te *wantrouwen*, hetzij die gedaan worden door dienstpligtigen of hunne betrekkingen, of dikwijls ook door reeds dienenden, hetzij die vermeld staan in schriftelijke verklaringen, (*attesten*) van burgemeesters, geneesheeren, geestelijken, schoolmeesters of andere private personen, daar men hier, behalve met kwade practijken, ook meermalen met onkunde en ligtgeloovigheid te strijden heeft. Intusschen mag men daarom dergelijke aanwijzingen nimmer geheel in den wind slaan of voorbijzien [2], noch de regten der humaniteit in het minste te kort doen. De keurende Off. v. Gez. moet zich hier in het *midden* geplaatst beschouwen tusschen den Staat en het individu (§ 2 en 3). Als zoodanig trachte hij, zonder hartstogtelijkheid, strenge *onpartijdigheid* te bewaren. Vooral mag hij in deze betrekking het oor nimmer leenen aan smeekingen, bedreigingen of, wat nog erger is, aan *omkooping* [3]. Zonder eenige vooringenomenheid dus, zonder eenig aanzien des persoons, en inzonderheid ook zonder vooraf opgevatte meening van altijd bedrog te zullen of zelfs te willen ontmoeten, zoeke hij niets dan de *waarheid*.

Ten slotte wachte men zich hier tegen elke *ruwe* bejegening, tegen alles ook wat het *zedelijk* gevoel der manschappen kan

kwetsen, terwijl men over geheime kwalen en gebreken hun, zoo veel dit geschieden kan, *geheimhouding* belooft.

1) Dit is te *exclusief* en te *absoluut;* hoezeer zulke voorschriften ook de uitvloeisels zijn mogen der meer en meer gevierde *positieve* rigting in onze wetenschap, leert de *practijk* ook hier, dat het in vele bijzondere gevallen onontbeerlijk is, de *anamnesis*, de vroegere geschiedenis der waar te nemen personen te raadplegen. Alsdan kunnen soms alleen goede en wettige attesten, *in verband* met de gevondene afwijkingen, veel licht over twijfelachtige gevallen verspreiden. Zie verder Aanmerking 2.

2) Alhoewel Art. 122 der *Wet* op de *Nat. Mil.* van 8 Januarij 1817 (Staatsblad n°. 1) ten dezen zelfs uitdrukkelijk aan de Militie-raden voorschrijft: »Dat niemand »mag worden vrijgesteld op het produceeren van *attesten*, maar alleen op het onder- »zoek van de geneeskundigen, die deze raden assisteren"; — alhoewel zelfs ook vele *burgerlijke* geneeskundigen in ons vaderland zich verklaard hebben *tegen* het afgeven *van*, en het zich onvoorwaardelijk houden *aan* afgegevene attesten in zaken der ongeschiktheid van dienstpligtigen (zie *Verslag* der Afd. *s' Gravenhage* van de *Maatschappij* tot bevordering der Gen.), — zou men hier in uitersten vervallen (die trouwens in bovengenoemde stukken niet bedoeld worden), wanneer men de attesten daarom geene de *minste* waarde wilde toekennen. Een nader voorschrift in het *Provinc.* Blad van *Zuid Holland*, 6 Jan. 1846, n°. 1 en elders laat dan ook het *consulteren* dier attesten gereedelijk toe, onder voorbehoud, dat zij voldoen aan de vereischten der Wet, zoowel wat de *bevoegdheid* der attesteerenden betreft, als den *vorm* van het attest, terwijl daarin ook geene *conclusie* mag worden gevonden over de al of niet geschiktheid. Het is daarbij verkeerd, dat de Militie-raden, *om* de gebreken in dien vorm, somtijds in het geheel geen regard schijnen te slaan op deze verklaringen en ze dan aan de visiterende geneeskundigen onthouden. Met meer regt wordt gevorderd, dat de naamteekeningen er van *gelegaliseerd* zijn en voor echt erkend; als ook dat bij attesten van bijzondere personen, deze in zekeren *getale* moeten zijn (bijv. een 10-tal) en den persoon in questie niet in den bloede mogen bestaan.

Hoe weinig men overigens op attesten *alleen* kan en mag *afgaan*, daarvoor ten bewijze zal ik uit vele voorbeelden slechts een paar aanvoeren: De Off. v. Gez. 2 kl. ALDENRAHD, in 1849 in garnizoen te *Neuzen*, genas in de Infirmerie aldaar een' milicien van het Depôt der 14de Afdeeling Inf., van eene nagebootste *contractuur* der spieren van het linker heup-gewricht, eenvoudig door bedreiging met de amputatie van het manke lid. Deze verzocht, namelijk, daarop eerst nog een paar dagen zich te mogen oefenen in het loopen, hetgeen dit uitstekend gevolg had, dat hij terstond kon worden ingelijfd. Deze loteling nu was voorzien van *twee* verklaringen, één van een *Burgemeester*, één van een *Geneesheer*, beide te *Vlijmen* in *Noord-braband* gevestigd, waarbij deze personen attesteerden: »Dat bewuste loteling bij hen *bekend* »stond als te hebben een' zeer *gebrekkigen* gang". Zij waren waarschijnlijk verschalkt, daar de manke gang vermoedelijk reeds lang vóór zijne loting door hem

zal zijn aangenomen. (*Register* van voorgewende ziekten n_0. 10). — Op overeenkomstige wijze gelukte het den Off. v. Gez. FRANSEN te *Woerden* een' loteling met voorgewende *scoliosis*, door vrees voor brandmiddelen, regt te maken. Omtrent dien simulant nu lag de *Luitenant*, welke het Detachement miliciens begeleidde, (natuurlijk volgens hooren zeggen in de Gemeente van den man), zelf de *verklaring* af: »dat deze persoon sedert jaren in zijn dorp als een ongelukkige kromme bekend was". (*Register* n°. 57).

Wanneer het voorts mogt blijken, dat bij het afgeven van soortgelijke attesten of verklaringen *kwade trouw* in het spel was, zoo wordt daartegen gewaakt door de volgende bepaling in het *Wetboek van het Strafregt:* »Ieder arts, heelmeester, of »ander soortgelijk ambtenaar, die om iemand te bevoordeelen, *valsche getuigenis* geeft »van ziekten of ongemakken, geschikt om van eene *openbare* dienst te bevrijden, »zal met eene *gevangen-zetting* van 2 tot 5 jaren worden gestraft. Ingeval hij »door gaven of beloften daartoe overgehaald is, zal hij met *uitbanning* gestraft »worden en die hem daartoe bewogen hebben met dezelfde straf". (IIIde Boek, Artikel 160). In *Oostenrijk* geldt eene dergelijke Wet, ten deele strenger nog. Hij, die daar zoodanige valsche getuigenis aflegt, moet zelf *dienen*, of zoo hij daartoe ongeschikt is, ondergaat hij eene onteerende *lijfstraf* (ISFORDINK, I, § 31). — Wat er ook van deze of dergelijke bedreigingen zij, zij baten niet, wanneer er geen gevolg aan wordt gegeven; zoo is mij verzekerd, dat, althans voor eenige jaren, te *Amsterdam* eene vaste *geld-som* voldoende was, om zich daar ter stede, door genees- of heelkundigen invloed, van de *schutterlijke* dienst te zien vrijgesteld!?

[3]) Zeer te regt maakte daarom onze veelgeachte Chef aan de Kweekschool, de Heer KERST, sedert jaren ons en alle zijne vele leerlingen steeds opmerkzaam, dat de Off. v. Gez. door eenig gehoor te geven aan de minste verleiding van genoemden aard, waarover hij vroeger groote ondervinding had opgedaan, zich aan schandelijk *pligtverzuim* schuldig maakt. — Alle aanbiedingen, zelfs de geringste en onschuldig schijnende geschenken van dienst-pligtigen of hunne betrekkingen, wijze men dus met verachting van de hand.

§ 29.

Als *plaats*, waar men het onderzoek kan bewerkstelligen, wordt gemeenlijk een vertrek in de kazernen, tot visitatie-kamer, aangewezen. Ofschoon zulks niet altijd schijnt te kunnen geschieden, is het ten dezen een hoofd-vereischte, dat een dergelijk vertrek goed *verlicht* zij en *ruimte* genoeg bezitte, om de noodige beproeving in het gaan en het zien toe te laten. Ook moet daar een *gelijke*, effen vloer worden gevonden, ten einde de gelegenheid te onthouden tot het aannemen van valsche lichaams-houdingen. Gemeenlijk wordt eene *afgezonderde*, ten minste niet laag aan de

straat gelegene kamer verkozen, om het soms schaamteloos bespieden door nieuwsgierigen te voorkomen, en tevens het schaamtegevoel der gekeurd wordende manschappen niet te beleedigen [1]. Wenschelijk is het, dat daar waar het onderzoek geschiedt, nog eene *andere* kamer is voor het aankleeden en uitkleeden (hier slechts tot op het hemd), dewijl dit bij talrijke visitatiën zoowel den voortgang daarvan bespoedigt, als ze voor den Off. v. Gez. minder onaangenaam maakt [2]. Eindelijk zal men wel doen, zich vooraf te verzekeren, dat voor verschillende huishoudelijke *behoeften*, zoo als tafel, stoelen, schrijf- en wasch-gereedschap, in den winter voor behoorlijke *verwarming*, en in den zomer voor voldoende *ventilatie*, de noodige zorg worde gedragen.

1) Daartoe is het, zoo mogelijk, ook zeer goed de personen één voor één achter een kamer- of *togt-scherm* te plaatsen.

2) Zonder dezen maatregel is het mij herhaaldelijk gebleken en mij ook door anderen bevestigd, dat de aanzameling van menschelijke *uitwasemingen* ligtelijk voor den keurenden Off. v. Gez. aanleiding kan geven tot het ontstaan van hoofdpijn, zelfs van misselijkheid of braking.

§ 30.

De *hulpmiddelen*, bij het visiteren benoodigd, — die men in de groote Hospitalen waar dit kan geschieden in een afzonderlijk vertrek (*visitatie-kamer*) moet vereenigen, — zijn dezelfde instrumenten en ingrediënten, welke tot het vaststellen eener genees- en heelkundige *diagnose* in het algemeen kunnen worden vereischt. Ter herinnering noemen wij de volgende als zoodanig :

Werktuigen tot bepaling van afstand, rigting, omvang, enz. — Bijv. een juist verdeelde meetband in Ned. maat ; groote passer met graadboog (z. g. compas d'épaisseur); een hoekmeter met bewegelijke zijden (goniometer); een borstmeter (thoracimeter), waartoe ook de z. g. pnoiometer van CANSTATT wordt gebragt ; een dubbele winkelhaak van MAYOR ; een schiet- of rigt-lood ; een houten staafje, ter lengte van 25 Ned. duim ; enz.

Werktuigen tot het onderzoek van bijzondere holten en organen.

Bijv. de spirometer van HUTCHINSON; de oogspiegel van HELMHOLTZ; de orthoskoop van CZERMAK; een kunstbril-toestel [1]; de oorspiegel van KRAMER en andere specula, met de daarbij behoorende lichtleiders en lampen; stethoskoop met plessimeter; een loupe; injectiespuitjes; sondes, katheters, bougies; een urine-glas; een waslichtje; een sterk mydriaticum [2], boeken of papier met klein en groot schrift, vooral de daartoe ingerigte tabèl van JÄGER; speelkaarten (ter onderscheiding voor hen, die niet lezen kunnen); enz.

Wijders kan men nog somtijds noodig hebben: een stroozak of matras (voor het onderzoek bij horizontale ligging); eene spons (tot het afwasschen van fistel-openingen, van verdachte kleurstoffen); koud water, aether sulphuricus alcoholicus, ammonia liquida (bij soms voorkomende flaauwten); enz.

[1] »Het reeds meergenoemde *bril-toestel* (de z. g. »optische toestel"), bestemd tot het keuren van myopen en presbyopen (zie *Miss.* 11 Maart, 1843, n°. 87), bestaat uit een stel *holle* en *bolle* brillen, van beiden 14 stuks, en zoodanig genommerd, dat van N°. 1 af (waardoor de hoogst mogelijke graad wordt aangeduid) de sterkte van deze brillen trapsgewijze afneemt, of met andere woorden, hunne respectieve brand-wijdten telkens grooter worden. De nommers duiden in Eng. duimen tevens deze brand-wijdten aan. De beide brillen waardoor de *gemiddelde* toestand wordt aangegeven, naar welke men den geringsten vorm dier gebreken die tot afkeuring geregtigt, onderscheidt, dragen het N°. 6½ en zijn voorzien van het *zegel* der Gen. Dienst. (Deze schijnen nagenoeg overeen te komen met de *voorheen* gebruikelijke keurings-brillen van N°. 10).

[2] Wij bezigden vroeger eenvoudig het *extractum belladonnae* (scr. 1 op 2 drachm. aq. dest.); thans verkiezén wij meestal, inzonderheid ter bespoeding der pupils-verwijding, den *sulphas atropini* (bijv. 1 grein op 1 once aq. dest.).

§ 31.

Bij het visiteren neme men, waar dit doenlijk is, de volgende algemeene *regelen* in acht:

Men visitere *des daags*, daar zelfs het beste kunstlicht een meer of minder bedriegelijk schijnsel verspreidt.

Men onderzoeke slechts *één persoon*, nimmer meerderen te gelijk; dit laatste leidt door overhaasting tot misvatting.

Men late den man zich geheel *ontkleeden*, om zijnen vorm en habitus als in één oog-opslag te kunnen overzien.

Men houde steeds dezelfde geleidelijke *regelmaat*, d. i. van het hoofd naar de voeten voortgaande, zoo als die in het bijzonder Gedeelte zal worden beschreven [1]).

Men stelle de visitatie uit, zoodra het blijken mogt, dat de man in *beschonken* toestand verkeert, ten einde geen verkeerd oordeel te vellen over vele verrigtingen, die door de dronkenschap worden gewijzigd.

Men onthoude zich, in twijfelachtige gevallen, wanneer men het onderzoek in commissie instelt of in tegenwoordigheid van andere kunstgenooten, om met dezen in het bijzijn der betrokkene personen *luide* of in de *volks-taal* te spreken, opdat de wenken bij dit gesprek verkregen niet dienstbaar worden aan het bevorderen van bedriegelijke bedoelingen.

Men heeft zich evenzoo, bij afkeuringen, te wachten, om over den *aard*, en vooral over de *ongeneeslijkheid* der ziekten en gebreken, zijn gevoelen aan de omstaanders mede te deelen in tegenwoordigheid der lijders; herhaaldelijk zagen wij hierdoor het gevoel dezer ongelukkigen, inzonderheid van blinden, diep geschokt worden [2]). Ten slotte moet men zorgen, bepaaldelijk bij talrijke visitatiën, dat de meeste *orde*, bij den noodigen *spoed*, in het oog worde gehouden [3]).

1) Nogtans kan men, door eenige vragen *vooraf* te doen gaan, dit onderzoek dikwijls *bekorten* of eene meer bepaalde *rigting* geven, als kunnende men daardoor inlichting verkrijgen omtrent de zitplaats der ziekte. Wanneer men evenwel één gebrek, de *hoofdkwaal*, ontdekt heeft, late men het niet daarbij; meermalen zal men daarnevens nog *andere* afwijkingen van meer of minder aanbelang ontdekken.

2) Zelfs is het menschelijk en wenschelijk, voor personen die worden afgekeurd wegens ligchaams-gebreken, welke zij verborgen wenschen te houden, daarover niet meer te spreken dan onvermijdelijk noodig is en daaromtrent verder het geneeskundig *geheim* te bewaren. In *Beijeren* is, bij de conscriptie, de geheimhouding op dit punt den Offic. v. Gez. bij de *Wet* voorgeschreven.

3) Het *aantal* personen, dat men per hoofd, bij noodige voortvarendheid en ordelijkheid kan onderzoeken, wordt door den Chir. Maj. WENDROTH berekend op hoogstens (*sic*) 200 dagelijks! In *Pruissen* wordt echter in zoodanige gevallen, en zelfs reeds zoodra het getal der te visiteren manschappen boven de 80 daags loopt, aan den Off. v. Gez. een *schrijver* ter adsistentie toegevoegd.

§ 32.

Een groot *bezwaar*, dat zich bij de geneeskundige visitatiën in het bijzonder, even als in de militaire practijk in het algemeen, voordoet, is gelegen niet alleen in de moeijelijkheid der zaak zelve, maar daarenboven in de verwikkeling met *bedriegerijen* van verschillenden aard (zie terug § 4) [1].

Voor en aleer wij dus tot het behandelen der Leer van het onderzoek in hare bijzonderheden overgaan, zal het niet ondienstig zijn, de veeltijds duistere gangen van bedriegers in een algemeen overzigt te beschouwen en eenige stelselmatige regelen op te geven tot hunne ontdekking en behandeling. Hierin te slagen toch is van groot aanbelang, daar men het als zeker mag stellen, dat ieder wel gelukt bedrog in den militairen stand, door nabootsing, de onmiskenbare kiem in zich sluit tot het uitlokken van nieuwe bedriegers [2].

1) PERCY en LAURENT gaven hierover de volgende merkwaardige zinsnede: »Les »remplaçants *dissimulent* leurs infirmités, les conscrits en *simulent*, et, — il ne faut »pas craindre de le dire, — des *gens de l'art*, coupables de faiblesse, de complai»sance, d'avarice, et oubliant leurs devoirs et l'honneur, ne craignent point de se »*prêter*, ou *d'enseigner* parfois ces coupables manoeuvres. Le mal est fait; la simu»lation des maladies a été soumise à des principes, on en a fait un *art!* . . . . . »La tâche des »Officiers de santé appelés à prononcer sur la réalité ou la simulation des infirmi»tés qui exemptent du service, est à la fois *difficile* et *pénible*. Entourés de pièges »de toutes parts, tentés par toutes les genres de séduction, ils doivent être sans cesse »sur leurs gardes pour ne point s'y laisser prendre." *Dict. des scienc. méd.* T. 51, p. 320 en 365.

2) In verband hiermede, is het door wijlen den Heer Insp. Gen. BECKERS, aan de Eerstaanw. Offic. v. Gez. voorgeschreven, *alle* gevallen van *misleiding*, de *verschijnselen* daarbij waargenomen en de *middelen* daartegen aangewend, op te teekenen en daarvan kennisgeving te doen aan den Inspecteur. In een *Register* ad hoc werd mij sedert jaren opgedragen, daarvan ten behoeve van het onderwijs aanteekening te doen. Daarin bevinden zich thans, sedert 1846, reeds een 80 à 90 meer of minder belangrijke gevallen, afkomstig van de HH. Offic. v. Gez. NINABER, VAN LEERSUM, RITTER, SCHMIDT, RODI, GOBÉE, BLANKEN, KLOPPERT, SAS, RIEBER, VAN DOMMELEN, MATHIJSEN, BASTING, VERHOEF, FRANSEN, REDEMAGNI, ALDENRAHD, BOELE, VAN PELT, LAMPE, HALLEGRAEFF en anderen. — Zie *Aanschr.* 9 Sept. 1846, L^a. O n°. 1116, later herhaald door den Heer Inspecteur SNABILIÉ, *Miss.* 2 Mei 1853, L^a. O n°. 1078.

§ 33.

Men heeft, gelijk bereids werd aangevoerd (bladz. 5), *twee* geheel tegenovergestelde *oogmerken* van bedrog bij de militaire visitatiën en de geneeskundige behandeling van dienstpligtigen en reeds dienenden te onderscheiden.

Voor het *eerste* worden kunstgrepen in het werk gesteld om van dienstpligten te worden *ontheven*.

Voor het *tweede* worden pogingen aangewend om in de militaire dienst te worden *opgenomen*.

Daar echter ter bereiking van het eerste doel weder twee uiteenloopende wegen worden ingeslagen, zoo kunnen in het geheel *drie* klassen van misleidings-ziekten worden aangenomen, t. w.: de *voorgewende* ziekten (morbi simulati), de *voortgebragte* ziekten (morbi provocati), en de *ontkende* ziekten (morbi dissimulati).

Reeds *van ouds* hebben de misleidings-ziekten de aandacht der geneeskundigen tot zich getrokken. Behalve dat in verscheidene Handboeken der *Geregtelijke geneeskunde* meerdere belangrijke Hoofdstukken over deze ziekten worden aangetroffen, werden verschillende bijzondere opstellen daarover geschreven door GALENUS, ZACHIAS, FORTUNATUS FIDELIS, FABRICIUS HILDANUS, BARTHOLINUS, AMBROSIUS PARÉ, ALBERTI, FR. HOFFMANN, FODERÉ, MAHON, KRÜGELSTEIN, later door PERÇY en LAURENT, MARSHALL, HUTCHINSON, GAVIN, SPEYER, WENDROTH, FALLOT, enz., enz. Zie de *Litteratuur* achter deze Handleiding vermeld.

§ 34.

Tot beter *stelselmatig* overzigt der genoemde ziekten en gebreken zullen wij ze volgenderwijze omschrijven en nader bepalen [1]:

1°). *Schijn van ziekte, bij wezenlijke gezondheid* (SIMULATIO morborum).

Hier worden objectieve ziekte-verschijnselen nagemaakt, zonder dat er stoornissen in de bewerktuiging bestaan. Wij laten deze klasse vervallen in de volgende soorten:

a) *Verdichte* ziekten (morbi ficti). — Zij zijn geheel subjectief en alleen gegrond op logens en verzinsels; bijv. verdichte hoofdpijn, verdicht lendenwee.

b) *Nagebootste* ziekten (morbi imitati). — Mede slechts schijnbaar, doch objectief gepaard met willekeurige toevallen; bijv. nagebootst scheelzien, nagebootste epilepsie.

2°). *Wezenlijke ziekte, doch ten deele of geheel met opzet voortgebragt* (PROVOCATIO morborum).

Hier bestaan inderdaad meer of minder belangrijke stoornissen in de bewerktuiging, doch deze zijn grootendeels of ten eenenmale afhankelijk van het eigen toedoen der individuën. Ook deze klasse moet weder verdeeld worden in de onderstaande soorten:

a) *Overdrevene* ziekten (morbi exaggerati). — De verschijnselen worden eenvoudig met subjectieve vergrooting opgegeven; bijv. overdrijving van onbeduidende zenuwpijnen, van geringe ademhalings-bezwaren [2]).

b) *Verergerde* ziekten (morbi aggravati). — Hier worden de verschijnselen ook objectief of zigtbaar ten deele vergroot of althans de genezing der bestaande ziekten tegengewerkt; bijv. het verergeren van beenzweren, het onderhouden van oorenvloed, van oogontsteking.

c) *Kunstmatige* ziekten (morbi artificiales). — Deze zijn geheel willekeurig en met opzet gevormd; bijv. het verminken van vingerleden, het uittrekken van snijtanden, het verwekken van huiduitslagen.

3°). *Schijn van gezondheid, bij wezenlijke ziekte* (DISSIMULATIO morborum).

Hier worden aanwezige stoornissen in de bewerktuiging voorbedachtelijk geheel of ten deele aan de waarneming onttrokken. Deze aan de vorigen volmaakt tegenovergestelde klasse is te verdeelen in de vier volgende soorten:

a) *Ontkende* ziekten (morbi negati). — Bij dezen worden kwalen of gebreken, waarvan de persoon tijdens het onderzoek geene zigtbare verschijnselen vertoont, geheim gehouden of eenvoudig verzwegen; bijv. het ontkennen of verzwijgen van bestaande neuralgiën, van tusschenpoozende koorts of andere periodisch optredende ziekten.

b) *Verkleinde* ziekten (morbi attenuati). — Hierbij worden sommige subjectieve verschijnselen eener bestaande ziekte teruggehouden of de graad daarvan vergoelijkt; bijv. sommige verschijnselen van borstkwalen, de hevigheid van rheumatische of andere pijnen. [Deze staan alzoo tegenover de »overdrevene" ziekten].

c) *Verminderde* ziekten (morbi diminuti). — Hier is weder meer objectieve misleiding in het spel; bijv. het verminderen van aderspatten door horizontale ligging als anderzins; het tijdelijk doen verdwijnen van voet-roos door aanwending van koude, enz. [Deze zijn dus regtstreeks tegenovergesteld aan de »verergerde" ziekten].

d) *Verborgene* ziekten (morbi celati). — Zij zijn al diegene waar men door kunstmiddelen een of ander gebrek tracht te bedekken voor het oog; bijv. kaalhoofdigheid door kunst-haar, verlies van tanden door een kunst-gebit, dat van een oog door een kunst-oog.

[1]) Ofschoon deze *systhematische* verdeeling der misleidings-ziekten sommigen welligt te scherp geteekend en te »minutieus" toeschijnt, moet ik opmerken, dat zij dan ook minder bestemd is voor eene practische toepassing, dan wel om daardoor in korte trekken de verschillende schakeringen aan te geven, onder welke deze ziekten kunnen voorkomen.

[2]) De *overdrevene* ziekten stellen dien eigenaardigen vorm van bedrog daar, welke reeds door ZACHIAS, onder den naam van »geheime" voorwending (*simulatio latens*), van al de overige soorten werd onderscheiden; en dit zeer te regt, daar zij werkelijk het meest in het duister liggen en alzoo het moeijelijkst te ontdekken zijn.

§ 35.

De *oorsprong* der voorgewende en willekeurig voortgebragte ziekten (der simulatio en provocatio morborum [1])) is niet van den nieuweren tijd. Deze dagteekent reeds uit de vroegere eeuwen der geschiedenis. Als de meest bekende klassieke voorbeelden ten dezen vindt men, onder anderen, dat van Koning DAVID (mania imitata [2])), dat van RACHEL (menstruatio ficta [3])), dat van ULYSSES (stupiditas imitata [4])), van BRUTUS (idiotismus fictus [5])), van SIXTUS V (marasmus imitatus [6])), dat der hovelingen van DIONYSIUS van Syracuse (amblyopia imitata [7])), dat van den nog dwazeren hofstoet van LODEWIJK XIV (fistula ani ficta, zelfs artificialis [8])), enz. Dergelijke gevallen echter verder daarlatende, even als vele an-

deren, welke alleen in het *burgerlijk* leven worden ontmoet, bij *vrouwen*, *kinderen*, *dienstboden*, voor het *geregt* staande *misdadigers*, *bedelaars* [9]), enz. tot het bereiken van honderdvoudige oogmerken [10]), beschouwen wij slechts diegenen, welke bij voorkeur in den *militairen* stand voorkomen.

1) Deze *eerste* en *tweede* hoofdklasse der misleidings-ziekten kunnen, in eene algemeene beschouwing, uit hoofde van hare gelijke bedoeling, gevoegelijk worden te zamen gevat.

2) Voor SAUL op de vlugt zijnde en bevreesd, door Koning ACHIS te zullen worden uitgeleverd, stelde hij zich als *krankzinnig* aan; I Sam. XXI: vs. 13.

3) RACHEL, door haren vader LABAN zullende gevisiteerd worden ter opsporing zijner ontvreemde huisgoden, wendde voor, dat zij de *menses* had; Genesis XXXI: vs. 35.

4) Om geen deel te nemen aan den Trojaanschen oorlog, hield hij zich *stompzinnig* en dwaas; beploegde rotsen, zaaide zout, enz. PLINIUS, Hist. nat. L. XXXV, C. 18.

5) Bij een helder verstand, nam BRUTUS het voorkomen aan van *onnoozelheid*, ten einde later onverwachts zijne wraak op JULIUS CAESAR te kunnen koelen; LIVIUS, L. I, C. 56.

6) Men verhaalt, dat SIXTUS, uit begeerte naar de Pauselijke waardigheid, zich jaren lang het voorkomen van *doodzwak* en ziek te zijn had weten te geven, om te ligter door de Kardinalen te worden benoemd.

7) DIONYSIUS was blind; zijne hovelingen hielden zich, hem ten gevalle, als of ook zij slecht of niet *zien* konden. PLUTARCHUS, Lib. de different. inter adult.

8) LOUIS leed, gelijk algemeen bekend is, aan *fistula ani;* om hem welgevallig te zijn, simuleerde men dit gebrek destijds aan zijn Hof.

9) Ten einde medelijden op te wekken, en daardoor gaven uit te lokken, werden soms door *bedelaars* meer of minder belangrijke verminkingen aan zich zelven en de hunnen toegebragt. De meer gewone (kunstmatige *zweren*, *huidziekten*, enz.) daargelaten, herinneren wij aan eene overlevering, die in *Haarlem* langen tijd werd bewaard, omtrent eene bedelares, die haren zuigeling van het *gezigt* zou hebben beroofd, door het aanbrengen van *spinnen* op het oog onder een noten-dop (!?).

10) Oneindig *groot* toch is de aanleiding *tot* en zijn de wijzigingen in deze bedriegerijen. Zoo bijv. veinzen *schijngeleerden* somtijds bijziendheid, als verdicht gevolg van het vele studeren. — Zoo *diplomaten* insgelijks, om door het opzetten van eenen bril de ware uitdrukking van het oog, bij voorkomende discussiën, aan den vorschenden blik hunner tegenpartij zooveel mogelijk te onttrekken. — Jonge *meisjes* geven wel eens voor, zwanger te zijn, ten einde een gewenscht huwelijk te bespoedigen, of zelfs

ook *gehuwde* vrouwen, om voor eenigen tijd grooteren invloed te verkrijgen op hare echtgenooten of betrekkingen. — Een jonge *leerling* in de *heelkunde* maakte zich blaren aan de vingertoppen, door Spaansche vliegen-zalf, ten einde een voorwendsel te hebben, eene hem opgedragene aderlating, tegen welke hij opzag, niet te verrigten. — Gewezene militairen toonen soms likteekenen aan van geheel anderen aard, als te zijn verkregen in vroegere veldslagen (of bij tweegevechten, waarvan mij een voorbeeld bekend is); of zij klagen over rheumatische pijnen als gevolg hunner veldtogten, om belangstelling in te boezemen (de Heer KERST nam dit waar bij verscheidene teruggekeerde soldaten der Citadel van Antwerpen). — Zie wijders eenige zeer bijzondere gevallen van simulatie in het *burgerlijk* leven, een opstel van BAYARD, in de *Annal. d'hyg. publ.* T. 38, 1847.

§ 36.

Veelsoortige bedriegerijen en kunstgrepen van den bovengenoemden aard ontsierden reeds vroeg den *krijgsmansstand*. Straffen daarop bij de *Grieken* bepaald, hebben wij reeds in onze korte Inleiding aangestipt. Haar voorkomen bij de *Romeinen* werd onder de Regering van CAESAR AUGUSTUS zelfs zoo algemeen, dat hij de zoodanige bedriegers, als schuldig aan land-verraad, hunne misleiding ten dezen met den dood liet betalen. De onwil om te dienen was destijds dan ook zoo zeer toegenomen, dat zelfs de Ridderstand zich aan provocatio schuldig maakte [1]. Sedert die tijden leverden nagenoeg alle Staten van Europa meerdere, soms talrijke [2] voorbeelden op van misleiding en verminking, bijzonder tijdens het krijgszuchtig bestuur van NAPOLEON I. Hierop doelen verschillende Besluiten en bepalingen in de *Reglementen* op het visiteren van manschappen (niet alleen in het onze, maar ook in het Fransche, het Pruissische, het Russische, enz.), bijv. die, waarbij het verlies van vingers, teenen, tanden, zelfs van één der oogen, bij dienstpligtigen, aangenomen wordt als niet tot vrijstelling te geregtigen.

1) Zoo verhaalt CASSIUS het voorbeeld van een' *Romeinschen* edelman, die zijne beide dienstpligtige zonen den duim afkapte, ten einde hen van de krijgsdienst te bevrijden.

2) RODERICUS A CASTRO teekende op, dat in het jaar 1588, de *meeste* soldaten en schepelingen van de *Portugeesche* Land- en Zeemagt ziekten voorwendden en zich *aderlatingen* lieten bewerkstelligen, ten einde achter te kunnen blijven van eenen op handen zijnde krijgstogt tegen de Engelschen.

§ 37.

Zij, die zich aan bedriegerijën van den genoemden stempel schuldig maken, worden met den volksnaam van »malengers" aangeduid; in de kunst-taal heeten zij »simulanten" [1].

Ofschoon men vooronderstellen mag, dat hun voorkomen ook tegenwoordig in alle legers der beschaafde Natiën niet vreemd is, heeft men evenwel meer bijzonder in die landen, waar de *conscriptie* is ingevoerd, hunne listen en lagen te duchten. Het zijn nogtans niet alleen de opkomende lotelingen of andere dienstpligtigen, welke den rol van simulant vervullen, integendeel, bij *alle* klassen van reeds dienende militairen (men kan wel zeggen zelfs in alle *rangen*) kunnen ziekten of gebreken worden voorgewend of gevormd, ten einde tijdelijk of geheel van krijgsdienst te worden ontheven.

Het *aantal* simulanten is nogtans niet altijd even groot, tegenwoordig althans, bij den vrede dien wij genieten, komen zij bij ons in betrekkelijk zeer geringe hoeveelheid voor. Men ziet dit echter veel aangroeijen in tijden van oorlog [2]. Ook is het gemeenlijk grooter bij de z. g. *straf-divisiën* of straf-bataillons [3]. Zelfs komen zij soms meer in het ééne *Regiment* voor, dan in het andere, zoo ten gevolge van den invloed van gevreesde of niet beminde Chefs, als door verzuim van de daarbij geplaatste, te goedhartige of te ligtgeloovige Offic. van Gez.; soms ook door navolging [4]. Hun getal kan mede eenigermate verschillen naar de *geboorte-plaats;* zoo zouden, in ons vaderland, de bewoners der z. g. *land*-provinciën (Groningen, Vriesland, Drenthe, Noord-Braband, enz.), die, welke ook meer tot nostalgie overhellen, een betrekkelijk groot gedeelte simulanten opleveren. In dit opzigt zijn in het Engelsche leger de Ieren als doortrapte bedriegers bekend. Zelfs de *godsdienstige* gezindheid schijnt niet geheel zonder invloed ten dezen; zoo wil men onder de Israëlieten, inzonderheid in oorlogs-tijd, vele z. g. »kanon-koortsigen" hebben ontmoet; zoo komen, vooral alsdan, ook onder de volgelingen van het dusgenoemde »Nieuwe licht", even als onder de Mennonisten, dikwijls onwilligen voor.

1) De Franschen noemen hen »*calin's*"; in Engeland staan zij als »*hospital-bird's*" (hospitaal-vogels) bekend.

2) Volgens eene mededeeling mij door den Heer KERST gedaan, maakte *ons* Leger gedurende den 10-daagschen veldtogt tegen *België* eene eervolle uitzondering op dien regel; althans waren ZHEG. destijds *geene* voorgewende ziekten voorgekomen.

3) Bij de vroegere klassen van *discipline* moest men ten opzigte van de daarmede gestraften bij alle Regimenten op zijne hoede zijn. Verscheidene Offic. v. Gez. die gediend hebben bij de *straf-bataillons* of divisiën, verzekerden mij, bij dezen steeds meer dan gewoonlijk met malengers gekweld te zijn. In het algemeen houde men ten dezen opzigte *alle* arrestanten, ook bij de Korpsen, in het oog.

4) CHEYNE deelt ons mede, dat in *sommige* Engelsche Regimenten, althans vroeger, »*geheime loopjes*" om van dienst te komen, bestonden, die dan van het eene geslacht getrouwelijk aan het opvolgende werden overgeleverd.

§ 38.

De verschillende *ziekte-vormen*, welke van oudsher aan dit bedrog dienstbaar werden gemaakt, zijn inderdaad zóó menigvuldig, dat men wel stellen mag: »dat van alle bekende ziekten en gebreken, er slechts betrekkelijk weinige zijn, met welke men het althans niet beproefd heeft" (SPEIJER).

Wat hunnen *aard* betreft, zal men evenwel minder dikwerf die van een acuut verloop ontmoeten. In den regel zijn het veel meer de *chronische* gebreken en onder dezen inzonderheid diegene, welke door *subjectieve* verschijnselen gekenmerkt worden (bijv. neuralgiën, surditas, myopia, amblyopia en dergelijken), of welke ten deele gemakkelijk voor *nabootsing* vatbaar zijn (bijv. strabismus, paralysis, contractura, balbuties, enz.).

§ 39.

Onder de *beweegredenen* (of z. g. »motieven") tot misleiding van de thans behandelde soort 1) kan mèn in den soldaten-stand een belangrijk verschil aantreffen, naarmate de man behoort tot de opkomende dienstpligtigen, of tot de reeds dienenden. Deze onderscheiding kan medewerken, om ons de eerste gedachte aan de mogelijkheid van bedrog, in voorkomende gevallen, te doen opvatten.

Bij de *dienstpligtigen* toch zijn deze beweegredenen veeltijds meer duidelijk in het oog vallende en van een' minder zamengestelden of verschillenden aard. Hunne meest gewone drijfveer is onwil om het ouderlijke huis te verlaten, of om den leertijd van hun ambacht of beroep te laten glippen. Dikwijls ook, doch vooral in tijd van oorlog, is het tegenzin in den krijgsmansstand of vrees voor de daaraan verbondene gevaren.

Bij *reeds dienenden* daarentegen kan men zoo veelsoortige motieven ontmoeten, dat wij deze duidelijkheids-halve zullen verdeelen in die, welke eene geheele, en die welke slechts eene gedeeltelijke vrijstelling bedoelen.

a) Tot het verkrijgen van *geheele* verwijdering uit de dienst kunnen zij gebragt worden door:

Verkregen afkeer van de dienst, door straffen, vermeend of wezenlijk onregt ontstaan. — Berouw; zoo wil men, dat 9 van de 10 rekruten [2]) door gebrek, dronkenschap, huiselijk ongenoegen, enz. in dienst getreden, weldra hunne dwaling inzien, tot inkeer komen, en dan tot alles in staat zijn, om zich aan de gevolgen hunner overijling te onttrekken. — Uitzigt op eene meer voordeelige burgerlijke betrekking. — Plannen tot een in de dienst geweigerd of onmogelijk huwelijk. — Begeerte naar rust bij oude gedienden of bejaarden, in de hoop op gagement of pensioen; enz.

b) Met bedoeling van *gedeeltelijke* of slechts *tijdelijke* vrijstelling kan men de volgende beweegredenen ontmoeten:

Vrees voor een gevaarvollen post of voor het vuur des vijands (kanon-koorts), voor ophanden zijnde expeditiën, zeereizen, straffen (provoost, rietslagen, »laarzen", enz.). — Begeerte om zware diensten te ontduiken (wachten, nachtelijke patrouilles, korveën), òf om op marschen te kunnen plaats nemen in de transportwagens of ziekenkarren (ambulance-wagens), òf om in drukke diensttijden (bijv. jaarlijksche inspectiën en groote manoeuvres) deze in het vadzige hospitaal-leven te ontduiken. — Zucht naar verlof met behoud van tractement, hetzij naar het ouderlijk huis, hetzij naar bad-plaatsen; òf in verlof zijnde, om dit te doen verlengen (prolongeren);

òf van verlof achtergebleven zijnde, om straf deswegens te ontgaan. — Hoop op overplaatsing, hetzij van eenig den man onaangenaam Korps, hetzij uit eenig ongezond of verveelend Garnizoen. — Wraakzucht; bijv. indien eene ligte mishandeling is aangedaan, om de gevolgen van deze te verzwaren, door den tijd der geneeskundige behandeling lang te rekken [3]).

[1]) Somtijds bestaan er *geene* bepaalde motieven; geene althans dan loutere *eigenzinnigheid* (z. g. caprice), of ook eenvoudige zucht ter *navolging* van anderen (imitatiezucht), wanneer die op eene voordeelige wijze gepasporteerd werden of gelukkig slaagden in het plegen van bedriegerij ten dezen.

[2]) Deze getals-verhouding, door GAVIN voor *Engeland* aangegeven, komt ons voor onze vrijwilligers wel wat te groot voor.

[3]) Bij *geregtelijk* onderzoek van gepleegde mishandelingen toch pleeg de *straf* des te zwaarder te worden, hoe langer de behandeling duurde; bijv. wanneer die langer duurde dan 22 *dagen* werd die vroeger *crimineel*, in plaats van eenvoudig *correctioneel.*

§ 40.

Door het zorgvuldig nagaan van het bestaan der oorzaken, die ten voorbeelde zijn opgegeven, kan men soms geraken tot het *vermoeden* van misleiding.

Bij *lotelingen* kan dit verder worden bevestigd door de zich somtijds tegensprekende berigten der conscrit's, die met hen uit dezelfde Gemeente zijn opgekomen; in andere gevallen uit hunne smeekingen of pogingen ter omkooping; ook wel eens uit de waarneming van hunnen psychischen toestand. Wat den laatsten aangaat, heeft men zich echter zorgvuldig voor zelf-misleiding te wachten; jonge lieden toch, met een schijnbaar onschuldig, dom of onnoozel voorkomen, zijn meer dan eens juist daardoor het best in hunne bedriegelijke oogmerken geslaagd.

Bij reeds *dienenden* moet men vooral inlichting trachten te bekomen omtrent hun vorig gedrag bij het Korps waartoe zij behooren. Men neme informatie, of zij veel straf hebben ontvangen of te gemoet zien, of zij als dronkaards of luijaards bekend staan, kortom, of eenige der reeds genoemde oorzaken bij hen in het spel kunnen zijn.

§ 41.

Ten einde tot de *overtuiging* te komen, dat er in waarheid bedriegerij wordt gepleegd, zijn verscheidene algemeene regelen in de werken over dit leerstuk opgegeven [1]. Wij zullen die bij onze nadere uiteenzetting in *rationele* en *empyrische* onderscheiden. Hunne gezamenlijke toepassing zullen wij als *diagnosis* der simulatio en provocatio beschrijven.

[1] Onder deze regelen zijn er sommige die nog steeds hunne waarde behouden afkomstig van den ouden ZACHIAS.

§ 42.

1°). De *rationele* regelen ter diagnosis der morbi simulati en provocati worden getrokken uit de volgende bronnen:

a). Uit den *aard der ziekte*. — *Nosologisch* dus toetse men de voorkomende ziekten aan de ondervinding en de geschiedenis. Aan den eenen kant alzoo is na te gaan, of deze uit haren aard vatbaar zijn voor bedriegelijke nabootsing en kunstmatige vorming? Sommige slepende huidziekten, bijvoorbeeld, zijn tamelijk gemakkelijk voort te brengen of te verergeren; de exanthemata febrilia daarentegen zijn bezwaarlijk voor nabootsing vatbaar.

Historisch lette men ten anderèn op, of er reeds goed geconstateerde *voorbeelden* bestaan, dat deze of gene onderhevige kwaal is gesimuleerd [1].

[1] Daartoe strekke de zorgvuldige studie van het *Bijzondere* Gedeelte van dit Leerstuk.

§ 43.

b). Uit de *ziekte-verschijnselen*. — *Symptomatologisch* alzoo beschouwe men de harmonie of *disharmonie* der subjectieve met de objectieve verschijnselen, die der plaatselijke of idiopathische met de algemeene of sympathische.

Zoo bijv. lette men op, of de voorhanden zijnde kalme toestand van den *pols* bestaanbaar zij met den schijnbaren onrust of met

de waarschijnlijk overdrevene pijnen. Zoo of de blijvende *eetlust* niet in tegenspraak zij met de welligt kunstmatig wit of geel gekleurde tong. Zoo, of de bloeijende gelaats-*kleur* al of niet beantwoord aan de schijnbaar ziekelijk gestelde af- en uitscheidingen. Zoo, of het ligchaams-*gewigt* in evenredigheid staat tot den langen duur der ziekte of tot de schijnbaar verlorene spijsvertering [1]); enz.

Bij nabootsing moet men het kenmerkend geheel der verschijnselen te zamen vatten en de aan- of afwezigheid nagaan van voorname signa *pathognomonica;* zoo bijv. bij paralysis extremitatum, of er atrophie bestaat met verminderden warmtegraad van het deel; bij epilepsie, of het gevoel volkomen is opgeheven; enz.

Veel licht kan hier ten slotte ook verspreid worden door de onnatuurlijke *overdrijving* der verschijnselen, zoo als zulks bijv. niet zelden het geval is bij aphonia, balbuties, surditas, mania, enz.

1) In verscheidene opzigten kan het nasporen van het ligchaams-gewigt, het *wegen* der zieken, van belang zijn, zoo als bij ingebeelde ziekten, bij reconvalescenten, tot het maken van diagnose en het stellen van prognose; in het hier bedoelde opzigt echter, met het oog op morbi simulati en imitati, schijnt het ons een bijzonder groot *voordeel* te bezitten, ten einde in gevallen van *twijfel* het al of niet werkelijk bestaan van slepende kwalen op te sporen. Dit is dus zeer raadzaam bij alle *duistere* ziekte-vormen, dewijl men door het wegen inzigt kan verkrijgen in den waren stand der ziekte en men daardoor zelfs kan worden afgehouden van het aannemen van bedriegerij daar waar die *niet* bestaat. Ten dezen las ik eene ziektebeschrijving van THOMSON aangaande een' soldaat, die naar allen schijn »malengerde", doch die bij herhaling (men doet dit bijv. van week tot week) gewogen zijnde, in één jaar een gewigts-verlies vertoonde van 140 tot op 120 ponden; terwijl zich dan ook later zijne eerst onduidelijke ziekte in een doodelijk eindigend *aneurysma* der aörta oploste. Bij een' sergeant ontdekte hij insgelijks door de weging reeds vroegtijdig een minder helder geval van *tuberculosis* pulmonum, daar hij bevond, dat deze lijder bij eenige dagelijksche wegingen gemiddeld iederen dag $\frac{1}{2}$ pond (?) gewigt verloor.

§ 44.

c). Uit de *ziekte-oorzaken*. — *Aetiologisch* stelle men het zich tot regel, de oorzaken welke in casu worden aangegeven, te vergelijken met diegene, welke gewoonlijk aanleiding geven tot de vermeende ziekte. In de eerste plaats komen hier de z. g. *voorbeschikkende* oor-

zaken in aanmerking, d. i. men vergelijke, of het vroeger beroep, de leeftijd, het gestel, de geheele habitus van den man in verband zijn te brengen met de door hem opgegevene kwalen. Zoo bijv. zal ons het voorkomen van tremor artuum minder vreemd toeschijnen bij lotelingen die tot dien tijd in fabrieken hebben geleefd waar metallica worden bearbeid, dan bij diegene welke nimmer ander dan boeren-werk hebben gedreven. Zoo zal het opgeven van ozaena door personen met eenen breeden platten neus, of van eenen kropzeerigen habitus, ons minder bevreemden, dan wanneer dit geschiedt door iemand met een' schoon gevormden neus en een gezond voorkomen. De *gelegenheidgevende* oorzaken waarvan gewag wordt gemaakt moeten niet minder naauwkeurig aan de bron worden getoetst en alzoo geconstateerd door inlichting dienaangaande in te winnen bij de Gemeente-besturen of de Chefs der Korpsen. Somtijds kan men hier reeds terstond een voldoenden leiddraad vinden in de naauwkeurige voorstelling der *omstandigheden* in welke de man zich moet hebben bevonden op den oogenblik van inwerking der door hem beschuldigde causa occasionalis. Zoo bijv. door vergelijking van den vorm en de rigting van eenige wond of eenig likteeken met den aard van het genoemde werktuig, met de houding, plaatsing, kleeding van den persoon zelven. Eindelijk kan het opgegeven *ontbreken* van alle oorzaken (welke vooral bij morbi provocati of artificiales zoo dikwijls hardnekkig worden verzwegen) ons tot het vermoeden van logentaal brengen, of het ontdekken van deze tot zekerheid, bijv. het aantreffen van caustica op kunstzweren.

AANMERKING. In gevallen van hoogen twijfel aan de juistheid der door den man *opgegevene* oorzaken, trachte men daaromtrent bij het Korps zoo veel mogelijk *officiële berigten* in te winnen. Meermalen kwam dan de schuld van den persoon, alleen door de *valschheid* zijner aetiologische beschrijving, aan het licht [1]).

[1]) Onder anderen is ons daarvan een geval voorgekomen in de opthalmologische Kliniek van den Heer KERST, alwaar een lijder met *amblyopie* destijds door den Off. v. Gez. W. SMIT, voor zijn examen, werd behandeld. Hij gaf voor, dit gebrek verkregen te hebben door een ongeluk in de militaire *slaghoedjes-fabriek* te *Delft;* het bleek later, dat die opgave logenachtig was. *Register*, v. v. z. n°. 77.

§ 45.

d). Uit de *behandeling*. — *Therapeutisch* inzigt in de diagnose van betwijfelde ziekten wordt somtijds verkregen door het gadeslaan der uitwerking van de behandeling. Bedriegers toch nemen in den regel de hun gereikte geneesmiddelen òf met eene bevreemdende graagte, òf onttrekken zich aan derzelver invloed door ze weg te werpen, òf weigeren zelfs hardnekkig eenige medicijnen in te nemen [1]. Dikwijls ook weten zij, daarover ondervraagd wordende, de wijze van gebruik der hun voorgeschrevene geneesmiddelen niet op te geven, en somtijds ontdekt men die alsdan in hunnen kamerpot. Bij twijfel kan men in dusdanige gevallen medicijnen voorschrijven van eene bekende en zekere uitwerking, bijv. een emeticum of een laxans, om te zien, of het gewone gevolg daarvan al dan niet achterwege blijft. Of wel, men dient zoodanige geneesmiddelen toe die, voor gemakkelijke reactie in de urine vatbaar zijn, bijv. joduretum potassii.

Bij uitwendige gebreken bemerkt men voorts somtijds het vergeren van deze, door het ontdekken, dat de verbandstukken verplaatst zijn, of de verbanden tusschentijds zijn losgemaakt of afgenomen.

1) De 1ste Off. v. Gez. SCHMIDT ontdekte daardoor een geval van voorgewende *contractuur*, dewijl de man *weigerde*, een hem aangeboden drankje in te nemen, zeggende: »het een slaapmiddeltje was"; hij gaf daardoor zelf zijne vrees te kennen, dat men in den slaap zijne misleiding zou ontdekken en kwam, hierdoor gevangen, tot bekentenis. *Register*, v. v. z. n°. 55.

§ 46.

2°). Als *empyrische* regelen ter herkenning der voorgewende en gevormde ziekten gelden in hoofdzaak de volgende:

a). Men late den man nu en dan een geregeld *verhaal* doen van den oorsprong en trapsgewijzen voortgang zijner kwaal. Bedriegers zullen zich dan, geheel in tegenoverstelling met de eenvoudige ongekunstelde beschrijving van ware zieken, ligtelijk verwarren, zich tegenspreken, onbelangrijke verschijnselen overdrijven en, om-

gekeerd, van gewigtige geene melding maken. Somtijds klagen zij hierbij zich zelven aan door zich bij herhaling, direct of indirect, te verontschuldigen van alle overdrijving of veinzerij. Wanneer men hen bij deze gelegenheid ondervraagt, moet men dit soms bij wijze van *strikvragen* doen, waardoor men meermalen antwoorden verkrijgt, die blijkbaar in het geheel niet strooken met de opgegevene ziekte. Dezelfde vraag moet op verschillende tijden worden herhaald, om zich te overtuigen, of de man zich in zijne antwoorden steeds gelijk blijft.

Hierbij is het in den regel goed, het voorkomen aan te nemen, alsof men aan hunne verhalen en antwoorden ten volle *geloof* hecht.

§ 47.

b). Meermalen kan het aangewezen zijn, zulke personen, vooral jeugdige individuën *afzonderlijk* te *onderhouden* en niet op de zalen in het bijzijn hunner kameraden. Het is meer dan eens gebleken, dat simulanten des te hardnekkiger volhouden, naarmate zij door meer toeschouwers omringd zijn. Bij dit onderhoud werke men op hun moreel en hunne godsdienstige beginselen. Of het daarbij als wettig mag beschouwd worden van hen, als ultimatum, eenen *eed* af te vorderen, waarbij zij verklaren, dat hunne kwaal niet voorgewend is, durven wij niet beslissen; wel is het ons bekend, dat men dit middel meermalen met goed gevolg heeft aangewend.

Tijdens het vorige *Fransche* Keizerrijk lieten twee Fransche Offic. v. Gez., PERÇY en LAURENT onwillige lotelingen eenvoudig *zweeren:* dat hunne ziekte echt was. Velen, die zelfs onder hevige pijnen (!) standvastig elk bedrog hadden ontkend, konden deze proef niet wederstaan. Ook uit eene plaats in het Werk van MASSY schijnt mij te blijken, dat men in *Engeland* de vrijwilligers vooraf wel eens eenen *eed* laat afleggen: dat zij geene »verborgene kwalen" (epilepsie, rheumatisme, enz.) bezitten.

§ 48.

c). Bij vermoeden van provocatio late men den gewaanden lijder zich nu en dan geheel *ontkleeden*, geve hem andere kleederen en onderzoeke nu, liefst in zijne afwezigheid, de uitgetrokkene kleedij,

zijn beddegoed en stroozak, zijne krib, enz., ten einde alle verborgene hulpmiddelen ter misleiding op het spoor te komen [1]). In deze of andere twijfelachtige gevallen sla men op den duur zijne gedragingen naauwkeurig, doch zoo veel mogelijk onopgemerkt gade of wel, men late hem buiten zijn weten *bespieden* [2]). Op ongewone uren, buiten den tijd der visite, bezoeke men hem *onverwachts*, zoowel over dag, als in den nacht, en overvalle hem gedurende zijnen *slaap* [3]).

[1]) Men wil zelfs, dat het in enkele gevallen alsdan noodig is ook het *hoofdhaar*, de *mondholte*, zelfs het *rectum* tot dit einde te exploreren! Dit zal wel zelden behoeven te geschieden; beter is het, ook voor de *policie* in de zieken-zalen, om van tijd tot tijd algemeene onderzoekingen der *kribben* en der *zalen* door het noodige getal ziekenvaders en oppassers te laten bewerkstelligen. Men staat daarbij soms verstomd over den voorraad levensbehoeften, verbandmiddelen als anderzins, welke bij zulke gelegenheden worden gevonden. Het behoeft naauwelijks te worden herinnerd, dat men dan de zalen geheel onverwachts door al de daar aanwezige zieken, die niet bedlegerig zijn, doet verlaten.

[2]) Daartoe kan men de vertrekken bijzonder laten inrigten. Men draagt de *bespieding* op aan vertrouwde personen, of verrigt die somtijds zelf. De Heer KERST deelde mij een geval mede van eenen *Belgischen* Off. v. Gez., die zich als »zieken soldaat" op een der zalen in een groot Hospitaal liet opnemen, om aldus achter de streken der zieken te geraken! Wij voor ons zouden echter tot eene zoodanige, in ons oog minder edele en voor den Officier ongepaste handelwijze, nimmer overgaan.

[3]) Het *onverwachts* bezoeken der zalen, waar men vermoedelijk simulanten verpleegt, is mij meer dan eens behulpzaam geweest in hunne ontdekking. Onder anderen herinner ik mij eenen pseudo-*amblyopicus* (die aangaf geen letter schrift te kunnen onderscheiden), dien ik aldus overviel, terwijl hij bezig was zeer op zijn gemak met het beantwoorden van een' *brief* aan zijne »beminde". — Het verrassen in den *slaap* is intusschen niet altijd even uitvoerbaar; bijv. minder bij hen, waar men eenig ligchaamsdeel zou moeten *ontblooten*. Sluwe simulanten toch hebben in dit geval de gewoonte, vóór zij zich aan den slaap overgeven, om zich zóó vast in hunne dekens te wikkelen, dat men hen niet zonder wekken kan onderzoeken. Voor het overige heeft zich hier nu en dan het nut bewezen van het aanjagen van *schrik* gedurende den slaap; bijv. door een bosje stroo in hunne nabijheid te doen aansteken en dan »brand" te doen roepen; FALLOT geeft op, dat simulanten met *paralysis*, *torticollis*, *claudicatio* en dergelijken daarbij in den regel hunnen rol vergaten.

§ 49.

d). Bij deze gelegenheid kunnen nog verscheidene andere *listen*

in het werk worden gesteld. Ofschoon sommigen zich daartegen verklaren, zijn zij enkele malen onvermijdelijk [1]).

Onder dezen bekleedt het *afleiden* der *gedachten* van den simulant (hier te vergelijken met den »methodus derivans" der algemeene ziekte-leer) eene eerste plaats. Dikwijls heeft men hen, hetzij door hunne aandacht te bepalen op een door hen niet opgegeven en ook niet bestaand gebrek, hetzij door hun een' schrik aan te jagen, hetzij door hen in drift te doen ontsteken, de kundigst gespeelde rol zien vergeten.

Ten tweede zoekt men hen wel eens (doch dit voorzeker slechts in zeldzame gevallen, dewijl men zich daarbij zelve van leugens moet bedienen) *om den tuin te leiden*, hetzij door valsche berigten (bijv. dat zij door hunne kameraden waren verklapt), hetzij door het opmaken van valsche certificaten van afkeuring [2]).

In de derde plaats worden verscheidene *bedwelmings*-middelen ter verschalking van bedriegers geprezen. Hierbij zij men intusschen steeds bijzonder omzigtig, om daardoor aan hunne gezondheid geene schade toe te brengen. Uit dien hoofde verwerpen wij daarbij het gebruik dat ten deze vroeger van *opiacea* werd gemaakt en bedienen wij ons tegenwoordig slechts van de *aetherisatie* of van het *alcoholiseren* [3]). In den kunst-slaap of de dronkenschap hierdoor aangebragt, kan men zich dan dikwijls van het bedrog duidelijk overtuigen, bijv. bij voorgewende contracturen, doofheid, enz.

[1]) Men bedenke, dat het hier geldt: »list tegen list!" DIEFFENBACH intusschen heeft zich meermalen sterk uitgelaten *tegen* deze handelwijze, die hij bestempelde met den naam van een »ongeoorloofd verraad"! Dergelijke overdrevene denkbeelden komen onzes inziens overeen met de bewering van hen, die de Regters, welke een doodvonnis onderteekenen, »moordenaars" noemen.

[2]) In de meening van nu werkelijk *afgekeurd* te zijn, ontstond dan soms plotseling verbetering in hunnen toestand, of zelfs bragten zij nu door overmoedige gedragingen hunne misleiding zelve aan het licht. — Eene aardige wijze van om den tuin leiden gelukte aan den Heer NINABER, destijds in garnizoen te *Nijmegen*, bij twee miliciens die aldaar gelijktijdig in het Hospitaal waren opgenomen ter constatering van *balbuties*. Zij werden beide op een afzonderlijk zaaltje geplaatst en hun den volgenden dag medegedeeld: »dat de een den ander *verklapt* had", — waarop beide terstond hunne bedriegerij bekenden. *Register* v. v. z., n°. 48 en 49.

3) Ook de *chloroforme* alleen werd somtijds met dit doel aangewend, maar men bedenke, dat deze stof soms te krachtig werkt; wij bezigen dus voorzigtigheidshalve liever den *aether*, of hoogstens een mengsel van aether (4 deelen) met chloroforme (1 deel). Wat het aanwenden betreft van *spirituosa*, dat wij voortaan het »alcoholiseren" zullen noemen, daarvan werd bij hardnekkige bedriegers meermalen door den Heer KERST en verscheidene andere Offic. v. Gez., ook eens door mij, bijzonder groot nut ten deze ondervonden. Zie een geval van voorwending van doof-stomheid, door mij beschreven in het *Nederl. Lancet*, 3 Ser. 2 Jrg. 1852—1853.

§ 50.

Meerdere regelen zijn bij verschillende schrijvers nog geboekt; de voorgaande evenwel zullen voldoende zijn, te meer daar het vernuft van den geneeskundige in elk bijzonder geval toch dikwijls tot nieuwe of andere middelen de toevlugt moet nemen; en dan nog zal het menigmalen ondoenlijk zijn, de onderhavige vraagstukken te ontwarren, zoo bijv. bij de morbi exaggerati en aggravati, waar waarheid en logen zóó innig dooréén kunnen zijn geweven, dat zij het bedriegelijkste geheel vormen, waartegen men zich niet kan wapenen. Of in die gevallen van hoogen twijfel, als ook in het algemeen, veel *bijstand* te verwachten is van het den man omringende *personeel?* deze vraag is voor geene volstrekte beantwoording vatbaar. Zeker is het, dat het in de Hospitalen meestal weinig baat, om de ondergeschikte geemploijeerden, de *zieken-oppassers*, in den arm te nemen 1). Vertrouwde en daarbij slimme *zieken-vaders* intusschen kunnen soms van veel voordeel zijn. Het navragen bij de *kameraden* der simulanten geeft weder gemeenlijk weinig licht 2).

1) Dit is ook in *Engeland* het geval; MARSHALL schrijft daarvan: »dat verscheidene »oppassers hem beleefdelijk hadden *geweigerd* tot het ontdekken van bedrog mede te »werken, op grond dat zij aan het ellendigste leven zouden zijn blootgesteld, bijaldien »dit slechts door de zieke soldaten werd vermoed".

2) Als regel kunnen wij ook hieromtrent instemmen met den Engelschen Off. v. Gez. GAVIN, wanneer hij zegt: »dat in dit opzigt bij de militairen als het ware een onderling contract van *stilzwijgendheid*, eene soort van vrijmetselarij, bestaat". In verscheidene voorbeelden echter zijn ons *uitzonderingen* op dien regel bekend geworden, waarin de simulanten door hunne eigene kameraden *verklapt* werden.

§ 51.

Wanneer er *geene* zekere diagnose tusschen wezen en schijn van simulatie te maken is, mag men geenszins tot stelregel aannemen, om toch op den duur bedrog te blijven vooronderstellen. Hier immers zijn, — behalve eigene *dwaling*, — twee andere bedriegelijke omstandigheden mogelijk.

1°) Kunnen er soms *ingebeelde* ziekten (morbi imaginarii) voorkomen. Zoo vindt men sommige overgevoelige, z. g. kleinzeerige menschen, die zonder het minste opzet van misleiding, doch louter door verbeelding of melancholie gedreven, bij de geringste hun merkbare afwijking der gezondheid, zich als doodziek wanen, of ligte ongesteldheden als hoogst gevaarlijk achten. Syphilo-phobie bij de minste keelpijn, phthisi-phobie bij den geringsten hoest of pijn op de borst, strekken hiervan tot dagelijksche voorbeelden.

2°) Kunnen er wezenlijk *duistere* ziekte-vormen (morbi rariores) bestaan, die, op het tegenwoordige standpunt onzer diagnostiek, zich nog door geene vaste signa pathognomonica kenmerken. In dit opzigt zijn er treffende voorbeelden van dwaling uit de militaire Hospitaal-practijk in verschillende Landen opgeteekend; gevallen van slepende hersen-ziekten, chronische borstkwalen en duister abdominaal lijden, die langen tijd miskend werden en als voorgewend beschouwd, tot dat later hunne ware aard duidelijk te voorschijn trad en deze meermalen, zelfs met een doodelijk uiteinde, droevig werd bezegeld! [1]).

Voldoende reeds om te doen opmerken, hoe noodzakelijk het ten deze is, den gulden *middelweg* te bewandelen, ons vooral nimmer door verkeerde schaamte te laten vervoeren, en bij eens opgevatte meeningen niet stijfhoofdig en voorbarig te blijven volharden. In duistere gevallen overhaaste men zich dus nooit, maar late zeer dikwijls de beslissing over aan den *tijd* [2]).

[1]) Men vergelijke hierover de leerzame mededeelingen van BURRELL, CHEYNE, FODERÉ, GREGORY, MARSHALL en vele anderen. Onder anderen vindt men gewezen op een duister geval van *mania periodica* bij een' Engelschen soldaat. De man

kreeg telkens, omdat men hem als bedrieger aanzag, stokslagen na zijne aanvallen. Ten slotte suicideerde hij zich in één zijner vlagen van krankzinnigheid. In een ander voorbeeld werd een soldaat eenigen tijd met alle gestrengheid als simulant behandeld, daar men het er voor hield, dat zijne klagten over aanhoudende lendenpijnen voorgewend waren; het duurde echter niet lang, of er openbaarde zich daar ter plaatse een koud *lenden-absces*, hetgeen later den dood ten gevolge had! Ook bij ons in het Groot Rijks Hospitaal te Utrecht, zijn enkele leerzame gevallen van sluipende *tuberkelvorming* op minder gewone plaatsen (lendenwervelen, bekken, hersenen) waargenomen, die bij het leven bezwaarlijk als zoodanig te herkennen waren, althans destijds niet vermoed werden. De tuberkel-massa's bragten, aan meerdere plaatsen, eene abnormale drukking te weeg op de aangrenzende zenuwstammen, die tot raadselachtige excentrische verschijnselen aanleiding gaf. Een dezer lijders was remplaçant en leverde eene hooge waarschijnlijkheid van bedrog op, door telkens *rheumatische* pijnen, zoo men meende, voor te wenden, tot dat zich later de waarheid der zoo lang gewaande valsche klagten bij de sectio cadaveris onverbiddelijk openbaarde. Vergelijk daarover mijn *Specimen medicum*, sistens observationes anatomico-pathologicas, *de clandestina tuberculorum evolutione*. Tr. ad Rhen. 1838.

2) *Langdurige* waarneming geeft hier dikwijls door *toeval* opheldering. Ook komt de mogelijke simulant daarbij soms door *verveling* tot inkeer. — Ten slotte houde men in het oog, dat het toch steeds meer overeenkomstig is met de humaniteit, om misschien een enkelen *schuldigen* te laten ontsnappen, dan een enkelen *onschuldigen* zoo onredelijk en hard te bejegenen, als dit hier meermalen is geschied.

§ 52.

Is men van het vermoeden van bedriegerij tot zekere *overtuiging* gekomen voor zich zelven, dan zal het in vele gevallen reeds genoegzaam zijn, den simulant den uitslag onzer diagnose, op welberaden toon en onder vier oogen, mede te deelen, om hem te zien zwichten. *Bekent* hij nu schuld, dan ontsla men hem op staanden voet, hetzij alleen met eene hartelijke *vermaning*, hetzij (en dit is altijd verkieselijk) met een schriftelijk *Rapport* daarover aan den Kommandant van zijn Korps, ten einde hem de verdiende *bestraffing* te doen ondergaan, en mogelijke *recidieven* te voorkomen. Tot de laatste bedoeling is het evenzeer raadzaam, om den bedrieger, vóór zijn ontslag uit de zieken-inrigting, steeds eene eigenhandige of althans door hem onderteekende *Verklaring* te laten afgeven: »dat zijne gewezene kwaal door hem is voorgewend geworden".

Menigmalen echter gebeurt het, dat de simulant, hoezeer men zelf ook overtuigd is, *niet* tot bekentenis komen *wil* 1), en dan wordt het in de militaire dienst onvermijdelijk, even als ook in andere gevallen waar men niet volkomen zeker is van zijne zaak, om over te gaan tot de meest beproefde middelen ter zijner verbetering, of met andere woorden, tot de werkelijk *specifiek* te noemen *behandeling* der simulatie of provocatie 2).

1) Zoo is ons, onder anderen, het geval voorgekomen van een man, die zich *stom* gehouden hebbende, onder de inwerking der chloroforme luidkeels had *gezongen*. Nadat zijn roes voorbij was, hield hij zich weer even sprakeloos *als te voren* en schreef op de lei, er *niets* van te weten, dat hij dit gedaan had!

2) Teregt stelt VAN DER KETTEN, in zijne Dissertatio »De morbis simulatis": »*perdifficile* esse potest, nebulonem ad *confessionem* eogere". Het is inderdaad soms moeijelijk, de simulanten tot *bekentenis* te brengen. Wel is waar zijn er geneeskundigen die van oordeel zijn, dat zulks ook niet behoeft; dat hier met de eenmaal vastgestelde en bewezene diagnose onze werkkring is geeindigd; dat het beneden de waardigheid der medicinale personen is en ook niet tot hun departement behoort, om bedriegers door *dwangmiddelen* te doen bekennen. Wij beschouwen dit gevoelen als onpractisch; met het oog op den geregelden gang van de Dienst en op de belangen van s' Lands schatkist, ziet de Off. v. Gez. zich vaak, als goed ambtenaar van den Staat genoodzaakt, enkele soms schijnbaar harde maatregelen te nemen, die in den strikten zin niet tot het »genezen of heelen" te brengen zijn. Ziet hier, hoe ik vroeger reeds op eene andere plaats, *Nederlandsch Lancet,* 1852—1853, blz. 610, dit punt heb uiteengezet:

»De geregtelijk-geneeskundigen, die dwangmiddelen in deze gevallen laken, stellen (en daarin is oorspronkelijk zuivere waarheid gelegen in *bespiegelenden* zin), zend den bedrieger, dien gij als zoodanig hebt erkend, eenvoudig terug naar zijn Korps, met de verklaring: dat hij zijne dienst kan doen en hoegenaamd geene gebreken heeft. Stel eens, dat men dit doet (en wij hebben het meer dan eens beproefd), wat gebeurt er dan in vele gevallen? In de gelederen teruggekeerd, hervat de simulant al spoedig zijn spel; kan weder niet loopen, niet zien, niet hooren, heeft weder altijd hoofdpijn, is steeds even kortademig, enz. Misschien straffen sommige Kommanderende Officieren nu den man, straffen hem nogmaals en nogmaals; alles zonder gevolg; zijne zwakke gezondheid laat hem maar steeds niet toe zijne dienst naar behooren te verrigten; kortom zulk een individu is een ware last voor het Korps en eene nieuwe verwijzing naar het Hospitaal is het eenige middel om daarvan te worden ontheven. Andere Kommandanten, welligt minder sterk vertrouwen hechtende aan de afgegevene verklaringen der Offic. v. Gez., of soms te medelijdend van aard en bewogen met het ongelukkige voorkomen, dat sluwe simulanten weten aan te nemen, slaan een' zachteren weg in. Zij dringen er op aan, of laten het op eigene autoriteit toe, dat de man korter of langer vrij van dienst worde gesteld; doch op den duur kan ook dit niet worden volgehouden en ein-

delijk zien ook deze zich verpligt den man nogmaals naar de militare zieken-inrigting te zenden of voor hem op afkeuring aan te dringen. Stel, dat het zoo herhaalde malen voortgaat, in en uit de Hospitalen; wat is dan het einde? *Of* men moet, willens en wetens, een persoon die zijne verbindtenis niet wil nakomen en van wiens gezondheid men zich overtuigd houdt, *afkeuren* als »ongeschikt" voor de dienst. *Of* men is wel genoodzaakt hem te ontmaskeren en hem tot de bekentenis te *dwingen*, dat hij bedrog heeft gepleegd. Daarenboven bestaat er in de dienst nog eene andere reden, waarom er geen ander alternatief gegeven is dan de laatste, steeds onaangename wijziging te volgen. Het is, omdat wanneer men zich aldus als »afkeurings-machine" wilde laten gebruiken, in een land als het onze waar de conscriptie bestaat, waar alzoo steeds overvloed van onwillige of althans minder willige dienstpligtigen wordt gevonden, onophoudelijk *onregt* zou geschieden aan anderen, die nu genoodzaakt zouden zijn in de plaats der simulanten in dienst te treden. Het is, omdat anders bij de milde pensioens-wet, waarin het leger zich thans mag verheugen, een aantal onwaardigen, op grond van schijn-ziekten en gebreken voor welke men hen afkeurde, nog zou kunnen worden bedeeld met *geldelijken onderstand* van den Staat, aan wiens verdediging zij zich schandelijk onttrokken".

§ 53.

De *dwangmiddelen*, welke ons in de gegevene gevallen ten dienste staan, zijn in hoofdzaak de volgende:

a). *Onaangename geneeswijzen* [1]. — Men mag daarbij nimmer tot een uiterste overgaan en onthoude zich zelfs van den minsten schijn van wreedheid. In den regel verkieze men die onaangename middelen, welke tegen de aangegevene kwalen, zoo die *werkelijk* bestonden, in meerdere of mindere mate »aangewezen" zouden kunnen zijn. *Uitwendig* bijv. dienen als zoodanig in de eerste plaats: het *electriseren* en vervolgens verscheidene *derivantia* of *revulsiva*, zoo als koppen, Spaansche vliegen, ungt. Autenriethi, koude douches en dergelijken. *Inwendig*, ligte laxantia en walging verwekkende artsenijën, bijv. het z. g. »émétique en lavage", de »laauw water-kuur" van FALLOT [2], de »kuur" van ZITTMANN, enz. Bovendien maken onderscheidene geneeskundigen ten dezen dikwijls gebruik van leelijk-smakende mengsels, z. g. »*mixturae diabolicae*" [3]. Hiermede kunnen wij ons evenwel veel minder goed vereenigen. Veel meer voordeel zien wij in de gelijktijdige aanwending eener *schrale dieet*, bij een onafgebroken verblijf *in bed*. Dit zijn krachtige adjuvantia te noemen van alle onaan-

gename geneeswijzen. Ten einde zich van het laatste te verzekeren, late men de boven-kleederen van den man wegnemen. Bij dit een en ander houde men een behoorlijk en streng *toezigt*, dat al onze voorschriften in den bedoelden zin worden opgevolgd en doe men deze middelen in ons bijzijn op de visite, of door vertrouwde personen, bijv. den Off. v. Gez. der wacht, aanwenden.

Hierbij is het in den regel verkieselijk, volkomen den *schijn* aan te nemen, als of dit alles in het wezenlijke belang der gezondheid van den lijder in het werk wordt gesteld.

AANMERKING. In sommige gevallen kan het nuttig zijn, den vermeenden simulant eenig *onwerkzaam* middel te laten gebruiken, bijv. brood-pillen, aqua destillata, of uitwendig, axungia porci, gekleurde olijf-olie en dergelijken. Dit inzonderheid dan, wanneer men bespeurt, dat hij tot inkeer neigt (»*bijdraaijen*" wil, zeggen de Engelsche schrijvers). Hierdoor verschaft men de bedriegers een voorwendsel, om »salvo honore" te *kunnen* herstellen, daar zij anders zonder eenige medicijnen te hebben gebruikt, uit vrees voor straf, zich niet als genezen *durven* opgeven. Dikwijls zagen wij hiervan eene uitstekend goede werking.

1) Over het opleggen van straffen, het bezigen van harde maatregelen of pijnlijke middelen bij bedriegers, wordt niet eenstemmig gedacht. HENKE, VON SIEBOLD en anderen spreken er *voor*, VON NEY, BERGMANS, bij ons VAN GEUNS en anderen verklaren er zich sterk *tegen*. Ook ons komt het voor, dat ware heroïsche middelen hier alleen dan geoorloofd zijn, wanneer de vermoedelijke of mogelijke ziekte-aard hunne aanwending wettigt. In alle andere gevallen onthoude men zich van dezelve; eene lijfstraffelijke regtspleging door geneeskundigen immers is niet alleen ongerijmd, maar ook onwettig. *Brandijzers* en andere pijnlijke middelen behooren hier tot den vroegeren tijd; het *uittrekken* van tanden en kiezen, al zijn die ook hol, is eene schandelijke wreedheid; het onthouden van *slaap* is eene ongehoorde plagerij; den man van eer zijn al *zulke* »middeltjes" ten eenenmale onwaardig. Ook missen zij bovendien bij vastberadenen dikwijls hun doel en geven slechts aanleiding tot nog sterkere volharding.

2) Deze *kuur* bestaat in het ingeven van ruime hoeveelheden laauw water en werd door CADET DE VAUX oorspronkelijk aangeprezen tegen arthritis. Men kan er zich dus per analogiam van bedienen tegen waarschijnlijk voorgewende rheumatische pijnen. Men wijzige echter zijn voorschrift; immers hij gaf alle kwartier-uurs tot 7 med. oncen water, zoo warm mogelijk, soms tot 48 zulke hoeveelheden toe! Dit wordt ge-

vaarlijk genoemd, daar er voorbeelden zouden bestaan van hierop gevolgden doodelijken uitgang, onder verschijnselen van hersen-aandoening, met plotselijke verlamming. Wij hebben alzoo nimmer meer durven geven, dan alle uren 1 gewoon bierglas laauw water en zagen daarvan geen nadeel.

[3]) Ten voorbeelde noemen wij de volgende voorschriften van *mixturae diabolicae:*

℞. *Pulv. rad. valerian., pulv. gi. asae foetid., muriat. ammoniae, cineris straminis usti:* ãã part. aeq. m. d. s. alle 3 uur 1 eijerlepeltje, *droog* in te nemen! Dit poeder werd door den Pruissischen Chirurgijn-majoor WENDROTH aangeprezen.

℞. *Fuliginis, muriat. ammon., extr. gentian.:* ãã q. s. ut f. *bolus.* s. gedurende de visite in den mond te houden! Deze boli werden, volgens mondelinge opgaaf van den Heer KERST, vroeger wel eens gebezigd in het toenmaals bestaand Groot Rijks Hospitaal te *Leiden.*

℞. *Sulphat. sodae* Unc. ß. Solve in infuso mitiori *nicotian. tabaci* (ad maximum dr. ß). d. usui. s. alle 2 uur 1 lepel. Dit drankje werd in de Engelsche hospitalen, onder anderen door Dr. O'HARA, voorgeschreven, onder den naam van het »*infusum benedictum*".

Wijders hebben wij wel eens hooren spreken van het gebruik ook van »*pillulae*" diabolicae! Deze *vorm* is, uit den aard der zaak, als leelijksmakende artsenij, ten eenenmale ongerijmd te noemen.

§ 54.

b). Afzondering. — Men noemt haar het »*isoleren*" der simulanten, terwijl wij dit onderscheiden in zoo verre het *geheel* of slechts *ten deele* geschiedt.

De *geheele* afzondering, als gelijk staande met opsluiting of provoost-arrest, moet slechts hoogst zelden worden toegepast, en vooral geen' te langen tijd. Wanneer men daartoe bij hoogst waarschijnlijk den bedrieger spelende individuën overgaat, zoo moet men toch zoo veel mogelijk trachten, dat men een of ander *voorwendsel* bezit, op grond waarvan het ook in wezenlijk bestaande gevallen niet ongunstig zou zijn, dat men hen alleen plaatst, bijv. bij schijnbaar acute ziekten, om hun eene koele of eene meer zuivere atmosfeer te verschaffen, of om te zorgen dat de andere zieken hunne kwalen niet overerven; bij slepend pijnlijke gebreken, om hun de noodige rust te geven, om zorg te dragen, dat de andere zieken hun geen hinder doen, niet aan hunne kribben stooten, en dergelijken. Het doel is, om hen door *verveling* tot inkeer te doen komen. Uit dien

hoofde is het dan tevens noodig het vertrek zoodanig in te rigten, dat alles daartoe medewerkt; dat de man hoegenaamd geene *afleiding* heeft, niet naar buiten zien, niet met anderen spreken, niet lezen kan, geen tabak rooken, enz. [1].

Bij de *gedeeltelijke* afzondering worden slechts enkele ligchaamsdeelen aan de inwerking der vermeende bedriegers onttrokken; zoo bijv. bij vermoeden van het aggraveren van oogziekten, door het opzetten van den *helm* van BALLINGALL; van oorgebreken, door den *oordekker* van KERST; van been-zweren, door de *laars* van HUTCHINSON; enz. Zie daarover verder het Bijzondere Gedeelte.

[1]) Mij is medegedeeld, dat men vroeger in sommige Hospitalen tot dit einde bepaaldelijk ingerigte, *afgelegene* kamertjes beschikbaar hield. Met het oog op mogelijk niet schuldigen, maken wij weinig gebruik van het isoleren; alleen bij duidelijk gebleken *provocatio* kan men het tevens als billijke straf beschouwen, en in dit geval zijn er ons somtijds goede gevolgen van bekend.

§ 55.

c). *Vrees-aanjagen.* — Als één der beste middelen, door welke men simulanten in bedwang kan houden en afschrikken van het voortzetten hunner schijn-klagten, beschouwen wij het inboezemen van vrees voor onze daartegen noodige genees- en vooral heelkundige behandeling.

Als voorbeeld daarvan, met het oog op *geneeskundige* middelen, hebben wij de gewoonte, om den man op gemoedelijken toon te beduiden: dat de medicijnen die wij hem voorschrijven, hem gewis veel goed zullen doen, doch dat hij moet oppassen, wanneer hij zich beter gevoelt, dit ons mede te deelen, dewijl zij dan wanneer de ziekte niet meer bestaat, geheel »verkeerd" werken en hem dus zeer gevaarlijk konden worden. In andere gevallen, overal waar de strychnine is aangewezen, dienen wij dit middel voorzigtig in zeer kleine opklimmende giften toe, en vragen hem telkens, of hij geene schokken gevoelt, daar deze hem beter moeten maken en al sterker en sterker zullen moeten worden, om geheele genezing te verkrijgen.

Veel ligter nog valt het aanjagen van vrees voor *heelkundige*

middelen, voor pijnlijke bewerkingen of gevaarlijke kunstplannen. Men zegge dus, weldra het gloeijend ijzer te zullen bezigen en beschrijve aan de omstaanders met sterke kleuren de operatie tot welke men zal moeten overgaan, indien er niet spoedig beterschap komt. Zoo spreke men bijv. bij aanhoudende maagpijnen over de noodzakelijkheid der maagsnede; bij doofheid over de doorboring van het trommelvlies; bij epilepsie over de trepanatie; bij pijn in armen of beenen over de amputatie, enz. [1]. Daarbij is intusschen wel toe te zien, dat men zich rigte naar het karakter en den leeftijd van het individu, daar jonge en vreesachtige lieden hierdoor veel eer zullen worden afgeschrikt dan volleerde oude gedienden.

AANMERKING. Eene *eigenaardige* wijze van vrees-inboezemen, ofschoon hoofdzakelijk voor Engeland, Frankrijk en andere landen van toepassing, — waar de soldaat onvoorwaardelijk en overal dienen moet, — is, om den pseudo-zieke als het ware vertrouwelijk mede te deelen, dat verandering van *klimaat* hem onmisbaar is, zoodat men zich, in het belang van zijn levensbehoud, verpligt zal vinden om eerlang zijne *overplaatsing* naar elders te verzoeken, bijv. bij het Koloniale leger, of wel hem tot herstel van gezondheid te zenden naar de Goud-kust (bij ons bijv. naar Borneo of Sumatra, of ook naar de kust van Guinée). Zie GAVIN.

1) Men kan zelfs reeds alles tot eene kunstbewerking in *gereedheid* doen brengen, na hem alvorens door den *geestelijke* te doen voorbereiden; sommigen gingen nog verder en beproefden zelfs wat de vrees voor het *opzetten* van het mes vermogt. Men bedenke intusschen, dat men hier bij standvastige en beradene personen in *verlegenheid* geraakt, wanneer zij ook dan nog volhouden! Men moet dan onder een of ander voorwendsel van de kunstbewerking afzien. Tot dergelijke vertooningen ga men evenwel niet over, dan misschien in zeer exceptionele gevallen. In den regel zijn zij ook overbodig en gelukkig is het bij ons nog niet te pas gekomen, daartoe de toevlugt te moeten nemen.

§ 56.

d). *Ontnemen van hoop.* — Ten dezen is het de bedoeling om den bedrieger geene kans of vooruitzigt over te laten op eenigen goeden uitslag van zijne misleiding. Zoo geven wij de zoodanigen dikwijls, onder den schijn van in zijn belang te werken, de verzeke-

ring: dat wij hem stellig zullen genezen; dat hij maar *geduld* moet houden; dat wanneer een half jaar niet voldoende is, eene kuur van één of twee jaren ten slotte verbetering brengen zal. In nog sterkeren zin kunnen sommige wettelijke bepalingen werkzaam zijn, zoo bijv. de bepaling, dat de tijd der behandeling naderhand door actieven *dienst-tijd* toch zal moeten worden aangezuiverd. Zoo insgelijks het voorschrift, dat personen met deze of gene ziekten behebt, niet uit behandeling zullen mogen worden *ontslagen*, »dan geheel in staat om te dienen, of dood"!

Na een dergelijk *Besluit* als het laatste, berigt ons GAVIN, dat het voorkomen van voorgewende of liever nagebootste *dysenterie* in het Britsche leger, terstond zeer merkbaar is afgenomen. HENNEN verzekert desgelijks, dat hij in de *strafgevangenissen* op het eiland *Malta*, nimmermeer simulanten heeft ontmoet, nadat het was voorgeschreven, dat voor de zieke gevangenen de straf-tijd *niet* afrekende, zoo lang zij onder behandeling waren. Een overeenkomstige maatregel was ook in gebruik bij onze soldaten, die wegens wangedrag bij de Korpsen in de *klasse* van *discipline* waren geplaatst, ten opzigte van hun verblijf in de Hospitalen. In verband met dergelijke voorschriften slaat ISFORDINK nog voor, — ten einde het voorwenden van sommige inwendige ziekten, bijv. epilepsie, haemoptoë, enz. te beperken, — om de personen, die deswegens worden afgekeurd, gelijktijdig van staatswege het *huwelijk* te *verbieden*, op grond dat dezulken den Staat slechts bezwaren met een ziekelijk gesteld kroost en met jeugdige weduwen! Men weet, dat in de Duitsche landen deze maatregel ook in het burgerlijk leven reeds meermalen is voorgesteld.

§ 57.

Ten einde zooveel mogelijk het voorwenden en vormen van ziekten en gebreken, niet alleen bij dienstpligtigen, maar ook bij dienende militairen te beteugelen, ware het wenschelijk, dat op dit militaire misdrijf, meer bepaalde en naar den graad verschillende disciplinaire *straffen* waren gesteld, in plaats dat, vooral de laatsten, bij zelfverminking nu slechts eenvoudig als verder ongeschikt worden afgekeurd. In elk geval is toe te zien, of de zoodanigen niet meer voor *andere* militaire diensten bruikbaar zijn [1].

Het eenigste wat ons daarover bij ons te lande bekend is, komt voor de *lotelingen* hierop neder, dat zij, die zich door »vrijwillige verminking" (van de eenvoudige morbi simulati wordt niet gesproken)

ongeschikt trachten te maken voor de Krijgsdienst, geheel en al »ter *dispositie* worden gesteld van het Ministerie van Oorlog", om hier te lande, of zelfs in de Koloniën (!) gebezigd te worden voor die diensten, voor welke zij nog geschiktheid overhielden [2]. Ook de reeds *in dienst zijnde* militairen, welke zich aan dit misdrijf schuldig hebben gemaakt, kunnen, bij vonnis van den *Krijgsraad*, desgelijks voor 5 of meer *jaren*, tot *dezelfde* straf worden veroordeeld.

Tot deze uitersten schijnt intusschen slechts zelden te worden overgegaan; het komt ons voor, dat er hier nog *andere* straffen (bijv. *gevangenzetting*, plaatsing bij het *straf-bataillon* [3]), konden worden opgelegd, naargelang der omstandigheden verschillende, en vooral niet alleen strekkende om *verminkingen* tegen te gaan, maar ook om *voorwending* en logen te straffen, daar, waar zulks het Regt van personen en het welzijn van de Dienst betreft [4].

1) Oudtijds was men zeer gestreng op dit punt; onder anderen was er een tijd, dat bij de Grieken de *doodstraf* op het voorwenden van ziekten was gesteld, althans in tijd van oorlog. Zie terug de *Inleiding*. — Bij ons is men dikwijls zeer laauw op dit punt; enkele gevallen van zelfverminking en zelfs van bewezen voorwending zijn mij bekend, waar zoodanige menschen, *zonder meer* (incredibile dictu!), eenvoudig werden afgekeurd, of bij de Marine, zoo als het heet, »voor schelm weggezonden". De burgerstand is toch waarlijk met zulke knapen ook niet bijzonder gediend.

2) Het misdrijf moet echter in die gevallen te voren door eene *Regtbank* worden geconstateerd, nadat over het feit Proces-verbaal is opgemaakt door den Militie-raad. Zie Art. 186—192, *Wet* op de *Nat. Militie* van 1817.

3) Werkelijk is dit laatste, volgens BOUVIER, het geval in Frankrijk. Na het ondergaan der gevangenisstraf worden zij geplaatst bij de 2de kompagnie »*des pionniers de discipline*".

4) Alle straffen doelen hier op *zelf-verminking*, waardoor men zich ongeschikt maakt voor het actieve leger. Behalve dat daartegen eenigzins wordt gewaakt door de ook bij ons ten deele bestaande bepalingen, dat de zoodanigen dan voor *andere* Lands-diensten moeten worden gebezigd (bakkerijen, magazijnen, trein, bij de Pruissen voor vesting-arbeid, bij de Oostenrijkers voor Hospitaal-diensten, als anderzins), vinden wij ook gewag gemaakt van bepaalde vonnissen ten laste dezer schuldigen. In Engeland krijgen zij (of kregen zij althans vroeger) volgens MARSHALL deswegens soms van 600 tot 800 *stok-slagen*. In Oostenrijk wordt zelfs door ISFORDINK van het *spitsroeden*-loopen gesproken, en daarenboven van *provoost-arrest* of andere opsluiting. In Frankrijk haalt BOUDIN het Wets-artikel aan, waarbij insgelijks »*emprisonnement* d'un mois à un an"

is gesteld op het zich ongeschikt maken voor de dienst (»se rendre impropre au service"). Nergens vind ik bepalingen over het zuivere *voorwenden* alleen. Ook *dit* moest onzes inziens gestraft worden, wanneer het ontdekt werd; — dan zou het simuleren veel minder worden beproefd dan thans. Men bedenke, dat de simulanten in den regel toch leugenaars en luijaards zijn en als zoodanig hunne Chefs bedriegen en het Land bestelen.

§ 58.

De *derde* hoofd-klasse der misleidings-ziekten, — de DISSIMULATIO morborum, — staat, zoo als reeds vroeger werd opgegeven (§ 34), lijnregt tegen over de beide vorigen, die wij gezamenlijk hebben beschouwd. Hier immers worden *bestaande* ziekten of gebreken, die strijdig zijn met de tijdelijke belangen van den bedrieger, zoo veel mogelijk *onttrokken* aan het oog van het publiek of zelfs aan de waarneming der geneeskundigen. Het ontkennen of verbergen van ziekten komt intusschen niet zóó veelvuldig in de Legers voor, en is niet zóó innig met den militairen stand verbonden, als de vorige wijze van bedrog. De gedissimuleerde gebreken behooren evenzeer of meer nog in het *burgerlijke* [1]) leven te huis. Wat dáár in dit opzigt voorkomen mag, laten wij verder onaangeroerd en bepalen ons hier weder slechts tot die vormen dezer misleiding, welke in dienst worden waargenomen, of liever vooral bij *dienstzoekenden* kunnen worden ontmoet.

[1]) In het *burgerlijke* leven komt, even als soms ten deele bij jonge militairen, in de eerste plaats, meermalen het geval voor, dat z. g. »*schandelijke kwalen*" (maladies honteuses), vooral die welke van een' *besmettelijken* aard zijn, worden geheim gehouden; dit is, onder anderen, in vele tropische gewesten inzonderheid met de *lepra* dikwijls het geval. Andere malen zijn het deze of gene onaangename en anderen hinderende gebreken, die worden verzwegen, nu eens door hen die zich in het *huwelijk* wenschen te begeven, dan weder door personen, die eene *dienst* of eene andere *betrekking* zoeken. Ook kan het zijn, dat geheimhouding voortvloeit uit een gevoel van *schaamte* alleen, bij vrouwen graviditas, bij mannen impotentia. Nog zou het kunnen zijn, dat dissimulatie gevolg is van *geldzucht*, bijv. het verzwijgen van syphilis door minnen, dat van agalactie door voedsters. Somtijds spruit zij voort uit *vrees*, bijv. van te worden weggejaagd uit huisselijke dienst, bijv. scabies bij dienstboden; zelfs zwangerschap kan als zoodanig worden gedissimuleerd; ja, mij is een voorbeeld bekend waar de *akte* der baring zelve tot op het laatste oogenblik, in het *bijzijn* van een' bekwamen geneeskundige, werd verheeld; enz. enz.

§ 59.

Het *getal* der soorten van ziekten, welke vatbaar zijn voor dissimulatie, is veel kleiner, dan dat der voorgaande. Haar gebied is veel minder uitgestrekt, eenvoudig »uit hoofde het moeijelijker uitvoerbaar is, eene bestaande vlek voor het oog van den scherpzinnigen waarnemer te verhelen, dan eene smet te werpen op iets wat deugdelijk is (KERST)."

Desniettemin zijn er vele gebreken zoo al niet voor eene geheele, dan toch dikwerf voor eene *gedeeltelijke* misleiding van dezen aard geschikt. Nu eens kunnen subjectieve verschijnselen worden achterwege gehouden, dan eens kan het bestaan van slechts *periodisch* terugkeerende aanvallen van ziekten verzwegen worden. In sommige gevallen kunnen de *oorzaken* van bestaande kwalen worden verheeld, in anderen worden er *kunstmiddelen* aangewend, waardoor voorhandene afwijkingen meer of minder natuurlijk worden gemaskeerd.

§ 60.

De *beweegredenen* tot dissimuleren dragen, in het algemeen gesproken, dien verachtelijken stempel niet, welke op de vorige misleidings-ziekten veeltijds gedrukt staat. Zij zijn ook veel minder verschillende van aard. Als de voornaamste motieven daartoe onderscheiden wij:

Bij *dienstzoekenden:* wezenlijke voorliefde tot den militairen stand; — armoede; — geldzucht (bij remplaçanten soms); — wanhoop (bij deserteurs); — onwetendheid [1]), enz. — Bij *reeds dienenden* komen meer redenen voor, zoo als: verkeerd geplaatste *schaamte* (deze vooral bij jeugdige militairen, bijv. ten opzigte van herniae, syphilis, hydrocèle, enz.); — *vrees* voor *opname* in een *Hospitaal* (op deze beweeg-oorzaak heeft men bijzonder acht te slaan bij de wekelijksche visitatiën, bijv. ten opzigte van gonorrhoea, scabies, koorts, enz.); — *begeerte* van de zieken-inrigting te *verlaten* (hierop moet nagenoeg bij alle reconvalescenten worden gelet); — vrees voor *afkeuring* (deze komt bij ziekelijke, versletene of bejaarde, in de termen van

pensioen vallende militairen in aanmerking); — vrees van te worden *achtergelaten* (zoo bijv. bij het ontruimen van Garnizoenen, kampen of kantonnementen; zoo bij marschen in vijandelijk land; zoo vooral bij schepelingen op vreemde reeden of in buitenlandsche havens); enz.

[1]) Het niet aangeven van ziekten of gebreken uit onkunde of *onwetendheid* kan echter in den strikten zin niet tot het dissimuleren worden gebragt, daar men toch wel niets geheim kan houden, van welks bestaan men zelf geen kennis draagt. Intusschen noemen wij deze oorzaak ook hier ter plaatse op, omdat zulks meermalen voorkomt; onder anderen kan het dikwijls plaats vinden bij eenvoudige lieden uit den boeren-stand, die volstrekt niet wisten dat zij een gebrek hadden. Omtrent herniae is het mij dikwijls gebleken, dat haar aanwezen de personen die daarmede behebt waren onbekend was.

§ 61.

Het *vermoeden* van dissimulatie verkrijgt men weder hoofdzakelijk uit het nagaan der genoemde beweegredenen, welke de betrokkene individuën kunnen hebben, alsmede uit hunne maatschappelijke verhouding. Ter geheele *overtuiging* zijn hier echter geene zoo menigvuldige wegen noodig als bij de morbi simulati vaak moeten worden ingeslagen. Eene grondige kennis der verschijnselen-leer is hier alleen reeds voldoende. Het eenvoudige middel toch om alle gedissimuleerde gebreken te ontdekken, bestaat in het bekend zijn met alle mogelijke ziekte-vormen in hunne verscheidenheden. Naauwkeurig en stelselmatig te visiteren is hier dus een stellig vereischte om niet te worden bedrogen; zonder dit, ziet men, bijv. vooral bij het onderzoek van het oog, ligtelijk afwijkingen voorbij. Elk ligchaamsdeel moet niet alleen worden bezigtigd, maar waar dit kan, betast en van alle mogelijke zijden vergeleken worden. Elk kleedingstuk, elke zweem van bedekking der gebreken, moet worden weggenomen. Alle mogelijke hulpmiddelen tot misleiding, zooals valsche lichtschijn, opzettelijke bewegingen, gedwongene ligchaamshouding, en wat dies meer zij, moeten worden ontnomen.

Wat het *ondervragen* van vermoedelijke dissimulanten betreft, bijv. over hunne vroegere levenswijze, voorafgegane ziekten, ouders,

enz., met het oogmerk om ziekte-aanleg of erfelijkheid te leeren kennen, — wat zoodanige vragen betreft, die door sommige schrijvers ook hier zeer nuttig worden genoemd, zal men wel in den regel mogen rekenen op logenachtige antwoorden; immers bij het ontveinzen der tegenwoordige ziekte wordt niets dan misleiding bedoeld; daarover opheldering te verwachten van den dissimulant *zelven* is wel eene kwalijk geplaatste hoop. In enkele gevallen intusschen kan ons denkbeeld van dissimulatie worden versterkt, wanneer geldelijke *aanbiedingen* of andere geschenken ons regtstreeks of zijdelings door de belanghebbenden worden aangeboden.

Ten einde dissimulatie bij personen, die *vroeger* of *elders*, inzonderheid in andere landen, waren afgekeurd, te ontdekken, werd door MARSHALL en anderen de voorslag gedaan, om de zoodanigen aan geneeskundigen algemeen *herkenbaar* te maken, door hun een zigtbaar teeken te bezorgen, bijv. van een *seton* in den nek, als blijvende het likteeken daarvan altijd bestaan. Naar onze meening zullen deze personen zelve zich niet ligt leenen tot het ondergaan van een dergelijk militair-geneeskundig brandmerk!

§ 62.

Bij verkregene zekerheid van bestaande dissimulatie is wel nimmer eene specifieke *behandeling* noodig, gelijk aan die van het voorgaande bedrog. De eens goed vastgestelde diagnose regelt en eindigt hier tevens den verderen gang onzer bemoeijingen. Zoo wijst men de *dienstzoekende* vrijwilligers, plaatsvervangers, nummerverwisselaars enz., wier geheim gehoudene, doch ongeschiktheid medebrengende ziekten ontdekt zijn, zonder meer, eenvoudig af, met opgaaf der redenen van afkeuring in eene Geneeskundige verklaring. — Bij *reeds dienenden* heeft men hier insgelijks geene moeijelijke taak; zoo bijv. is, in dien vorm van ontkennen of verheelen, welke voortvloeit uit de vrees voor opname in de zieken-inrigtingen (§ 60), een »Hospitaal-billet" het eenigste geneesmiddel, door ons voor te schrijven [1]).

[1]) *Straffen* op eene zoodanige geheimhonding bepaald zijn *niet* van ons ministerie, doch worden somtijds, naar bevinding van zaken, door de Chefs der Korpsen opgelegd.

BIJZONDER GEDEELTE.

§ 63.

In dit gedeelte beschouwen wij de bijzondere *wijze* van het onderzoek, in *verband* met de misleidings-ziekten. Hierbij is eene geregelde volgorde volstrekt noodzakelijk. De meest eenvoudige en practisch bruikbare tevens is wel de *topographisch-anatomische* orde. Naar deze behandelen wij opvolgenderwijze de verschillende ligchaams-streken (of *regiones*): *hoe* men deze visiteert; *wat* men daarbij heeft op te merken; en *welke* misleidings-gebreken aan ieder van deze streken in het bijzonder eigen zijn.

Sommige schrijvers over dit onderwerp treden hier nog in veel meer détails. Zoo toch kan men in dit Gedeelte eene opgaaf van *alle* ziekten en gebreken opnemen, welke aan iedere streek te ontmoeten zijn; zoo ook kan men, met WENDROTH en a., bij het behandelen van iedere misleidings-ziekte eene *korte schets* laten voorafgaan van het *ware* beeld, zelfs van het geheele *verloop* dezer ziekte. Wij beschouwen dit een en ander als overbodig, slechts als nutteloze herhaling, en meenen deze punten aan de Speciële pathologie en therapie der in- en uitwendige ziekten te knnnen overlaten.

§ 64.

Terwijl de persoon, dien men zal visiteren, eenige voeten van ons af en door een gunstig licht beschenen (§ 31), zich in de bekende militaire positie voor ons plaatst en terwijl men, met hem sprekende, uit zijne wijze van antwoorden, reeds eene voorloopige kennis zoekt te verkrijgen omtrent zijne verstandelijke ontwikke-

ling (omtrent het bestaan van »mens sana in corpore sano"), begint men met eenen *algemeenen* blik te werpen op zijn voorkomen (zijnen *habitus*) in het geheel en neemt hem alzoo van het hoofd tot de voeten (a capite ad calcem) geleidelijk op. Zijne ligchaams-*lengte* als zoodanig komt daarbij voor den Off. v. Gez. minder of niet in aanmerking [1]). Het opmeten daarvan wordt aan de militaire autoriteiten zelve overgelaten.

[1]) In betrekking tot den groei in de *lengte* moet intusschen hier ter plaatse worden opgemerkt, dat men zich daarbij niet door den schijn moet laten verleiden. Zeer *lange* jonge menschen toch, met smallen hals, slanken en tengeren tronk, magere armen en beenen, die zoo als men dit noemt »uit hunne krachten zijn gegroeid", zijn dikwijls ook zonder nog dadelijk ziek te zijn, minder goed geschikt voor de mil. dienst. Bij het keuren van dezulken lette men vooral op, of zij bij de minste ligchaams-inspanning kortademig worden. — Daarentegen houde men omtrent zeer *korte*, kleine, weinig *ontwikkelde* lotelingen (met kinderachtige stem, zonder spoor van baard, met zeer kleine testiculi) in het oog, dat deze dikwijls bij voortgezette vrijstelling, ten slotte nog zeer geschikt kunnen worden bevonden voor de dienst. Inzonderheid bij ons te lande verkrijgen vele menschen eerst op eenen betrekkelijk *laten* leeftijd hunnen vollen lengtegroei en ontwikkeling. Ook WENDROTH geeft verscheidene voorbeelden op van dienstpligtigen, die op hun 20ste jaar wegens dwergachtig kleine ligchaams-ontwikkeling moesten worden uitgesteld, doch die eerst op hun 25ste jaar zóó uitgegroeid bleken te zijn, dat zij voor bijna alle wapens geschikt konden worden geoordeeld. — Wijders is het ten opzigte der lengte-*meting* bekend, dat onwilligen, die op den grens staan der vereischte lengte, zich tijdelijk korter kunnen *maken* door veel te loopen en zeer lang te blijven staan. Wanneer dit vermoed wordt, zoo verdiende het in het oog te worden gehouden, dat dan de meting in eene *liggende* houding, bij *horizontale* plaatsing, eene voldoende opheldering kan geven. FALLOT geeft zelfs op, dat uit een 50-tal *vergelijkende* metingen ad hoc in Engeland gedaan, gebleken is, dat dit eene aanwinst in de lengte kan geven van 0,005 m. (vijf Ned. strepen). — Ook omtrent het opzettelijk *langer* schijnen doen wij ten slotte opmerken, dat het van algemeene bekendheid is, dat sommigen zich daartoe langer trachten te maken door zich uit te rekken, half en half op de teenen te staan, dikke sokken aan te trekken, enz., hulpmiddelen, die echter bij het meten met den onthlooten voet weinig zullen baten; minder algemeen bekend intusschen is de kunstgreep, van welke ons eens in vertrouwen het geheim is medegededeeld, om namelijk onder de bloote hielen een zeker aantal op elkander gekleefde schijfjes *hechtpleister* te plaatsen!

§ 65.

Wanneer de algemeene habitus *gezondheid* teekent, dan vinden wij het ligchaam van den man krachtig, wel gevoed en evenredig

gebouwd; wij zien dan veeltijds een levendig oog, roode lippen, gezonde tanden, opgeheven hoofd, breeden nek, gespierde schouders, ruime borstkas, met heldere stem, sterke handen, gewelfden voet, enz. Deze en andere teekenen van een *gezond gestel* (constitutio sana et robusta) vallen dan als van zelven den geoefenden waarnemer spoedig in het oog, vereischen dus ook hier [1], geene nadere omschrijving, terwijl men tot de herkenning daarvan ook geene bijzondere hulpmiddelen behoeft. Ons althans komt de z. g. *andrometer* van BALLINGALL als een overbodig werktuig voor [2].

1) Over de *voorwaarden* van een gezond gestel en de overige algemeene vereischten tot de aanneming in den mil. stand, raadplege men verder PERSILLE, *Handleiding* t. d. *Gezondheidsleer*. bladz. 67.

2) BALLINGALL's andrometer of »*man-measurer*" is een zamengesteld werktuig, hetwelk al de *afmetingen* en *proporties* van de personen welke men visiteert met groote naauwkeurigheid aangeeft. Deze worden ontkleed daarin geplaatst. Het is ingerigt naar de normale typische evenredigheden van het ligchaam. Men ziet alzoo op eens en met gemak de voorname afwijkingen van de norma. B. beschreef dezen »man-meter" reeds vroeger in zijne »*Outlines*" en kwam onlangs daar op terug in het *Monthly Journal of medical sciences*, 1854, June, p. 558.

§ 66.

Als uiterlijke kenmerken daarentegen van een *zwak* en ziekelijk of z. g. »*ongezond*" gestel (constitutio debilis et morbosa) zij men hoofdzakelijk opmerkzaam op de volgende, ofschoon het volstrekt niet noodig is, om hiertoe te besluiten, dat *al* deze teekenen te zamen voorhanden zijn, (zelfs zal dit wel zelden voorkomen): Algemeene vermagering [1]; in het oogvallende ligchaamszwakte [2]; misvormde schedel; dunharigheid of uitvallen en dorheid van het hoofdhaar; bleeke, gele of vale gelaatskleur; dof, z. g. waterig en holstaand oog; blaauwe, witachtige, koude lippen; bleek, sponsachtig, ligt bloedend tandvleesch; uitgebreide caries der tanden en kiezen; kwalijk riekende adem; lange hals; platte, smalle borstkas; korte en hoorbare ademhaling; versnelde en ongeregelde of zeer zwakke hartslag en pols. Wanneer hierbij de huid droog, zeer fijn, weinig of niet behaard, het spierstelsel laxe, slecht ontwikkeld en weinig uitgedrukt (»geprononceerd"), dat der beenderen

dun en teeder is; de ledematen niet evenredig gevormd zijn; het ligchaam merkbaar naar de eene of andere zijde overhelt en traag is in zijne bewegingen; — zoo heeft men een modèl voor zich van eenen toestand, die onder den algemeenen naam van ziekelijken aanleg (*habitus pathologicus*) [3] kan worden begrepen. Een toestand, die zoo hij niet reeds werd voortgebragt door belangrijke organische stoornissen, deze toch weldra laat vooruitzien; een toestand, die op zich zelven reeds van groote *voorbeschiktheid* tot ziekten getuigt [4] en die dan ook, volgens het Reglement, reeds als zoodanig ongeschiktheid tot de Krijgsdienst medebrengt.

[1]) Omtrent groote *vermagering* maakt MASSY de opmerking, dat vrijwilligers, ter vergoelijking daarvan, wel eens opgeven, dat deze eenvoudig het gevolg is van »zwaar werken en gebrek lijden". Men moet daarop intusschen niet te veel vertrouwen en niet geloven, dat zulks steeds weder zal verbeteren bij betere voeding en geregelde levenswijze in de Kazerne. Integendeel, zegt MASSY, dat hij de zoodanigen later zelden of *nimmer* goed gevoede en flinke soldaten zag worden.

[2]) Groote *zwakte* maakt alleen daarom reeds ongeschikt, omdat de soldaat een moeijelijk leven heeft, waarin hij, bij zijne ondergeschikte betrekking, vele schadelijke invloeden door deze medegebragt, niet kan of mag ontwijken. Zwakke lieden zijn bovendien meer dan anderen geneigd tot algemeene epidemische ziekten en bezwijken ligter daaraan, wanneer die in de Legers woeden. Alleen uithoofde van »ligchaamszwakte" las ik dan ook bij een der Engelsche schrijvers over het visiteren, zijn in een tijdvak van 9 *jaren* in *Engeland* niet minder dan 4500 dienstzoekende manschappen *afgewezen!*

[3]) *Bijzondere* wijzigingen van den pathologischen habitus, zoo als de habitus *phthisicus*, de habitus *scrophulosus* (§ 71, noot 1), geven bovendien eene aanwijzing tot het nader onderzoek van bijzondere streken of organen. Wat den z. g. habitus *apoplecticus* aangaat, deze staat reglementair (bij ons) niet als ongeschiktheid medebrengende vermeld, te minder, daar hij gemeenlijk gepaard gaat met eene constitutio robusta. Ook is het er ver van daan, dat menschen, welke schijnbaar dien aanleg vertoonen, altijd aan hersenbloeding te gronde gaan, terwijl daaraan vele andere personen bezwijken, *zonder* de uitwendige kenmerken daarvan op te leveren. — Over mogelijke *nabootsing* van den ziekelijken habitus zie in het *Aanhangsel*, de *pyrexiae*.

[4]) Ook in de *voorbeschiktheid* alleen zijn *bijzondere* punten die opmerkzaamheid vereischen, bijv. de dispositie tot *zwaarlijvigheid* (ofschoon deze in de dienst veeltijds vermindert); de dispositie tot *liesbreuken* (bij groote ruimte en laxiteit der annuli inguinales); de dispositie tot *varices* (bij het bestaan van de z. g. constitutio venosa, met doorschemerende huid-aderen, met vele opgezwollen aderen, vooral aan de onderste ledematen); enz.

§ 67.

Na een algemeen overzigt van het geheel te hebben verkregen, ga men over tot het *bijzonder* onderzoek der verschillende ligchaamsdeelen. Daarbij volge men den reeds genoemden ontleedkundigen leiddraad volgens de streken. Men stelle zich bij elke van deze eenerzijds den *normalen* toestand der streek voor, anderdeels roepe men zich de verschillende ziekten en gebreken in het geheugen, zoo als deze daar als *abnormale* toestanden kunnen worden aangetroffen [1]). Wij beschouwen in dier voege alzoo achtervolgens: het *hoofd* (daaraan te onderscheiden den schedel en het aangezigt in hun geheel, de oogen, de ooren, den neus en den mond in het bijzonder), den *hals*, de *borst*, den *rug*, den *buik*, het *bekken* en ten slotte de *ledematen* (bovenste en onderste). In een *Aanhangsel* volgen dan sommige ziekten, welke minder goed tot de eene of andere dezer regiones te brengen zijn.

AANMERKING. Hier ter plaatse moet eens en voor altijd worden opgemerkt, dat men bij het bijzonder onderzoek der verschillende organen, zich niet tevreden mag houden als men *één* gebrek heeft gevonden, maar dan toch het onderzoek *geheel* moet voortzetten, om alzoo *niets* over het hoofd te zien. Maar al te zeer toch wordt daartegen gezondigd, zelfs bij het visiteren van vrijwilligers en bij hervisitatiën in twijfelachtige gevallen. De deelen toch, die zeer dikwijls *slecht* en als bij voorkeur oppervlakkig of niet worden onderzocht, zijn: het *oog*, de *neus*, de uitwendige *gehoorgang*, de *keel*, de *traanzak*, de *blaas*, de *urethra*, het *rectum*. Vele gebreken dezer deelen worden dientengevolge meermalen *gedissimuleerd*, bijv. chromatopseudopsia, polypus narium, anosmia, otorrhoea, dacryocystitis, tonsillitis, catarrhus vesicae, incontinentia urinae, strictura urethrae, haemor-rhoïdes, fistula ani interna, enz.

[1]) Eene volledige *opsomming* daarvan (met uitzondering van de gebreken der pasgeborenen, der vrouwen, alsmede der morbi peracuti, die hier niet in aanmerking komen), wordt door sommige schrijvers hier bij elke streek wenschelijk geacht. Wij verwijzen hieromtrent naar de heelkundige lessen van den Heer KERST over de *ligchaams-streken*, en naar de Speciële pathologie. — In de *nomenclatuur* der ziekten (die

voor het overige volgens de aangenomene streken-leer niet altijd even logisch te plaatsen waren, volg ik de nog het meest algemeen aangenomene benamingen en wel in het *Latijn*, om zoo min mogelijk het bedrog door het publiceren van deze Handleiding in de hand te werken. Ook de gewone namen van vele gebezigde *kunstmiddelen* zal ik daarom latiniseren. Men houde mij zulks om de gezegde bedoeling ten goede.

1°). Onderzoek van het hoofd.

§ 68.

A. De schedel. — Men lette in de eerste plaats op den algemeenen *vorm* van den schedel en de afwijkingen hierin somtijds voorkomende (indrukking, uitpuiling, misvorming). In enkele gevallen zijn daartoe zelfs vergelijkende *metingen* in het werk te stellen, bijv. bij idiotismus en hydrocephalus. Vervolgens den man voorover latende bukken, bezigtige men het *hoofdhaar* en betaste den schedel zeer naauwkeurig op alle plaatsen. Men trekke aan de haren en strijke ze uit elkander, ten einde de *huid* goed te kunnen bezien. Dit is inzonderheid noodig bij personen met dik en krullend of ook met slecht uitgekamd haar. Daaronder kunnen dan ligtelijk gebreken verborgen worden gehouden, zoo als *likteekens, tumores cystici*, doch vooral *tinea* en gedeeltelijke *alopecia*.

Behalve deze kunnen hier, — waar men tevens op sommige *zenuw-* en *hersen*-ziekten bedacht moet zijn, — als mogelijke *misleidings-gebreken* in aanmerking komen: *hydrocephalus* (externus), *cephalalgia*, *vertigines*, *syncope*, zelfs *asphyxia*, *somnambulismus*, *apoplexie*, *catalepsia* en vooral *epilepsia*, alsmede de z. g. *morbi mentales*, met inbegrip der *nostalgia*.

Over *likteekens* zie later: *cicatrices*, bij het onderzoek der *ledematen*. Over *tinea:* de *exanthemata* in het algemeen (*Aanhangsel*). Over *cephalalgia:* de *neuralgiae* in het algemeen (*idem*). Over de overige ziekten, die hier niet volgen, insgelijks het *Aanhangsel*.

§ 69.

a). *Alopecia*. — De kaalhoofdigheid, ofschoon in het Reglement niet uitgedrukt als ongeschiktheid medebrengende, moet echter, vooral bij vrijwilligers, als zoodanig worden beschouwd. Velen nemen zelfs

het bestaan van *dunharigheid* als zoodanig aan. Men onderscheide echter of deze slechts als eene plaatselijke afwijking optreedt, dan of daaraan eenig constitutioneel lijden ten gronde ligt. Men kan overigens ten deze eene tweevoudige misleiding ontmoeten, daar de alopecie kan optreden als gesimuleerde en als gedissimuleerde ziekte.

Alopecia *simulata*, of eigenlijk *provocata*. — Kaalhoofdigheid kan met opzet worden gevormd, zoo door het *afscheren* van de haren, als door verschillende *epilatie*-methoden. Zij is intusschen alsdan niet moeijelijk te herkennen; immers mist de huid hier dan dien glans en witte kleur, welke gemeenlijk bij de ware alopecie bestaan, alsmede de litteekens, welke na voorafgegane tinea decalvans voorkomen. Voorts kan men, inzonderheid na het opzettelijk afscheren der haren, zoo al niet met het bloote oog, altijd zeker met de loupe, de afgesneden haar-stammen ontdekken.

Alopecia *dissimulata* of *celata*. — Deze kan bestaan in het bedekt houden van enkele kale plekken met het omringende *hoofdhaar* (hetgeen men dan meest verward en slecht gekamd zal vinden) of met *kleurstoffen* [1]. Of wel de schedel wordt bedekt met *kunst-haarwerk*, hetzij met geheele paruiken, hetzij gedeeltelijk (enkele valsche haarlokken, soms zelfs valsche wenkbraauwen, toupetten). De ontdekking vereischt geene bijzondere toelichting. Het bedacht zijn op de mogelijkheid dezer hulpmiddelen en eene naauwkeurige betasting van het hoofd zijn voldoende. Alleen moet men somwijlen hierbij met eenige kracht te werk gaan, daar de valsche haren niet alleen door elastieke veêren, maar soms ook door gom, pik, of andere kleefstoffen vrij stevig op den schedel bevestigd kunnen zijn.

1) GOBÉE zag roode en kale plekken op het hoofd verborgen houden door eene zwarte *zalf* of *pommade;* HALLEGRAEFF alleen door *zwartsel.*

§ 70.

b). *Hydrocephalus*. — Bij werkelijke overblijfselen van een *water-hoofd* zal, even als bij *aangeborene* belangrijke misvormingen en uitzetting van den schedel [1], geen twijfel oprijzen omtrent al of niet bestaande geschiktheid voor de dienst. Behalve toch dat

daarmede evenredige hersen-stoornissen kunnen gepaard gaan, laat een dergelijke misstand het dragen der gewone militaire hoofddeksels niet toe. Er is intusschen één geval, dat hier door sommigen mogelijk wordt genoemd en dus niet voorbij is te zien, dat namelijk de uitzetting van het hoofd als kunstziekte kan optreden, slechts *nagebootst* kan zijn. Er zouden enkele voorbeelden zijn, waar dit geschied was òf door het inwrijven van de schedelhuid met scherpe *planten-sappen* [2], òf door *luchts-inblazing* in het celweefsel onder de pees-kalot. Intusschen kan zulk een grof bedrog wel nimmer voldoende zijn, om hydrocephalus, zelfs niet om h. *externus* te kunnen nabootsen, daar in het eerste geval alleen eene soort van erysipelas capitis, in het tweede alleen eene soort van emphysema zal worden veroorzaakt. Ten overvloede lette men bij het eerste op de roode kleur, soms met blaar-vorming van de huid, bij het tweede op het bestaan eener kleine insnijding in de schedel-bekleedselen [3].

[1]) In één der *Hoogduitsche* Keurings-Reglementen staat zelfs »der zu grosse Kopf" (*makrokephalia*) op zich zelven als ongeschiktheid medebrengende vermeld. Deze wordt bijv. in het *Hessische* aangenomen bij eenen dwarsen perimeter van het hoofd van 26½. Pr. duimen = 66 Ned. Ook andere misvormingen van den schedel kunnen ongeschiktheid na zich slepen, zoo als de *oxykephalia*, de *mikrokephalia*, enz., als meestal met *idiotisme* gepaard gaande.

[2]) SPEIJER ontdekte eene zoodanige poging, waar daartoe het sap der *Euphorbia palustris* was gebezigd. Hij nam de daardoor te weeg gebragte zwelling en vesicatio ook aan de *vingers* van den simulant waar.

[3]) Bovendien laat het zich van den z. g. hydr. externus (of *oedema* cranii) onderscheiden door het bekende *crepitatie*-gevoel en geluid; terwijl het ware oedema meer deegachtig op het aanvoelen is.

---

§ 71.

B. Het AANGEZIGT. — Bij het onderzoeken van het gelaat in het algemeen moet men niet alleen op de *kleur* der wangen, op de beweging der aangezigts-spieren en op de z. g. *gelaats-trekken* acht geven, maar vooral ook op de totale uitdrukking van het gelaat, de *physiognomie*. Het gelaat toch is te regt de spiegel genoemd zoowel van het physische, als van het psychische leven, zoodat

men over ligchaams-kwalen en ziels-lijden daarop dikwijls belangrijke aanwijzingen lezen kan. Zoo bijv. vindt men eene uitdrukking van neerslagtigheid bij melancholici, van woede bij maniaci; zoo sterke beweging der neusvleugels bij asthmatici, blaauwe lippen bij hartlijden; zoo eene gele gelaatskleur bij leverzieken, eene witte bij miltkwalen; zoo vindt men een' dikken neus en gezwollen lippen bij scrophulosis [1]; de z. g. »Venus-vlekken" of corona Veneris (eene soort van acne) bij syphilis secundaria; zuchtige gesteldheid der oogleden bij hydro-thorax; blaauwe kringen onder de oogen bij helminthiasis; enz. enz.

Men kan aan het aangezigt eenige gebreken ontmoeten, die weinig of niet hinderlijk zijn en geene ongeschiktheid medebrengen, bijv. *likteekens* van vroegere beleedigingen zonder nageblevene stoornissen, *moeder-vlekken* (namelijk oppervlakkige of huid-teleangiëctasiën), tijdelijke *exanthemata*, bijv. hydroa, ligte graad van impetigo sparsa, enz. Men zij intusschen steeds bedacht, dat hoogere graden daarvan, alsmede andere wel ongeschikt makende ziekten, zoo als aandoening van de *parotis*, *speeksel-* of *kaakfistels*, *mentagra*, enz., somwijlen kunstmatig aan het oog te onttrekken en alzoo te *dissimuleren* zijn, door bedekking met natuurlijke of valsche bakkebaarden en knevels.

Andere *misleidings-ziekten*, welke hier nog kunnen voorkomen zijn de *prosopalgia* (die zoowel gesimuleerd kan zijn, als gedissimuleerd worden), en verder de *paralysis* en de *chorea* faciei (die voor simulatie of nabootsing vatbaar zijn). Ten slotte moet vooral de opmerkzaamheid nog hierop worden gevestigd, dat eene ziekelijke *gelaats-kleur* opzettelijk kan worden gevormd (door emetico-cathartica, excessus, enz.) [2].

1) *Simulatie*, of liever grove imitatie, van *scrophulosis* is wel eens beproefd door het namaken van *dikke lippen* en *neuszwelling*, met behulp eener inwrijving dezer deelen met acria vegetabilia (bijv. succus *Euphorbiae*, succus *Allii*, enz.). Anderen voegden daarbij misvormde *likteekens* aan den *hals* door caustica aangebragt. Men lette, bij geval van twijfel, op het al of niet gelijktijdig bestaan van roode randjes aan de *oogleden* en van een' dikken harden *buik*.

2) Zie het *Aanhangsel*, in de § over *pyrexiae*. Verder zie men over *likteekens*: het onderzoek der *ledematen*; over *hydroa*, enz.: de *exanthemata* (in het *Aanhangsel*); over *prosopalgia*: de *neuralgiae* (idem); over *paralysis* en *chorea* faciei (idem).

§ 72.

C. De OOGEN. — Men gewenne zich bij het onderzoek van deze zoo belangrijke organen, die aan zoo vele afwijkingen zijn blootgesteld, om vooral daarbij steeds eene geregelde volgorde te houden [1]). Zoo beschouwe men in de eerste plaats de *algemeene* uitdrukking, den blik van het oog, in verband met de rigting der oog-assen, de spanning, den glans of het »licht" van dit edele deel. De physiognomie van het oog toch is niet alleen van gewigt voor de herkenning van sommige oogziekten (strabismus, amaurosis, myopie, enz.), maar zij kan dikwijls ook inlichting geven over den algemeenen krachts-toestand van het ligchaam en over sommige inwendige stoornissen (bijv. cephalalgie, epilepsie, manie, enz.). Vervolgens ga men over tot de nasporing der *bijzondere* deelen van het oog of die daartoe behooren. De *beschermende* werktuigen daarbij het eerst in oogenschouw nemende, vestige men onder deze inzonderheid de aandacht op de wenkbraauwen (zijnde deze soms *kunstmatig* aangezet), op de randen der oogleden en hunne binnenvlakte [2]), den toestand van de ooghaartjes, van den traanheuvel, van de traanstippen en den traanzak, op welken laatsten men met den vingertop eene drukking moet aanbrengen. Dan komt de beurt aan den *oogbol* zelven, bij welken men, na voorloopige *betasting* (om zich van weekheid of atrophie van dit deel te overtuigen), zijne beschouwing weder regelmatig aanvangt met de conjunctiva, om met de retina te eindigen. Bij de cornea late men het licht, bij afwisseling, van verscheidene zijden op het oog vallen Bij den iris vergete men nimmer het eene oog te sluiten, wanneer men het andere op de beweegelijkheid van dit deel beproeft. Bij elk dezer deelen ga men steeds in zijne gedachten over van den *vorm* tot de *verrigting* en late men de nasporing der subjectieve verschijnselen door het objectief onderzoek voorafgaan. Het is daarbij niet te verzuimen, zijne opmerkzaamheid te vestigen, of dit een en ander den persoon buitengemeen schijnt te vermoeijen en tot meer dan gewonen tranenvloed aanleiding geeft. Insgelijks, of de persoon zijne oogen

en de oogleden naar behooren kan *bewegen* (iets, dat meermalen wordt vergeten). Men late dus de palpebrae op bevel openen en sluiten, den bulbus in verschillende rigtingen draaijen en verzekere zich alzoo, dat er geene stoornis in de spierwerking dezer organen voorhanden is. Van den anderen kant, moet ook, bepaaldelijk met het denkbeeld om *dissimulatie* tegen te werken, daarna elk der oogen beurtelings onbewegelijk *stil* worden gehouden. Immers, ten einde soms ligte graden van strabismus, nystagmus, maar bovenal kleine maculae of beginnende cataracten [3], aan de waarneming te onttrekken, kunnen bedriegers anders het oog met opzet onophoudelijk laten dwalen.

Het onderzoek besluite men met de beproeving van het *gezigtsvermogen*, waarbij men gewoon is de hulp van een' ambtgenoot of anderen vertrouwden persoon in te roepen. Vooreerst, is het zien in de nabijheid te constateren, ter herkenning vooral van *presbyopie* of *amblyopie*. Daartoe houde men den man, op eenen afstand van 250 Ned. strepen, gewoon *schrift* of gewone *drukletters* ter onderscheiding voor. Kan hij niet lezen, zoo late men hem een bepaald getal *inktstreepjes* tellen, of de soort van eenige *speelkaarten* of kleine *muntstukken* opgeven. In de tweede plaats neme men de noodige proeven in het zien op *afstand*, inzonderheid tot het opsporen van *myopie*. Hiertoe late men door zijnen helper bij afwisseling, op eene distantie van minstens 5 Ned. ellen, een zeker getal *vingers* of eenige kleine voorwerpen, *messen*, *pennen*, *sleutels*, omhoog steken en deze eerst met beide oogen onderscheiden, terwijl men daarna zelf bij beurten een der oogen zachtjes [4] doch goed gesloten moet houden, en daarmede deze proeven, telkens met wijziging, herhaalt. Dit beurtelingsche onderzoek van ieder oog op zich zelven is vooral noodzakelijk ter herkenning van de z. g. myopia *in distans*, welke zeer dikwijls slechts aan één der oogen wordt waargenomen. Bij deze proef, en vooral bij het laatste gebrek, lette men altijd wel op, dat de te onderscheiden voorwerpen behoorlijk *verlicht* zijn [5]; dit is tevens nuttig ten einde mogelijk *albinisme* van het oog niet voorbij te zien (zie dagblindheid).

Ten slotte moet men den man ook op *grootere* afstanden laten zien, waartoe men hem buiten het vertrek bepaalde zaken laat onderscheiden, bijv. opschriften van winkels, vensterruiten en dergelijken. Bij dit een en ander is het nog noodig, hem te gelijker tijd de *kleuren* dezer voorwerpen te doen aangeven; ofschoon daarop dikwijls weinig of niet wordt gelet, is zulks van veel belang ter ontdekking der *kleurblindheid* (chromatopseudopsia) 6).

In gevallen van *twijfel* eindelijk aan de goede trouw der opgaven over subjectieve gezigts-verschijnselen, maken wij somtijds gebruik van het *entoptisch* onderzoek. Men late hem zien door een kaarten-blad met één, of met twee gaatjes digt nevens elkander, om daardoor den helderen hemel te aanschouwen, en hoore hem nu uit, om zich zoo te overtuigen, of hij rigtige antwoorden geeft en de enkele of dubbele pupil-beelden, de scotomata, enz. volgens de natuur beschrijft. Bij volkomen twijfel aan het al of niet werkelijk bestaan van eene of andere oogziekte kan het, als *algemeenen maatregel*, in de Hospitalen althans, nuttig zijn, daaromtrent goed gelegaliseerde *attesten*, door verscheidene geloofwaardige personen uit de Gemeente van den man geteekend, te raadplegen.

Onder de oog-ziekten, die als aan *misleiding* onderhevig, verder bij dit onderzoek de meeste aandacht vereischen, behooren de volgende: *defectus oculi, blepharospasmus, nictitatio palpebrarum, lagophthalmia, blepharoptosis, epiphora, dacryocystitis, strabismus, syndesmokeratitis* of *ophthalmia externa*, *obscuratio corneae*, *cataracta, myopia, presbyopia, amblyopia, amaurosis, hemeralopia, nyctalopia, asthenopia, diplopia, chromatopsia.*

AANMERKING. Omtrent het nemen van *bijzondere* gezigts-proeven voor *Adspirant-kadets*, *Kweekelingen*, enz., zie men de daarop betrekking hebbende Reglementaire voorschriften in het AANHANGSEL.

1) De algemeene *regelen* hierbij in acht te nemen: de *plaatsing* of houding van den man en den geneeskundige; het *invallen* van het licht; het *openen* en *omkeeren* der oogleden; het aanwenden der *diagnostische* hulpmiddelen (entoptisch onderzoek, licht-proef van PURKINJE en SANSON, loupe, oogspiegels, enz.); het *gesloten* houden van het eene oog, wanneer men het andere onderzoekt, uit hoofde der anders volgende »mede-beweging" van de *iris* der tegenovergestelde zijde; het *dilateren* van de

pupil; enz., kunnen wij hier achterwege laten, door dienaangaande naar de lessen die door den Heer KERST over *Oogheelkunde* worden gegeven te verwijzen.

2) Aan de *randen* der oogleden voorkomende ontstekings-*roodheid*, zooals die dikwijls optreedt als symptoom van *scrophuleuse* blepharitis, aan de *binnenvlakte* der palpebrae zich voordoende *granulaties*, als tot de ophthalmia *bellica* voorbeschikkende, moeten zorgvuldig worden opgespoord, daar zij onzes inziens bepaalde ongeschiktheid medebrengen.

3) Nog onlangs kwam bij onze *Commissie* aan de Kweekschool een man ter herkeuring voor, die voorloopig was goedgekeurd, niettegenstaande hij in het bezit was van waarschijnlijk aangeborene, nog zeer kleine *cataracta stellaris* op beide oogen; de kleur daarvan was echter zoo twijfelachtig en zoo weinig uitgedrukt, licht geel, dat het geen wonder was men ze over het hoofd kon zien, te meer daar de man aan al de gezigts-proeven had voldaan. Het is inzonderheid in zulke gevallen, dat men bij opzet tot misleiding, die hier niet in het spel was, ligtelijk zou kunnen worden bedrogen, wanneer de man zijn oog niet onbewegelijk stil hield of zich ongemerkt in een ongunstig daglicht had geplaatst.

4) Wanneer men te *sterk* op het ooglid heeft *gedrukt*, dan kan daardoor het gezigtsvermogen van den man voor eenige oogenblikken belemmerd worden. Meermalen wordt daartegen gezondigd.

5) Herhaalde malen bleek het ons, dat bij sommige individuën de oorzaak hunner myopia in distans, althans ten deele, gelegen was in *torpor retinae*, als wanneer eene grootere licht-sterkte voldoende was, om hen nu de sterker verlichte letters, cijfers of andere voorwerpen te doen herkennen.

6) De oplettendheid op *kleurblindheid* is tot hiertoe niet groot geweest; WILSON en vele andere Engelsche geneeskundigen hebben daarop oorspronkelijk gelet bij *spoorweg-beambten*, doch dit gebrek is ook van belang bij *matrozen* en *soldaten*, bijv. om signalen, vlaggen, vaandels, uniformen, enz. te kunnen onderscheiden. Dit gebrek komt *meer* voor dan men vroeger meende, althans in Engeland, bij plus minus 5 *procent* der onderzochte individuën. Het meest voorkomende is de verwisseling van rood of bruin met groen en blaauw.

§ 73.

a). *Defectus oculi.* — Verlies van beide oogen of van één dezer deelen maakt geheel ongeschikt voor de dienst, intusschen bestaat hierbij deze uitzondering, dat zulks niet doorgaat, bij goeden wil, voor dat van *één* oog bij reeds *in dienst* zijnde personen. Er bestaat ook eenig onderscheid naar het Wapen, daar bij verlies van het *regter* oog de dienst bij de Infanterie onmogelijk wordt. Bij vrijwilligers moet worden opgelet, dat het verlies van *één* der

oogen, wanneer men verzuimt om het gezigts-vermogen van ieder oog afzonderlijk te onderzoeken, hoewel oppervlakkig, zou kunnen worden *gedissimuleerd*, door het inzetten van een *kunst-oog* (immers die van BOISONNEAU kunnen een bedriegelijk en zeer natuurlijk voorkomen bezitten). De onbewegelijkheid der pupil, het gevoel van een hard ligchaam en het ontbrekende gezigts-vermogen laten overigens, bij bedachtzaam visiteren, geen gelukken dezer verheling verwachten.

Ook bij het beproeven der *bewegingen* van den bulbus ontwaart men reeds dit gebrek, daar het kunstoog niet voldoende volgen kan, en er zich dus, bij het zijdelings draaijen van het gezonde oog, terstond *scheelzien* instelt.

§ 74.

b). *Blepharospasmus.* — Aanhoudende kramp der oogleden kan zoowel op zich zelven, als in verband met andere misleidings-ziekten van het oog, ligtelijk worden *gesimuleerd*. Eens is zij ons zeer sterk uitgedrukt voorgekomen bij eenen pseudo-blinde, met bedoeling om den waren toestand van den bulbus aan den onderzoekenden blik te onttrekken.

Indien dit ziekte-verschijnsel in geen blijkbaar verband staat met ontsteking of mechanische irritatie van het oog (waarbij men vooral bedacht moet zijn op den toestand der *ooghaartjes* en zelfs op abnormalen haargroei aan de caruncula lacrymalis), indien het niet gepaard gaat met groote lichtschuwheid en tranenvloed, mag in den regel bedrog of althans overdrijving worden vermoed. Deze kunst-kramp is ook op den duur niet vol te houden, wegens vermoeijenis van de kringspier der oogleden, en daarom zal eene onafgebrokene, zelfs uren lang voortgezette waarneming van den man door zich afwisselende vertrouwde en deskundige personen, — even als dit in ons geval geschiedde, — ligtelijk deze nabootsing laten ontdekken. Bij volharding neme men zijne toevlugt tot de *algemeene* middelen der behandeling van simulanten.

Hetzelfde is van toepassing op het mogelijk voorkomen van habitueel *knippen* met de oogleden in hoogen graad, de z. g. *nictitatio palpebrarum*, als morbus *imitatus*.

§ 75.

c). *Lagophthalmia*. — In een voorbeeld van voorgewend onvermogen om de oogen te sluiten, verkreeg men, na vergeefsche beproeving van andere middelen, spoedige ontdekking en herstelling tevens, door het oog van den simulant bloot te stellen aan de inwerking van een regen- of *drop-bad*.

Dit geval van nagebootst *hazen-oog* is mij medegedeeld door wijlen den Heer Inspecteur-Generaal BECKERS. — Voortgezette observatie, vooral in den *nacht* gedurende den *slaap*, zal anders in den regel wel voldoende zijn ter herkenning.

§ 76.

d). *Blepharoptosis*. — Ook de verlamming van het bovenste ooglid is enkele malen *nagebootst*, en dit vooral indien een toevallig litteeken aan of in den omtrek van het oog, of voorafgegane hersen-aandoening, grond van waarschijnlijkheid daartoe gaven.

Ter *herkenning* is hier de toepassing der *zenuw-physiologie* onbetaalbaar. Immers zij geeft de verklaring van een feit, dat hier ter opmerking van veel waarde is, namelijk: dat de *wezenlijk* bestaande blepharoptosis paralytica veeltijds gepaard gaat met *strabismus externus* en meestal insgelijks met *mydriasis*. De levator palpebrae superioris is hier verlamd; deze ontvangt zijne zenuwen van het 3de paar (*oculomotorius*). In die verlamming nu deelen de mm. rectus superior, internus en inferior, alsmede de m. obliquus inferior, die door hetzelfde paar voorzien worden. Wat is het gevolg daarvan? Dat de m. rectus *externus*, die eene afzonderlijke innervatie bezit, door het 6de paar (*abducens*), antagonistisch blijft werken en er alzoo buitenwaartsch scheelzien moet ontstaan [1]. Evenzoo verklaart zich de begeleidende pupils-verwijding uit de paralyse van den oculomotorius.

Hoe schijnbaar gemakkelijk overigens het neerhangen van het bovenste ooglid kan gesimuleerd worden, zal men bovendien daarbij toch waarnemen, dat dit al spoedig eene niet natuurlijk, *trillende* beweging gaat aannemen, wanneer men den simulant slechts eenigen

tijd aanstaart. Ook kan hij dit kunstje niet lang volhouden, wanneer men hem daarbij beveelt, de gezonde palpebrae van het *andere* oog bij afwisseling onophoudelijk te openen en te sluiten.

AANMERKING. Men bedenke intusschen, dat er *vormen* van blepharoptosis bestaan, *zonder* zenuwverlamming; immers zij kan, even als het ectropium senile, alleen het gevolg zijn van *plaatselijk* verlies van spiercontractiliteit of tonus van het boven-ooglid, zelfs ook van *verdikking* daarvan door granulaties of gezwelletjes.

[1]) Men kan hier nog eene *derde* proefwaarneming bijvoegen, t. w. men late den man naar *beneden* zien; men neemt dan tevens eene poging tot ligte *rotatie* van den bulbus naar *binnen* waar, uit hoofde der insgelijks *overgeblevene* werking van den m. obliquus *superior*, die mede eene *afzonderlijke* zenuw ontvangt (den *patheticus*).

§ 77.

e). *Epiphora*. — Kunstmatige tranenvloed kan, even vóór het onderzoek, met opzet worden te weeg gebragt door mechanische prikkeling van het oog, of door blootstelling daarvan aan de inwerking van vlugtige prikkels (bijv. ammon. liq.), zelfs eenvoudig door het ruiken aan alliacea.

De afwezigheid der bekende gebreken, van welke de verschillende graden van tranenvloed gevolg kunnen zijn, alsmede der overige ziekte-verschijnselen waarmede epiphora in den regel gepaard gaat, levert eenen genoegzamen waarborg op tegen het welslagen van deze kunstgreep. Trouwens zal men, bij het beletten van de herhaling der gezegde middelen, zoodanigen pseudo-tranenvloed spoedig van zelven zien ophouden.

Men zij bedacht, dat aan het oog *uitwendig* niets zigtbaar zijn kan, en dat toch bij het visiteren van dit deel zich zeer belangrijke epiphora vertoont; alsdan kan bijv. *hyperaesthesie* der *retina*, z. g. overgevoeligheid van het oog, daaraan ten gronde liggen.

§ 78.

f). *Dacryocystitis*. — De slepende vorm van dit lastig gebrek, vooral wanneer het wordt onderhouden door stenochorie van het neus-kanaal, kan *gedissimuleerd* worden gehouden, in gevallen er geene zwelling noch roodheid der bedekkende huid voorhanden

zijn [1]. Bij het visiteren van vrijwilligers moet men hieraan denken en daarom bij het onderzoek der oogen eene drukking op den traanzak bewerkstelligen, om te zien, of er zich etter en slijm in het tranen-meer ontlasten. Vóór de visitatie kan de man dit reeds zelf hebben gedaan; alsdan lette men op de begeleidende opspuiting der bloedvaten van de conjunctiva in den binnen-ooghoek en op den ligt volgenden tranenvloed bij het onderzoek.

[1]) Ons zijn daarvan *twee* voorbeelden bekend, één zelfs waar de zeer sterke blennorrhoe van den saccus lacrymalis zich volstrekt niet te kennen gaf bij de bloote beschouwing.

§ 79.

g). *Strabismus*. — Van alle voor bedrog vatbare oog-gebreken is het scheelzien het gemakkelijkste *na te bootsen*. Men wil zelfs, dat het door volharding kunstmatig zou kunnen worden voortgebragt en dus werkelijk *gevormd* [1]. Waarschijnlijk zou het dan ook bij dienstpligtigen meer als misleiding voorkomen, dan thans het geval is, nu daartegen gewaakt wordt door eene bepaling in het Keurings-Reglement, luidende: »Scheelzien verhindert de militaire dienst *niet*" [2].

Tot de *herkenning* der simulatie in gevallen van hardnekkig volhouden in hoogen graad, heeft men op te letten: *eerstens*, of het scheelzien op één oog *blijft* bestaan, wanneer men het andere sluit; dit toch zal op bedriegerij wijzen, daar dit verschijnsel bij werkelijk scheelzienden zich juist anders vertoont; en *ten anderen*, of er *complicatie* bestaat met amblyopie of vooral met myopie [3], waarvan men zich door de gezigts- en bril-proeven overtuigt; bij *waar* strabismus zijn die gebreken zeer dikwijls tevens voorhanden.

Als *behandelings*-middel is, bij de algemeene aanwijzingen, hier in het bijzonder aan te raden *vrees* in te boezemen tegen de *operatie* voor het scheelzien.

[1]) Dit zal wel zeldzaam zijn, wanneer geene kunstmiddelen daartoe worden te baat genomen, bijv. de *prismatische* bril van KRECKE.

[2]) Deze bepaling zal intusschen wel slechts alleen geldig zijn voor de ligtere graden en zonder verwikkeling. Een *hooge* graad van strabismus toch, vooral van den *sursum*

of den *deorsum vergens*, kan voorzeker ongeschiktheid medebrengen, bijv. wanneer daardoor de cornea nagenoeg geheel onder één der oogleden verborgen wordt.

3) Zelfs zou, volgens eene opmerking van GOBÉE, het *ware* scheel-oog in de 10 gevallen 8-malen myopisch worden bevonden.

§ 80.

h). *Syndesmo-keratitis,* enz. — De slepende ontsteking van het bind- en hoornvlies, of in het algemeen de *uitwendige* oog-ontsteking (onder welke benaming wij hier tevens dien specifieken vorm zullen begrijpen, die algemeen als *ophthalmia purulenta*, bekend is), is een waar »crux medicorum" in de militaire zieken-inrigtingen, omdat de onzekerheid, of men met een *waar* oog-lijden dan slechts met een *kunst*-voortbrengsel te doen heeft, hier vaak zeer groot is. Dagelijks komt zij als verergerde of als kunstziekte bij *enkelen* voor, tallooze malen is zij bij velen, misschien wel bij honderd te gelijk waargenomen 1), inzonderheid tijdens het meer bepaald heerschen der ophthalmia bellica, als ook in die tijden toen de *onderstandsgelden* voor geheele of halve blinden bijzonder vrijgevig werden toegestaan 2). Hoewel de laatste oogziekte, ook zonder eenige misleiding, werkelijk zeer in het groot kan optreden, is het bewezen, dat zij dikwerf aan lage misleiding dienstbaar is gemaakt.

Als *meest* gebezigde *hulpmiddelen* tot het verergeren, onderhouden, of kunstmatig vormen van oog-ontsteking zijn ons en anderen de volgende bekend geworden: onophoudelijk *wrijven* van het oog met de ooglapjes, met de ruwe kapots-mouwen, met de wollen dekens; het uittrekken der ooghaartjes; het blootstellen van het oog aan omschreven *togt-lucht*, bijv. voor de reten van deuren en vensters, voor sleutelgaten, enz.; zelfs de moedwillige *verwonding* van het oog met de punten van messen en vorken 3). In de *tweede* plaats volgt het inbrengen in het oog van allerlei prikkelende zelfstandigheden, zooals van zand, krijt, muur-kalk, groene zeep, zelfs van sublimaat en andere *caustica;* van Spaansche vliegen-zalf, tabaks-sap, tabaks-asch, snuif, buskruid, peper, planten-haren, scherpe planten-sappen 4), enz. Ten *derde* werd daartoe niet alleen somtijds misbruik gemaakt van *urine*, maar velen zelfs

hebben zich hier niet ontzien, om met opzet muco-pus *gonorrhoïcum* in hunne oogen te brengen [5])!

Ter *herkenning* (die in het eerste der gegevene gevallen zeer zelden gelukt) bezigtige men dikwijls, ook met de loupe, de slijmvlies-plooijen van de oogleden, vooral het onderste, en den binnen-ooghoek, ten einde de overblijfselen der genoemde ingebragte vreemde ligchamen, brandkorstjes, enz. naauwkeurig op te sporen. Bij hen, die in behandeling zijn, stelle men deze nasporing, alsmede de *bespieding*, niet alleen soms ook des nachts of op andere onverwachte tijden in het werk, maar men doorzoeke nu en dan tevens hunne kleederen en kribben; meermalen onderschepte men daarbij de corpora delicti, of vond zelfs geschrevene voorschriften, welke het gepleegde bedrog aan den dag bragten. Voor het overige passe men hier de in het algemeen gegevene regelen toe; bij de ophthalmia purulenta bestaan er echter eenige bijzondere *opmerkingen*, welke ook tendeele hare waarde behouden voor de gewone gevallen van uitwendige oog-ontsteking. Het zijn de volgende:

1°) Of er *uitsluitend* soldaten en onderofficieren, dan of ook soms officieren, geneeskundigen, oppassers worden aangetast.

2°) Of geen der genomene *maatregelen* van voorzorg tot het voorkomen der verspreiding van de oog-ziekte doel treft.

3°) Of slechts *één* der oogen en bij voorkeur het *regter* oog wordt aangedaan [6]).

4°) Of de ontsteking telkens na de geringste *beterschap* weder aanwakkert, vooral gedurende den nacht.

5°) Of er (bij schijn van ophthalmia bellica) in den aanvang meer *tranenvloed*, dan wel de specifieke ruime afscheiding van *muco-pus* bestaat, en of de aandoening zich dan langen tijd alleen tot de *uitwendige* deelen van het oog bepaalt.

6°) Of de uitwendige oog-aandoening *tot staan* komt, zoodra het gezigts-vermogen van één der oogen verstoord is; of zij nu gereedelijk naar de behandeling luistert en zonder verdere recidieven ten einde loopt.

De *behandeling* van deze misleidings-ziekten vordert dikwijls,

behalve de algemeene regelen, behalve het onvoorbereid isoleren [7]), een of ander der volgende dwangmiddelen, als:

a) Het verbinden van het aangedane oog door een' *monoculus*, met verzegeling der kringslagen van het verband [8]).

b) Het aanleggen van het *dwangbuis* of de handboeijen, of liever van houten, bordpapieren of gipsen *arm-kokers*, om den man te beletten de oogen met de handen aan te raken [9]).

c) Het opzetten van eene eigene soort van blikken hoofd-deksel, dat aan den hals wordt afgesloten, den z. g. »*helm* van BALLINGALL".

[1]) Meermalen is men in *Engeland* in de gelegenheid deze kunstgrepen *in het groot* waar te nemen; GAVIN onder anderen zag herhaaldelijk, dat wanneer bij een of ander Engelsch Regiment het bevel is aangekomen, om zich naar de West-Indië of andere weinig gezochte Koloniën in te schepen, het getal *oog-zieken* in de Hospitalen daar ter plaatse aanmerkelijk *toenam*, om weer te *verminderen*, zoodra de expeditie was uitgezeild.

[2]) Dit geldt voor alle Landen, maar was vroeger vooral toepasselijk voor het *Britsche* Leger. Immers nadat een zeer gunstig Kabinets-besluit daar te lande was genomen, waarbij soldaten wegens het verlies van één der oogen met minstens 9 stuivers daags *gegageerd* werden, zag men het aantal oogzieken en blinden er hand over hand *toenemen*, zelfs zóó, dat men zich genoodzaakt vond deze bepaling omtrent het pensioen wegens verlies van *één* oog weder grootendeels in te trekken. Later, toen er zelfs in het geheel *geen* gagement meer gegeven werd voor éénoogigen, en men in tegendeel had vastgesteld, dat de reeds dienende soldaten om het gemis van één hunner oogen *niet* eens mogten worden *ontslagen* uit de dienst, is aan deze schandelijke bedriegerij paal en perk gesteld. Zie MASSY en GAVIN.

[3]) Zoo las ik bij MARSHALL eene mededeeling omtrent een' soldaat, dien men betrapte op het oogenblik, dat hij bezig was met een' zijner kameraden herhaalde malen met eene etens-*vork* in het oog te prikken.

[4]) Bij het Spaansche Leger op *Cuba* ontdekte men, dat sommigen met opzet de haartjes van *Dolichos pruriens* in het oog hadden gebragt, anderen het sap eener *Euphorbia*-soort. Behalve eigene ondervinding, deelden de Offic. v. Gez. GOBÉE, LIPPE, VERHOEF en a. van verscheidene der *overige* opgenoemde stoffen voorbeelden mede. *Register* van voorgewende ziekten.

[5]) Uit *onze* armée zijn mij enkele voorbeelden der *opzettelijk* aangebragte etterachtige ontsteking door materies *gonorrhoïca* medegedeeld. GAVIN zegt, dat daarvan bij de *Engelschen* een legio gevallen bekend zijn geworden. CARRON DU VILLARDS verhaalt van een 60-tal *Spaansche* militairen op het eiland *Cuba*, die hem zelve hadden bekend, daartoe de toevlugt te hebben genomen. Wanneer men nagaat, welk een

ontzettend *getal* lijders er somtijds met deze oog-ziekte behebt is geweest, bijv. volgens VETCH, dat er in Groot Brittannië, in het begin van deze eeuw, binnen een tijdvak van vijf jaren, ruim 2000 manschappen ten gevolge van blindheid deswegens zijn afgekeurd; of volgens CARRON, dat op *Cuba*, in zeventien jaren, 7000 slagtoffers der ophthalmia purulenta onder de bezetting van dit eiland zijn voorgekomen (*Annal. d'oculist.* Novembre, 1854), — zoo moet men te regt beducht zijn, dat onder dit aantal voorzeker verscheidenen zijn geweest, die het verlies van hun gezigt aan *opzettelijke* besmetting verschuldigd waren!

6) Dit vermoeden wordt nog sterker, als er *uitzondering* bestaat voor het linker oog, wanneer de zoodanige persoon *linksch* is. Vergelijk GAVIN, blz. 326, aan wien ik de meeste dezer opmerkingen ontleend heb.

7) Men *isoleert* hen, om hun alle middelen van bedrog te onthouden; doch wanneer men nagaat de lange lijst van middelen hier in gebruik, zal men ligt beseffen, dat men hun niet gemakkelijk *alle* gelegenheid tot aggravatie kan ontnemen.

8) Bij het *verzegelen* van dit verband en van andere dergelijken, neme men steeds in acht, om onder het verband, waar men het lak en het zegel plaatsen wil, een dik stuk *watten* te leggen, ten einde geene brandblazen te verkrijgen! — Men kan ook alleen de *oogleden* afsluiten door *kleefpleister*, *goudvlies*, *collodion*, enz.

9) Indien men tot deze meer heroïsche dwangmiddelen mogt overgaan, zoo stelle men altijd als *voorwendsel* daartoe de noodzakelijkheid uit een geneeskundig oogpunt voor, om hun namelijk aldus *in hun eigen voordeel* te beletten, bijv. gedurende den *slaap*, of ook anders, onwillekeurig de oogen te wrijven.

§ 81.

i). *Obscuratio corneae.* — Behalve enkele andere weinig geloof verdienende voorbeelden van *nagebootste* hoornvliesvlekken 1), moet vooral de aandacht worden gevestigd op haar mogelijk voorkomen als willekeurig *kunst*-voorbrengsel. Daartoe is werkelijk meermalen gebruik gemaakt van het inbrengen in, of het aanraken van het oog met verschillende *caustica*, bepaaldelijk naar men vindt opgeteekend, met *calx viva*, en somtijds ook met *lapis infernalis* 2).

Wanneer men korten tijd na de aanwending dezer bijtmiddelen den persoon in het onderzoek kreeg, zou er mogelijkheid bestaan, om dit gebrek als zoodanig te *herkennen*. Na verloop van maanden of jaren zal dit minder of niet doenlijk zijn. In het eerste geval toch vond men de deeltjes der gebruikte calx, of de incrustaties daarvan, soms met de loupe, in het oog of achter de

oogleden. In het tweede geval zou de kleursverandering der lapis-vlekken eenige opheldering kunnen geven [3]).

Ten opzigte van zeer *kleine* en half doorschijnende maculae moet men bij het visiteren van vrijwilligers dikwijls opletten, dat deze zouden kunnen worden *gedissimuleerd*, namelijk door ze aan onze waarneming te onttrekken door opzettelijke voortdurende onrust van het oog. — Voor het overige worden, naar onze meening, onbeduidende hoornvlies-vlekken, zelfs al zijn zij centraal, somtijds bij het visiteren te *hoog* aangeslagen; de zoodanige toch verhinderen op zich zelve het gezigtsvermogen in geenen deele, en wanneer zij derhalve reeds van *oude* dagteekening zijn, *zonder* dat eenige de minste keratitis of bijzondere voorbeschiktheid daartoe bestaat, zou men daarmede behebte personen, althans de lotelingen, gerust mogen aannemen voor de dienst [4]).

[1]) Zoo verhaalt MARSHALL een geval, waar obscuratio corneae *zou* zijn nagebootst door bedekking van het hoornvlies met een roud lapje *neteldoek* (! ?). Zoo spreekt TARTRA van verduistering der cornea door wassching van het oog met verdund *acidum nitricum* (?).

[2]) CARRON DU VILLARDS geeft aan, in zijn Handboek over ophthalmie, dat een *heelkundige* bij zeer vele dienstpligtigen dooor *lapis infernalis* vlekken *vormde*, die hij na hunne afkeuring weder zoo veel mogelijk herstelde!

[3]) Een twee-tal voorbeelden van bij ongeluk op de cornea veroorzaakte inwerking na het *toucheren* van het bovenste ooglid met lapis infernalis *in substantie* hebben ons doen zien, dat het verkrijgen van hoornvlies-vlekken op *die* wijze geenszins onmogelijk is. Dergelijke maculae hebben echter in den beginne eene meer *doffe*, *minder* helder-witte, zelfs meer eene ligte *brons*-kleur, en schijnen, door incrustatie, zelfs eenigzins boven de cornea *uit te steken*. Proeven, vroeger door den Heer KERST op konijnen genomen, later door mij herhaald, hebben ons overigens doen zien, dat bij eenen sterken graad van inwerking der lapis, ligtelijk *doorboring* van het hoornvlies volgt. In één geval daarentegen zagen wij bij deze dieren eene dergelijke meer oppervlakkige vlek van lieverlede weder geheel *verdwijnen*.

[4]) In het *Oostenrijksche* Keurings-reglement is dan ook te regt voorgeschreven: »dat kleine vlekken, die het zien niet storen, *geene* ongeschiktheid medebrengen".

§ 82.

k). *Cataracta*. — Hoewel het op den eersten aanblik vreemd schijnt, zelfs de graauwe staar als *kunst*-gebrek te ontmoeten,

werd desniettemin ook daarover in de militaire practijk onder vinding opgedaan [1]. Opzettelijke verwonding van de lens of van haren kapsel door *naald-steken* in het oog was daartoe het eenvoudige, doch gevaarlijke hulpmiddel.

Indien de man niet reeds kort daarop onder behandeling komt, zal men dit bedrog niet kunnen *ontdekken;* in den aanvang alleen zou mogelijk de gelijktijdige aanwezigheid der verwondings-sporen van het hoornvlies aanwijzing kunnen geven.

Tot de *genezing*, bij kwaad vermoeden of mogelijke ontdekking, zal het raadzaam zijn, de zoodanige lijders eenigen tijd antiphlogistisch en resolverend (v. a. met jodium) te behandelen, daar de kunst-staar dan misschien weder wordt opgelost [2]; zoo dit niet gelukt, moet menovergaan tot de staar-*operatie*, om daardoor, althans ten deele, het doel van den simulant te verijdelen en hem alzoo geen gagement voor blindheid te doen verkrijgen.

Nogmaals moet, van de andere zijde, ook hier herinnerd worden, dat de staar bij vrijwilligers niet onvatbaar is voor *dissimulatie*. Beginnende, als ook aangeborene, weinig hinderlijke, kleine cataracten, vooral de lichtgele en nog meer de zwarte (die echter hoogst zeldzaam zijn) kunnen, hetzij door een oppervlakkig onderzoek bij slechte verlichting, hetzij door opzettelijke sterke bewegingen van den oogbol, soms aan de waarneming ontsnappen [3]. Zie terug § 72, noot 3. Bij twijfel, moeten de SANSON-sche lichtproef, het entoptisch onderzoek en de oogspiegel, na verwijding der pupil, te hulp worden geroepen.

1) De Engelsche Off. v. Gez. MELIN ontdekte en behandelde, voor eenige jaren, in het militair Hospitaal van Fort *Pitt*, niet minder dan 8 (!) dergelijke gevallen van cataracta *artificialis*. Hij kwam op de gedachte van bedrog door het *bevreemdende* van het zóó veelvuldig optreden van dit gebrek, in een kort tijdsbestek, bij nog *jeugdige* militairen. Zie GAVIN.

2) Op het voetspoor van RUETE, die door lens-verwonding bij *dieren* kunst-cataracten daarstelde, heb ik een drie-tal proeven op *konijnen* genomen; na verloop van eenige weken had zich bij allen werkelijke lens-verduistering ingesteld, doch in twee gevallen *verdween* deze weder na verloop van een paar maanden. Op grond van het laatste resultaat, zij men dus in zulke gevallen niet te spoedig met de operatie gereed.

3) Den Heer KERST zelven zijn daarvan *twee* gevallen bekend.

§ 83.

l). *Myopia.* — Daar bijziendheid in zekeren graad, althans bij ons te lande, tot vrijstelling van de dienst geregtigt, daar misleiding ten dezen niet moeijelijk is in de uitvoering, en geen bijzonder gevaar voor den bedrieger in zich sluit, is het niet te verwonderen, dat zij vrij algemeen als één der misleidings-ziekten berucht is, die het meest worden ontmoet. Inzonderheid was, in het begin van deze eeuw, in Frankrijk en in andere daarbij ingelijfde Staten, het *voorwenden* van myopie door lotelingen aan de orde van den dag [1]; en nog in onze dagen moet men daartegen steeds op zijne hoede zijn, hoezeer ontegenzeggelijk het werkelijk optreden van dit oog-gebrek meer en meer schijnt toe te nemen [2]. Bijziendheid wordt intusschen niet alleen voorgegeven, maar enkele voorbeelden zijn mij bekend, waar zij inderdaad ook met opzet werd *gevormd;* bijv. door het aanhoudend lezen van zeer fijn schrift digt bij het oog, maar vooral door het zich gewennen aan het dragen van sterke holle brillen eenigen tijd voor het onderzoek [3].

Tot het *herkennen* der myopia ficta (want de laatste vorm van misleiding, de m. artificialis, is daarvoor wel niet vatbaar), moet men in de *eerste* plaats, bij den leeftijd en het beroep van den persoon, het uitwendig voorkomen van het oog, het al of niet bestaan der dusgenoemde, hoewel niet standvastig aanwezige, eigenaardige »*myops-physiognomie*" in aanmerking nemen. Daarbij lette men op de grootte, de welving van den oogbol, het half sluiten van, of het knippen met de oogleden, de sterke huidrimpeling aan den buitenooghoek, den soms zonder uitdrukking zijnde blik van het oog, de rigting van het oog bij het spreken, de houding van het hoofd bij het lezen, enz. In de *tweede* plaats, moeten de noodige *proeven* op het *gezigts-vermogen*, worden genomen. Men late den man *lezen*, of zeer kleine voorwerpen zien, en neme naauwkeurig waar, *hoe* hij zich daarbij gedraagt; *ware* bijzienden bijv. verkiezen meestal *klein* schrift [4] men kan zich daartoe soms den tabel van JÄGER

ten nutte maken, met *zeer* grooten en *zeer* kleinen druk (z. g. »diamant-schrift"), houden dit het liefst *schuins* voor één oog en *digt* bij hetzelve, terwijl zij zich bij het lezen gaarne met den rug naar het licht plaatsen. Kan de persoon, op den aangenomen gezigts-*afstand* voor het duidelijk lezen (van 250 Ned. strepen), de letters niet goed onderscheiden en geeft hij aan, daartoe het schrift of den druk veel digter bij het oog te moeten houden, zoo kan men trachten zich van de *waarheid* dezer opgaven met vrij groote naauwkeurigheid te overtuigen met behulp van het dus te noemen »*kijk-kastje*" van RUETE [5]. In het algemeen echter volgt nu gemeenlijk de aanwending der gewone *brillen-proef*. De *holle* brillen uit den *toestel* daarvoor tegenwoordig in gebruik (zie terug § 30, noot 1) worden nu, altijd op denzelfden afstand als boven, opgezet; indien het gebrek echt is, zoo moet de man met gemak *kunnen* lezen met den *verzegelden* bril, van N°. 6½, of met sterkere nummers, die men van N°. 6 tot N°. 1 beproeft [6]. Kan hij daarmede *niet* lezen (of kleine voorwerpen onderscheiden), zoo wordt de kwaal als *voorgewend* beschouwd, of deze bestaat in een' zoo geringen graad, dat zij den man niet volstrekt ongeschikt maakt. Tot meerdere zekerheid kan men in zoodanige gevallen nog het volgende *verschalkings*-middel bezigen: men houde *twee* brillen uit den toestel, een *hollen* en een *bollen*, van gelijkelijk tegenovergestelde negatieve en positieve brandwijdten, voor elkander, zoodat zij zich natuurlijkerwijze volkomen *neutraliseren*, en neme nu den schijn aan, alsof door deze combinatie iedereen goed *moet* kunnen zien. Op gelijke wijze maakte men vroeger wel eens gebruik van eenen bril van *ongeslepen* of vengster-glas (bij de Duitschers bekend onder den naam van *Vexir-brille* of »plaag-bril").

Het spreekt van zelven, dat deze laatste proef bij volleerde bedriegers niets kan baten. In het algemeen verschaft ook de bril-proef alleen slechts eene betrekkelijke zekerheid [7]. Van daar is men er in den laatsten tijd op bedacht geweest, om het onderzoek van myopen nog meer *objectief* te maken, t. w. door bijzondere toepassing van den *oog-spiegel*. Vooreerst, is daarbij de aandacht te

vestigen, of men, om het retina-beeld regt goed te kunnen onderscheiden, zich bedienen moet van de sterkere holle of negatieve *lensjes* (gesteld natuurlijk, dat het onderzoekende oog normaal is), en ten anderen, kan, bij den door DONDERS gewijzigden oog-spiegel van EPKENS, de bewegelijke *mikrometer* daartoe dienen, door een scherp *beeld* daarvan op het netvlies te laten vallen, op *afstanden*, die verschillend zullen zijn naar den *accomodatie*-toestand van de waar te nemen oogen, gerigt op de distantie van duidelijk zien 8).

Bij deze geheele optische onderzoeking is het ten slotte niet onbelangrijk op te merken, hoe de persoon daarbij *gezind* is, of hij weigerachtig is dan of hij medewerkt; en ten anderen, of zijne oogen *rood worden* en *tranen*, of andere sporen van buitengewone inspanning vertoonen, daar dit bij werkelijk bijzienden minder het geval is.

Intusschen moeten wij opmerken, dat de *positieve* herkenning van myopie, niettegenstaande al deze pogingen der physiologen en geneeskundigen, nog te wenschen overlaat 9). Het ware uit dien hoofde misschien beter, om althans lotelingen met niet zeer belangrijke graden van dit gebrek toch *aan te nemen*, even als men personen met herniae, tinea, enz. bij de Militie aanneemt. Het opzettelijk *vormen* van bijziendheid zou daardoor den bodem kunnen worden ingeslagen, en de manschappen behoefden dan slechts voor *bepaalde* diensten te worden bestemd, even als men dit elders heeft voorgeschreven 10).

AANMERKING. Over *dissimulatie* van dit gebrek behoeft niets te worden toegevoegd aan hetgeen reeds over het *algemeen* onderzoek der oogen (§ 72) is opgegeven.

1) Volgens opgaven van dien tijd uit Frankrijk, werden dáár, alleen uit het Departement *de la Seine*, van het jaar 1800 tot 1810, ruim 600 lotelingen wegens bijziendheid voor de militaire dienst *afgekeurd!*

2) Jaarlijks hebben wij de gelegenheid ons daarvan te overtuigen bij vele jeugdige *vrijwilligers* (bij welke dus van simulatie geene sprake zijn kan), die zich als *adspiranten* voor de Gen. dienst of voor de Akademie te Breda aanmelden. In het bijzonder is dit het geval met de z. g. MYOPIA IN DISTANS. Omtrent deze wijziging kan ik niet nalaten op te merken, hoe zeer zij bij *onwilligen* vatbaar is voor *misleiding.*

Immers de *gewone* bril-proeven voor de *eenvoudige* myopie kunnen *hier* volstrekt *geene* beslissing geven. Zwakke *concave* glazen moeten wel is waar de z. g. myopia in distans opheffen, maar personen met *gezonde* oogen kunnen daardoor *ook* zien en onderscheiden, zoowel als met het bloote oog. Het is dus wenschelijk, dat hierin door de physiologen en opthalmologen spoedig worde voorzien. Zie over de natuur van dit gebrek, waarvoor nog geene goede *algemeene* bepaling is aangenomen. en welke nog zeer verschillend wordt opgevat: von graefe, in *Archiv* f. d. *Opthalmol.* van hem, arlt en donders, 1855, 2 B. 1 Abth. S. 158.

3) Dit *gewennen* van dienstpligtigen, die zich wilden onttrekken aan de dienst, had vooral in vroegere jaren plaats, toen men zich ligter den destijds *alleen* gebezigden *normaal*-bril van n°. 10 (van den brilleuslijper Regenbogen) kon aanschaffen. Personen, die zich daardoor van de *Schutterij* hebben vrij gemaakt, zijn mij bekend!

4) Bedriegers, daarmede niet bekend, *verkiezen* veeltijds *groot* schrift, in de meening, dat zij reeds daardoor te kennen geven, dat hunne oogen »*zwak*" zijn, want als zoodanig beschouwen zij ten onregte den aard der bijziendheid.

5) Het met evenveel vernuft als eenvoudigheid ingerigte *kijk-kastje* van ruete kan dienen, om bij het beproeven van het gezigts-vermogen, alle kans voor den mogelijken simulant af te snijden, om den *afstand* en de *grootte* der letters die men hem laat lezen, door vergelijking te kunnen bepalen. Het bestaat uit een, op een *houten* voetstuk geplaatst, *kartonnen* of *bordpapieren* kastje, dat van achteren en onderen open is, zoodat de lijder met het hoofd daarin kan worden geplaatst. In den *voorwand* bevindt zich een klein *gaatje* (van 2 à 3 Par. lijn diameter). Juist hiervoor wordt binnen het kastje eene eenvoudige *buis* (zonder glazen) bevestigd, die insgelijks van karton kan zijn, doch, even als een *verrekijker* uit- en tot op 1 Par. duim in-geschoven kan worden. In de rigting van dezen kijker en parallel met deze, loopt er van den *onderwand* van het kastje eene houten schaal of *maat* naar voren, ter lengte van 24 Par. duim. Op deze is perpendiculair een vrij groot wit *scherm* bevestigd, dat vóór en achteruit bewogen als ook om zijne as kan gedraaid worden. Aan de eene zijde van dit scherm zijn *woorden*, *getallen* (en, voegen wij daarbij, eenige andere *figuren* voor hen die niet kunnen lezen) geteekend, van eene vrij *groote* afmeting; aan de andere zijde moeten deze *klein* zijn. De onderlinge afstand van iederen regel (men kan er drie op eene zijde plaatsen) in verticale rigting, mag niet minder dan $1\frac{1}{2}$ à 2 Par. duim bedragen. Dit om steeds slechts één woord of regel gelijk in het gezigtsveld te brengen. In verband hiermede moet bovendien buiten aan het kastje, vóór de opening van den kijker, een horizontaal beweegbaar *schuifje* zijn aangebragt met *gaatjes* van verschillende grootte. Wanneer het scherm *ver* af wordt geplaatst, schuive men een klein gaatje voor de opening; dit *digt bij* zijnde, verkieze men een *grooter* gat. — Wenscht men nu dit werktuig bij *myopen* te beproeven, zoo plaatse men hen in het kastje, na vooraf het kijkgat te hebben gesloten, bewege het scherm eenige malen voor- en achterwaarts en stelle het nu definitief, met de *kleine* letters, op een' *geringen* afstand (van 3 à 4 Par. duim), en late den man zien door een *groot* gat; zegt hij,

thans niets te kunnen onderscheiden, zoo is hij gewis *niet* bijziende. — Vervolgens wijzige men de proef; schuive het scherm met de *groote* teekens op den *versten* afstand (van 20 of meer Par. duimen), late hem zien door een *klein* gaatje, en vrage hem nu weder: of hij dit kan onderscheiden? (voege daar zelfs bij, dat hij dit *moet* kunnen, hoe zwak zijn oog ook zij). Kan hij dit, zegt RUETE, zoo is daarin een tweede bewijs gelegen, dat hij *niet* myopisch is. *Physikalische Untersuchung des Auges*, Leipzig, 1854, groot 4o, S. 11.

6) Zie verder over deze bril-proeven de *Aanschrijvingen* in het Aanhangsel op dit werk. Eenigzins *gewijzigd* is deze ook bij de *Fransche* armée in gebruik; om *afgekeurd* te worden moeten de reclamerenden, op een' afstand van 300 of 350 Ned. strepen, kunnen lezen met de holle brillen, bij *hen* n°. 3 en 4 genoemd, — en bovendien, *verwijderde voorwerpen duidelijk kunnen onderscheiden met behulp van hunnen concaven bril van* N°. 5½. Zie BOUDIN, *Résumé des dispositions légales*, etc., p. 13. — De *laatste* proef is bij *ons* nog *niet* voorgeschreven, doch verdient wel te worden bewerkstelligd; zij is vooral noodig tot het constateren der z. g. myopia *in distans*. Wanneer men bij dit *laatste* gebrek de voorgeschreven proeven op het *schrijf-bord* neemt, passe men op, dat de persoon de bewegingen der *hand* bij het schrijven niet kan volgen; zonder dit is *dissimulatie* mogelijk, waarvan ons een autentiek voorbeeld bekend is.

7) Lotelingen worden dan ook wegens myopie niet onvoorwaardelijk, maar slechts voor *een jaar* vrijgesteld. Keurings-*Reglement*, 2e Afdeeling. — Evenzoo mogen reeds ingelijfde, doch ter zake van myopie oorspronkelijk afgewezene personen, *niet* finaal worden ontslagen, dan na alvorens te *'s Hage* bij een der Korpsen in subsistentie gesteld te zijn, en daar met een *bijzonder*, ons niet nader bekend, *optisch toestel* nogmaals te zijn onderzocht door eene *Commissie* ad hoc. *Aanschr.* 24 Mei 1843, n°. 43.

8) HELMHOLTZ is terstond op de gedachte gekomen, om de bijziendheid door zijnen *oogspiegel* met *objectieve* zekerheid te herkennen. DONDERS vooral heeft dit denkbeeld opgevat en hij heeft zich op de genoemde wijze voorgesteld, om te kunnen bepalen, op welken *afstand* van het waargenomen oog zich een voorwerp bevinden moet, om een duidelijk *beeld* op de *retina* van dat oog te werpen, welk beeld alsdan door den waarnemer zelven wordt gezien. Als zoodanig voorwerp dient de gezegde binnen in de oogbuis verschuifbare *mikrometer*, die echter tot op eenen geringen afstand van slechts 8 centimeters van het oog moet kunnen worden gebragt voor zeer *sterke* graden van bijziendheid. De afstand des mikrometers van den spiegel, gevoegd bij den afstand van het waargenomen oog van den spiegel, wijst dan onmiddellijk den afstand aan, voor welken het waargenomen oog geaccommodeerd is. Volgens DONDERS, *overtreft* deze wijze van onderzoek alle andere diagnostische hulpmiddelen in geval van vooronderstelde simulatie. Zie het *Nederlandsch Lancet*, 3 Serie 2e Jaargang, 1853, bladz. 505, en id. id. 3e Jaargang, 1854, bladz. 485.

[9]) Deze onzekerheid, vooral met betrekking tot de *bril-proeven*, vindt hierin haren grond, dat sommige menschen, hetzij door aanhoudende *oefening*, hetzij door een buitengewoon sterk *ontwikkeld* accommodatie-vermogen, in staat zijn, om, althans voor een kort oogenblik, door de *meeste* soorten van glazen, holle zoowel als bolle, evenzeer op den bepaalden afstand te *kunnen* zien, als met het bloote oog. Behalve dat daarvan den Heer KERST, DONDERS en mij voorbeelden bekend zijn, vestigden FALLOT, GAVIN, VALLEZ en anderen reeds voorlang hunne aandacht op deze exceptionele toestanden.

[10]) In *Frankrijk* keurde men, ten tijde van het Keizerrijk, de dienstpligtige myopen *niet* meer af, maar plaatste hen bij de *mineurs* en de *hospitaal-soldaten*. In *Pruissen* keurt men tegenwoordig slechts de bijzonder hooge graden af, doch neemt men zelfs diegenen nog aan, die slechts in staat zijn, om personen op tien *passen* afstands goed te kunnen onderscheiden! Zij worden dan nog voor verschillende *andere* Landsdiensten als de bovengenoemde gebruikt, en de ligtere graden worden bij de Kompagniën der Infanterie geplaatst in het *tweede gelid*, terwijl zij bij het op wacht trekken, alleen op *dubbel-posten* worden gesteld. Door het nemen van deze en dergelijke maatregelen werd dáár de voorwending van deze kwaal krachtig onderdrukt.

§ 84.

m). *Presbyopia*. — De verziendheid levert veel minder bezwaar op bij de militaire visitatiën, dan de vorige kwaal [1]). Enkele malen kan zij wel is waar *gedissimuleerd* voorkomen bij oude gedienden, doch zij wijst zich dan van zelve aan, zoo door het onduidelijk zien in de onmiddellijke nabijheid, als door het uitwendig *voorkomen* van het oog (meerdere afplatting van de cornea of van den bulbus, arcus senilis enz.). Evenzoo heeft men hier in gevallen van *simulatie* (die voorzeker zeer zeldzaam zijn), veel minder *proeven* [2]) noodig. In den regel is hier het onderzoek met den *bril-toestel* voldoende. Men bezige hier de *bolle* brillen, of positieve glazen. Die van N°. 6½ en volgende, tot N°. 1 toe, wijzen de graden aan, welke *ongeschiktheid* voor de dienst medebrengen, wanneer de persoon dezen behoeft, om, op den z.g. normaal-afstand van 250 Ned. strepen, gewonen druk of schrift te lezen [3]).

[1]) Namelijk de *eenvoudige* presbyopie. Meer kan zulks het geval zijn met de onlangs bekend gewordene *hyperpresbyopie*, eene wijziging in den accommodatie-toestand, waarbij oogenschijnlijk *verziende* personen *brillen* behoeven voor *myopie!!*

[2]) Men vindt nog aangegeven, dat *ware* verzienden, wanneer men ze naar verwijderde voorwerpen laat zien door eene *buis* of *koker* (bijv. een rol papier), deze

alsdan niet goed kunnen onderscheiden. Ik ben nog niet in de gelegenheid geweest, mij daarvan te overtuigen.

3) Zie hierover verder de *Aanschrijving* in het hier achter geplaatste Aanhangsel.

§ 85.

n). *Amblyopia.* — In het algemeen hebben wij reeds opgegeven, dat vele simulanten zich verraden door hunne *overdrijving* (§ 43); dat zulks *hier* in het bijzonder geldt, kan worden opgemaakt uit het minder veelvuldig voorwenden van amblyopie dan van amaurosis [1]). Ons is zij althans betrekkelijk zelden voorgekomen, terwijl dit met het logenachtig aangeven van coecitas completa op één der oogen meermalen het geval was, en daarvan zoo uit andere Landen als uit ons Leger een aantal voorbeelden werden bekend gemaakt. Men mag dit gelukkig heeten, daar gezigts-zwakte niet zoo ligt te ontdekken is, dan de geheel ontwikkelde zwarte staar.

Meestal bepalen bedriegers zich hier tot het voorwenden van gezigts-zwakte op *één* oog, om daardoor de gelegenheid te behouden vrijelijk rond te loopen en niet zoo gemakkelijk door toeval te worden ontdekt, Ter *herkenning* is het dan noodig hun deze voorwaarde te ontnemen en het *gezonde* oog op den duur door een' wel verzegelden monoculus *gesloten* te houden. Alsdan doe men volgens de bekende regelen der ophthalmologie onderzoek naar de oorzaken, het verloop, de verschijnselen van het gebrek en merke op, of die met het *natuurlijke* ziekte-beeld overeenkomen (vergelijk behalve § 72, vooral ook de opgegevene herkenmiddelen in de volg. §). Ten anderen kunnen, inzonderheid bij amblyopia amaurotica op *één* oog, onderscheidene, de één meer, de ander minder bewijzende, *proeven* worden genomen, om zich van de waarheid van het aangegeven lijden te verzekeren, iets hetgeen *zonder* deze hulpmiddelen dikwijls volstrekt onmogelijk is.

1) Plaatse men hun een *kaartje* of *metalen plaatje* met eene kleine opening [2]), of wel een convex *bril-glas* voor het zwakke oog. In

beide gevallen moet bij ware amblyopie de gezigts-sterkte in de nabijheid meer of minder toenemen.

2) Onderzoeke men hen met de *plank* van RUETE [3], of met de *schaduw-proef* volgens KERST [4], ten einde zich te overtuigen van het al of niet behoorlijk convergeren der gezigtsassen in de rigting van kleine voorwerpen, op verschillende afstanden gesteld.

3) Neme men eene proef met den verschillend *gekleurden bril* van DUFOUR, om na te gaan, of de vermeende amblyopicus de daardoor teweeg gebragte kleurs-verandering, - bedekking, en - ineensmelting van een hem voorgehouden wit voorwerp met juistheid en volgens de natuur weet aan te geven [5].

4) Houde men hun, volgens VON GRAEFE, een *prismatisch glas* voor, om op te merken, of zij de daardoor waar te nemen stand en de rigting van het vlambeeld eener voorgehoudene kaars of lamp, naar behooren en zonder opzettelijke verwarring of ontkenning, weten te beschrijven [6].

5) Kan men hetzelfde beproeven met hen in den *stereoskoop* van WHEATSTONE te laten zien, ter waarneming of zij al dan niet het ligchamelijk voorkomen der daarin geplaatste beelden kunnen onderscheiden [7].

6) Nog beter kan daartoe het *spiegel-kastje* van FLES dienstig zijn, van welks beproeving wij ons goede gevolgen beloven [8].

In *hoogere* graden eindelijk kan men nog tot dezelfde proeven overgaan, als in de volgende § zullen worden vermeld. Voor zelden noodige *behandeling* raadplege men desgelijks de daar opgeteekende wenken. In verscheidene gevallen van ons, ten gevolge van één of meer der bovengenoemde proeven, zeer twijfelachtig toeschijnende amblyopie op *één* der oogen, lieten wij met goed gevolg de lijders hunne *dienst* »zoo goed mogelijk" hervatten, onder verzekering van onze zijde: »dat dagelijksche ligchaams-beweging in de open lucht ons het meest geschikte middel toescheen ter verbetering hunner kwaal".

[1]) Ik herinner mij één zoo sterk mogelijk uitgedrukt voorbeeld der *overdrijving* van amblyopie op één oog bij eenen loteling uit deze Provincie. Wanneer ik hem,

na het sluiten van het goede oog, in de *nabijheid* kleine voorwerpen voorhield, zeide hij, die wel te kunnen zien, maar niet regt duidelijk; alles noemde hij *geheel* verkeerd; een cent was een vijfje; een stuiver was een dubbeltje; een gulden was een rijks-daalder. In de *verte* ging het eveneens; een boom noemde hij een hek; een paal was een boom; een' voorbijgaanden man hield hij voor eene vrouw; wat meer is, een passerend paard was in zijn oog eene koe! Hij zag alzoo *alles* anders dan het was; een' volstrekt onbestaanbaren toestand. Bij zulke domme streken zijn natuurlijk geene verdere proeven noodig. Daar het oog zelf niets abnormaals aanbood, werd hij onvoorwaardelijk goedgekeurd.

2) Dit is dus ingerigt even als voor het bekende *entoptisch* onderzoek. Zie daarover DONDERS, *Ned. Lancet,* 2 Jrg. 2de Serie, enz. Ook VALLEZ heeft op deze proefneming opmerkzaam gemaakt.

3) RUETE schrijft daarover in zijne reeds aangehaalde *Physikalische Untersuchung des Auges,* bladz. 5, zakelijk het volgende: Men neme een *plankje,* ter lengte van 4 voeten en ter breedte van 5 (Par.) duimen. Aan één der uiteinden bevindt zich juist in het midden eene *insnijding,* waarin de neus-rug kan worden opgenomen. Van uit het middelpunt dezer insnijding is, over de geheele lengte der plank, eene *lijn* getrokken, die in geheele en halve duimen is afgedeeld. Men plaatse dit werktuig zoodanig (hetzij op een tafeltje, hetzij op een voetstuk), dat de bovenvlakte er van overeenkomt met de randen der onderste oogleden van den persoon, dien men onderzoekt. Deze moet daarbij regtop zitten, het hoofd onbewegelijk houden en zijnen neus plaatsen in de genoemde insnijding. Nu steke men ééne *speld* in de gezegde middellijn, op den afstand van duidelijk zien, eene tweede verder af op 3 à 3½ voet. — Bij *normaal* gestelde wegen zal men waarnemen, dat de *gezigts-assen* der *beide* oogen zich *gelijkmatig* snijden, zoowel wanneer men den man beveelt nu eens de voorste, dan weder de achterste speld scherp te *fixeren.* Bij *zwakzigtigheid* daarentegen zal *alleen* de gezigts-as van het gezonde oog volkomen gerigt zijn op de spelden, terwijl die van het zwakzigtige oog deze schuins *voorbij* schiet, en wel gemeenlijk buitenwaarts. [Bij het nemen van deze proef plaatse de waarnemer zich aan het *andere* uiteinde der plank, om van daar het *middelpunt* der *pupillen* van den man, in betrekking tot de spelden, te fixeren].

4) Eenigzins in overeenkomstigen zin, heeft de Heer KERST ons meermalen de volgende proefneming beschreven: Men geve den vermeenden lijder een dun *stokje,* of bijv. eene lange *pijp,* in de regter hand; plaatse hem op een' kleinen afstand regt voor eene eenigzins verheven gestelde brandende kaars, en bevele hem nu het stokje, dat hij eerst regtop midden voor het aangezigt moet houden, zachtjes te laten dalen naar de punt van de *vlam* der kaars: Bij gezigts-zwakte op één der oogen zal dan de *schaduw* van het stokje niet meer midden op het gelaat blijven vallen, maar bij het zakken van het stokje, meer in de *rigting* van het *sterkere* oog worden geworpen. Deze hoogst eenvoudige proef (volgens KERST, niet van zijne, maar reeds van *oude* vinding) voldoet *uitnemend* aan het oogmerk.

5) De *bril* van DUFOUR bestaat uit twee verschillend gekleurde glazen, één *blaauw* en één *geel*, beide van gelijke kleur-sterkte. Wanneer men personen, die inderdaad zwakzigtig zijn op één oog, daarmede laat zien naar eene witte vlakte (vel papier, kalk-muur), zoo wordt deze *niet* (gelijk dit bij twee *gezonde* oogen het geval is) nu eens *meer* geel, dan eens meer blaauw, of dan weder slechts vlekvormig, *ten deele* geel of ten deele blaauw, en ten slotte bij langere oefening vaal *groenachtig* gekleurd, — maar de amblyopicus ziet, wanneer hij zijn *gezonde* oog op het *middelpunt* der witte vlakte rigt, met het *zwakke* oog terstond slechts een *klein gedeelte* in de kleur van het glas waarmede het gewapend is, en dit alleen in de rigting der zijde van het zwakke oog. Dit gedeelte zal *des te kleiner* zijn, hoe grooter de graad der amblyopie is. RUETE, *libr. citat.* pag. 11. — Ik ontving dezer dagen een' dergelijken bril van den Heer KERST ter beproeving; het eene glas is echter meer *oranje* dan geel. Daarmede kon ik mij eenigermate overtuigen van de juistheid der bovenstaande opgave. Echter vond ik nog deze wijziging, dat men met twee gezonde oogen daarmede het witte voorwerp vrij spoedig ziet in de *complementaire* kleur, hier grijs-wit, terwijl bij zwakzigtigen respectievelijk de eene of de andere kleur den boventoon behoudt.

6) Het best voldoen hiertoe de *ronde* prismatische glazen (wij beproefden die uit den briltoestel voor het scheelzien, van Dr. KRECKE); men kan echter een gewoon *prisma* bezigen, waardoor de vlambeelden ook worden *omgekeerd*. VON GRAEFE geeft deze proef op in het *Archiv für Ophthalmologie* van hem, DONDERS en ARLT, 1855, 2 B. 1 Abth., S. 271 en heeft daardoor bereids hardnekkige simulatie bij een meisje *ontdekt*. Men verschalkt de bedriegers daarmede des te ligter, omdat de proef slechts behoeft te worden genomen met het *gezonde* oog en zij dus geen vermoeden hoegenaamd hebben. Wanneer men namelijk zulk een glas voor het oog houdt, in den beginne met de *basis* òf naar boven òf naar onderen, is het juist alsof men alleen *door* dit glas *twee* boven elkander geplaatste beelden van de vlam ziet; draait men nu het prisma zachtjes in de rondte, zoo neemt men één stilstaand, en één tweede beeld waar, dat zich rondom het onbewegelijke verplaatst. Dit *vaststaande* beeld echter is afhankelijk van het zien met het *andere* (bij bedriegers zwak of blind gehouden) oog, hetgeen terstond blijkt, wanneer men *dit* sluit; door zulks den man te bevelen, kan men hem nu *zelven* overtuigen, als men hem vraagt: of hij nu nog hetzelfde verschijnsel blijft zien? hetgeen niet mogelijk is. Zeer slimme bedriegers zullen zich misschien wachten, om dadelijk aan te geven, dat zij *twee* vlammen zien. Men moet ook wel toezien, dat zij bij het begin der proef het vermeende zieke oog niet *toesluiten!* — De Heer BAUDUIN stelde mij onlangs voor, om, indien men *geen* dergelijk prismatisch glas ter beschikking had, zich eenvoudig te bedienen van het *drukken* met den *vinger* op den *oogbol*, ten einde dien zijdelings te *verplaatsen*. En werkelijk, men heeft het daardoor zeer wel in zijne magt, om alzoo beurtelings *diplopie* in verschillende rigtingen te weeg te brengen en den patient uit te hooren, of hij de daardoor bij gezonde oogen voortgebragte dubbel-beelden en de verplaatsing van deze al dan niet weet op te geven, en hem daarmede alzoo te verschalken, even als boven.

7) De Heer GRATAMA bragt mij op *dit* denkbeeld; wij hebben ons echter van de waarde van dit proefmiddel voor als nog niet kunnen overtuigen.

8) Het *spiegel-kastje,* onlangs door den Heer FLES uitgedacht, is met mij door alle Leeraren en andere Offic. v. Gez. onderzocht geworden, en hoewel ik het nog slechts in één geval van *ware* amblyopie heb toegepast, is het ons allen toegeschenen, dat het bij simulatie daarvan op één oog uitmuntend moet voldoen. De overigens hoogst eenvoudige inrigting daarvan berust op het waarnemen van twee beeldjes (die men telkens verwisselen kan), door middel van schuins gestelde en bewegelijke spiegeltjes, doch altijd zoodanig, dat men met het *regter* oog alleen het *linker* beeld kan waarnemen, met het *linker* oog alleen het *regter* beeld zien kan. Voorzeker hoogst doelmatig ter *verschalking* van simulanten, die aangeven slechts met *één* oog goed te kunnen zien.

§ 86.

o). *Amaurosis.* — Het opzettelijk voortbrengen of *nabootsen* van de twee voornaamste objectieve, uitwendige verschijnselen van amaurose, t. w. *verwijding* der pupil, en verlies der *bewegelijkheid* van de iris, altijd in verband met het logenachtig opgeven van geheel, of nagenoeg geheel, *verloren* gezigts-vermogen, is meermalen bij het visiteren van onwillige dienstpligtigen voorgekomen. Veelal wordt deze voorwending slechts tot *één* der oogen bepaald, inzonderheid het *regter*, als zijnde de daarmede behebten ten eenenmale ongeschikt voor de dienst bij de Infanterie. In Frankrijk is dit bedrog vroeger dan ook op groote schaal waargenomen [1]).

Dikwijls schijnt men tot de ontdekking te zijn gekomen, dat tot deze nabootsings-ziekte verschillende *mydriatica* werden misbruikt (vooral belladonna of hyoscyamus), in of om het oog, zelfs in den neus, in hooge doses uitwendig [2]) aangebragt. Hoewel er behalve deze, nog *andere* kunst-middelen worden vermeld [3]), handelen wij hier slechts over de genoemde imitatie en over de eenvoudige simulatie der zwarte staar.

Ter *herkenning* is het, in de eerste plaats, opmerkelijk, dat eene dusdanige *kunst*-mydriase in den regel veel *volkomener* is, dan de minder sterke *ziekelijke* pupils-verwijding en de alsdan dikwijls slechts trage, geenszins altijd *geheel* verlorene contractiliteit van de iris. Daarbij is het ook hier weder van belang tevens de aandacht te vestigen op de al of niet *begeleidende* ziekte-verschijn-

selen in de *zenuw-centra* of elders (§ 87), en op de z. g. »amaurotische *physiognomie*" (het meer of minder om hoog gerigte hoofd, de als naar het licht zoekende blikken, de doffe uitdrukking van het oog, de kleursverandering in de diepte, het verbroken evenwigt in beide, of de divergentie van één der gezigts-assen, enz.). Verder is de al of niet juiste opgaaf der bij amblyopia en amaurosis gewone *subjectieve* entoptische licht-verschijnselen (polyopie, chromatopsie, vonken- of vlammen-zien, enz.), zeer geschikt om ons in onze beoordeeling voor te lichten. In de tweede plaats, is het noodwendig, de hier mogelijk gebruikte stoffen op te sporen, hetgeen echter alleen gelukken kan, wanneer zij in den vorm van *extract* waren aangebragt. Overblijfselen daarvan worden dan soms in de ooghoeken, onder het benedenste ooglid, zelfs tusschen de ooghaartjes of in de wenkbraauwen aangetroffen. De hoeveelheid zal veeltijds te gering zijn, om den aard der corpora delicti door scheikundige reactie te kunnen bepalen, men herinnere zich dan hunne *physiologische* herkenningswijze, in het oog van jonge katten, honden of konijnen. Als gevolg van de mechanische irritatie door deze extracten kan men in die gevallen wel eens verhoogde *roodheid* van het bindvlies, met *tranenvloed,* ontmoeten, bij-verschijnselen die bij ware amaurotici zeldzaam zijn. In gevallen waar men hierdoor of door andere aanwijzingen tot kwaad vermoeden komt, moeten de vermeende lijders terstond worden *geïsoleerd* en gedurende twee à drie dagen of soms langer voortdurend door vertrouwde personen worden bewaakt, opdat het aanwenden der mydriatica (of van andere kunst-grepen) niet kan worden herhaald. Bij bedriegers zal men alsdan van lieverlede de oogappels hunnen normalen toestand zien hernemen.

Indien ook hierna de opgaaf van verloren *gezigts-vermogen* wordt volgehouden (of deze van den beginne af *alleen,* zonder kunst-middelen, als logenachtig voorkomt), is het van het meeste gewigt, om hier het *netvlies*, als ook het glasvocht, met behulp van den *oogspiegel* zorgvuldig te onderzoeken. Door de dan al of niet waar te nemene afwijkingen (verkleuring van, zwarte vlekken of strepen op

de retina; veranderingen in den toestand der vaatverspreiding; enz.) kan hier dikwijls een hooge graad van zekerheid worden verkregen. Mogt dit bewijs ontbreken [4]), zoo kunnen hier nog de volgende *proeven* (tot welke men *vóór* de uitvinding van den oogspiegel meer dan thans de toevlugt moest nemen) nuttig zijn, waarbij, zoo slechts *één* der oogen als amaurotisch wordt voorgesteld, het *andere* vooraf met eenen goed sluitenden monoculus, of op eene andere wijze, zorgvuldig moet worden afgesloten:

1°) Men nadere het z. g. blinde oog onverwachts en snel, doch voorzigtig, met de *punt* van eenig scherp werktuig, pennemes, lançet of liefst met eene staarnaald, even als of men voornemens ware, eene *punctie* of andere operatie aan het oog te volvoeren. In den regel [5]) trekken bedriegers alsdan het hoofd terug, knippen met de oogleden, of sluiten zelfs hunne oogen.

2°) Men late den man, — het liefst onder begeleiding van een' oppasser, die hem luchtig onder één der armen steunt, zoodanig, dat hij den man slechts passief vólgt, — in de kamer rondloopen, waarin hem op verscheidene plaatsen eenige vaste of andere voorwerpen op den grond in den weg zijn gelegd, of wel men late hem gaan in de rigting van den muur of den wand [6]). Somtijds verraadt hij zich dan, hetzij door eenen geheel onnatuurlijken gang, hetzij door zijne instinktmatige bewegingen, om zich bij tijds tegen vallen of stooten te beveiligen.

3°) Men kan ook zeer ligte *electrische* schokken op het oog aanbrengen [7]), of liever nog den oogbol op verschillende plaatsen *drukken*, ten einde de overtuiging te erlangen, of de man daardoor de normale lichtbeelden (*phosphènes* van SERRES) waarneemt. Daar echter deze beproevings-wijze op *subjectieve* bevinding berust, heeft men van haar bij sluwe simulanten niets te verwachten.

Indien deze, en nog verscheidene *andere* proeven [8]) (alsmede sommige der reeds bij *amblyopie* genoemde, § 85) vruchteloos bleven, zoo verwachte men in twijfelachtige gevallen hulp van den *tijd*. Bij eene geduldige, soms langdurige observatie, hebben meer dan eens geheel *toevallige* omstandigheden, ontdekking en bekentenis

tevens ten gevolge gehad, bijv. bij het schrikken voor nederstortende ligchamen, bij het ontwijken van andere beleedigingen, bij vallen in het water, bij brand of andere gevaren, onder welker invloed de simulanten hunne rol vergaten. *Bespieding* leidde daarbij ook meermalen tot het doel, gelijk mij zelven eens ten duidelijkste is gebleken (§ 48, noot 3).

Mogt, niettegenstaande onze herkenning, volharding blijven bestaan, dan onderwerpe men den lijder aan de vroeger opgegevene *onaangename* geneeswijzen, in zoo verre deze hier geïndiceerd kunnen zijn, zoo als door electropunctuur van het oog, door strychnine, met vrees voor hare schokken, door »bedreiging'' met het uittrekken van oogtanden of holle kiezen, als met de blindheid in verband kunnende staan [9], en dergelijken.

AANMERKING. Bij dit artikel mag ik niet onopgemerkt laten, dat eene *absolute* uitspraak hier niet altijd mogelijk is, en inzonderheid dat er hier ligtelijk gelegenheid bestaat tot *dwaling*. Vooreerst, kunnen voorname objectieve verschijnselen van amaurosis (mydriasis en geringe bewegelijkheid van de pupil, zelfs veranderingen op het netvlies) soms ten deele of geheel *afwezig* zijn bij *werkelijk* bestaande zwarte staar-blindheid [10]. — Ten anderen, kan er somtijds mydriasis *voorhanden* wezen *zonder* amaurosis [11]. — En in de derde plaats, moet men altijd bedacht zijn, dat amaurosis zich niet alleen in zeer verschillende *graden* en *vormen*, maar ook uit dikwijls vreemd schijnende *oorzaken* daadwerkelijk ontwikkelen kan, zoo als dit laatste inzonderheid geconstateerd is, ten opzigte van hare langzame vorming na verwonding van den *nervus frontalis* [12].

1) Volgens getuigenis van PERÇY en LAURENT, zouden vroeger meer dan 200 *studenten* in de geneeskunde zich hierdoor aan de Leger-dienst van NAPOLEON hebben weten te *onttrekken*.

2) Sommige schrijvers maken ook melding van het *inwendig* gebruik dezer stoffen. Dit zal echter, veeltijds uit *vrees* voor de gevolgen, niet ligt worden ondernomen en ten anderen zal het zich dan zelf verraden door gelijktijdig optredende verschijnselen van *narcosis* (deliria als anderzins).

3) Als zoodanig spreekt GAVIN van het dragen van sterk sluitende *halsdassen*, waardoor congestie naar het hoofd, met ligten graad van mydriasis, kan volgen. Zoo gewaagt

MACKENZIE, met gelijke bedoeling, van het afleggen van zware *marschen* bij *heet* zomerweder, kort vóór de visitatie. Zoo wees FONTANA reeds op den mogelijken invloed van den *wil* op willekeurige verwijding van de pupil, waarschijnlijk indirect, door accommodatie van het oog voor zien in de *verte.*

4) Bij twee in alle andere opzigten goed geconstateerde en zelfs in hoogen graad bestaande gevallen, één van amblyopie, één van amaurosis completa, mogt het ons *niet* gelukken, duidelijke afwijkingen in de retina of het corpus vitreum te ontdekken. Bij anderen bleven wij soms in *twijfel.* In één geval zelfs zagen wij een *vlekje* op de retina van een overigens *gezond* oog! Ik wil echter deswegens de hooge waarde van den *oogspiegel* niet verkleinen, dewijl misschien de mindere volkomenheid van onze werktuigen, of eigene dwaling in het observeren, daaraan kunnen ten gronde hebben gelegen. Intusschen getuigt zelfs VON GRAEFE: »Dass trotz der neueren diagnostischen Mittel immer noch eine Reihe von Amaurosen vorkommt, bei welchen *keine* Veränderungen im Auge nachweisbar sind". *Archiv f. Ophthalmologie,* 1855, 2 B., 1 Abth., S. 266.

5) Deze waarneming, reeds door MORGAGNI gemaakt, vonden wij zeer dikwijls bevestigd. Nogtans kunnen simulanten het misschien door oefening zoo ver brengen, dat zij op deze proef *niet* reageren. In dit geval kan men den raad volgen van FALLOT, en te gelijk met deze proef den *hart-slag* onderzoeken, of deze daarbij ook versneld wordt door het schrikken of de inspanning. — Van den anderen kant moet men bij deze proef niet vergeten, dat *dwaling* mogelijk is, in gevallen dat zeer gevoelige voorwerpen daardoor onderzocht worden; alleen het *gevoel* van het naderen met de warme hand, of van de luchtsbeweging daarmede gepaard gaande, zou bij dezen aanleiding *kunnen* geven tot geringe reflectie-bewegingen.

6) Oudere schrijvers over dit onderwerp (o. a. FODERÉ) *overdrijven* deze proefneming en voegen er bij: dat men den man ook kan laten aanloopen naar den rand van eenen *trap* (!), zelfs van eenen *afgrond* (!!), of naar den *oeverkant* van rivieren of andere wateren (!!). Zulke voorslagen vereischen geene nadere toelichting, en hoe vermetel ook, baten zij niet eens altijd; zoo verhaalt MAHON van eenen simulant, die deze laatste proef doorstond en werkelijk in het water liep!

7) Wanneer hier de *electrische* schok *te* intensief is, wordt niet alleen de retina, maar kunnen ook de *n. opticus* zelf, en de *hersenen* worden aangedaan. Alsdan zouden er, zelfs bij werkelijk bestaande *complete* verlamming van het netvlies, entoptische lichtverschijnselen kunnen ontstaan en men daardoor *ten onregte* genoopt worden om simulatie aan te nemen ook daar waar die *niet* bestond. Beter is daarom ten deze de *druk-proef* van SERRES.

8) Onder dezen verdienen nog ter loops vermelding: 1°) het nederzetten van het dagelijks *voedsel* van den pseudo-blinde, die daartoe geïsoleerd moet worden, op zulke plaatsen van zijn vertrek, waar hij het *zonder* zijne oogen te gebruiken, niet kan vinden. 2°) Het achterlaten, in dit vertrek, van een *brief* met een weinig droog *zand* er in.

Kan de man zien en lezen, zoo zal men daarna vinden, dat het zand *uit* den brief is gevallen. De Off. v. Gez. KLEIJNENBERG wil daarvan goede gevolgen hebben waargenomen. Men zal zich intusschen in *beide* deze proeven *dikwijls* kunnen vergissen.

9) Door »bedreiging" met *extractio dentium* heeft de Off. v. Gez. BOELE voor eenigen tijd, in een gesimuleerd geval van amaurose, herstelling verkregen. *Register* v. v. z. n°. 75.

10) De *afwezigheid* van mydriasis en onbewegelijkheid van de iris is ons herhaaldelijk gebleken te kunnen voorkomen bij *ware* amblyopie en amaurosis, zelfs in enkele gevallen waar de oogspiegel afwijkingen had aangetoond. FALLOT geeft hierover het geval aan van een' Hoofd-Officier van het Belgische Leger, welke afgekeurd was wegens reeds tien jaren lang bij hem bestaan hebbende zwarte staar, en bij welken persoon (bij wien geen de minste sprake kon zijn van simulatie) zich de *normale* contractiliteit van den regenboog ten duidelijkste voordeed. VON GRAEFE heeft er dan ook onlangs zeer op aangedrongen, dat men aan de *pupil-contractie* vooral *geene* pathognomonische waarde voor de amaurose mag hechten, daar het *voortbestaan* daarvan bij *ware* paralyse van de retina van vele *andere* invloeden kan afhangen. *Archiv. f. Ophthalm.* 1855, 2 B., 1 Abth., S. 266. De *verklaring* van dit feit door DONDERS is voor het overige hoogst eenvoudig en komt ons zeer aannemelijk voor. Er kan, zegt hij, zeer goed amaurose bestaan, *zonder* dat de *licht*-perceptie *geheel* is opgeheven; de gevallen hiervan zijn zelfs naauwelijks te vinden. Er kan ook zeer ligt een of ander *gedeelte* der retina, meer naar voren en zijdelings gelegen, nog *normaal* gesteld zijn, een gedeelte waarvan men voor het zien weinig of geen voordeel meer trekken kan, doch dat toch, even als de algemeene lichtsindruk in het eerste geval, voldoende is om tot de gewone *reflectie*-beweging van de *iris*, in hoogeren of geringeren graad, aanleiding te geven.

11) De Heer KERST deelde mij hiervan, onder anderen, twee hem bekende voorbeelden mede; één bij eenen remplaçant, die met zijne *mydriasis* aan alle gezigtsproeven voldeed; het tweede bij eenen loteling uit Utrecht, die wegens zijne mydriasis (welke hem echter niet hinderde in het zien), in den Franschen tijd, aan de conscriptie volkomen is ontsnapt.

12) Men vindt daarvan een opmerkelijk voorbeeld in een uitgewerkt opstel van Dr. SNABILIÉ, Inspecteur der G. D., voorkomende in het *Nederlandsch Lancet*, 2 Serie, 2 Jaargang, 1846, bladz. 139, — alwaar men intusschen *tevens* vermeld vindt verscheidene gevallen, uit welke ook blijkt, dat de *doorklieving* der *voorhoofds-zenuw* in *geenen* deele standvastige stoornissen van het gezigts-orgaan na zich sleept.

§ 87.

p). *Hemeralopia* en *nyctalopia.* — In gevallen van voorgewende *nacht-* en *dag*-blindheid volge men ter herkenning *dezelfde* regelen als in de beide vorige § § vermeld zijn, alleen met dit *onderscheid* in de daar aangegevene proeven, dat men de hemeralopen des daags, de nyctalopen des nachts onderzoeke. Indien zich hier geene

andere, meer of minder belangrijke, *begeleidende* ziekte-verschijnselen van localen, algemeenen, of sympathischen aard voordoen, — zoo als vonken-zien, hoofdpijn, duizeling, zelfs stuipen en verlammingen, al of niet in verband staande met febris intermittens, scheurbuik, maag-, darm-, lever-lijden, zelfs ook met worm-ziekte, enz., — indien het *getal* dezer lijders in eenig Korps op eene bevreemdende wijze mogt toenemen [1]), zoo zal men, volgens het eenparig oordeel van deskundige Offic. v. Gez. die deze ziekte-vormen hebben ontmoet, vooral in de heete gewesten, hier wel handelen om te beginnen met bedrog te vooronderstellen, en dit te meer, wanneer er bij hen bijzondere *beweegredenen* daartoe, bijv. zeer zware diensten over dag, of gevaarlijke posten des nachts, mogten bekend zijn.

Ten opzigte der *dag-blindheid* in het bijzonder, moet men evenwel steeds bedacht zijn, dat zij slechts een *verschijnsel* kan zijn van *andere* oogziekten, vooral van *albinismus* [2]) en van idiopathische *mydriasis*, zelfs van centrale cataracten of hoornvlies-verduistering.

In gevallen van voorwending werden de meest schitterende uitkomsten in de *behandeling* verkregen, door deze pseudo-dag- of nacht-blinden, *niet* vrij te stellen van dienst, maar de dag-blinden voor de nachtelijke diensten te doen kommanderen, en de nachtblinden over dag de zwaarste militaire korveën op te dragen. Bij de Engelsche armée ging men daarin nog verder [3]), met dit gevolg, dat bij verscheidene gelegenheden eene spoedige *algemeene* genezing werd verkregen. Bij volharding handele men als bij de curatio in de vorige § vermeld.

[1]) Intusschen moet men ten dezen opzigte niet uit het oog verliezen, dat *werkelijk*, althans de *nacht-blindheid*, als het ware *epidemisch* kan optreden; BAMPFIELD, HILARY, HUSS, NICOLLS, SAUVAGES, SCHMETZER en WELLER zijn in de gelegenheid geweest, ondervinding daarover op te doen, zoowel in *Zweden*, *Polen*, *Rusland*, *Frankrijk*, als vooral in *Oost-* en *West-Indiën*, *Afrika* en andere tropische landen. Men was daarbij, wegens het periodisch karakter, op analogie met *malaria*-ziekten bedacht.

[2]) GOBÉE ontmoette daarvan een voorbeeld bij een' vrijwilliger voor de Koloniale dienst, die eenen ligten graad van *dag-blindheid*, door *albinismus* veroorzaakt, tot dien tijd had weten te *dissimuleren*, waarschijnlijk door gevisiteerd te zijn in een slecht

verlicht vertrek of bij eene zeer betrokkene lucht. De bestaande helderheid van het glasvocht en de roode gloed in de diepte van het oog, de hooge graad van myosis bij invallend zonlicht, de dan aanwezige lichtschuwheid lieten hier geen twijfel over, en de gewone proeven bij dezen albino wezen dan ook op bijna geheel verloren gezigtsvermogen over dag. Zie *Register* v. v. z., no. 26.

3) Bij de *Engelsche* Land- en Zee-magt hebben CHEYNE, GRANT, MARSHALL, MORTIMER op het voorkomen dezer misleidingsziekte bij herhaling de opmerkzaamheid gevestigd. In *Egypte*, wil men, tijdens de expeditie van ABERCROMBIE, bij eenige Britsche Regimenten, soms nagenoeg de *helft* der manschappen met voorgewende *nacht-blindheid* hebben ontmoet. Vrees voor de gevaren der avond- en nacht-lucht gaven daartoe dikwijls aanleiding. In enkele van deze gevallen verklaarden de Offic. v. Gez. eenvoudig, dat het voor de genezing dezer kwaal beter was, dat deze manschappen *dienst* deden, zoo veel zij konden, dan dat zij in de Hospitalen werden opgenomen. Men stelde dus de simulanten niet meer vrij van dienst, maar liet hen des nachts op hunne beurt, ook de *dubbele* posten mede betrekken, met bepaalde order: dat zij alleen maar moesten *luisteren*, terwijl hunne kamaraden wel zouden uitzien! Wat de *dag-blinden* aangaat, ook deze werden zoo goed mogelijk bezig gehouden; zij werden bijv. tusschen twee gezonde soldaten in geplaatst en moesten met deze gelijk op spitten, kruijen, enz.

§ 88.

q). *Asthenopia.* — Bij mogelijk voorkomende gevallen van het *simuleren* dezer lastige oogkwaal, die werkelijk bij jeugdige dienstpligtigen zou kunnen worden ontmoet, is het vooreerst van aanbelang de bijzondere opmerkzaamheid te vestigen op het al of niet zuiver of *natuurlijk* ziekte-beeld, dat hier zeer eigenaardig is. Ten anderen neme men de proef, hoedanig de vermeende lijder zich verhoudt bij het gebruik van eenen licht-blaauwen, bollen *bril*. De *ware* lijders aan »oog-vermoeidheid" zien daardoor, dikwijls reeds terstond, veel *beter* en gemakkelijker, zoowel wegens de verduidelijkte omtrekken der voorwerpen, als door den getemperden lichts-indruk.

Men vergelijke hierover de Handboeken. Eene goede mededeeling van FRONMÜLLER is, onder anderen, ook opgenomen in het *Repertorium*, 3de Jaargang, 1850, bladz. 338.

§ 89.

r). *Diplopia.* — Dubbelzien kan natuurlijk zeer ligt worden *voorgewend.* Men kan alsdan eene proef nemen door den persoon

slechts te laten zien met *één* oog, na beurtelings het andere te hebben doen sluiten. In den *regel* moet dan de diplopie zoo lang ophouden [1]. Ook lette men op, of deze gepaard gaat met een' zekeren graad van *scheelzien* en of het dubbelzien ook door een *prismatisch* bril-glas kan worden verholpen.

[1]) Ik heb deze opgaaf van VALLEZ nog niet kunnen verifieeren. Hij geeft evenwel te regt aan, dat daarop *uitzonderingen* kunnen voorkomen. Bepaaldelijk weet men, dat dit het geval is bij die vormen van partiële verduistering van de cornea of lens, waardoor het dubbelzien (of veelzien) slechts aan het *ééne* aangedane oog bestaat.

§ 90.

s). *Chromatopsia.* — Indien deze toestand mogt worden *gesimuleerd*, zoo kan men trachten, zich van de waarheid te overtuigen door het constateren der waarneming, dat het kleurenzien veeltijds voor eenige oogenblikken *blijft* bestaan, ook dan wanneer men de oogleden laat *sluiten*.

Ook deze proef vond ik bij VALLEZ vermeld. — N. B. Over het *gemis* van het vermogen om *kleuren* te onderscheiden, — de *pseudo-chromatopsia*, — (een gebrek dat zou kunnen worden *gedissimuleerd*) zie men terug § 72, noot 6.

---

§ 91.

D. De OOREN. — Hier ter plaatse beginne men met zich te verzekeren van het normaal voorkomen der *oorschelpen* (§ 92). Vervolgens onderzoeke men den uitwendigen *gehoorgang*, waartoe de concha een weinig van het hoofd wordt verwijderd en opgetrokken, en de tragus naar voren wordt gedrukt, om alzoo den ingang van dit bogtig kanaal meer toegankelijk te maken voor invallende licht-stralen. Bij gebreke van het zonlicht, moet men zich daarbij behelpen met de eene of andere *oorlamp*, in een overigens donker vertrek, bij gelijktijdig gebruik van eenen doelmatigen *oor-spiegel* [1]. Tot het opsporen der hoedanigheid van het *oorsmeer*, of somtijds ter ontdekking van etterophooping (*otorrhoea*) in de diepte van den gehoorgang, brenge men een opgerold linnen *lapje*, draaijenderwijze, zoo ver mogelijk daarin. Men

lette dan niet alleen op de kleur, maar ook op den *reuk* der aldus verkregene stof. Wanneer deze bijzonder verhard is (*cerumen induratum*), of ook bij vermoedelijke aanwezigheid van *vreemde ligchamen*, kunnen *injecties* met laauw water of zeepsop te stade komen. In deze en andere gevallen make men een voorzigtig gebruik van het *stilet*, niet alleen om *beenbederf*, of doorboring van het trommelvlies, op te sporen, maar ook de al of niet blijkbare gevoeligheid van het *trommelvlies* (zie surditas). Voor de herkenning van het *verlies* van dit deel, is, behalve het reeds gezegde, de *inspuiting* van eene rood gekleurde, doch onschuldige vloeistof door ons meer dan eens met voordeel gebezigd, als wanneer deze in den mond uitvloeide. Daardoor kan men zich tevens vergewissen van het al of niet gesloten of verstopt zijn der *Eustachiaansche* buis. De eenvoudigste en beste proef daartoe wordt intusschen gevonden in het bekende *experiment* van VALSALVA, waarbij men de in de mondholte bevatte lucht, door eene sterke uitademing met gesloten neus en lippen, in het middeloor doet persen. Bij bestaande *perforatie* dringt de lucht, soms met hoorbaar sissen of fluiten, naar buiten [2]. [Bij dit gebrek moet ik overigens doen opmerken, dat wanneer het niet in belangrijken graad voorhanden is, het *gehoor* daardoor soms zeer weinig of niet wordt gestoord]. Wijders kan bij twijfel aan deze en andere ziekten van den gehoor-toestel, somtijds nog gebruik te maken zijn van de *sonde* van ITARD, van de *auscultatie* (hetzij eenvoudig »oor aan oor", hetzij met den *otoskoop* van TOYNBEE, hetzij met den *stethoskoop* [3]), en van de *stemvork* van SCHMALZ [4].

Tot het onderzoeken der *verrigting* van het gehoor, het »hooren" zelf, houde men steeds beurtelings één der ooren van den man *gesloten*, en ondervrage hem op matig zachten toon. Hierbij is het noodig, zich *achter* hem te plaatsen, opdat uit de beweging der lippen onze woorden niet worden geraden. Wanneer men het bestaan van hardhoorendheid ontdekt, kan men zich van haren graad overtuigen door de aanwending van *horologies* (liefst slaande), of van daartoe met slagwerk ingerigte *acumeters*, van

welken men den persoon, op bepaalde *afstanden* ($\frac{1}{2}$, 1, 2 of meer meters), het geluid of de slagen laat onderscheiden.

De voornaamste *misleidings*-ziekten, welke hier kunnen worden aangetroffen, zijn: *defectio conchae auris*, *polypus auris*, *otorrhoea*, *otalgia* [5]) en *surditas*.

1) Wij bezigen eenvoudig de *oorlamp* (of kaars) van MILLER, doch geven de voorkeur aan den *oog-spiegel* van COCCHIUS, en bij gebrek van dezen zelfs aan het *zonlicht*. Bij hunne aanwending is mij het voordeel van den onbewegelijken (doch eenigzins gewijzigden) oorspiegel van ITARD boven dien van KRAMER gebleken.

2) Om deze *doorboring* zelfs *zigtbaar* te maken kan men, in plaats van lucht, *tabaks-rook* doen bezigen, waarvan alsdan een fijn wolkje uit het oor wordt geblazen. De bruikbaarheid van dit diagnosticum is mij een paar malen zeer duidelijk geworden, eens zelfs, bij eene aangeborene doorboring van het trommelvlies, aan *beide* ooren te gelijk.

3) Door aanwending der *auscultatie* op het *oor*, of op het *processus mastoïdeus* kan men, gelijk bekend is, objectief de geruischen vernemen in de tuba, in de cellulae mastoïdeae, in het middel-oor, aan het trommelvlies voorkomende (als »bruit de pluie", »bruit de pavillon", »bruit muqueux", enz.); men herinnere zich echter haar steeds in verband te brengen met de *proef* van VALSALVA. De *otoskoop* heeft mij daarbij volstrekt niet voldaan.

4) Bij *bedriegers* intusschen kan op de uitkomsten, door de trillingen van dit werktuig, anders bij *nerveuse* doofheid, enz. te verkrijgen, weinig of niet worden gebouwd, als zijnde deze geheel *subjectief*.

5) Over *otalgie* vergelijke men het Hoofdstuk *neuralgiae*, in het *Aanhangsel*. Over *polypus auris* geldt hoofdzakelijk hetzelfde, wat later bij polypus *narium* (§ 97) zal worden medegedeeld.

§ 92.

a). *Defectio conchae auris*. — Het mogelijk *verhelen* van dit gebrek door nagemaakte oor-schelpen of *kunst-ooren* ontdekt zich bij eene behoorlijk verrigte visitatie van zelven. Het is dus voldoende, hierop de aandacht te hebben gevestigd, die echter daarom nog des te meer wordt gevorderd, omdat het kunst-oor door zware lokken *hoofd-haar* aan het gezigt kan worden onttrokken.

§ 93.

b). *Otorrhoea*. — Bij behoorlijke oplettendheid zal het wel nimmer gebeuren, dat *dissimulatie* van den waren etterachtigen

ooren-vloed haar doel bereikt (§ 91), evenwel moet men op zijne hoede wezen, daar een ligte graad er van kan worden *verminderd* en naauwelijks waarneembaar gemaakt door vooraf gedane zuiverende injectiones, in verband met het inbrengen van olea aetherea (zie ozaena). Van veel meer practisch belang is het *nabootsen*, het *vormen*, en vooral het *verergeren* dezer kwaal. Nu eens op zich zelven, dan weder in een voorgewend verband met doofheid, is deze misleiding bij onwilligen niet zeldzaam.

Enkele malen werden daartoe eenvoudig *pus* of *mel album* in den uitwendigen gehoorgang gebragt [1]. In andere gevallen werden *chemisch* prikkelende middelen daar ter plaatse aangewend, zoo als acid. *nitricum*, tinctura *cantharidum*, succus *Euphorbiae*, baccae *Daphnes Mezereï* en dergelijke. Nog vaker werd eenvoudig de toevlugt genomen tot *mechanische* irritatie van het oor [2].

Ter *herkenning* moet men deze middelen opsporen, of de verschijnselen, die daarvan het gevolg kunnen zijn (verkleuring, vlek- of blaasvorming, enz.), welke dan bovendien niet alleen in den meatus, maar ook aan de concha, en soms zelfs aan de handen van den simulant meer of minder duidelijk te bespeuren zijn.

Bij de *behandeling* passe men vooreerst de algemeene regelen toe, doch in de tweede plaats volge men de *bijzondere* aanwijzing hierbij op, om naauwkeurig toe te zien, dat de herhaling der gezegde kunstgrepen worde vermeden. Behalve van andere bedekkende en verzegelde *verbandmiddelen*, kan daartoe met veel voordeel gebruik worden gemaakt van het plaatselijk *isoleren* van het oor, door de enkele of dubbele metalen *oordekkers* van KERST [3].

1) In dit geval is eene eenvoudige *inspuiting* van den meatus met laauw water ter diagnose voldoende, dewijl men dan de weefsels daarin *normaal* gesteld zal vinden, *zonder* eenige excoriaties te vertoonen.

2) Daartoe werd somtijds gebruik gemaakt van de *houten* vleesch- of brood-*pennetjes*, in de Hospitalen wel bekend. Behalve deze, vond de Heer NINABER eens, bij eene onverwachte visitatie van krib en kleederen van eenen vermoedelijken simulant, eenen ad hoc gebezigden *spijker* (*Register* v. v. z. no. 79).

3) Deze bestaan uit een *diadeem*, uit een *halsband*, en uit een *deksel* met *obturator*

voor den meatus; het deksel in den vorm van de oorschelp; alles vervaardigd uit dubbel *blik* en *staal*. Het geheel wordt stevig om het hoofd en het oor aangelegd en met een *hangslotje* afgesloten.

§ 94.

c). *Surditas*. — Het *ontveinzen* van doofheid kan, wanneer men goed visiteert, aan dienstzoekenden nimmer gelukken [1]. Van veel meer belang voor de militaire practijk is de *voorwending* van doofheid in verschillende vormen en graden.

De laatste wordt veelvuldig beproefd, niet alleen door lotelingen, maar volgens sommigen, onder de reeds dienenden, meer door *artilleristen* en *matrozen*, dan door militairen van andere wapens [2]. Het *getal* dooven kan zelfs, bij uitzondering, zoo aanmerkelijk zijn, dat men reeds alleen daardoor tot het vermoeden van misleiding kan geraken [3]. Deze wordt verkozen, eensdeels om de niet moeijelijke nabootsing, anderdeels dewijl het objectieve onderzoek hier zoo dikwijls aan de subjectieve bevinding ondergeschikt is, en bedrog hier dus ligter geheim kan blijven. Intusschen is, in dit opzigt, door de vorderingen der otiatriek in de laatste jaren, eene groote schrede tot verbetering gedaan.

Er moeten hier *twee* misleidings-vormen worden onderscheiden, te weten:

1). Surditas *artificialis*. — Deze kan, op zich zelve, of in vereeniging met kunstmatigen oorenvloed (§ 93), opzettelijk worden veroorzaakt door gedeeltelijke opvulling van den meatus auditorius met verschillende vreemde ligchamen, zoo als met *fabae*, *pisa*, *medulla Sambuci*, *gossypium*, *cera* en dergelijken. Deze ligchamen eenigen tijd in den gehoorweg verblijvende, kunnen daar somtijds zoodanig met verdikt of verhard oorsmeer worden overtogen (*geïncrusteerd*), dat wezenlijke hardhoorigheid het tijdelijk gevolg daarvan is en dat daarenboven dit bedrog niet terstond bij eene oppervlakkige bezigtiging blijkt. Intusschen is deze ruwe kunstgreep in geenen deele bestand tegen het zorgvuldig opsporen dezer corpora delicti, ofschoon die dikwijls niet zonder moeite (met be-

hulp van injectiën met laauw zeep-sop of werktuigelijk) uit het oor moeten worden verwijderd [4]).

2). Surditas *ficta*. — Alleen door sterke wilskracht, groote zelfbeheersching en langdurige oefening hebben sommige onwilligen het zóó verre weten te brengen, dat zij ook de meest schelle en onverwachte geluids-indrukken niet meer schenen te bespeuren, zelfs in die buitengewone mate, dat zij op *geweer-* of *pistool-schoten*, vlak achter hen gelost, volstrekt niet waarneembaar terugwerkten [5]).

Voor de *diagnose* is juist reeds in het waarnemen eener zoodanige *overdrijving* een eerste wenk tot kwaad vermoeden gelegen. Juist dit in het oogloopend overdrijven, juist deze neiging, om den *hoogsten* graad van dit gebrek (acoïa) voor te wenden en zelfs nog daarboven te gaan, brengt de misleiding vaak aan den dag. Vooreerst toch is een zoo hooge graad van doofheid, aan beide ooren, bij overigens gezonde, veelal jeugdige individuën, hoogst zeldzaam, ten zij het gebrek *aangeboren* ware en dan met stomheid gepaard ging (zie alalia). En in de tweede plaats is bij dooven het algemeen *gevoel* niet minder, soms zelfs meer werkzaam, zoodanig dat zij hevige geluiden zoo al niet hooren, ze dan toch zeker door het gevoel ontwaren. Eene overeenkomstige overdrijving ontmoet men hier ook in een *ander* opzigt bij simulanten; zoo vindt men dikwijls dat zij, bij de ondervraging slechts antwoorden op *luidkeels* aan hen gerigte vragen, terwijl men weet, dat vele dooven ons beter verstaan, wanneer men *niet* al te hard, doch in hunne onmiddellijke nabijheid, en daarbij langzaam en duidelijk, tegen hen spreekt [6]).

De eerste aanblik dezer personen, het letten op hunne *physiognomie*, geeft soms reeds eenige inlichting. Immers men zal bij kunstdooven wel nooit dien eigenaardigen, wantrouwenden of uitvorschenden en op de lippen van den spreker gevestigden blik, dien ten deele geopenden mond, dat gedraaide hoofd, en dikwijls die meer of minder »stupiede" of liever »verwonderde" uitdrukking van het gelaat aantreffen, als waardoor de *ware* doofheid zich zoo menigmalen kenmerkt.

De hoofd-aanwijzing intusschen, welke bij de herkenning van wezen en schijn hier moet worden opgevolgd, is weder gelegen in het *positieve* of *objectieve* onderzoek van de gehoor-organen, zoo verre deze daartoe toegankelijk zijn, met behulp van de in § 91 opgenoemde *diagnostische* hulpmiddelen. Bovendien lette men, oorzakelijk, op mogelijk bestaande hypertrophie der *amandelen* in hoogen graad, op habituële *keel-ontsteking*, op *scrophuleuse* kwaadsappigheid, op *erfelijken* aanleg (waaromtrent men zich soms door »attesten" moet laten inlichten), enz. Vindt men *geene* afwijkingen, zoo is dit nog niet altijd een volstrekt bewijs, dat de man simuleert, daar de z. g. »nerveuse" doofheid zich dikwijls weinig of niet naar buiten openbaart. Evenwel is daarbij van hoog gewigt op te merken, dat vooral deze dikwijls gepaard gaat met eene abnormale *droogheid* (z. g. xerosis) van den uitwendigen gehoorgang; terwijl dan tevens de stilet-proef eene mindere *gevoeligheid* van het trommel-vlies aanwijst dan gewoonlijk, of dit vlies bij de inwendige bezigtiging *dof* en *gevlekt* wordt waargenomen. Insgelijks lette men op de uitwerking eener aangebragte *drukking* op het tympanum, dewijl sommige vormen van *ware* doofheid daardoor dikwijls eene tijdelijke *verbetering* ondergaan.

Tot onze verdere overtuiging, in hardnekkige gevallen, of om den simulant tot bekentenis te dwingen, zijn wijders van ouds verscheidene *proefmiddelen*, als zoo vele reagentia op doofheid, aangegeven. Onder dezen zijn de volgende de voornaamste:

1°) Het veroorzaken van onverwachte *geluiden*, welke den man doen schrikken, van kleur veranderen, of omzien. Om zeker te gaan, is het hier, om reeds bovengenoemde redenen, veel beter, *geene* al te sterke geluiden te maken. Het laten vallen van muntstukken, het breken van glas, het afschieten van een percussie-dopje [7]) en dergelijken, zijn boven vele andere geluiden van meer geweldigen aard te verkiezen.

2°) Het *afleiden* zijner *gedachten*, hetzij door onverhoopte *vreugde* (bijv. bij het hooren van beloften tot verlof, tot betere voeding, of bij andere aanmerkingen zijnen toestand betreffende, met

zachte stem tegen de omstanders geuit [8]); hetzij door den man *beschamende* uitdrukkingen [9]) toe te voegen.

Het zacht *aanroepen* van zijnen naam (liefst voor-naam) op tijden en plaatsen, waar de vermeende bedrieger denkt alleen te zijn, ook gedurende zijnen slaap (kort na het te bed gaan of in den morgenstond), of wel gedurende men hem *bedwelmd* heeft door aether, chloroforme of alcoholica.

Het gebruik van eenen *oor-hoorn* voor dooven, om op te merken, of hij daarmede gemakkelijker hoort. Simulanten met dit werktuig onbekend en den hoogsten graad van doofheid willende veinzen, geven op: daardoor *niet* beter te hooren.

In den regel zal men met dit een of ander zijn doel bereiken [10]). Mogt men bij zeer hardnekkig volhouden eene *behandeling* door dwangmiddelen behoeven, zoo voege men hier, bij het algemeene plan, de bijzondere wijze tot het aanjagen van vrees, inzonderheid voor het *doorboren* van het tympanum, of voor het *trepaneren* van het mamvormig uitsteeksel. Wijders kan hier ook het vlijtig aanwenden van de *sonde* van ITARD en in het geheel de methodische behandeling van de obstructie der *tuba Eustachiana*, als onaangename geneeswijze, dit voordeel hebben, dat simulanten daardoor van verdere volharding worden afgeschrikt.

[1]) Intusschen zou het *kunnen* zijn, dat *periodische* doofheid werd *gedissimuleerd;* men weet, dat sommige dooven, onder den invloed van weêrsverandering als anderszins, den eenen dag veel minder doof zijn, dan op andere dagen.

[2]) Men is bij *artilleristen*, en *matrozen*, uit den aard van hun wapen, meer genegen, om aan klagten over dit gebrek geloof te slaan. De ontbranding van het zware geschut kan werkelijk zeer ligt tot doofheid aanleiding geven. Men bedenke evenwel, dat zij alsdan, in den regel, slechts van *voorbijgaanden* of tijdelijken duur is. Hierop zij men insgelijks bedacht bij hen, die zware *donderslagen* als oorzaak hunner doofheid aangeven.

[3]) Zoo bijv. lees ik bij GAVIN, dat in het *Engelsche* Leger, binnen den tijd van één jaar (1818), ruim *dertig* militairen, *alle* wegens doofheid (?), op pensioen waren gesteld! Zóó veelvuldig komt *ware* surditas *niet* voor.

[4]) Wij bezigen voor het uittrekken van vreemde ligchamen uit den meatus eene soort van *kogel-trekker* in miniatuur; natuurlijk niet dan met groote voorzigtigheid.

[5]) Onder dezen, las, vernam en ondervond ik, dat zij, behalve aan de gezegde

geluiden, weêrstand kunnen bieden aan den indruk van: het slaan met eenen stamper op een' grooten vijzel; het slaan van koperen *bekkens* tegen elkander; het digtwerpen eener groote *deur* vlak achter hen, enz.

6) Hierbij kan men beproeven, den bedrieger te *verschalken*, door eerst te beginnen *zeer luid* met hem te spreken, en op die wijze een zijne aandacht geheel en al boeijend gesprek met hem aan te vangen, doch in den loop daarvan zijne stem meer en meer te laten *dalen*. Er zijn voorbeelden, dat zij dan ook op die zachtere vragen behoorlijk antwoord gaven.

7) Hierdoor zag ik bij eenen zeer sluwen simulant, dat hij het geluid vernomen had, niet alleen doordat hij eene *kleur* kreeg, maar ook met zijne oogleden *knipte*.

8) Men vestige bijv. zijne aandacht op een *ander* ligchaams-deel van den man, ontdekt daaraan »voor den schijn" eenig tot hiertoe over het hoofd gezien gebrek en zegt tegen de omstanders, dat de man deswegens moet worden afgekeurd. — Of wel men geve hem streng *diëet* en vrage dan eenige dagen daarna: welk eten heeft die man? Men houde zich zeer verontwaardigd en doe den man *extra-spijs*, *wijn*, *vruchten*, enz. opschrijven, om te zien, welke verandering dit op zijn gelaat te weeg brengt, of wat hij soms zelfs daarover zegt. DAVIES, SCHMETZER en a. vermelden daaromtrent aardige verhalen.

9) Zoo herkende de Heer KERST eenen simulant aan het *blozen* van dezen, toen hij bij het voorlezen eener ziekte-geschiedenis hoorde, dat men hem een' »slimmen bedrieger" noemde. WENDROTH geeft dergelijke voorbeelden aan; bijv. om wel op te letten op het gelaat en de handelwijzen van pseudo-dooven, wanneer men hun »en passant" met gewone zachte stem beveelt: »Neem die *luis* van uwe mouw!" of »Maak je *broek* digt!" enz.

10) Onze ondervinding is hieromtrent vrij *gunstig*; de Offic. v. Gez. NINABER, STOKHUIJZEN, LIPPE, ALDENKAHD en a. hebben insgelijks verscheidene mededeelingen van deze *ontdekking* gedaan, opgeteekend in het *Register* v. v. z.

§ 95.

E. De NEUS. — Vooreerst is hier weder het *uitwendig* voorkomen van dit deel te bezigtigen. Ongeschiktheid medebrengende misvormingen (obliquitas nasi, enz.), andere afwijkingen (*atresia* narium, *lupus* vorax, *acne* rosacea, *verruca* maligna, enz.), en vooral ook het z. g. »*kropzerige*" voorkomen van den neus (zie echter hierover terug § 71, noot 1) vallen terstond in het oog. Bij het spreken met den man is het noodig zich te overtuigen, in hoeverre zij de stem-

vorming belemmeren (*vox nasalis* [1]), of de ademhaling moeijelijk maken. Tevens merke men op, of zich een onaangename *reuk* uit dit orgaan ontwikkelt (*ozaena*, enz.). Zwelling en roodheid, met of zonder ontvelling aan de neusgaten, moeten òf op habitueel misbruik van *alcoholica*, òf op *scrophulosis*, *syphilis* en chronischen *catarrhus* bedacht maken.

Men vervolge nu met het *inwendig* onderzoek. Ten einde de *neusholte* goed te bezigtigen, late men het hoofd achterover buigen, en drukke men de punt van den neus bovenwaarts, zoodat het licht goed naar binnen kan vallen. Tot het versterken der verlichting kan men zich, in gevallen van twijfel, bedienen van licht-reflectie, hetzij door gewoon *spiegel-glas*, hetzij door het *prisma* van WARDEN. Tot het meer openen en het verwijden van de neusgaten bedient men zich hier veeltijds van eene korentang, doch wij kunnen daartoe niet genoeg den *oorspiegel* van KRAMER aanbevelen. Om den inhoud van de neusholte te leeren kennen, late men den man met kracht snuiten in een' schoonen zakdoek of een compres, daarna late men hem beurtelings één der neusgaten digthouden en door het andere op en neder *snuiven*. In enkele gevallen bezige men hier het *stilet*, om vreemde ligchamen, caries, doorboring van het middelschot, enz. te kunnen opsporen.

Bij dit onderzoek heeft men ten slotte op de volgende *misleidings*-ziekten acht te geven: *defectio nasi*, *polypus narium*, *ozaena*, *epistaxis*.

AANMERKING. Bij het visiteren van den neus wordt, vreemd genoeg, in den regel, volstrekt *geene* aandacht gevestigd op de *verrigting* van dit deel, in zijne beteekenis als *reuk-orgaan*; ook bij de schrijvers over dit onderwerp wordt daaromtrent het stilzwijgen bewaard. Het komt mij intusschen voor, dat wel geconstateerd [2] en volkomen *verlies* van den reuk (*anosmia*) eigenlijk *ongeschiktheid* oplevert voor de militaire dienst, zoo te land als ter zee. Op post staande of de wacht hebbende manschappen toch moeten in staat zijn alarm te maken bij het eerste ontwaren van *brand-lucht*. Ook kan het in dienst meermalen voorkomen, dat men belast wordt met het *keuren* van levensmiddelen, drinkwater, enz.

1) De neus-stem, de »*voix nasillarde*", herkent men het spoedigst door den man de letter *m* te laten uitspreken.

2) Ter beproeving van den *reuk*, late men hem, deels met geslotene oogen, daardoor eenige bepaalde zelfstandigheden *onderscheiden*, bijv. uijen, azijn, jenever, eau de Cologne en dergelijken. Ik wil op die proef natuurlijk niet bij alle personen aangedrongen hebben, maar alleen in twijfelachtig schijnende gevallen, of wanneer de dienstzoekende het, bij wijze van verspreken, zelf aangeeft; ook wanneer de vorm van den neus daartoe aanleiding geeft, of indien het bekend is, dat hoofd-wonden of andere geweldige beleediging van den schedel is voorafgegaan. Zoo is mij een koetsier bekend, die na eenen val van den bok, commotio gekregen hebbende, daaruit *anosmia completa* heeft overgehouden.

§ 96.

a). *Defectio nasi.* — Het verlies van den neus kan, hoewel steeds hoogst gebrekkig, in zekere mate *verborgen* worden gehouden door het aanbrengen van eenen *kunst-neus.* Deze zeldzame uitzondering zal intusschen bij het visiteren wel nimmer over het hoofd worden gezien.

Wel is waar heb ik personen met kunst-neuzen gezien, die zeer kunstig waren aangezet en bijzonder *natuurlijk* geschilderd; doch de zoodanige zijn in elk geval zeer *duur* en vallen dus wel niet in het bereik van gewone vrijwilligers; ook bij het *spreken* wordt de aandacht er terstond op gevestigd. De eenige mogelijkheid van misleiding, die hier bestaat, is de *gedeeltelijke* en *inwendige* geheimhouding, bijv. van *perforatie* of zelfs *gemis* van het *middelschot*, te meer daar dit laatste, althans het vleezig gedeelte daarvan, soms *kunstmatig* kan zijn ingezet, waarvan den Heer KERST een voorbeeld bekend is.

§ 97.

b). *Polypus narium.* — Het is ons meer dan eens gebleken, dat men bij het visiteren met zorg moet letten op het mogelijk voorkomen der *dissimulatie* van neus-polypen. Het best herkent men die door den mond en beurtelings één der neusgaten gesloten te houden en dan den persoon door het andere neusgat met kracht te laten in- en uitademen. — Van den anderen kant vindt men opgeteekend, dat stukjes raauw *caro*, dat zelfs de *renes* van konijnen, of de *testiculi* van hanen, met of zonder behulp van draden, diep in de neusgangen zijn gebragt, ten einde aldus het bestaan

van dit gebrek te *simuleren* 1). [Dezelfde poging tot bedrog is ook voor de *oor*-polypen (§ 91, noot 5) geldig.]

De *herkenning* levert hier geene de minste zwarigheid op; alleen bij zeer diep gezetelde en vast gehechte kunst-polypen moet men soms de aanwending van *nies-middelen* beproeven. Ten overvloede vatte men den verdachten polyp met de korentang en trachtte hem draaijenderwijze *uit te trekken*, hetgeen dan natuurlijk zeer gemakkelijk en *zonder* eenige neusbloeding gelukt 2). Intusschen zij men ten deze *voorzigtig*, daar het kan gebeuren, dat bijzonder sterk ter zijde uitstekende of vergroote *neus-schelpjes* voor polypen worden aangezien.

1) PERÇY en LAURENT deelen *voorbeelden* hiervan mede; soms zou de neus zoo sterk met deze ligchamen *opgevuld* zijn, dat de schijn dezer kwaal zich niet alleen bij de inwendige bezigtiging voordeed, maar dat ook uitwendig aan het gelaat dat eigenaardig *misvormd* voorkomen werd gegeven, hetgeen bij de belangrijke ontwikkeling van neus-polypen wordt waargenomen.

2) De *mikroskopische* bezigtiging kan voorts, bij twijfel, voldoende zekerheid geven.

§ 98.

c). *Ozaena*. — Bij het visiteren kan het zijn, dat de inwendige neus-verzwering door dienstzoekenden wordt *geheim* gehouden. Inzonderheid bij personen met een' *ingedrukten* platten neus moet men hierop bijzonder bedacht zijn, als zijnde die, naar de ondervinding van sommige geneeskundigen, bijzonder tot ozaena voorbeschikt. Vóór het onderzoek wordt door de zoodanigen de neus herhaaldelijk gesnoten en soms door het opsnuiven van aqua frigida zoo veel doenlijk gezuiverd 1). Daarenboven wordt de onaangename reuk aan dit gebrek eigen 2) wel eens *gemaskeerd* door het inbrengen van oleum caryophyllorum, oleum bergamotti en andere *welriekende* stoffen in den neus. De *herkenning* berust op de waarneming der overige verschijnselen van dit gebrek, zoo als *neus-stem* 3), ontvelling van de bovenlip, teekenen van scrophulosis of syphilis 4). Bovendien houde men bij het keuren van personen uit de lagere volks-klasse als algemeenen stelregel vast: dat *alle* geuren van welriekende stoffen reeds per se *verdacht* zijn!

Niet minder van gewigt is de *voorwending* van ozaena door onwilligen. Daartoe werden, in tegenoverstelling van de vorige misleiding, *stinkende* zelfstandigheden, bijv. *caseus putridus*, *ova putrida*, *oleum rancidum*, *asa foetida* in de neusgangen gebragt, en daar soms met sponsjes, zwam, pluksel-proppen, met of zonder ligaturen, die door de choanae naar de tanden liepen, bevestigd. In dit bedrog zal de simulant moeijelijk kunnen slagen. Men *herkent* het vooreerst ligtelijk aan de ingebragte vreemde ligchamen en bevestigingsmiddelen, zoowel in den neus als in den mond. Ten anderen kan men die gemakkelijk te voorschijn brengen door sterk snuiten, door niesmiddelen, door de korentang of het pincet [5].

Enkele voorbeelden zijn er wijders, dat de neuszweer met opzet werd *gevormd* of *onderhouden*, hetzij door *mechanische* prikkeling, bijv., met houten vleesch- of brood-pennetjes [6], hetzij door aanwending van tinctura *cantharidum*, succus *Euphorbiae* en dergelijken op het slijmvlies der neusholte en in den omtrek der neusvleugels. Hierbij werd somtijds de *subjectieve* ontwaring van eenen ondragelijken stank door den lijder logenachtig voorgewend. In zoodanige gevallen intusschen *ontbreekt* de neus-stem, de pijn bij drukking op den neus is veel *geringer*, en wat vooral belangrijk is, er bestaat veel mindere neiging tot *neusbloeden* bij het sonderen en injecteren der neus-holte.

De *behandeling* gronde men op de *algemeene* regelen. In het laatste geval is ons een voorbeeld bekend, waar spoedige herstelling werd verkregen na de aanwending van het *dwangbuis*, ten einde het irriteren der ziekelijk gewordene mucosa verder tegen te gaan.

1) Men vindt daarvoor ook opgegeven injecties met aqua *aluminosa* of aqua *chlorina*.

2) Die *stank* is, naar men weet, hoogst onaangenaam; het is mij intusschen tot nog toe niet mogen gelukken de vergelijking met dien naar *weegluizen* (van daar bij de Franschen »la punaisie" genaamd) te constateren. SIEBERT vergelijkt den reuk, dien hij bij fungeuse uitwassen in den neus bespeurde, met dien van »*bontwerk*"!?

3) De *vox nasalis* hangt hier af van de algemeene *zwelling* der *membrana Schneideriana* en is als zoodanig wel nimmer verborgen te houden.

4) Behalve deze, lette men hier ook op de mogelijkheid van besmetting met *kwaden droes*, somtijds geheel *buiten* voorkennis van den persoon ontwikkeld. Alsdan zal men veeltijds ook de *hals-klieren*, alsmede de *amandelen* gezwollen vinden.

5) Wanneer zoodanige *proppen* reeds *lang* in den neus hadden vertoefd, zou men zich daardoor om den tuin kunnen laten leiden, door de *overeenkomst* welke zij dan werkelijk met ziekelijk verdikt muco-pus vertoonen, gelijk het den Heer KERST is gebleken. Men moet die dan in water *afspoelen*, om den waren aard te ontdekken.

6) De Off. v. Gez. BLANKEN vond eens zoodanige *houtjes*, met *etter* en *bloed* bedeeld, bij het onverwacht visiteren der krib van eenen dergelijken simulant. *Register* v. v. z. n°. 4.

§ 99.

d). *Epistaxis.* — Neusbloeding kan op zich zelve, of in verband met *andere* voorgewende ziekten (zie later haemoptoë), *opzettelijk* worden veroorzaakt, meestal echter niet dan alleen met het doel eener *tijdelijke* vrijstelling van dienst. Uitwendige *beleediging*, onmatig *snuiten*, vooral ook het *scarificeren* der mucosa van den neus zijn daartoe somtijds misbruikt.

Twee dezer oorzaken zijn ligt te *ontdekken;* het uitwendig geweld (slag of stoot op den neus) door gelijktijdige zwelling van dit deel; de inwendige verwonding doordien men gemeenlijk de versche sporen daarvan kan waarnemen.

Van opzettelijk gevormde neusbloeding ken ik slechts één voorbeeld van eenen trompetter, welke er zich meer dan eens bij mij mede aanmeldde, uit *vrees* van de kavallerie-charges te moeten mede maken.

§ 100.

F. De MOND en KEEL. — In de eerste plaats valt hier de vorm van de *mond-opening* in het oog, onder welken in het bijzonder op den te kleinen mond (*mikrostoma*) moet worden gelet. Dan beschouwe men in het bijzonder de *lippen*, ten opzigte van kleur, omvang, misvorming, enz. Vooral verdienen de dikke z.g. *scrophuleuse* lippen [1] onze aandacht, alsmede de *hazenlip*, wanneer die niet, of slecht is geopereerd en alsdan de spraak belemmert

door een en ander toch kan tot ongeschiktheid moeten worden besloten. Om de binnenvlakte der lippen [2], en tevens het al of niet normaal gestelde *tandvleesch*, goed te kunnen bezigtigen, zijn wij gewoon, de boven- en onder-lip beurtelings met de vinger-toppen van beide handen te vatten en om te keeren. Dan onderzoeke men naauwkeurig de *tanden*, of hun getal, hunne rigting en hoedanigheid aan de vereischten voldoen. Inzonderheid is hierbij de opmerkzaamheid te vestigen op de *snij-tanden*, als moetende deze kunnen dienen tot het afbijten der patronen; weshalve zij één voor één moeten worden betast en nagezien (§ 101). Echter verdienen deze dit niet alleen, maar, onzes inziens, moest men niet minder, vooral bij vrijwilligers, letten op den geheelen toestand van het gebit, dus ook der *kiezen*, als wijzende de algemeene slechte gesteldheid van deze dikwijls eene minder goede gezondheid of kwaadsappigheid aan; althans jeugdige voorwerpen daarmede reeds behebt houden wij voor de militaire dienst weinig of niet geschikt [3]. Verder beschouwe men de *tong*, haren vorm, hare bewegingen, haar gezond of ziekelijk voorkomen (het »tong-beslag)", vooral geve men acht op het bestaan van *likteekens* aan dit deel (zie epilepsia), en of er zich onder of naast het frenulum geene *ranula* vertoont. Nu zijn de wanden der mondholte, de *wangen*, te bezien en te betasten; daartoe late men den man wijd gapen en voere de vingertoppen langs de binnenvlakte, zich vooral de mogelijke aanwezigheid van *speeksel-steenen* te binnen brengende. Bij deze beweging overtuige men zich te gelijk van den normalen toestand van het *kaakgewricht*. Voorts betaste men het harde *verhemelte* en bedenke, dat dit, bij splijting, kunstmatig kan zijn gesloten of zelfs geheel ingezet (*kunst-verhemelte*). Tot de *keel-holte* gevorderd, moet de persoon gaan zitten, met den openen mond naar het heldere dag- of kunst-licht gekeerd, het hoofd daarbij eenigzins achterover brengende. De pharynx valt dan het duidelijkste in het oog, wanneer men nu de tong met eenen *lepel-steel* of eigenen *tong-spatel* schuins naar beneden en voren drukt, met de andere hand den neus gesloten houdt, en in die houding den man eene

inademings-beweging laat verrigten. De verschillende *keel-spiegels*, welke sommigen daarbij aanraden, zijn ons in den regel ondoelmatig voorgekomen [4]; bij eene juiste opvolging der bovengenoemde bezigtigings-wijze zijn zij ook geheel overbodig. Onder de hier voorkomende gebreken, lette men vooral op *ulcera* syphilitica en vordert de *habituële* keel-ontsteking, al of niet met vergrooting der *amandelen*, — als een bijzonder lastig en in zekeren graad bestaande ongeschiktheid medebrengende kwaal, — een bijzonder toezigt [5]. Ten slotte overtuige men zich hier van al of niet voorhanden zijnde *functionele* stoornissen, van de normale *slikking* en natuurlijke *spraak* [6], bij welke laatste zich dan tevens de *reuk* des adems en der mond-holte te kennen geeft.

De *misleidings*-gebreken aan de verschillende zamenstellende deelen van mond en keel zijn voornamelijk deze: *defectio dentium*, *scorbutus*, *halitus oris ingratus*, *balbuties*, *alalia* en *surdo-mutitas*.

[1]) Zie echter hieromtrent de vroeger vermelde mogelijkheid van *misleiding* door *kunstmatige* zwelling der lippen, in § 71, noot 1.

[2]) Aan de *binnenvlakte* der lippen treft men meermalen een klein blaasvormig gezwel aan, de z. g. *nodulus*, de *cheilo-nodus*, of »lip-knoop"; men herinnere zich, dat dit een meestal *goedaardig* gebrek is en ligt *geneeselijk*; dus vooral niet te verwarren met carcinoma. Intusschen komt er soms ook eene kwaadaardige variëteït van voor.

[3]) Hierdoor immers is de soldaat of matroos niet in staat, zijne dikwijls weinig uitgezochte, taaije, harde, spijzen, behoorlijk te vermalen en te verteeren, als waardoor ligtelijk *dyspepsie* volgt. Bovendien zijn de met een slecht gebit behebte personen meer dan anderen blootgesteld niet alleen aan *tand-pijn*, maar ook aan *andere* pijnen, in het hoofd, het aangezigt, de tong; dien ten gevolge ziet men hen, bij de minste gevatte koude, telkens in de Hospitalen terugkeeren.

[4]) Wij hebben er verscheidenen beproefd, doch de *keel-spiegels* beslaan veeltijds terstond door den *adem*, of zij zijn moeijelijk door den patient te verdragen en verwekken soms *braakneiging*.

[5]) De slepende keel-ontsteking, vooral met hypertrophie der *amandelen*, is, in ons klimaat en op scrophuleusen bodem, eene zeer hardnekkige kwaal, waardoor de man telkens verhinderd kan worden in het verrigten van zijne dienst. Onzes inziens, moesten de daarmede behebte vrijwilligers *niet* worden aangenomen.

[6]) Door de z. g. »*hals-spraak*" wordt men soms reeds dadelijk gewezen op het bestaan van zwelling der amygdalae of andere *tumores* in den pharynx.

§ 101.

a). *Defectio dentium.* — Bij het keuren van vrijwilligers is *dissimulatie* van het verlies der tanden door het inzetten van enkele *kunst-tanden* (of zelfs van een geheel kunst-gebit, z.g. »ratelier") geen geheel vreemd verschijnsel. Bij eenige oplettendheid nogtans in het onderzoek (§ 100) geven de kunst-tanden zich gemakkelijk te kennen zoo door het verschil van kleur, als meer nog door hunne *bevestigings*-middelen (metaal-draden en platen, veêren, schroefjes of stiftjes, enz.). Voor het overige zijn zij altijd bewegelijk en nimmer voldoende bestand tegen eene krachtige betasting.

Niet minder noodig is het te weten, dat bij lotelingen het gemis van tanden ook kan zijn *geprovoceerd*. Zelfs is dit, althans vroeger [1], zóó dikwijls geschied, dat in de Keurings-reglementen daartegen is moeten worden gewaakt, door het Besluit: dat dienstpligtigen deswegens *niet* meer mogen worden vrijgesteld. De snijtanden werden daartoe niet alleen met opzet *uitgetrokken*, of tot den wortel *afgevijld*, maar ook werd het uitvallen daarvan soms bevorderd door de aanwending van *caustica* (acida mineralia) op het tandvleesch. Het was in die gevallen niet altijd gemakkelijk het bedrog ten deze te bewijzen, althans wat het uittrekken der tanden aangaat. Daarentegen was het verlies door bijtmiddelen dikwijls, dat door afvijlen *altijd* voor herkenning vatbaar.

[1]) In het bijzonder was deze *zelf-verminking* tijdens de laatste *Fransche* overheersching veelvuldig bij de onwillige miliciens in zwang. Tegenwoordig neemt men haar weinig of niet meer waar, hoogst waarschijnlijk als direct gevolg der bepaling in het Keurings-reglement.

§ 102.

b). *Scorbutus.* — Er zouden enkele voorbeelden bestaan (ons echter zijn zoodanige nimmer gebleken), waar de plaatselijke verschijnselen van scheurbuik aan het tandvleesch werden *nagemaakt*. Inzonderheid bij onwillige schepelingen moet de aandacht hierop worden gevestigd.

Als middelen daartoe (soms in verband met die der vorige §) staan de volgende vermeld: het kaauwen van *calx viva* (?) of andere bijtmiddelen. Het herhaald toucheren van het tandvleesch met *nitras argenti*. Het *scarificeren* en voortdurend irriteren van hetzelve met spelden, naalden, enz. Het voortdurend *zuigen* aan het tandvleesch. Dit alles, opdat het bij de visitatie een bloedig en sponsachtig voorkomen zoude vertoonen.

Dikwijls was de *herkenning* hier zeer gemakkelijk. Meermalen vond men de *sporen* der gebezigde corpora delicti. In andere gevallen moesten de pseudo-scorbutici worden geïsoleerd en bewaakt, als waarna de *genezing* zich niet lang liet wachten. Bij onder behandeling zijnde simulanten, lette men op, of zich des morgens bloedige speeksel-*vlekken* op hunne hoofd-kussens vertoonen, als welke bij werkelijk bestaanden scheurbuik zelden ontbreken. Voor het overige sla men inzonderheid hunnen *algemeenen* toestand gade, ten einde op te merken, of zij ook *andere* verschijnselen van *dyscrasia* scorbutica vertoonen (petechiae [1]), spierzwakte, oedema, enz.).

[1]) Men leest echter hieromtrent, dat enkele ingewijde simulanten een' nog grooteren schijn van waarheid aan deze kwaal wisten te verleenen, door het gelijktijdig nabootsen van huid-*petechiae* door roode of paarsche pigmenten. Deze zijn intusschen tegen eene *spons* met *water* geenszins bestand!

§ 103.

c). *Halitus oris ingratus.* — Ten opzigte der kunst-middelen tot *simulatie* zoowel als tot *dissimulatie* van een' kwalijk riekenden adem gelden, natuurlijk met wijziging naar de plaats, *dezelfde* wenken, welke over het veroorzaken of verbergen van stinkende uitwasemingen bij *otorrhoea* en *ozaena* reeds zijn opgegeven.

Zie terug over de middelen daartoe §§ 93 en 98.

§ 104.

d). *Balbuties.* — Dewijl het stamelen geheel onder het bereik van den wil ligt, is het niet te verwonderen, dat het eene vrij

dikwijls voorkomende *nabootsings*-ziekte uitmaakt [1]). Stotterende lotelingen moeten daarom, in den regel, tot nadere waarneming in een Hospitaal worden opgenomen, terwijl men dikwijls wel doet, omtrent hen officiële inlichting te vragen bij het Gemeente-bestuur hunner woonplaatsen [2]). Wanneer het in geringen graad bestaat, behoeven de dienstpligtigen, daarmede behebt, *niet* te worden afgekeurd, doch wel wanneer het in hoogen graad voorhanden is, bepaaldelijk volgens de uitdrukking van het Reglement, dan, »wanneer de zekerheid van eenen post daardoor zou kunnen worden gecompromitteerd".

Daar het slechts zelden gelukt, pseudo-stotteraars reeds op het eerste gezigt te ontmaskeren [3]), herinneren wij, dat de *herkenning* soms kan worden verkregen uit de volgende waarnemingen:

a) De *physiognomie*. — Wezenlijke stotteraars, namelijk, vertoonen zelden zulke mismaakte gezigten, als simulanten, die ook hier weder gewoon zijn, de krampachtige zamentrekking der gelaat-spieren bij het spreken ten sterkste te *overdrijven*, en hunne pogingen, om toch den hoogsten graad van dit gebrek na te bootsen, soms tot stikking toe, in het werk stellen. Hierbij lette men op, of de moeijelijkheid in het spreken bij sommige *woorden* en *letters* [4]), toe- of afneemt (zooals dit natuurlijk is), of wel dat het stotteren bij dit een en ander onveranderd blijft.

b) De *plaatselijke* afwijkingen. — Daartoe moeten mond en keel, en vooral de *tong*, naauwkeurig worden bezigtigd. Men lette op mogelijke vergrooting van de tong, ongewone plaatsing of misvorming, als ook op krampachtige zamentrekking van dit deel; op afwijkingen aan den tong-riem; splijting van het verhemelte; misstand of verlies der onderste snijtanden (waardoor overigens meer lispelen kan worden veroorzaakt); enz. [5]). Ten dezen opzigte intusschen vergete men niet, dat de een of ander dezer oorzaken kan voorhanden zijn *zonder* stotteren, en, omgekeerd, dat ook betrekkelijk dikwijls *niets* van dit alles bij *ware* balbuties wordt aangetroffen, namelijk, dan wanneer hare eenige verwijderde oorzaak gelegen is in *centrale* stoornis, hetzij van organischen,

hetzij slechts van psychischen aard; hierdoor toch kan alleen de bron van het stotteren te vinden zijn in abnormale of ongeregelde innervatie van de tongspieren.

Behalve deze waarnemingen kunnen hier, bij de algemeene (afleiding, drift, alcoholisatie, enz.), twee bijzondere *proeven* aan de diagnose dienstbaar worden gemaakt: Vooreerst spreke men den man *barsch* toe, bevele hem *snel* te antwoorden, zie hem daarbij sterk aan (z. g. »*fixeren*"), en leide zijne gedachten af, bijv. door aan een' *knoop* van den jas te draaijen. Bij wezenlijk bestaand stotteren moet dit alsdan sterk toenemen. Ten anderen, late men den vermeenden stotteraar een nationaal lied (bijv. »wien Neêrlandsch bloed"), een gebed, of iets anders dat hij *van buiten* kent, overluid opzeggen, voorlezen, of wat nog beter gelukt, *zingenderwijze* voordragen. Bij de *echte* balbuties gaat zulks vrij goed; bedriegers daarentegen, met dit feit niet bekend, stotteren bij deze proef even sterk en verraden zich juist door deze volharding 6).

Bij de slechts zelden noodige *behandeling* doe men eene gepaste keus uit de algemeene middelen; onder de onaangename geneeswijzen vindt men *stortbaden* in den nek en *electrische* schokken op de tong geprezen, terwijl tot het aanjagen van vrees de »bedreiging" met de *glossotomie* of andere bloedige kunstbewerkingen, vroeger tegen balbuties in gebruik, kan worden beproefd; enz. 7).

1) FALLOT maakt, te regt, over het groote getal van *réclames* wegens stotteren door lotelingen, de opmerking: dat zoo die *allen* de waarheid behelsden, het stotteren inderdaad een dagelijksch voorkomend gebrek zou moeten zijn, hetgeen met de ondervinding in strijd is.

2) Namelijk, om te vragen: òf de kwaal reeds van de *jeugd* af bestond, òf die misschien na eene acute *ziekte* was overgebleven, en dergelijken.

3) Zij die dit meenen te vermogen, bedriegen zich dikwijls; althans is het aan eene dergelijke overhaaste en *oppervlakkige* beschouwing toe te schrijven, dat over dit gebrek door de Offic. v. Gez. soms geheel *tegenstrijdige* Keurings-rapporten worden uitgebragt, waarvan ons voorbeelden bekend zijn.

4) De *k*, de *l*, de *p*, de *t* worden, onder anderen, door vele stotteraars met eene bijzonder groote inspanning uitgesproken.

5) LANGENBECK vestigt bovendien eene bijzondere opmerkzaamheid op het voorkomen

van *veneuse hyperaemie* aan de tong van ware stotteraars, als gevolg van bestaande tongkramp, terwijl hare mucosa dan droog en blaauw van kleur zou zijn. Ik heb dit tot nog toe niet kunnen waarnemen.

6) Het is bekend, dat sommige stotteraars, met behulp van het *memoriseren* hunner opstellen, deze zonder te stotteren kunnen voordragen. COLOMBAT had opgemerkt, dat het *zingen* van bekende liederen, enz., eene gelijke uitwerking heeft en grondde daarop zelfs zijn geneesplan tegen balbuties. Beide proeven hebben mij meer dan eens goed voldaan in de herkenning der waarheid.

7) PERÇY en LAURENT prezen nog eene dwang-wijze, die ons minder rationeel toeschijnt. Zij *isoleerden* den vermeenden stamelaar en lieten hem zonder *voedsel*, tot zoo lang, dat hij dit *zonder* te stotteren wist te vragen. Men bedenke, dat dit gebrek dikwijls eene onregelmatige *periodiciteit* vertoont en daarenboven, zooals uit de § blijkt, zich geenszins onder alle *omstandigheden* gelijk blijft.

§ 105.

e). *Alalia*. — Verloren spraakvermogen [1], hoe moeijelijk dit ook schijnen moge, is werkelijk enkele malen onder de groote reeks van *voorgewende* of nagebootste ziekten ontmoet, wel is waar meer bij civiele personen (bedelaars, landloopers), dan bij militairen; dikwijls echter kwam het dan voor in verband met voorgewende *doofheid* (zie surdo-mutitas). In beide gevallen zag men dit bedrog meer dan eens zeer hardnekkig volhouden. Somtijds werden daarbij *geene* kunstgrepen in het werk gesteld; alleen door het schrijven op de lei, door gebaren, door het uitsteken van, en het wijzen op de tong werd de logenachtige schijn van alalia of *mutitas* daargesteld. In enkele andere voorbeelden werd tevens, door opzettelijk *omkrullen* en *scarificeren* van de tong, een misvormd en bloedig aanzien aan dit deel gegeven [2].

In het laatste geval is de *herkenning* niet moeijelijk. Reeds op het eerste gezigt verschilt eene zoodanige tong hemelsbreed van eene werkelijk verminkte of afgesnedene [3], doch vooral is deze kunstgreep niet bestand tegen een zorgvuldig onderzoek, niet alleen door betasting, maar door gelijktijdige aanwending van *keel-* en *haak-tangen*, met welke men de opzettelijk naar achteren getrokkene tong voorwaarts brengt. Bij de zuivere voorwending, *zonder* nabootsing, gelukt de ontdekking somtijds

minder spoedig. Intusschen kan hier de geheele *afwezigheid* van goed geconstateerde *oorzaken* (encephalitis, apoplexie, febris nervosa, asphyxie, verwonding, enz. enz. [4]), dikwijls reeds kwaad vermoeden doen ontstaan. Daarenboven kan het als regel worden aangenomen: dat *ware* stomheid van eenigen duur gepaard gaat met *plaatselijke* afwijkingen, zoowel in den *vorm*, als in de *beweging* van de tong. Men moet derhalve wel toezien, of er slechts een meer of minder gering *rudiment* van dit deel bestaat (gelijk zulks bij *aangeborene* alalia soms wordt waargenomen), of de tong vermagerd, *geatrophieerd* is, en vooral, of dit deel *traag* is in zijne *bewegingen* [5]) en soms zelfs ten deele of geheel ook het *gevoel* heeft verloren, zoowel voor algemeene gevoelsindrukken als voor de specifieke ontwaring (*smaak*). Voorts houde men in het oog, dat zoo de sprakeloosheid wordt opgegeven, als van de *geboorte* af te hebben bestaan, alsdan in den regel daarbij tevens *surditas* moet worden waargenomen; en zoo zij als later *verkregen* wordt voorgesteld, behalve de reeds genoemde veranderingen aan de tong, eveneens meestal nog *andere* begeleidende ziekte-verschijnselen, bijv. van *paralytischen* aard (vooral dysphagia paralytica, paralysis faciei, enz.) behooren te worden ontmoet.

Als *bijzondere* herkenmiddelen, door welke men de pseudo-stommen onwillekeurige *uitroepen* of gearticuleerde *klanken* kan trachten te ontlokken, zijn de volgende dienstig: de aanwending van snuif en andere *nies-poeders;* het aanjagen van *schrik*, door overvallen in den slaap; het toebrengen van onverwachte *pijn*, bijv. door eene naaldsteek in den rug of in de *nates*; enz. In het bijzonder is hier ook de *alcoholisatie* aangewezen en meermalen gelukt; zie daarover de volgende §.

Bij hardnekkig volhouden kan ter *behandeling* het beste gevolg worden verwacht van de aanwending dier *onaangename* genees-wijzen, welke hier geïndiceerd kunnen zijn, bijv. *strychnine*, te gelijk met *galvanische* schokken op de tong, *setons*, *bijt-* of *brand-middelen*, vooral herhaalde kleine moxae in den nek, en dergelijken, soms gevoegd bij *afzondering* en *diëet*.

1) Niet te verwarren met het verlies der *stem;* zie daarover later bij de gebreken van den hals, het artikel over *aphonia.*

2) Zoo bijv. wil men, dat in vroegere jaren, gewezene *krijgsgevangenen* zulks wel eens als gevolg hebben opgegeven van het *afsnijden* hunner tong door barbaarsche vijanden!

3) Deze toch, de lingua *truncata,* verkrijgt behalve het *afgeknotte* voorkomen, tevens een' zeer *kleinen* omvang.

4) Evenwel is hier het *vinden* van eene dergelijke pathologische *oorzaak* nog volstrekt geen *bewijs!* De Off. v. Gez. VAN LEERSUM behandelde een' scheepsjongen met voorgewende *epilepsie,* die daarbij nog dit bedrog voegde, dat hij veinsde niet meer te kunnen *spreken,* als gevolg van het *bijten* op de tong, waarvan een opzettelijk *wondje* aan dit deel werd vertoond.

5) Hieromtrent houden PERÇY en LAURENT zich aan dezen *algemeenen* stelregel: Dat men een persoon, die zich voor *stom* uitgeeft, maar *niet* tevens doof is, die *vroeger* heeft kunnen spreken, en *nu* nog in staat is, zijne tong behoorlijk *uit te steken* en willekeurig in *alle* rigtingen te *bewegen,*.... gerust als »bedrieger" mag aanmerken! — Deze stelregel schijnt ons, op zich zelven beschouwd, te absoluut; wij hebben althans enkele waarnemingen van alalia *acquisita* gelezen, waar de *vrije* beweegelijkheid van de tong zou *overgebleven* zijn. Ook zij men hierbij wel bedacht, dienzelfden regel *niet* toe te passen op het verlies van stem (*aphonie*).

§ 106.

f). *Surdo-mutitas.* — Overal waar er sprake is van *volharding* in misleidings-ziekten moet aan de *nagebootste* doofstomheid eene eerste plaats worden toegekend. Voorbeelden daarvan zijn bekend gemaakt, niet alleen van maanden langen duur, maar zelfs van één tot vier jaren 1)! Niet minder ook verdient het opmerking, met welk eenen hoogen graad van getrouwe navolging der *natuur* dit bedrog soms werd gepleegd, niet alleen door een volkomen afwennen van het »hooren", en door in het geheel niet te spreken, maar ook door het aannemen van een onnoozel voorkomen en een levendig gebaren-spel, zoo zelfs dat de meest geoefenden, ja soms de huisgenooten van den bedrieger, daardoor werden verschalkt 2).

Het is bekend, dat dit gebrek in den regel *aangeboren* is, of althans in de vroegste jeugd is ontstaan. Wanneer alzoo *lotelingen* daarmede in de termen van reclame vallen, is het veeltijds allernoodwendigst, dat hierover authentieke *attesten*, zoo van de Gemeente-

besturen, als van de behandelende geneeskundigen, worden overgelegd. Bijaldien het gebrek daardoor geconstateerd, en de persoon *van kind af* algemeen voor doofstom erkend is, zal er meestal geen de minste twijfel overblijven (zie echter noot 2).

Het is dan ook niet de genoemde soort van dit gebrek, welke bezwaren bij het visiteren medebrengt, het is veelmeer de later *verkregene* doofstomheid van *reeds dienenden*, die als misleidingskwaal wordt ontmoet. En hieromtrent moet al dadelijk worden opgemerkt, dat juist *deze* soort of vorm tot de hooge *zeldzaamheden* behoort, en dat reeds *a priori* het plotseling optreden daarvan bij volwassene, *vroeger* en overigens *nog* volmaakt *gezonde* individuën, ten hoogste *verdacht* mag worden gehouden [3].

Bij de eigene *herkenning* van zoodanige gevallen moet, in de eerste plaats, een volledig onderzoek in het werk gesteld worden van al de *organen*, welke hier ziekelijke afwijkingen zouden kunnen vertoonen (bepaaldelijk die der *mond- en keelholte* en de werktuigen van het *gehoor*, zie terug § § 91 en 100). Ten tweede, ga men de *gelegenheidgevende* oorzaken na (beleediging van den schedel, val, slag, verwonding van den hals, verminking van de tong, schrik of andere gemoedsaandoeningen, enz.), alsmede alle mogelijke *verwijderde* oorzaken (voorafgegane of nog bestaande ziekelijke toestanden van de zenuwmiddelpunten, van de buiks-ingewanden, zelfs wormziekte [4], enz.). In de derde plaats, passe men de *bijzondere* herkenmiddelen, zoo als die ieder afzonderlijk bij de beschouwing der *doofheid* (§ 94) en der *stomheid* (§ 105) reeds zijn opgegeven, hier *gezamenlijk* toe, even als de daar geprezene *behandelings*-wijzen ook hier te stade kunnen komen.

Bij de meeste waarnemingen van deze simulatie was het *overdrijven* weder mede eene der aanwijzingen tot wantrouwen. Bedriegers toch doen veeltijds *geene* de minste moeite tot spreken, hoezeer men hen daartoe ook aanzet; hoogstens laten zij eene enkele maal zeer *zachte*, heesche klanken hooren. Het tegendeel is meestal bij *ware* doofstommen op te merken; bij hen is het uitstooten van soms vrij *luide*, doch altijd eigenaardige, niet

gearticuleerde, ruwe of scherpe *klanken* (z. g. »*gutturaal*"-geluiden) niets ongewoons [5]).

Ten slotte valt nog op te teekenen, dat het hier, bij al de genoemde hulpmiddelen der wetenschap, menigmaal weinig bezwaar had, deze voorwending te herkennen, daarentegen dikwijls groote moeite kostte, om de simulanten tot *bekentenis* te brengen, hen tot spreken te dwingen, en alzoo tevens de omstanders te overtuigen. Eene enkele maal slaagde men daarin door gestreng *diëet;* andere malen door *bedreiging* met operatiën, of bij de Engelschen met lijfstraf. Het meest vruchtbare gevolg evenwel heeft men, onder de ook bij alalie aangegevene middelen, hier van het *alcoholiseren* gezien. In vier à vijf voorbeelden, waaronder één van ons zelven, werd alleen daardoor, in den gevolgden toestand van dronkenschap, ontdekking en bekentenis tevens verkregen.

[1]) Niet alleen in de *militaire* dienst, maar ook onder de *burgers*, zijn gevallen van zoodanigen aard opgeteekend door PARÉ, THOMSON, FODERÉ, CHEYNE, ISFORDINK, H. MARSHALL, PERÇY en LAURENT, WENDROTH, VAN DOMMELEN (geval van PAPPELHORST, *Register* v. v. z. n°. 1), HALLEGRAEFF (geval van VAN LIENDEN, *Register* v. v. z. (n. 80) en anderen, ook eene hoogst leerzame waarneming door *mij zelven,* (geval van BROER VIJVER, *Nederl. Lancet*, 3 Serie, 2 Jaarg., 1852—1853, bladz. 609), en vooral door GUYOT (niet minder dan *negen* gevallen, opgeteekend in de goed bewerkte *Dissertatie* »de morbis simulatis" van Dr. VAN DER KETTÉN, Groning. 1850).

[2]) Dit geschiedde zelfs aan den vermaarden Abt DE L'EPÉE, als ook aan onzen beroemden landgenoot GUYOT. Een voorbeeld van *vier jaren* geduurd hebbende geheimhouding dezer misleiding, zelfs voor *huisgenooten,* werd aan den Heer KERST, omtrent eenen dienstpligtigen loteling uit Noord-Braband, medegedeeld.

[3]) Immers het is *vooreerst* eene *anatomisch-physiologische* tegenstrijdigheid, dat bij eene zoodanige stoornis, met aandoenging van de nervi *glossopharyngeus, hypoglossus* en *recurrens* van den n. *vagus,* alleen verlies van stem en spraak zoude volgen, *zonder* gelijktijdige afwijkingen van anderen aard, vooral in het *gevoel* en de *beweging* der daardoor geïnnerveerde organen. Evenzoo zou het vreemd wezen, dat bij eene zoo belangrijke plotselinge aandoening van den *n. acusticus,* de *n. facialis* niet tevens eenige afwijkingen liet bespeuren. In de *tweede* plaats zou het eene *pathologische* curiositeit uitmaken, wanneer bij complete surditas en alalia, eensklaps ontstaan, niet te gelijk *andere* verschijnselen van *paralytischen* aard voorhanden waren.

[4]) Eene voorzeker uiterst zeldzame waarneming van doofstomheid, als gevolg van *helminthiasis,* is te vinden in het *Handboek der Oorheelkunde* van FRANK-SWAAGMAN.

5) Men herinnere zich hierbij, dat bij aangeborene doof-stomheid, het niet spreken *geen* gevolg is van oorspronkelijke werkeloosheid der spraak-organen, maar wel van de primitieve *doofheid*.

2°). ONDERZOEK VAN DE HALS-STREEK.

§ 107.

Het hoofd regtop, de hals gestrekt, en beide onbewegelijk gehouden, valt ons, ten eerste, de totaal-indruk van dit deel, zijn *uitwendig* voorkomen, de z. g. physiognomie van den hals, in het oog. Daarbij lette men vooral op den bijzonder langen en smallen hals (bij habitus *phthisicus* van belang), als ook op den te korten en gedrongen hals (bij habitus *apoplecticus*) [1].

Bij de beschouwing der bijzondere deelen lette men, in de tweede plaats, op de *huid*, inzonderheid op de kenmerkende *likteekens* van vroegere klier-verzwering, (zie later »cicatrices"), alsmede op den toestand der *hals-klieren* zelve (van gewigt bij habitus *scrophulosus*). Vervolgens betaste men aan beide zijden de *hals-spieren*, en onder dezen inzonderheid de sterno-cleido-mastoïdei. Daarop volge de nasporing van het *strottenhoofd* en de *luchtpijp*, in hunnen vorm en bewegelijkheid. Daartoe plaatse men de vingers ter zijde van de larynx en late den man *slikken*, waarbij dit deel tusschen de vingers glijdt. Hierbij overtuigt men zich tevens van de al of niet normale slikking, alsook van den omvang van de *schildklier*. Nu brenge men eene drukking aan op het strottenhoofd en de trachea, en merke op, of zij pijnlijk schijnen en of de man daardoor tot hoesten wordt genoopt. Zelfs is het nuttig den persoon, met opzet te laten *hoesten* of hem andere geluiden te laten maken. Men kan hem doen zingen, of liever *schreeuwen*, bijv. den gewonen militairen aanroep »Halt! Werda?", ten einde men zich overtuige van al of niet bestaande *heeschheid* of andere afwijkingen in de stem-vorming. Men eindigt het onderzoek aan deze streek met het nasporen der verrigting, zoo van de spierwerking, als van de bewegelijkheid der *hals-wervelen*. Daartoe

doe men het hoofd achtereenvolgens naar voren, naar achteren en zijdelings brengen en den hals in verschillende rigtingen draaijen.

Behalve de reeds aangeduide afwijkingen en de algemeene ziektevormen, vereischen hier de volgende *misleidings*-ziekten meer bepaald onze aandacht: *obstipitas colli*, *struma*, *bronchocèle*, *raucedo* en *aphonia*, alsmede *dysphagia* en *inedia*.

[1]) Zie over de beteekenis van den *habitus apoplecticus* bij het visiteren, terug § 66, noot 3.

§ 108.

a). *Obstipitas colli.* — De geschiedenis van dit leerstuk levert niet dan zeer enkele voorbeelden op van het *nabootsen* van scheven of stijven hals. De eenige kunstgreep daartoe, willekeurig *verhoogde* spier-werking aan de éène zijde, brengt gelijktijdig reeds de ontdekking dezer misleiding mede. Bij het *echte* caput obstipum toch, vindt men de hals-spieren aan de *tegenovergestelde* zijde der contractuur, vooral den *m. sterno-cleido-mastoïdeus*, verslapt of geatrophiëerd. Bij de *nagebootste* torticollis is deze spier min of meer uitgerekt en gespannen, althans duidelijker geteekend (z. g. »geprononceerd").

Treft men dus hier *geene* likteekens aan, *geene* afwijking van de processus spinosi, met halswervel-verdraaijing, en is het, *zonder* aanmerkelijke krachtsinspanning of hevige pijn [1]), doenlijk om het hoofd van den man in alle normale rigtingen te *bewegen*, — zoo kan men zich genoegzaam verzekerd achten van misleiding. Trouwens is de *physiognomie* van ware obstipitas colli, vooral van de *aangeborene*, op zich zelve reeds voor den practicus onmiskenbaar. Men merke daarbij op, dat zelfs het aangezigt eenigzins *verdraaid* is, met onderling veranderden stand der oogen, soms zelfs zoodanig, dat het den lijder moeijelijk valt, zijne blikken te wenden naar de tegenovergestelde zijde der contractuur.

Bij hardnekkig volhouden behoort de *vrees* voor de hier soms aangewezene operatie door *myotomie* tot de beste dwangmiddelen.

[1]) Wanneer bij dit gebrek *pijn* voorhanden is, zoo zetelt die natuurlijk in de ver-

korte spieren. Bedriegers, daarmede onbekend, verspreken zich somtijds en noemen de uitgerekte zijde pijnlijk; WENDROTH kwam daardoor eens eene torticollis *imitata* op het spoor.

§ 109.

b). *Struma*. — Het *dissimuleren* van dit gebrek is natuurlijkerwijze niet denkbaar. Evenmin kan er ook van zuivere voorwending sprake zijn [1]; intusschen vindt men ten dien opzigte toch hier en daar bij de Duitsche schrijvers eenig gewag gemaakt van het *aggraveren* van geringe krop-gezwellen.

Onwilligen zouden daaraan een meer uitgedrukt voorkomen weten te geven, door het hoofd met kracht naar achteren te voeren en den hals met het strottenhoofd en de daarop geplaatste gl. thyroïdea sterk naar voren te brengen, terwijl te gelijker tijd de adem wordt ingehouden en eene expiratie-beweging bewerkstelligd. Hierdoor zou de schijn kunnen worden gegeven, alsof de krop als het ware »wordt opgeblazen" [2].

In ons Leger echter komt dit gebrek, na het afdanken der Zwitsersche Regimenten, slechts nog bij hooge uitzondering voor. Mogt men nogtans eene dergelijke poging tot aggravatie ontmoeten, zoo kan men die gemakkelijk geheel verijdelen, door den man, met een' ongedwongenen, voorwaarts gebogen stand van het hoofd, tijdens de visitatie der hals-streek, hard op te laten spreken of tellen.

[1] KRÜGELSTEIN en anderen maken nog ter loops melding van *provocatie* der struma, en wel door het dagelijksch inwendig gebruik eener oplossing van *sapo* (!?).

[2] Volgens WENDROTH, kwam dit bedrog soms in zoo hoogen graad voor, dat de manschappen opgeblazen *wangen* en een *paarsch* gelaat vertoonden.

§ 110.

c). *Bronchocèle*. — Bij de luchtpijptaks-breuk, die ook wel »luchtkrop" wordt genoemd, is alleen *dissimulatie* mogelijk, zoodat dit gebrek bij het visiteren over het hoofd zou kunnen worden gezien. Ter *ontdekking* is het voldoende, om den man met kracht te laten hoesten, blazen en persen, even als bij het ge-

wone onderzoek naar andere breuken [1]). Alsdan ziet men laag aan de voorhals-streek een klein, week gezwel, dat gedurende de gezegde uitademingsbewegingen in omvang toeneemt.

[1]) Zie de § over de *Herniae.* — Deze soort van hernia behoort intusschen tot de zeer *zeldzame.*

§ 111.

d). *Raucedo* en *aphonia.* — Deze gebreken kunnen, in hunne ligtere graden, door sommige personen uiterst natuurlijk worden nagebootst [1]). Intusschen bezit men, bij de noodige opmerkzaamheid, een vrij veilig rigtsnoer tot de diagnose, zoowel in het nagaan der mogelijke *oorzaken* [2]), als in de waarneming van al of niet voorhanden zijnde *plaatselijke* verschijnselen der verschillende keel-, strottenhoofd-, luchtpijp-, long-, zelfs keel- of slokdarm-ziekten, waarvan zij het gevolg kunnen zijn. Daar echter geheel of gedeeltelijk verlies van stem ook kan voortvloeijen uit meer verwijderde stoornissen in den *zenuw-invloed*, hetzij centrale (bijv. na apoplexie), hetzij peripherische of excentrische (bijv. bij hysterie, helminthiasis, enz.), en deze zich niet altijd even duidelijk te kennen geven, kan men hier somtijds eene moeijelijke taak hebben.

Bij nagebootste *raucedo* bestaat er een, door mij beproefd bevonden hulpmiddel, in het *vermoeijen* van den simulant, door hem, zoo hard hij dit met zijne pseudo-heesche stem vermag, *onophoudelijk* door te laten spreken, tellen of lezen. Bij complete *aphonie* herinnere men zich eene, reeds door de oudste schrijvers over dit onderwerp geprezene proef, bestaande in het *onverhoeds* veroorzaken eener krachtige uitademings-beweging (bijv. door niezen, hoesten, lagchen). Een hierdoor te weeg gebragt *helder* en natuurlijk stem-geluid zal de misleiding dikwijls [3]) verraden. Wanneer de aphonie slechts *incompleet* is, en er dus nog eenige toonen kunnen worden voortgebragt, geve men acht op het al of niet bestaan van het dusgenoemd physiologisch *compensatie-vermogen* der stem-vorming. Bij verlies daarvan zou de kwaal als *echt* mogen worden aangemerkt [4]). Voor het overige

kunnen hier dezelfde herkenmiddelen, proeven en listen worden gebezigd, als bij de *alalia* (§ 105) zijn vermeld; daarheen kan ook voor mogelijk noodige *behandeling* worden verwezen. Bij de laatste vergete men de aanwending van het *galvanisme* niet [5].

[1]) Men kan zich, bepaaldelijk wat de *heeschheid* betreft, in schouwburgen en op gemaskerde bals somtijds daarvan overtuigen.

[2]) Onder de vele *oorzaken* is ook te letten op vroegere *verwonding* aan den hals (nervi laryngei), op drukking door nabij gelegene *gezwellen* (aneurysma, enz.), zelfs op luxatie van het *tongbeen* (geval van VALSALVA of van MORGAGNI); enz.

[3]) Als *uitzondering*, is het mij een paar malen gebleken, dat personen, die nagenoeg stemmeloos waren, toch bij het *lagchen* een veel *sterker* geluid voortbragten. Vergelijk de volgende *noot.*

[4]) DONDERS heeft daarover eene hoogst leerzame mededeeling gedaan in het *Nederl. Lancet*, 2 Serie. 1 Jrg. bladz. 88. Hij wijst daar op den invloed, dien de waarneming der al of niet bij aphonia incompleta overgebleven *compensatie* der twee krachten, die tot de stemvorming werkzaam zijn, hebben kan op onze beoordeeling. Om namelijk een toon *hooger* of *lager* te doen worden, bestaan er twee middelen: sterkere of zwakkere *spanning* der *stembanden* (door de spieren van den larynx) en vermeerderde of verminderde kracht in het *uitdrijven der lucht* (door de longen). Wil men daarom denzelfden toon met toenemende kracht (*crescendo*) voortbrengen, zoo moet men de lucht met toenemende kracht door het strottenhoofd drijven, doch te gelijk de stembanden door de spieren naar evenredigheid ontspannen. Om denzelfden toon met afnemende kracht (*diminuendo*) aan te houden, moet men daarentegen de lucht met verminderde kracht uit de borstkas verwijderen, en tevens de stembanden door spierwerking meer en meer spannen. Wanneer alzoo verlamming van de stembanden bestaat, dan is deze compensatie opgeheven. Dit was inderdaad het geval bij een' fuselier, door D. onderzocht en omtrent welken vermoeden van aphonia of liever *dysphonia* imitata was opgerezen. Bij alle proeven met het uitbrengen van toonen bleek hier, dat de *hoogte* van den toon steeds *geëvenredigd* was aan de kracht van het uitdrijven der lucht. De laagste toon, die aansprak was G, en naar mate hij nu de lucht met meer kracht uitdreef, rees de toon allengs tot C, zoodat de geheele uitgebreidheid zijner stem slechts een *quart* bedroeg. De sterkste toon zijner stem was altijd ongeveer C, de zachtste G. De lijder had dus het *compensatie-vermogen*, waardoor *hooge* toonen *zacht*, en *lage* toonen *krachtig* kunnen worden aangegeven, geheel verloren; een overtuigend bewijs, dat hier *geene* simulatie bestond.

[5]) Onder anderen zag de Off. v. Gez. FRANSEN tweemalen goede gevolgen daarvan. Hij begon met den hals zachtjes te electriseren, doch klom van lieverlede met sterkere schokken; ten slotte maakte hij de simulanten met zijn voornemen bekend, om hun nu den volgenden dag »zóó de laag te zullen geven, dat misschien het hoofd

achterste voren zou gaan staan!" De *vrees* voor deze kuur werkte terstond zeer heilzaam. *Regis'er* v. v. z. n°. 58.

§ 112.

e). *Dysphagia* en *inedia*. — Zoowel belemmering in het slikken, als volkomen belette doorzwelging, met honger-lijden, beide zijn in den militairen stand enkele malen, in het burgerlijk leven dikwijls [1]) als misleidingsziekten voorgekomen.

Herkaauwen, uitdrijven van genomene spijzen of dranken door den neus, het aangeven van een gevoel van pijn of hindernis in keel of slokdarm, worden dan bij het eten en drinken meer of minder natuurlijk *nagebootst*. Wanneer men echter dit kunstbeeld (dat in den regel zich weder door *overdrijving* kan verraden) met het echte vergelijkt, zoo zal men, in de eerste plaats, vinden, dat hierbij sommige eigenaardige verschijnselen *ontbreken*, bijv. het gemakkelijk en dikwijls »verslikken", de lucht-honger of angst bij het slikken (soms met achterover buigen van het hoofd, grijpen naar de keel, enz.), de behoefte om onder het eten steeds eenig drinken bij de hand te hebben ; enz. Ten tweede, worden bij deze nabootsing geene *waarneembare* afwijkingen in mond, keel of slokdarm aangetroffen, geene strictura oesophagi, geen palatum fissum of uvula bipartita, geene hypertrophie der amandelen, enz. Ten dezen opzigte intusschen bedenke men, dat dit ontbreken van *plaatselijk* bewijs toch gepaard kan gaan met sommige vormen van dysphagia *spasmodica* of *nervosa* [2]), zelfs het gevolg kan zijn van belangrijke aandoening der *borst-organen*, welke aan den oesophagus grenzen (in het bijzonder het *hart* en de groote vaten).

In elk geval mag hier het aanwenden van de *slokdarm-bougie* of van de *maagsonde* nimmer worden verzuimd. Dit minder aangenaam diagnosticum toch kan tevens als vrees aanjagend middel voor simulanten dienstbaar zijn. Ten einde de vrees nog te verhoogen, kan men gewag maken van het »*branden*" van den oesophagus en de daartoe noodige nitras argenti-sonde in hun bijzijn doen in orde brengen Ontdekt men niets en kan niet anders vermoed worden dan het bestaan van paralysis oesophagi (dysphagia *paralytica*), zoo trachte men vroe-

gere ziekten, daarmede in verband staande, op te sporen en herinnere men zich, dat in dezen vorm van dysphagie in den regel kleine hoeveelheden *vaste* spijzen met meer gemak worden doorgeslikt dan *vloeistoffen*, terwijl simulanten geneigd zijn, juist het tegendeel te beweren. Ook kan men dan beproeven, of de lijder in zijnen *slaap* geringe hoeveelheden vocht kan inslikken [3].

Bij mogelijk zich voordoende gevallen van geheel opzettelijk hongerlijden (*inedia* s. *aphagia*), als misleidings-ziekte, hechte men vooral daaraan geen geloof, wanneer dit lang wordt volgehouden. Maanden, zelfs jaren durend hongeren is *steeds* gebleken bedriegerij te zijn. Het bedrog verraadt zich, bij een naauwkeurig onderzoek, door het achterwege blijven van algemeene verzwakking en *vermagering* (waartoe men vergelijkende *wegingen* moet instellen, § 43, noot 1), van *maag*-aandoening, van aanvallen van *doodsangst;* door het onderzoek der *urine* [4]; maar inzonderheid door het nasporen der *darm-ontlasting*. Waar deze, quantitatief en qualitatief, eene *normale* gesteldheid aanbiedt, is er geen de minste twijfel meer overig [5]. Somtijds eindelijk werden de zoodanige bedriegers door *bespieding* ontmaskerd, waarbij het bleek, dat zij zich in het geheim schadeloos wisten te stellen voor den honger, dien zij in het openbaar schenen te lijden [6].

AANMERKING. Men zij bedacht, dat *vrijwillig* hongeren werkelijk als *ziekte*-verschijnsel kan optreden, namelijk bij *hypochondrie* of *melancholie*, eensdeels als *uitvloeisel* der z. g. monomania *suicida*, als middel om zich van het leven te berooven, anderdeels uit ingebeelde vrees van te zullen worden *vergiftigd*, met vergiftige spijs of drank [7].

[1]) Zonder melding te maken van verscheidene andere voorbeelden dezer misleiding, vooral door *vrouwen* gepleegd, en waarvan, onder anderen, gevallen van VOLTELEN en SCHMIDTMANN opgeteekend werden, wil ik hier slechts herinneren aan onze ENGELTJE VAN DER VLIES, te *Pynacker*, bij *Delft*. Voor vele jaren (1826) was omtrent deze befaamde bedriegster ruchtbaar geworden, dat zij niet meer at of dronk, waarop zich eene *Commissie* van geneeskundigen, waaronder Dr. STIPRIAAN LUISCIUS *senior*, heeft gevormd, om haar te doen gadeslaan door vier beëedigde waaksters. Volgens de opgaven van deze, was het feit waar, en had er ook in dien geheelen tijd geene evacuatio

alvi et urinae plaats gevonden! Sedert dien tijd is zij door duizenden nieuwsgierigen bezocht, afgebeeld, en door het vulgus algemeen als een wonder aangezien, tot in het jaar 1853, waarin zij gestorven is. De *Provinciale Commissie* van geneeskundig onderzoek te 's Hage heeft zich daarop deze zaak aangetrokken en bij de *sectio cadaveris* is het gebleken, — hetgeen trouwens door alle physiologen vermoed werd, — dat ook zij een langdurig bedrog van 27 jaren had gepleegd! Ofschoon het lijk sterk *vermagerd* was (wegende slechts 26 kilogrammen) en de *maag* leeg werd gevonden, bevatten de *dikke darmen* en vooral het *coecum* eene groote hoeveelheid vrij consistente *faecale* stoffen van een *normaal* aanzien. Uit het *mikroskopisch* onderzoek van deze en andere darm-contenta bleek, dat daarin eenige *amylum-bollen* en zeer talrijke overblijfsels van ander *plantaardig* voedsel (parenchym- en prosenchym-cellen, spiraalvaten), zelfs ook van *dierlijk* voedsel (dwars gestreepte spiervezels) aanwezig waren! De eenige afwijking van aanbelang, en die ook wel aanleiding zal hebben gegeven tot dit geval, werd gevonden in eene belangrijke *strictuur* van den *oesophagus*. Zie verder *Nederlandsch weekblad v. Geneesk.* 1854, n°. 8.

2) Daarvan toch is het overbekend, dat de voor onze hulpmiddelen ontoegankelijke zetel, somtijds in de *zenuwmiddelpunten* kan worden gevonden. De Hoogleeraar LONCQ deelde mij, onder anderen, een bij het leven duister voorbeeld mede van dysphagie, die bij de sectio cadaveris bleek in verband te hebben gestaan met hyperaemie, later apoplexie, der *medulla oblongata*.

3) FALLOT wil tot de ontdekking eener dysphagia simulata geraakt zijn door den vermeenden lijder in zijnen *slaap* eenige droppels vocht in den *mond* te gieten, waarbij hij waarnam, dat die zonder moeite werden doorgeslikt.

4) De *urine* wordt bij werkelijk honger lijdende personen weldra (even als hun adem) *stinkend*, alsmede donker van kleur. Daarenboven vond SCHERER, bij het qualitatief onderzoek, dat de normale urine-bestanddeelen grootendeels *afwezig* waren. Zie SCHMIDT's *Jahrbücher* 1853, n°. 3, S. 285.

5) Aan de *darm-excretie* moet hier een groot gewigt worden gehecht. Hare uitspraken zijn hier beslissend. Bij sluwe bedriegers is het soms hoogst moeijelijk den *invoer* te controleren; des te meer opmerkzaamheid vestige men op den *uitvoer!* Bij goed isoleren en naauwkeurig toezigt, is die toch wel niet geheel aan de waarneming te onttrekken.

6) PERÇY en LAURENT geven op, dat het hun door *bespieding* gelukt is, eenen tamboer te ontdekken, die zich daartoe in stilte eene ruime hoeveelheid eijeren had weten aan te schaffen.

7) De eerste aanleiding tot dit niet ongewoon vermoeden van *maniaci* ligt dikwijls hierin, dat men hun soms *tartarus emeticus* of andere geneesmiddelen in het geheim bij hun eten of drinken toedient.

3°). ONDERZOEK VAN DE BORST.

§ 113.

Daar, vooral ook bij ons te lande, dienstpligtigen zoowel als reeds dienenden, zeer *dikwijls* ter oorzake van z. g. »borstkwalen" aan eene geneeskundige visitatie moeten worden onderworpen, en daar het van oudsher algemeen bekend en erkend is, hoe *moeijelijk* vaak de diagnose, — inzonderheid de differentiële, — dezer kwalen zijn kan, zoo behoort aan *deze* ligchaams-streek eene meer dan gewone opmerkzaamheid te worden geschonken. Dit is niet alleen noodwendig, om bij vrijwilligers mogelijk bestaande *dissimulatie* op te sporen, maar ook bij *dienstpligtigen* is het *reclameren* wegens eene »zwakke borst" zeer algemeen, en bovendien kunnen bij beiden ligtelijk borst-aandoeningen bestaan, wier aanwezen hun *onbekend* is en alzoo door hen *niet* wordt opgegeven. Het is uit dien hoofde, dat van verscheidene kanten, reeds meermalen het wenschelijke is betoogd, om *alle* lotelingen, zonder onderscheid, aan een naauwkeurig onderzoek naar den staat van hunne borst-organen te onderwerpen. Bij de keuring voor onze Militie-raden schijnt intusschen aan deze gewigtige zaak nog steeds geen genoegzaam belang te worden gehecht [1].

In verband met de bezigtiging van *andere* ligchaams-deelen (huid, neus, hals, sleutelbeen, schouderbladeren, armen, vingers, nagels, enz.), wier voorkomen op de zoogenaamde »architectura phthisica" kan wijzen (vergelijk § 117, noot [1]), begint men met eenen algemeenen blik te werpen op den *bouw* van den thorax in zijn *geheel*. Hierbij vallen de mogelijke *afwijkingen* van den normalen kegelvorm, — zoo als de cylindervormige en tonvormige borstkas, de ingedrukte, de uitpuilende borst-kas of »kippen-borst", als anderzins, — terstond in het oog. Te gelijker tijd strijkt men zijne vingers over het *borstbeen* en vooral over het *sleutelbeen*, voornamelijk om op te letten, of daaraan *exostosen* of woekerende *callus*-vorming worden gevonden, die hinderlijk konden zijn bij het dragen van den randsel en het ledergoed. Insgelijks

over de *ribben*, inzonderheid met het oog op mogelijke verplaatsing of misvorming der ribbe-*kraakbeenderen;* een gebrek dat *weinig* te beteekenen heeft, maar toch moet worden opgemerkt, daar het tot *aggravatie* aanleiding kan geven. Nu zich meer ter zijde van den man plaatsende, late men hem langzaam, doch zoo diep mogelijk, in- en uitademen, ten einde over het al of niet bestaan der vereischte *welving* en *bewegelijkheid* van de borstkas, beter te kunnen oordeelen. Over de laatste, over den graad van uitzetting der borstkas, bij zoo diep mogelijke inademing, kan door den z. g. *pnoiometer* van CANSTATT nadere opheldering, in Ned. duimen te bepalen, worden verkregen [2]. Tevens lette men op, of de beide borst-*helften* gelijk zijn, dan of daaraan *vermeerdering* (bijv. bij aneurismata, bij empyema), of wel zigtbare *vermindering* in omvang (zoo als soms bij de organisatie van pleuritisch exsudaat, bij phthisis, bij cirrhosis pulmonum) is waar te nemen. Hierbij moet echter het *normaal* verschil, dat door de sterkere ontwikkeling der *regter* ligchaams-helft gegeven wordt, en dat gemiddeld 2 Ned. duimen bedragen kan, niet worden voorbijgezien.

Indien dit een en ander geene aanwijzing geeft tot het vermoeden van bestaande borstziekten, zoo kan men verder, in den regel, in de *gewone* gevallen althans, volstaan, om nu tot het eenvoudig onderzoek der *borstholte* zelve over te gaan. Daartoe zijn wij gewoon eerst de *vlakke hand* beurtelings op de beide borsthelften te plaatsen, om de normale mede-trilling der borstwanden bij het spreken, of ziekelijke wijziging daarin [3], waar te nemen. Daarna *percuteren* wij op de gewone wijze, meest slechts op den aangedrukten vinger, vooral de beide ondersleutelbeens-streken, en *ausculteren* die, — in de eenvoudige gevallen slechts met het oor, — om nu dit gedeelte van het onderzoek te eindigen met het nagaan der bewegingen van het *hart.* Daartoe bezigtigen wij de hart-streek, betasten die met de handpalm, en plaatsen nu ook hiertegen het oor, terwijl wij met een der handen eene tegendrukking uitoefenen op de overeenkomstige plaats van den rug.

Wat hierbij het bestaan van sterkere bewegingen van het hart

aangaat, dan die, welke gemeenlijk voorkomen, lette men wel op, of daarbij ook *andere* teekenen van harts-gebreken (bijv. blaauwe lippen en nagels, enz.), of afwijkingen in den pols voorkomen, en wachte men zich wel, om niet iedere *pols-versnelling* als ziekelijk te beschouwen, daar deze hier bij vele personen zoo uiterst ligt van gemoedsaandoeningen afhankelijk is. Nog herinneren wij hier ter plaatse, dat de hart-stoot op *ongewone* plaatsen kan worden vernomen, zoo als bij *ectopia* cordis, soms ook schijnbaar ontbreken kan, zoo als bij hooge graden van *cyphosis*, en zelfs *zonder* deze [4]. Eindelijk blijft nog over, de uitwerking gade te slaan, welke door ligchaams-*inspanning*, door *spreken* of door *zingen* en *schreeuwen*, op de verrigtingen der borst-organen kan worden uitgeoefend; eene beproeving, die ons ook inzonderheid op het spoor kan brengen van de voorloopige herkenning der verschillende soorten van *asthma*.

Veel verder moet natuurlijk in *buitengewone*, alsook in alle gevallen van *twijfelachtigen* aard, het onderzoek aan deze streek worden uitgebreid. De *algemeene* regelen omtrent de diagnostiek van borstziekten, door *plessimeter* en *stethoskoop*, overlatende aan het veld der speciële pathologie, geef ik hier dus slechts enkele practische wenken, zoo over den *spirometer*, als vooral over de *mensuratio* van de borstkas, bij bestaande afwijkingen.

1) Ten opzigte van het gebruik des *spirometers* moet, *vooreerst*, worden opgemerkt, dat men daarvan eigenlijk alleen bij het visiteren van *vrijwilligers* goede diensten kan verwachten. Onwillige dienstpligtigen toch zullen dikwijls hun best *niet* doen met het blazen, en dus eene mindere respiratie-capaciteit vertoonen, dan zij werkelijk bezitten. Ten *anderen*, is het bij de aanwending van dit werktuig noodig, vooral wanneer men slechts *eenmaal* in de gelegenheid verkeert tot het beproeven van den man daarmede, om het *gemiddelde* cijfer te kennen der »respiratie-capaciteit" bij ons te lande. Dit schijnt, voor gezonde personen van middelbare ligchaams-*lengte*, van 1 Ned. el, 5 palmen, te mogen worden geschat op circa 2300 à 2400 kub. centimeters. Voor elken Ned. duim

lengte *boven* de gezegde maat, kunnen plus minus 50 kub. centimeters meer in rekening worden gebragt [5]. In de *derde* plaats, moet de opmerkzaamheid worden gevestigd, dat personen met eene gezonde borst, toch soms bevreemdend *weinig* kunnen blazen, eensdeels omdat zij het niet goed doen, anderdeels wegens soms bestaande afwijkingen van eenen *anderen* aard, bijv. pijnlijke herniae, palatum fissum, perforatio tympani, hydrops ascites, enz.

2) Omtrent de *meting* der borstkas zijn in sommige Hoogduitsche Reglementen *getallen* opgegeven voor de omvangmeters (*perimeters*) en doormeters (*diameters*), welke de thorax van gezonde individuën hebben moet of niet hebben mag, om geschikt te worden geacht. Behalve de *gewone* meetbanden, bezigt men daartoe verschillende borstmeters (*thoracimeters*), of z. g. dikte-meters, van verschillende vormen, doch vooral de zoodanige, welke met den bekenden *pelvimeter* van BAUDELOCQUE overeenkomen [6]. De voornaamste dezer metingen is die van HIRTZ, ter bepaling van het verschil tusschen den *bovensten* en *benedensten* perimeter der borstkas [7]. De boven-meting neemt men zoo hoog mogelijk onder de oksels door, de benedenste over het zwaardvormig uitsteeksel van het borstbeen. Daarop volgt de meting van den kleinsten *diameter*, tot het bepalen van al of niet bestaande platte borst (z. g. *thoracosthenosis*) [8]. Deze wordt gewoonlijk zoo genomen, dat het eene been van den passer op het meest vooruitstekende gedeelte van het sternum wordt aangedrukt, het andere op den daaraan beantwoordenden processus spinosus [9]). Ten derde, kan soms de vergelijkende mensuratie der beide borst-helften noodig zijn. Hiertoe verdeelt men eenvoudig den geheelen perimeter in tweeën; deze helft wordt dan ter wederzijden aangepast van af het midden des borstbeens tot aan het doorn-uitsteeksel van den tegenovergestelden ruggewervel.

Over *misleiding* ten opzigte van *uitwendige* gebreken aan de borst hebben wij slechts geringe ondervinding opgedaan; bij die van *inwendige* ziekten of »borst-kwalen" zal men deze veel meer ontmoeten. Intusschen behoeft hier ter plaatse niet in al de bij-

zonderheden te worden getreden; de kennis door de studie der pathologie en door kliniek, in verband met alle diagnostische hulpmiddelen, verkregen, zal hier slechts zelden, volgens sommigen nimmer (?), belangrijke dwaling toelaten. In het algemeen nogtans dient opgemerkt te worden, dat men bij sluwe *exaggeratie* nu en dan op onoverkomelijke bezwaren kan stooten. De voornaamste morbi *simulati* en *dissimulati* aan deze ligchaamsstreek te ontmoeten, betreffen: de *pneumocèle*, den *scirrhus mammae*, de *pleurodynia*, de *tuberculosis pulmonum*, de *haemoptoë*, het *asthma nervosum* en de *morbi cordis*.

1) Onder anderen heeft, in Duitschland, CANSTATT op de noodzakelijkheid van dit *algemeen* onderzoek van dienstpligtigen, bepaaldelijk met het oog op hun onbewuste borstkwalen, de hooge aandacht der geneeskundigen gevestigd. Het spreekt als van zelf, dat dit onderzoek niet oppervlakkig mag zijn, maar dat daarbij de bekende hulpmiddelen der diagnostiek zorgvuldig dienen te baat genomen te worden.

2) De dusgenoemde *pnoiometer* is niet anders dan een eenigermate gewijzigde meetband; aan het eene einde bevind zich eene *schuif* of een *oog*, waardoor men het andere uiteinde van den band, na dien om den thorax te hebben geslagen, voeren kan. Men meet daarmede eerst in *rust* (diepste uitademing), daarna bij *inspanning* (zoo sterk mogelijke inademing) en merkt op, hoeveel duimen de band is doorgegleden.

3) Deze, de z. g. »cheiro-stethoskopie", biedt soms duidelijk *vermindering* van dit gevoel aan, of ontbreekt zelfs, bij hydro-thorax, empyema, enz., soms *vermeerdering* (tot snorren en kattengespin toe), bijv. bij aneurysmata, cardio-sthenosis, enz.

4) De Heer KERST deelt mij mede, eens bij eenen schutter in het Gr. R. Hosp., *noch* hartslag, *noch* pols te hebben waargenomen, aan geene der uitwendige slagaderen. Hij had overigens, ofschoon niet sterk, een gezond gestel.

5) SCHNEEVOOGT vond voor *onze* menschen de door HUTCHINSON oorspronkelijk aangenomen *normaal-cijfers* der vitale longen-capaciteit te *hoog*, en neemt, ook naar onze bevinding met meer regt, de in de § genoemde getallen aan. Volgens hem, mag men uit afwijkingen, die een verschil van *minder* dan 500 kub. duimen (Ned.) bedragen, nog *niet* tot beduidende pathologische toestanden besluiten. Zie zijne belangrijke *Verhandeling* over dit onderwerp in het *Mei*-nummer 1853 van het *Tijdschrift* der *Maatschappij* t. b. d. *geneeskunst*. Eene uitmuntende geschiedenis, beschrijving en waardering van dit werktuig wordt verder, bij ons, gevonden in de *Dissertatie* van Dr. H. FABIUS, *De spirometro ejusque usu*, Amstelodami, VAN HETEREN. 1853. [Wanneer men soms *geenen* spirometer ter beschikking heeft, dan kan men zich *behelpen* met den man te laten uitademen in eene *blaas* (of in vochtige darmen), waarvan de

hoogst mogelijke inhoud min of meer bekend is, of waarmede men vergelijkende proeven tegenover gezonden moet nemen. Insgelijks kan men een *cylindervormig glas* van bekende capaciteit nemen, dat met water gevuld en omgekeerd, op eene lucht-tobbe wordt geplaatst. Nog eenvoudiger proef bezit men in de aanwending van regte of kegelvormige glazen *buizen*, om te zien, hoe groot de kolom water is, welke hij daarin bij de sterkste inademing kan opzuigen. Dit een en ander geeft echter slechts zeer approximatieve resultaten.]

6) Zij worden in het Fransch »*compas d'épaisseur*" genoemd, in het Duitsch »*Taster-zirkel.*" Die van BAUDELOCQUE is met *gebogene*, geknopte armen, welke aan hun gemeenschappelijk draaipunt van eenen *graad-boog* zijn voorzien. Wij hebben ook een' *regtarmigen* dikte-passer voor de borstkas, in den vorm van een schoenmakersmaat of z. g. »*podometer.*"

7) Vooral HIRTZ heeft, in zijne *Récherches cliniques sur la phthisie*, Paris, 1837, aangetoond, dat bij *gezonde* individuen de bovenste perimeter den benedensten eenige Ned. duimen (gemiddeld 7) *overtreft;* dat zich daarentegen bij *phthisici* eene *omgekeerde* verhouding vertoont, zoodat zelfs in het eerste tijdperk hunner ziekte, doch sterker in de latere stadia, de boven-omtrek gelijk aan, of zelfs *kleiner* wordt dan de benedenste (gemiddeld 2 Ned. duimen). Ofschoon hij deze waarnemingen door een groot aantal vergelijkende metingen heeft gestaafd en ook wij dikwijls in de gelegenheid zijn geweest, het gegronde daarvan op te merken, schijnen op dezen regel toch sommige *uitzonderingen* voor te komen. ENGEL heeft daarvan eenige voorbeelden opgegeven, en reeds vroeger maakte MALGAIGNE, a priori, de bedenking, dat bij deze metingswijze ligtelijk *fouten* kunnen insluipen, eensdeels wegens den veranderlijken omvang der *spieren* aan het bovendeel van den thorax, anderdeels wegens mogelijk voorkomende vergrooting van de *lever*, waardoor de omvang van het onderdeel der borstkas kan worden gewijzigd. Intusschen is deze regel toch belangrijk genoeg en zij mag voorzeker, bij het bepalen der *architectura phthisica*, van lotelingen vooral, niet worden verzuimd.

8) Bij ons zijn, evenmin als in Frankrijk of in Belgie, *afmetingen* voorgeschreven tot het vaststellen van de te *platte* en te *smalle* borst. Met FALLOT en anderen, achten wij dit wenschelijk. In sommige Staten van Duitschland is *deze* meting reeds sedert langen tijd in practijk gebragt. WENDROTH geeft daarentegen voor *Pruissen* op, dat eene te platte borst mag worden aangenomen, wanneer de grootste regte doormeter (diameter antero-posterior) naauwelijks 4 à 6 Pr. duimen (= 10 à 15 Ned.) bedraagt. Evenzoo bepaalt het *Hessische* Reglement, dat ongeschiktheid voor de dienst bestaat, indien, bij een perimeter onder de 28 Pr. duimen (= 70 Ned.), de gezegde diameter minder dan $6\frac{1}{2}$ Pr. duimen (= circa 16 Ned.) beloopt. Intusschen moet worden opgemerkt, dat bij deze meting ligtelijk *dwaling* kan bestaan door het verwisselen van de ware platte borst met eenvoudige plaatselijke indrukking van het borstbeen (*sternentupoma*).

9) Men kan deze beide punten nog nader bepalen door het voorloopig trekken

van eene circulaire lijn over de beide *tepels* en onder de benedenhoeken der *schouderbladen*, terwijl men den passer juist op het *midden* daarvan, zoo van voren als van achteren, opstelt.

§ 114.

a). *Pneumocèle.* — Daar de *uitwendige* longen-breuk door vrijwilligers zou kunnen worden verzwegen (*gedissimuleerd*), zoo moet men op de mogelijkheid daarvan voorbedacht zijn, en, ter herkenning van deze even zeldzame als kleine herniae, den man diep laten inademen en persen, zoo als dit bevolen wordt bij het gewone onderzoek van lies-breuken. De pneumocèle dringt dan, ofschoon dikwijls slechts weinig zigtbaar, door de tusschenribbige ruimten naar buiten, om bij eene volgende ademhalings-beweging weder te verdwijnen.

De *inwendige* longen-breuk, de hernia diaphragmatica, is bij het leven niet ligt voor herkenning vatbaar. Vergelijk verder § 110.

§ 115.

b). *Scirrhus mammae.* — Het is bekend, dat het rudiment der mam-klier bij den man somtijds in hooge mate ontwikkeld, zelfs zeer *hypertrophisch* kan zijn, zoodat daardoor op zich zelven reeds ongeschiktheid voor de krijgsdienst wordt daargesteld [1]. Minder algemeen weet men, dat deze klier ook bij den man door *scirrhus* kan worden aangetast [2]. Dit laatste gebrek nu zou, in een enkel voorbeeld, door een persoon, welke eene zoodanige vergrooting van deze klier vertoonde, *nagebootst* zijn geworden. Aanhoudende, met opzet te weeg gebragte, mechanische irritatie werd daartoe gebezigd, in verband met logenachtige klagten over ondragelijke pijnen [3]. Naauwkeurig toezigt, zelfs bespieding, is hier ter *ontdekking* noodzakelijk en vooral de nosologische nasporing van de ontwikkeling en den gang der kwaal. Bij hardnekkig volhouden kan niet alleen de vrees voor, maar welligt zelfs het ten uitvoer brengen der *amputatio* mammae aangewezen zijn.

1) Indien alleen, bij zeer *vette* personen, eene slechts *matige* opzetting der borstklieren voorhanden was, zou men hen, vooral voor de dienst als *matroos* en als

kavallerist of *stukkenrijder*, wel kunnen aannemen. Meest toch zijn het overigens zeer wel gevormde en gezonde individuen. Bij buitengewoon hoogen graad nogtans kan deze abnormiteit hinderlijk zijn in het dragen van de uniform en het ledergoed, en kunnen zij daardoor, bepaaldelijk voor *Infanterie*-dienst, ongeschikt worden.

[2]) Mij is daarvan een voorbeeld bekend bij eenen later daaraan bezweken Ritmeester der Kavallerie; in vroegere jaren had hij reeds aan scirrhus *testiculi* geleden. In zijne gezonde dagen vertoonde deze lijder echter *geene* ongewone opzetting der mamklier.

[3]) WENDROTH beschrijft dit geval. Het betrof eenen Pruissischen Uhlaan. Hij werd ontdekt bij een *onverwacht* bezoek, waarbij de versche sporen en indruksels der *vingers*, waarmede hij zijne borst aanhoudend scheen te hebben geknepen, op de huid zigtbaar waren.

§ 116.

c). *Pleurodynia*. — Het voorwenden van eenen z. g. »steek in de zijde" is onder de soldaten niet geheel vreemd. Zij wenden zulks voor niet zoo zeer met het doel van afkeuring, dan wel met oogmerk eener *tijdelijke* vrijstelling, bijv. van paard-rijden, vooral chargeren, van militaire wandelingen, van zware korveeën, van straffen, enz. Als zoodanig is hij ons meer dan eens, vooral bij arrestanten, voorgekomen.

Behalve de algemeene middelen van onderzoek, die hier overigens reeds voldoende zijn en later in het Hoofdstuk over de *neuralgiae* verder zullen worden behandeld, kan ik in het bijzonder de volgende *proefneming* aanbevelen: men late den man beurtelings eene diepe *in*-ademing, en eene krachtige *uit*-ademing bewerkstelligen, en ondervrage hem nu over den verschillenden invloed dezer *beide* respiratie-bewegingen op zijne pijnen. Simulanten klagen daarbij alleen over pijn bij het *inademen*, terwijl het bekend is, dat bij de *ware* pleurodynie (even als bij pleuropneumonie) ook het *uitademen* niet minder pijnlijk en moeijelijk is, dan het inspireren.

Ofschoon met enkele uitzonderingen, heeft deze *proef*, die wij bij GAVIN opgeteekend vonden, ons meermalen goede resultaten opgeleverd.

§ 117.

d). *Tuberculosis pulmonum*. — Hoewel bij deze ziekte, op het hedendaagsche standpunt der wetenschap en der diagnostiek,

bezwaarlijk misleiding van het geneeskundig oordeel kan worden verwacht, moet men desniettemin bij het keuren van vrijwilligers en het behandelen van zieke militairen, op de *mogelijkheid* der pogingen daartoe steeds bedacht zijn.

Vooreerst is *dissimulatie*, — zoo door het *verzwijgen* van erfelijken aanleg en al wat tot de anamnese behoort, als door het *ontkennen* van bestaande subjectieve verschijnselen (bijv. pijn in de borst), en door het *tegenhouden* van objectieve (bijv. hoest), — bij dienstzoekenden niet zoo geheel zeldzaam. Deze levert intusschen in den regel *weinig* bezwaren op, althans wanneer men behoorlijk acht slaat op de teekenen der z. g. *architectura* phthisica, en men een goed gebruik weet te maken van de *diagnostische* hulpmiddelen, die ons hier ten dienste staan en aan welke wij reeds bij het algemeen onderzoek der borst hebben herinnerd. (Zie terug § 113). [1])

In de tweede plaats, kan het tegendeel daarvan, *nabootsing* en vooral *exaggeratie*, insgelijks worden beproefd. Ofschoon binnen zekere grenzen bepaald, zijn daardoor soms goede gevolgen door simulanten verkregen, en is het niet te ontkennen, dat men hier op veelsoortige wijze om den tuin kan worden geleid. Wij durven zelfs stellen, dat althans het simuleren van »zwakborstigheid" gemakkelijk plaats kan vinden, namelijk door personen, die toevallig meerdere uitwendige verschijnselen in zich *vereenigen*, welke ook bij tuberculose worden gevonden [2]). Immers, indien jonge lieden van een tenger gestel, van eenen ranken ligchaamsbouw, met een' langen hals, met eene min of meer misvormde borstkas, inzonderheid kort na het doorstaan van eene of andere acute koorts-ziekte, zich ten deze tot bedriegerij mogten willen leenen, zou men, bij een overijld oordeel, al ligt op een dwaalspoor kunnen geraken. De aanleiding daartoe zal des te grooter worden, wanneer de zoodanigen bij toeval leden aan verkoudheid, wanneer zij sporen droegen van vroeger ondergane aderlatingen, van bloedige koppen of bloedzuigers, of likteekens van Spaansche vliegen op de borst (welk een en ander ook met *opzet* zou kunnen *gevormd* zijn). Voeg hierbij de mogelijkheid, dat eenige *objectieve*

verschijnselen werden nagebootst, bijv. aanhoudend kugchen; heesche stem; opgeven van sputa (natuurlijk door het uitwerpen van verdikten muco-pus uit den neus; kunstmatig door een ruim gebruik van *expectorantia*, in verband met het eten der *fructus Fici* cum *syrupo communi*, enz.); vermagering, met eene bleeke gelaatskleur (door onthouding van *alimenta*, inwendig gebruik van *catharctica*, gemis van *somnus* en *quies*, of door *excessus*). Bedenk verder, dat ook de *subjectieve* bevinding hier bedriegelijk kan worden opgegeven; bijv. door onophoudelijk te klagen over *dolor pectoris*, over *dyspnoea*, over *prostratio virium*, etc., — zoo zal dit beeld wel reeds meer dan voldoende zijn, om te doen opmerken, hoezeer men bij eenen zoodanigen, of althans bij eenen analogen *zamenloop* van omstandigheden, voorzigtigheid en doorzigt in zijne oordeelvelling behoeft, om daardoor niet te worden bedrogen. Dit te meer, daar misvatting en dwaling van onze zijde hier noodlottig zou kunnen worden voor den vermeenden lijder. Alle overhaasting van besluit zij dus ook hier verre van ons [3], terwijl het *positief* onderzoek der borst-*organen* in zulke gevallen zoo naauwkeurig mogelijk en bij herhaling moet worden ingesteld [4].

Voor het opmaken der diagnose zelve verwijzen wij (behalve naar § 113) naar de speciële pathologie; alleen voegen wij hier, ter opheldering en ter voorkoming van dwaling, nog twee opmerkingen bij: *eerstens*, dat wij bij gesimuleerd borst-lijden menigmalen eene *overdrevene* begeerte naar medicijnen hebben waargenomen; het aanhoudend vragen naar drop of andere zoetigheden, het schijnbaar begeerig zijn naar bloedzuigers, Spaansche vliegen, voetbaden, enz., groote tegenzin om het bed te verlaten en dergelijken, zijn bij *ware* tuberculose der longen op verre na zoo sterk niet uitgedrukt; — integendeel bij deze ziet men veeleer den waren toestand geheim houden of vergoelijken. Ten *tweede*, dat men, bij het physisch-chemisch onderzoek der *sputa* (opsporing van veerkrachtige long-vezelen, etter-proeven, enz.), in zoodanige twijfelachtige gevallen bedacht moet wezen op de mogelijkheid van grove misleiding ten deze, daar het ons en andere Offic v. Gez.

gebleken is, hoe de militaire *kameraadschap* zich hier zóó verre kan uitstrekken, dat de sputa van wezenlijke borstlijders in het *kwispeldoor* van den simulant kunnen worden vertoond!

Wat de *herstelling*, door dwang, bij wel bewezen bedrog, aanbelangt, zoo zijn hier geene andere regelen op te volgen dan de algemeene. Alleen zijn onder de *onaangename* geneesmiddelen de z. g. »*monster-vesicatoria*" op de borst, hier soms aan hunne regte plaats. Ook kunnen herhaalde kleine *moxae* bijzonder aangewezen zijn, te meer daar deze ook bij ware tuberculose door sommigen zeer worden geprezen [5].

[1]) Alleen ter herinnering vermelden wij daarbij: de fijne *huid*, met sterk doorschemerende *aderen*, vooral op de borst; de sterke beweging der *neusvleugels;* den langen *hals;* het ingevallen zijn der *ondersleutelbeen-streek;* de uitstekende *schouderbladen;* de platte *borstkas*, met wijde *tusschenribbige* ruimten; de lange magere *armen*, met dunne, sterk uitpuilende *vingerkootjes* en omgekrulde *nagels*. Hierbij lette men verder op den doffen klank bij de *percussie;* op het bronchiaal-ademen en het versterkte ademhalingsgeruisch der uitademing bij de *auscultatie;* op de vermindering van den bovensten *perimeter* der borstkas; op de geringe respiratie-capaciteit bij beproeving met den *spirometer;* enz.

[2]) Wel is waar, zijn hiervan slechts enkele voorbeelden *beschreven*, doch het staat bij ons vast, dat bedriegerij hier gewis in meer gevallen is *geslaagd*, dan wel algemeen wordt geloofd.

[3]) Uit dien hoofde is het hier geheel verkeerd, dat dikwijls reeds *terstond*, bij het eerste geneeskundig onderzoek voor de Militie-raden, over deze belangrijke, doch in den aanvang dikwerf zoo duistere kwaal, eene beslissende *uitspraak* wordt gedaan! Het constateren in eene militaire zieken-inrigting was hier voorzeker als algemeenen regel verkieselijk. Men heeft dan ook tijd en gelegenheid, om over *erfelijken* aanleg, *vroegere* ziekten, vorig *beroep*, enz., officiële opheldering bij de Gemeente-besturen in te winnen.

[4]) Intusschen moet, onder de diagnostica, hier bij *lotelingen* vooral niet te veel op de resultaten der *spirometrie* worden achtgeslagen. Immers wanneer deze *onwillig* zijn (en de meesten zijn dit in zekere mate), kan men op de hoegrootheid hunner respiratie-capaciteit, als aan de *willekeur* onderworpen, volstrekt geen staat maken. Bij *vrijwilligers* bestaat eene geheel andere verhouding; bij het keuren van dezen kan de spirometer hoogst nuttig zijn.

[5]) SPEYER verhaalt van eenen hardnekkigen *pseudo-phthisicus*, dien hij ten laatste door het zetten van eenige *moxae* op de borst bijzonder voorspoedig had genezen.

§ 118.

e). *Haemoptoë.* — Bloedspuwen, ofschoon niet meer dan een verschijnsel zijnde van verschillende ziekte-toestanden, staat nog altijd in vele Keurings-reglementen *op zich zelve* als reden tot vrijstelling vermeld. Daarenboven is het niet zeer moeijelijk na te bootsen en maakt het, vooral in het oog van het publiek, ligtelijk de algemeene meewarigheid gaande. Uit dien hoofde stelt deze kwaal een der meest geliefkoosde vormen van bedrog daar, en zien zoo wel de Militie-raden als de Offic. v. Gez. zich bij het visiteren van miliciens, soms als overstelpt met klagten en *attesten* [1]) omtrent een *vroeger* lijden dier personen aan dit gebrek. Evenzeer kwam het voorwenden daarvan meermalen voor bij reeds dienenden, die wenschten te worden afgekeurd, of die zich aan straffen, hun opgelegd, o. a. rietslagen, trachtten te onttrekken [2]).

Bij eenvoudige logenachtige *voorwending* heeft men alleen de algemeene regelen voor het naauwkeurig onderzoek der borst-organen op te volgen. Bij de *nabootsing* is het in de eerste plaats onmisbaar, de hier in het bijzonder gebezigde hulpmiddelen en kunstgrepen te kennen. Eéne wijze daartoe bestaat hierin, om, onder opzettelijk kugchen of hoesten en klagen over dyspnoe, een weinig *saliva* uit te werpen, hetgeen rood is gekleurd door in den mond gehouden *pigmenten*, soms van mineralen, doch meest van vegetalen oorsprong, bijv. *rasura lapidum rubrorum*, *vinum* en *atramentum rubrum*, *Beta rubra*, *Rubia tinctorum* en dergelijken [3]). Een tweede middel, waardoor reeds hooger schijn van waarheid wordt verkregen, werd in andere gevallen gevonden in het wezenlijk opgeven van *sanguis*, hetzij vreemd of eigen bloed. *Vreemd* sanguis werd daartoe genomen van venaesecties, hirudines of animalia mactata. Soms werd dit doorgeslikt en later met opzet uitgebraakt; in andere gevallen werd het in den mond op stukjes *spongia*, of in kleine *vesiculae*, verborgen gehouden. *Eigen* bloed werd verkregen uit: de *gingivae*, *dentes cariosi*, *palatum*, *fauces*, *choanae*, zelfs *digiti*, met of zonder voorafgegane *scarificaties*

in deze deelen, en met behulp van *suctio*. Ten dezen opzigte leest men zelfs over het voorloopig kaauwen van fragmenta *vitrea* en zelfs over het inslikken van deze of andere wondmakende zelfstandigheden, bijv. van eene »kurk met spelden", welk laatste geval, onder verbloeding uit de carotis, *doodelijk* afliep!

Ter ontdekking van de genoemde middelen of van kleurstoffen, zijn dikwijls de *bezigtiging* en *betasting* der mondholte, enz. voldoende, waar dan vaak de corpora delicti werden aangetroffen, doch lette men op, dat deze niet behendig aan het gezigt en den onderzoekenden vinger worden onttrokken. Hierbij is het goed, hun te bevelen, ook *zonder* hoesten, even te spuwen, — het liefst op een schoon kompres, om alzoo over de physische eigenschappen van het pseudo-bloed beter te kunnen oordeelen, — als wanneer het, dan alleen uit den mond voortgekomen, roode *speeksel*, hun bedrijf aan het licht kan brengen. Ten einde hier in twijfelachtige gevallen zekerheid te verkrijgen, bezit men overigens tegenwoordig een aantal *herkenmiddelen*, door welke plantaardige kleurstoffen van bloed kunnen worden onderscheiden, in geval men deze vochten of slechts *vlekken* daarvan ter beschikking heeft [4]. Wij zullen deze in physische en chemische kenmerken verdeelen:

1) *Physische*. — Het nasporen der *bloedligchaampjes* (door het mikroskoop). — Het aantoonen van *eiwit* (schuimen van het bloedvocht, bij schudding. Rood gekleurde vloeistoffen parelen slechts, zonder blijvend schuim). — De verhouding van de roode stof, op linnen of katoen, tot *water* (wanneer reepjes daarvan in een reageerbuisje met aqua destillata worden opgehangen, ziet men, als het bloed is, van daar roode streepjes naar den bodem van het glas zakken, terwijl daarna soms een grijs-wit laagje vezelstof, draad- en maasvormig, op het linnen terug blijft [5]. Bij kleurstoffen wordt het vocht alleen gelijkmatig rood). — De verhouding der te onderzoeken stof tot het *licht* (indien het waterig aftreksel, boven genoemd, met een weinig azijnzuur geneutraliseerd, gekookt, en het praecipitaat met kokende potasch behan-

deld wordt, zoo ziet men het dus verkregen vocht, als het van bloed afkomstig is, bij doorvallend en opvallend licht, nu eens rood, dan weder groenachtig van kleur worden. Roode kleurstoffen vertoonen dit dichroïsme niet [6].

2) *Chemische.* — De *verhitting* (door verwarming wordt bloedvocht, reeds beneden het kookpunt, troebel en grijs-groen, doch weder helder bij toevoeging van potassa liquida. Roode pigmenten blijven bij deze proef onveranderd). — De *verkoling* (bij omzigtig voortgezette gloeihitte op platina-blik, zelfs op een horologie-glaasje, laat bloed eene duidelijk op ijzer reagerende asch over [7], welke verder sterk alcalisch reageert en slechts ten deele in azijnzuur oplosbaar is. De asch van roode planten-kleurstoffen is onbeduidend, witter, en lost in azijnzuur volkomen op) [8]. — Sterk *salpeterzuur* (bloed of bloedvocht wordt daardoor troebel; het stremsel wordt geler door overvloed van salpeterzuur, en oranjekleurig, wanneer nu ammonia wordt bijgevoegd. Roode pigmenten worden door dit zuur weinig, of niet zoo als boven veranderd). — Het *zwavelzuur* (zeer geconcentreerd zijnde, doet dit veeltijds uit bloed eén' eigenaardigen dierlijken reuk ontwikkelen, als van zweet, doch verschillende naar de dier-soorten [9]. Roode kleurstoffen laten niets dergelijks bespeuren). — Het *onderchlorigzuur* (bij behandeling daarmede, wordt bloed-rood spoedig, soms terstond donkerder, meer bruinachtig van kleur. Vlekken van roode kleurstoffen daarentegen ziet men door acidum hypochlorosum van lieverlede verbleeken [10]. — De *nitras hydrargyri acidus* (wanneer dit reagens, hetgeen daartoe nog eenig salpeterigzuur moet bevatten, in een waterig aftreksel van bloedvlekken wordt gegoten, ontstaat er eene roode verkleuring en nederslag [11]. Deze ontbreken bij vele planten-kleurstoffen). — De *ammonia liquida* (hierdoor wordt bloedvocht of bloed-rood weinig of niet aangedaan. Daarentegen kleurt zij roode vlekken of kleuren van plantaardigen oorsprong violet of bruin).

Deze proeven, van veel gewigt bij de nabootsing van haemoptysis door kleurstoffen, kunnen natuurlijkerwijze geene inlichting

geven, wanneer de imitatie wezenlijk met *sanguis* is geschied. Behalve dat men alsdan al de gezegde kunstbronnen moet opsporen, uit welke dit afkomstig kan zijn [12], merke men wel op, dat het zelden of nooit die heldere, *licht-roode* kleur vertoont, noch schuimend is, gelijk bij de *ware* bloedspuwing.

Van niet minder belang intusschen dan elke onderzoekingswijze der opgegevene roode stoffen, is het in dezen misleidings-vorm, om door het *physisch* onderzoek der *borst-organen* zelve tot de overtuiging te geraken, of er bewijzen van stoornis in de verrigtingen der longen of van het hart waarneembaar zijn. In het bijzonder trachte men, zoo mogelijk, in persoon, een' *aanval* der haemoptoë bij te wonen [13]. De verschijnselen van de ware pneumorrhagie zijn dan zóó kenmerkende, dat vergissing niet meer is te vooronderstellen. Zeer karakteristiek is hier, onder anderen, de zwakke klank van *stem* en spraak. Indien een persoon met vermeend bloedspuwen *luide* kan weeklagen en *hardop* spreken, verkrijgt men eene zeer groote aanwijzing van bedrog te meer.

Ter *behandeling* in hardnekkige en twijfelachtige gevallen, houde men zich aan de *algemeene* regelen.

[1]) Even als bij de tuberculose, kunnen echter *attesten* hier soms zeer noodig zijn, ten bewijze van *vroeger* werkelijk plaats gehad hebbende bloedspuwingen. Men sla ze dus ook hier volstrekt niet in den wind, maar bedenke, dat *dwaling* en *misleiding*, bij hen, die ze afgaven, niet onmogelijk is. Mij is een voorbeeld medegedeeld van een' jongeling, die herhaalde malen vóór den tijd, dat hij loten moest, eenen burger-medicus heeft gehad, om hem te behandelen tegen haemoptoë, waarbij dan telkens in de kamerpot eene zekere hoeveelheid *sanguis bovinus* werd vertoond. Kan men in praxi daar altijd tegen waken? Zal men daardoor niet soms worden bedrogen? En wat heeft men dan aan attesten over zulk eene kwaal? Vergelijk verder § 28, noot 2.

[2]) Behalve belangrijke gevallen van voorgewend en nagebootst bloedspuwen, die ik vermeld vond bij GUTHRIE, WENDROTH en anderen, heeft de Heer KERST daarvan een opmerkelijk voorbeeld bij eenen Zwitser waargenomen en hebben de HH. GOBÉE, RIEBER, VERHOEF en VAN PELT daarvan insgelijks, in het *Register v. v. z.*, sprekende bewijzen medegedeeld. Alle goed geconstateerd, daar òf de corpora delicti, òf de sporen van opzettelijke verwonding werden ontdekt.

[3]) Hiertoe behooren nog, pro memoriâ, te worden gevoegd: *bolus Armena, cinnaber, sanguis draconis, coccionella, lignum Fernambuci, l. Campechiense, l. Santali, Papaver rhoeas, fructus Mori, f. Cerasi,* enz. enz.

4) Wij geven deze *reacties* hier eenigzins uitvoerig op, eerstens omdat deze later nog voor *andere* misleidings-ziekten (*haematemesis, haematuria*) noodig zijn te kennen; ten anderen, omdat dit onderwerp ook van een hoog belang is in de *geregtelijke* geneeskunde. Een der meest volledige monographiën hierover vindt men in het werk van RITTER, *Ueber die Ermittelung von Blut-flecken*, u. s. w. Wurzburg 1854, alsmede in dat van C. SCHMIDT, *Die Diagnostik verdächtiger Flecke*, Leipzig, 1848.

5) Dit laagje vezelstof verschijnt alleen, als de vlek niet te *dun* is geweest. Het kan overigens beter zigtbaar worden gemaakt door *tinctura jodii.*

6) Deze proef gelukt slechts dan duidelijk, wanneer de vloeistof niet te zeer *verdund* is. Men bezige daartoe een reageerbuisje van *witte* kleur.

7) Om het *ijzer* in de asch aan te toonen, losse men die eerst op in verdund zoutzuur en wende dan de gewone reactieven voor dit metaal aan (ferrocyanuretum potassii, sulphocyanuretum potassii, acidum tannicum, enz.). — Onlangs heeft ZOLLIKOFER, op voetspoor van H. ROSE, eene wijziging gegeven in deze proef, namelijk op den *natten* weg en oorspronkelijk met het oog op de *haematine.* Het waterig aftreksel der verdachte vlek behandelt hij eerst met sterk *chloor-water* (als wanneer *witte* vlokken van ijzervrij chloor-haematine, met eiwit vermengd, worden nedergeslagen). Nu filtreert hij en reageert, in het chloridum ferri houdend filtraat, op *ijzer* (door geel bloedloog-zout). Deze laatste proef overtreft zeker vele andere der genoemde proeven, die eene minder uitsluitende bewijskracht hebben voor bloed, daar ze ook voor *andere* eiwithoudende vochten geldig zijn. Hier geldt het bepaaldelijk de reactie van het *bloed-rood* en van het *daarin* bevatte *ijzer.* Zij verdient dus, in geregtelijke gevallen, te worden getoetst. Ik heb haar, met VAN DEN BROEK en GRATAMA, voor ons doel, proefhoudend bevonden. Zie *Annalen d. Chemie u. Pharmacie,* Februar, 1855, S. 247.

8) Er bestaat nog eene *tweede* verkolings-proef. Deze moest eigenlijk de »blaauwstof-proef" worden genoemd, daar zij berust op de *vorming* van ferrocyan-potassium. Men verkoolt het doek (van linnen of katoen, *niet* van wol of zijde), met de vermeende bloedvlek er op, zachtjes, in een porceleinen kroesje, tot poeder. Vermengt dit met een weinig *carbonas potassae.* Gloeit nu sterker in een zuiver Hessisch kroesje. Loogt na de verkoling uit met *aqua destillata.* Filtreert, voegt bij het filtraat een weinig *sulphas protoxydi ferri* en een paar droppels *chloridum ferri.* Er ontstaat dan, zoo 't bloed was, een grijsachtig nederslag, dat na behandeling met een weinig verdund *zwavelzuur*, de *blaauwe* kleur van het prussias ferri vertoont. Deze *methode* van WOLFF heeft ons tot hiertoe nog niet bijzonder voldaan, doch werd door LÖWE en ook door WIEHR geprezen.

9) Deze proef van BARRUEL gelukt echter meest slechts dan, wanneer men eene *ruimere* hoeveelheid bloed ter beschikking heeft, en men moet, vooral ter onderscheiding van den reuk bij *verschillend* bloed, een zeer fijn orgaan bezitten. Wanneer *sanguis bovinus* was genomen, bestaat er geen zweetlucht, maar volgens B., meer een z. g. »odeur de la *boucherie.*" ERPENBECK wil overigens, dat men, onder die voorwaar-

den, zelfs *zonder* zwavelzuur, deze proef kan nemen, bij eenvoudige *verhitting* van het bloed of de bloedoplossing in een reageerbuisje.

10) Verscheidene malen heb ik deze proef genomen, doch zij is mij *zelden* volkomen gelukt.

11) Bij de aanwending van dit herkenmiddel (het reactief van MILLON) moet men, bij deszelfs hooge gevoeligheid, wel toezien, dat geene *andere* proteine-ligchamen kunnen aanwezig zijn.

12) Als één der opmerkelijkste voorbeelden daarvan geeft FALLOT op, dat in een dergelijk geval van imitatie het bedrog ontdekt werd, door dat het *vertoonde* bloed, duidelijk nog den *vorm* liet waarnemen van het *laat-kopje*, waaruit het was genomen.

13) Een' zoodanigen *aanval* op te wekken, dit behoort wel tot de meest bevreemdende voorslagen, die hier soms, in twijfel, gedaan zijn! En toch vindt men alsdan bij ISFORDINK den raad, om den vermeenden simulant zulke ligchaams-*inspanningen* te doen uitoefenen, van welke het bekend is, dat zij ligtelijk een nieuw acçes van haemoptoë te weeg brengen! Deze voorslag komt ons niet alleen hoogst gewaagd, maar ten eenenmale *ongeoorloofd* voor.

§ 119.

f). *Asthma nervosum*. — Zonder hier uit te weiden over de in waarheid zeer uiteenloopende, bijzondere vormen van asthma, hebben wij hier slechts op het oog de eenvoudige kortademigheid of z. g. »engborstigheid". Bij het visiteren van *vrijwilligers* kan men zich ligtelijk over mogelijk voorkomende *dissimulatie* ten deze opheldering verschaffen, behalve door de later te noemen onderzoekings-wijze, vooral door het *spirometrisch* onderzoek (§ 113, noot 5)). Moeijelijker is zulks bij onwillige *lotelingen* of reeds dienenden, dewijl bij hen de spirometer *niet* kan worden aangewend, als zijnde zijne uitkomst zeer veel van eenen goeden wil afhankelijk 1). En toch is hier beproeving noodig. Meermalen immers brengen de zoodanigen *geveinsde* klagten uit over nu en dan terugkeerende dyspnoe met of zonder anxietas pectoris. Zij loopen dan voorover, met opgetrokken schouders, ademen *overdreven* snel en klein, hoesten hard en lang, en doen hun uiterste best, om hierbij te expectoreren (ofschoon dit gewoonlijk slechts een weinig slijm of speeksel oplevert). Soms werd

hiermede zelfs het opzettelijk provoceren van *palpitatio* cordis (§ 120) gepaard. In die gevallen kan wel is waar het *physisch* onderzoek der borst-organen meermalen ons oordeel versterken, indien geene waarneembare organische stoornissen van het hart, de groote bloedvaten of de longen voorhanden zijn, doch wegens den zuiveren *nerveusen* vorm dezer ziekte, moeten wij toch voorzigtig zijn. Alsdan geve men vooral acht op het *periodisch* optreden daarvan en *bespiede* den man dikwijls, vooral gedurende zijnen *slaap* [2]. Ook moet men dan vooral nagaan, in hoeverre krachtige ligchaams-*bewegingen* (hard loopen, trappen-klimmen, enz.) al of niet van nadeeligen invloed zijn op den graad zijner opgegevene dyspnoe.

Bij de *behandeling* van hardnekkige simulanten zijn de *algemeene* regelen van kracht.

[1]) GAVIN verkeert hier in dwaling, wanneer hij ook bij *dienstpligtigen* de aanwending van den *spirometer* als criterium bezigt.

[2]) Ten opzigte van het bespieden in den *slaap*, mag men intusschen *niet* te veel hechten aan de waarneming, dat deze rustig, langzaam en gemakkelijk geschiedt. Meer dan eens hoorden wij daaruit eene verkeerde of althans gewaagde beslissing ontleenen. Het kan immers zeer wel zijn, dat personen met *ware* dyspnoe (v. a. bij morbi cordis) in de *horizontale* ligging gedurende den slaap veel rustiger ademen, dan des daags, wanneer zij zich op de been bevinden.

§ 120.

g). *Morbi cordis.* — Het is hier de geschiktste plaats niet, om over de mogelijk voorkomende hart-ziekten in het bijzonder te spreken; in het *algemeen* moet ik echter de aandacht bij het visiteren op *één* gewoon verschijnsel dezer ziekten vestigen, hetgeen voor opzettelijke zelfs voor *kunstmatige* vorming vatbaar is, te weten de z. g. »*hart-kloppingen*". Niet alleen kan dit, met *voorbijgaande* gevolgen, geschieden door onmatige ligchaams-*bewegingen*, onmiddellijk of kort voor de visitatie, maar men heeft zelfs verscheidene voorbeelden, wáár dit *blijvend* is geschied, of althans waar hoogst belangrijke stoornissen in den *bloeds-omloop*, somtijds te gelijk met een *ziekelijk* voorkomen van het gelaat (nu eens met eene bleeke kleur, dan weder met eene opgezette en blaauwe), voor een' korteren of

langeren tijd willekeurig zijn voortgebragt. Men moet dus, wanneer dit verschijnsel zich onder bevreemdende omstandigheden voordoet, altijd op zijne hoede zijn [1]).

Zonder hier te treden in de *diagnostiek* der morbi cordis, welke hier natuurlijkerwijs ter ontdekking gevorderd kan worden (en vóór welker aanwending het dikwijls noodig is, om den vermeenden lijder in ons bijzijn eenigen tijd *rust* te doen houden, bij eene *horizontale* houding), bepaal ik mij slechts tot het opgeven dier middelen van misleiding, over welke hier ondervinding is verkregen. Deze zijn de volgende [2]): *Lucubrationes*, in verband met het inwendig gebruik van groote hoeveelheden eener sterke infusio *Theae*. — Het inbrengen van *Nicotiana* of van *Allium* in het *rectum*. — Het inwendig gebruik van *Digitalis* of van *Helleborus* in fractâ et repetitâ dosi [3]). — De aanwending van *ligaturae* of van naauwe *vestimenta*, zoo om den tronk en den hals, als aan de ledematen [4]).

In duistere gevallen is alzoo het bekend zijn met deze middelen van hoog belang. In sommige van deze werden de corpora delicti gevonden (bijv. bij onderzoek van het *rectum*; ook bij de keuring met een ontbloot ligchaam, de *sporen* der ligaturen, of soms deze *zelve* op of in de *huid*). In andere werd het bedrog ontdekt door de gelijktijdig optredende verschijnselen van verdoovend-scherpe *vergiftiging*, in hoogen graad.

AANMERKING. Het verdient opmerking, dat eenige dezer bedriegers, na het te *lang* volhouden van dit gevaarlijk spel, hun schandelijk bedrijf met ware hart-gebreken, andere hunner het zelfs met den *dood* hebben geboet!

1) Volgens sommige schrijvers, geldt dit inzonderheid, wanneer men *muziekanten*, welke blaas-instrumenten bespelen, daarmede in behandeling krijgt, dewijl men bij de zoodanigen, uit den aard van hun beroep, meer geneigd is, aan het bestaan dezer gebreken geloof te hechten. Intusschen herinnere men zich van den anderen kant, dat deze werkelijk daaraan meer onderhevig zijn, dan vele anderen.

2) Men kan die opgeteekend vinden door *vele* geloofwaardige mannen, zoo als COCHE, FALLOT, GAVIN, HENNEN, HUTCHINSON, ISFORDINK, MARSHALL, PERÇY en LAURENT, SCHMITT, WENDROTH. In eenige der door hen beschrevene waarnemingen kwam deze

misleiding zelfs bij *Officieren* voor, vooral van het *Oostenrijksche* Leger. Over het algemeen echter leverde de *Engelsche* Armée daarvan de *meeste* voorbeelden op.

3) Eene *kunstmatige* hart-ziekte („violent cardiac agitation") door dit laatstgenoemde middel (*Helleborus albus, s. Veratrum album*) veroorzaakt, was in het jaar 1822 in sommige *Britsche* Regimenten, vooral bij de Marine-Artillerie, zóó *algemeen*, dat men juist daardoor tot het vermoeden en de ontdekking van hare wezenlijke oorzaak geraakte, doch niet dan nadat reeds verscheidene simulanten in hunne bedoelingen waren geslaagd en deswegens afgekeurd.

4) Bij eenen Franschen loteling vond men eene zoo *dunne* zijden ligatuur, *circa collum*, dat deze slechts even tusschen de plooijen der huid zigtbaar was!

4°). ONDERZOEK VAN DEN RUG.

§ 121.

Behalve de voortzetting van het visiteren der *borstkas*, met de daarin bevatte organen, aan haren achterwand, heeft men aan den rug in het bijzonder den stand der *schouderbladen*, de rigting van de *wervel-kolom*, en, zooveel mogelijk, den staat van het *ruggemerg*, te beoordeelen.

Eerstens dan valt de vleugelvormige afwijking der schouderbladen, hunne hooge, lage of ongelijke stand, hunne mogelijke misvorming (na beenbreuken) in het oog. Ten einde zich van den graad in den scheven stand te verzekeren, laat men eenen *meetband* of *liniaal*, horizontaal langs de onderhoeken der beide scapulae geplaatst, snijden door het koord van een *rigtlood*, dat men doet nederhangen van af den tuber occipitale of de vertebra proëminens. De beide hoeken, die ter wederzijde van de loodlijn worden gevormd, verschillen daarbij des te meer van de normale hoeken van 90 graden, naarmate de misstand grooter is. Eene analoge meting kan ook worden bewerkstelligd met den metalen hoek-meter (*goniometer*), voorzien van bewegelijke regthoekszijden en *graadboog*.

Ten *tweede* onderzoekt men de wervel-kolom. Zich alle misvormingen van deze te binnen brengende, betast en drukt men iederen wervel in het bijzonder, hetzij met den duim en wijsvin-

ger, hetzij met de vereenigde vingertoppen. Hierbij geve men acht op verhoogde gevoeligheid (bij *spondylitis*, bij *irritatio spinalis*), op veranderde rigting der processus spinosi (bij *spondylarthrocace*), enz. Somtijds kan hier ook de *percussie* worden toegepast, niet alleen voor den thorax, maar ook voor de wervelen (bij aandoening van het *beenweefsel* zou daardoor een ongewoon matte klank worden geboren), en voor de nier-streek (bij *nephritis* en *lumbago* zeer pijnlijk zijnde). Den toestand der wervel-gewrichten en de spier-verrigting aan deze streek herkent men door den man verschillende ligchaams-*bewegingen* te doen maken. Wat de zijdelingsche uitwijking, de *scoliosis*, aanbelangt, de hoegrootheid daarvan geeft zich insgelijks door *meting* te kennen. Hiertoe late men het schietlood, van af een der reeds genoemde vaste punten, vrij naar beneden hangen en houde het midden van het *os sacrum* tot vergelijking in het oog. In zeer *geringen* graad bestaande, behoeft men deswegens de personen *niet* af te wijzen; eene zoodanige afwijking toch wordt zeer *dikwijls* aangetroffen, en wel bij menschen die regtsch zijn, naar de linker-zijde, en omgekeerd [1].

In de *derde* plaats kan, vooral in twijfelachtige gevallen, het onderzoek van het ruggemerg zelf in aanmerking komen. De plaatselijke herkenmiddelen, daartoe algemeen in gebruik (zoo als de *drukking*, het aanbrengen van *warmte*, zoo door de proef van COPELAND met eene *spons* met heet water, of met het *strijkijzer*), zullen echter gemeenlijk minder licht verspreiden, dan de waarneming der stoornissen in de verrigting van dit zoo belangrijk orgaan (*paralytische* aandoening van de ledematen, de blaas, het rectum, enz.).

Als *misleidings*-ziekten zijn hier ter plaatse te noemen: *lumbago, declinatio scapulae, anchylosis spinae, scoliosis, irritatio spinalis, tabes dorsalis, paralysis medullae* en *chorea St. viti* [2].

[1]) Men geve daarbij intusschen inzonderheid acht, of de *ligte* graad van *scoliose* hier voorkomt bij min of meer *zwakke*, dan wel bij *robuste*, goed uitgegroeide individuen. In het laatste geval heeft men geene vrees te voeden, dat de afwijking belangrijk zal *verergeren*, inzonderheid niet, wanneer deze in eenig verband stond met het

beroep tot dien tijd toe, door hen uitgeoefend. In elk geval moet het gebrek toch op den *engagements-staat* worden aangeteekend.

2) Over de hier ter plaatse genoemde, doch *niet* verder afgehandelde ziekten, zie men in het Aanhangsel de *neuralgiae*, de *paralyses*, enz.

§ 122.

a). *Declinatio scapulae.* — Een ongelijke stand der schouderbladen wordt, in geringen graad, bij vele personen waargenomen, meestal met eenige achterwaartsche afwijking der regter scapula. Deze of andere misstanden en verplaatsingen van één of van beide schouderbladen kunnen, door oefening, en met opzet, tot een oogenschijnlijk gebrek vergroot, of geheel willekeurig *nagebootst* worden, door sommige personen, die de beweging der schouderbladen buitengemeen sterk in hunne magt hebben. Onder andere *voorbeelden* van dezen aard, vindt men de beschrijving van eenen straatjongen te Parijs, welke zich onder den naam van den »levenden Engel" op de boulevard's daar ter stede, voor geld liet bezigtigen. Deze jongen bezat het vermogen, om zijne scapulae zoo verre naar achteren en boven te trekken, dat zij inderdaad op kleine *vleugels* geleken. Een gewezen zieken-oppasser in het Groot Rijks-Hospitaal te Utrecht vertoonde ons voor eenige jaren iets dergelijks, doch slechts aan ééne zijne. Na eenen krachtigen zwaai met den regter arm, wist hij het schouderblad zóó belangrijk te verplaatsen, dat het zich onder zijne kleederen als een *bogchel* vertoonde. Hij was vroeger in dienst geweest als matroos en verhaalde ons, in 1831, voor Antwerpen, als spion te hebben gediend, in welke betrekking deze willekeurige misvorming hem, naar zijne opgaaf, zeer te stade was gekomen 1).

Ofschoon dergelijke kunstgrepen zich, *onder* de kleederen dier personen, niet terstond mogten openbaren, zijn zij, bij onze gewone bezigtiging en betasting van het bloote ligchaam, zonder groote moeite te *herkennen* aan de gedwongene, duidelijk *gekunstelde* ligchaams-houding en aan de ongelijke *spanning* van vele der aangrenzende rug- en hals-spieren 2). Overigens kan men, tot de ver-

dere ontdekking, den man bevelen, zijne beide schouders snel en met kracht zoo ver mogelijk *op en neder* te laten bewegen en dit hem eenen tijd lang te doen volhouden. Zulks, eensdeels, om achter hem staande, hierbij de beweging der beide schouderbladen onderling te *vergelijken*. Anderdeels, om de hier in ongelijke spanning verkeerende spiergroepen daardoor zoodanig te *vermoeijen*, dat het den bedrieger ondoenlijk wordt, zijn spel langer voort te zetten.

AANMERKING. Men behoort intusschen wel indachtig te zijn, dat *ware* verplaatsing van het schouderblad naar achteren, doch dan tevens naar *beneden*, werkelijk als ziekte-verschijnsel *kan* optreden, namelijk bij *paralysis* van den m. *serratus anticus major*, één dier *plaatselijke* spier-verlammingen, wier bestaan eerst in de laatste jaren meer ter algemeene kennis is gebragt [3].

[1]) Eene *derde* waarneming van soortgelijken aard werd reeds vroeger, in het G. R. Hospitaal alhier, gedaan door den Hr. KERST, bij eenen infanterist, die *voorgaf* het op de Citadel van Antwerpen, als handlanger bij de Artillerie dienstdoende, te hebben verkregen. Een *vierde* voorbeeld leest men bij WENDROTH, betrekkelijk eenen *Engelschman*, die door eene zoodanige beurtelingsche dislocatie, nu eens van het regter, dan weder van het linker schouderblad, zich nu aan de eene zijde van den rug, dan weder aan de andere, een' zoo natuurlijken schijn van eenen »veranderlijken" *bogchel* wist te geven, dat hij zijnen kleedermaker, die hem herhaaldelijk de maat was komen nemen, daardoor verschrikt op de vlugt joeg!

[2]) *Welke* uitwerking in dit geval werd verkregen, staat mij niet duidelijk meer voor. Ik *geloof*, dat de m. *latissimus dorsi*, in plaats van op den onderhoek der scapula, daar achter en onder verplaatst.

[3]) Ik heb, hetgeen mij over deze *locale* verlamming bekend was, medegedeeld in het *Repertorium*, 4de jaargang, bladz. 67. Men vergelijke *daarover* verder het artikel »*paralyses*", in het *Aanhangsel*.

§ 123.

b). *Anchylosis spinae*. — Inzonderheid bij het *scheepsvolk*, dat hiertoe, door de gewoonte tot bukken, meer geneigd of voorbeschikt schijnt, zijn meermalen *simulanten* voorgekomen met een' z. g. »krommen rug". Na een' toevalligen stoot of val, of ook zonder opgegevene oorzaak, begonnen zij al meer en meer voorover te loopen en eindelijk een volstrekt onvermogen te veinzen, om den

tronk regt op te kunnen houden. Somtijds werd dit schijn-gebrek op zich zelven waargenomen. Eenige malen werden te gelijker tijd *andere* gebreken voorgewend, bijv. een hooge schouder, asthma of slepende borstkwalen, »pyn in den rug" enz. Meer dan eens hield men dit bedrog maanden lang vol [1].

Tot de *herkenning* is de voorzigtige aanwending der *aetherisatie* hier van eene onschatbare waarde. Ook zonder deze kwam men in een enkel voorbeeld tot de ontdekking, eenvoudig door het aanbrengen van een' onverwachten *spelden-steek* in den rug of in de nates [2]. Overigens handele men *volgens* algemeene regelen.

[1]) HUTCHINSON, MARSHALL, PERÇY en LAURENT geven er verscheidene gevallen van op, zelfs in dien *graad*, dat de simulanten zich niet alleen zoo krom wisten te houden als een »hoepel", maar in één voorbeeld zoodanig, dat, wanneer men den man op den rug legde, en er nu eene drukking op de beide knieën werd aangebragt, men den tronk kon doen oprijzen en dalen als een »hobbelpaard" (! ?).

[2]) Men kan den simulant ook een paar *uren*, in een verwarmd vertrek, met ontblooten rug laten *observeren*, of hij onveranderlijk die valsche houding bewaart; of, zoo als GAVIN voorslaat, hem in die houding op *handen* en *voeten* laten staan of loopen.

§ 124.

c). *Scoliosis*. — Over de herkenning van den *scheeven* rug werd reeds vroeger gesproken (§ 121). Dissimulatie daarvan is overigens wel niet mogelijk. Daarentegen kan het *nabootsen* somtijds bij onwilligen worden ontmoet [1]; zelfs mogen enkele *welgeslaagde* voorbeelden daarvan, bij de schrijvers over dit onderwerp geboekt, ons ook hier voorzigtigheid leeren. Dit te meer, daar de kunst-scoliose soms jaren lang vóór het onderzoek was begonnen en ons één geval bekend is, waar de simulant, in zijn dorp, algemeen als »krom" of »scheef" *bekend* schijnt te hebben gestaan [2]. Willekeurig voortgebragte, ongelijkmatige spier-contractie van éene zijde, met gelijktijdig optrekken van één der schouders, was de eenvoudige kunst-greep daartoe.

Eenige gevallen van dit bedrog kan men reeds op den eersten aanblik *herkennen* aan de *zitplaats*, de *rigting* en de *bij-verschijnselen* der verkromming [3], alsmede aan de duidelijk overdreven

gekunstelde ligchaams-*houding* en de algemeene *spier-inspanning* (soms tevens zigtbaar aan het inhouden van den adem en het rood worden van het gelaat). Men bevele verder den man allerlei ligchaams-*bewegingen* te maken, late hem gaan liggen en opstaan, zich aan- en uitkleeden, en merke daarbij op, of de scheeve stand zich gelijk blijft. Zeer nuttig is het ook, hem geheel ontkleed, voorover op eene matras, die op den grond is gespreid, te plaatsen, en hem nu door een paar helpers aan armen en beenen te doen *uitrekken*. Insgelijks bij het *hangen* aan de beide armen, bijv. aan eene deur, of aan de sporten van eene ladder. In één geval werd mijn vermoeden, bij *bespieding* in den eersten slaap, terstond bevestigd. Bij zeer krachtige en slimme individuën kan echter de *aetherisatie* noodig zijn [4]).

Hardnekkigen hebben hier somtijds eene zware beproeving door te staan, daar men op hen de gebruikelijke *geneeswijzen* van scoliosis (myotomie, rekbedden), of alleen de vrees voor deze zou kunnen toepassen.

[1]) BAUDENS, GAVIN en vele Offic. v. Gez. met ons, hebben gevallen van scoliosis *imitata* ontmoet, in dien graad, dat onervarenen zich daardoor zeer ligt zouden hebben laten verschalken.

[2]) Deze belangrijke waarneming van den Heer FRANSEN hebben wij reeds vroeger aangegeven, bij het handelen over de *dwalingen* in het afgeven van *attesten*, zie § 28, noot 2.

[3]) Bij JULES GUÉRIN vindt men, ter vergelijking van waarheid en schijn ten dezen opzigte, de volgende *regelen* vermeld: *a*). Bij de *ware* scoliosis is de zitplaats der verkromming niet altijd van te voren juist te bepalen, doch kan deze verschillend zijn. Bij de *nagebootste* vindt men deze altijd op dezelfde hoogte, te weten, in het midden der regio dorso-lumbalis. *b*). Bij de *ware* scoliosis is de verkromming dikwijls meervoudig, S- of slangvormig, en vindt men haar meermalen gepaard met wervel-draaijing (spondylo-strophosis), of zelfs met beginnende bogchel-vorming. Bij de *nabootsing* is de verkromming altijd enkelvoudig, zonder spondylo-strophosis, zonder bogchel-vorming. *c*). Bij de *ware* scoliosis bestaat aan den hollen kant der kromming slechts één, meest weinig of niet zigtbare huid-plooi in de zijde. Bij de *nagebootste* zou men aldaar, in den regel, twee of meer huid-plooijen aantreffen. [Dit criterium gaat echter volstrekt *niet* standvastig *door*]. *d*). Bij de *ware* scoliosis is altijd eenige verandering in den stand van één der schouders en van één der heupen waar te nemen. Bij de *nagebootste* kan deze afwijking niet in dien graad en althans nimmer natuurlijk genoeg worden gevormd.

4) In het geval der scoliosis imitata van den Offic. v. Gez. FRANSEN kwam hij, reeds bij de eerste zitting, op de volgende wijze tot de ontdekking: hij hield een komfoortje met *vuur* onder den oksel, *tusschen* den arm en den derwaarts overhellenden tronk, en zag bij het toenemen der inwerking van de hitte, den tronk al meer en meer zijnen normalen, *regten* stand hernemen. *Register* v. v. z. n°. 57.

5°). ONDERZOEK VAN DEN BUIK.

§ 125.

Vóór en ter zijde van den man geplaatst, make men hier een' aanvang, met het bezigtigen van den uitwendigen *vorm* van den buik in zijn geheel. Terstond valt dan het al of niet bestaan van een' te grooten *omvang* van den buik, de z. g. »hang-buik", in het oog. Deze is soms slechts het gevolg van *lordosis* en kan alsdan, in niet te hoogen graad, van mindere beteekenis zijn; dikwijls echter is hij afhankelijk van overtollige *vet*-vorming, en kan als zoodanig in die mate voorkomen, dat daardoor alleen bepaalde ongeschiktheid wordt veroorzaakt [1]). Niet minder vereischt de somtijds, schoon bij volwassenen slechts zelden, bestaande dikke en *harde* buik onze aandacht, als in verband kunnende staan met *scrophulosis*, of met *hypertrophie* van lever en milt. Aan de *huid* van dit ligchaams-gedeelte lette men op sterke *plooi*- of *rimpel-vorming*, (bijv. na hydrops) en op *likteekenen* van bloedzuigers, bloedige koppen of Spaansche vliegen (waardoor de opmerkzaamheid moet worden gevestigd op vroeger doorgestane of nog aanwezige ziekten der buiks-ingewanden). Voorts onderzoeke men de *navel*-streek en den geheelen voorsten buik-*wand*, niet alleen ten opzigte van omphalorrhoea, urachus apertus, pseudo-cèle (z. g. vet-breuk) en andere afwijkingen, maar ook, of daar ter plaatse of elders op den buik, soms ware *herniae* bestaan, of zigtbaar kunnen worden gemaakt door de gewone »proeven" ad hoc (zie onderzoek van het bekken). Nu lette men op de verrigting der *buik-spieren;* op haren invloed op de bewegingen van den tronk, op hare medewerking bij de ademhaling, z. g. »buik-respiratie". De meeste waakzaamheid nogtans verdient, aan deze streek, de toestand der

buiks-*ingewanden* zelven. In de gewone gevallen vergenoegt men zich in den regel met de naauwkeurige *betasting* van de lever- en milt-streek, alsmede met die van den blinden darm.

Bij twijfel (waarbij de *inspectie* van de *tong* natuurlijkerwijze nimmer moet worden verzuimd), kan intusschen een meer geregeld onderzoek van alle ingewanden in het bijzonder, niet alleen door *palpatio* en *compressio*, maar ook door de *percussio*, de *succussio*, de *undulatio*, de *mensuratio*, zelfs door de *auscultatio* (bijv. bij calculosis vesicae felleae, bij abdominaal-aneurysmen), zijne toepassing vinden, ten einde men zich verzekere omtrent het al of niet bestaan van slepende ontsteking, verharding, vergrooting, ontaarding der buiks-organen, of van vocht-verzameling of lucht-ophooping in deze of in de buikvlies-holte. De meest geschikte ligchaams-*houding* van het individu bij de aanwending dezer diagnostica is de rug-ligging, met gebogen tronk en opgetrokken knieën. Bij de vaak voorkomende krampachtige zamentrekking der buikspieren, waardoor de palpatie hier zeer bemoeijelijkt kan worden, trachte men de gedachten van den man *af te leiden*, door met hem over andere zaken te spreken, en drukke dan onverwachts de bijeengevoegde vingertoppen der onderzoekende hand loodregt en op eens in de begeerde rigting en diepte. Daarbij vermijde men de bewerkstelliging daarvan met *koude* handen, dewijl zulks den gezegden kramp verhoogt. Wijders is het, tot het juiste gebruik van den *plessimeter* aan deze streek (waarbij men, hier met voordeel, gebruik kan maken van het z. g. »percussie-hamertje"), boven alles noodzakelijk, dat men de normale grenzen kenne en men zich de onderlinge verhouding der buiks-ingewanden duidelijk voor den geest stelle. Vooral onderscheide men die plaatsen, waar de *tympanitische* toon normaal wordt vernomen (maag en darmen) en de *doffe* of matte toon (der parenchymateuse ingewanden).

Onder de buik-ziekten, bij welke *misleiding* in het spel kan zijn, moeten hoofdzakelijk de volgende worden genoemd: *tympanitis*, *hydrops*, *ruminatio* en *vomitus habitualis*, *haematemesis*, *gastralgia*, *enteralgia* [2]), *diarrhoea*, *dysenteria*, *morbi hepatis* en *helminthiasis*.

1) Voornamelijk in die gevallen, waar de hangbuik met algemeene *vetzucht* en *zwaarlijvigheid* gepaard gaat. In een voorbeeld van dien aard zag WENDROTH, bij het visiteren, een vrijwilliger van 20 jaren, die 300 oude *ponden* woog! — Overigens geve men hierbij acht, of tevens bij het loopen *dyspnoea* bestaat, of de persoon teekenen draagt van *buik-volbloedigheid*, of de vetzucht in zijne familie *erfelijk* is, en zij men bedacht, dat dit gebrek alsdan dikwijls met de jaren, in den mannelijken *leeftijd*, toeneemt. In *ligtere* graden is de ongeschiktheid echter niet absoluut, daar de dikke buiken door het bedrijvige leven in de militaire dienst wel eens plegen af te nemen. Ook bij de *Kavallerie*, zegt men algemeen, is dit gebrek *minder* hinderlijk; evenwel moet het dan niet in hoogen graad bestaan, dewijl het soms moeijelijk is, om voor dergelijke, meestal tevens zeer zwaarlijvige ruiters, geschikte *paarden* te vinden, op den duur of bij lange marschen tegen hun gewigt bestand.

2) Over *gastralgia* en *enteralgia*, zie het artikel »*neuralgiae*", in het *Aanhangsel.*

§ 126.

a). *Tympanitis.* — Als bij-verschijnsel, ten einde andere voorgewende buik-ziekten (vooral morbi *hepatis* en *enteralgiën*) een' hoogeren schijn van waarheid te geven, is het *kunstmatig* vormen van trommelzucht veel meer voorgekomen, dan men oppervlakkig zou meenen 1). *Drie* bedrogmiddelen daartoe zijn ons bekend geworden: de lang achter elkâar voortgezette *deglutitio* aëris atmosphaerici, in groote hoeveelheid, welke door sommige personen willekeurig schijnt te kunnen worden bewerkstelligd. — De krachtige *insufflatio* van ditzelfde gas-mengsel per anum. — De ontwikkeling van *acidum carbonicum* in de maag en het darmkanaal, door het innemen eerst van pulvis cretae cum aqua, daarna van acidum aceticum dilutum 2).

Het is van des te meer belang, deze kunstgrepen te *kennen*, dewijl men alleen daardoor op het spoor kan komen, in het laatste geval, van de *corpora delicti*, in de beide eerste van de waarneming, of zoodanige mechanische middelen gebezigd worden; in alle gevallen, dewijl dan de herhaling van een en ander, door zorgvuldige bewaking en *bespieding* is te voorkomen. Iets, hetgeen des te meer van belang is, daar deze bedriegerij meermalen met goede gevolgen is gepleegd 3), en men, zonder kwaad vermoeden daaromtrent, werkelijk zeer ligt om den tuin zou kunnen worden

geleid. Daarenboven komt ons de *differentiële* diagnose tusschen de ware en deze nagebootste pneumatose, in die gevallen, waar geen organisch lijden van sommige ingewanden kan worden aangewezen, niet zeer gemakkelijk voor. Alleen wil men, dat de laatste zich herkennen laat door eene vrij sterke *drukking* op den buik. De kunstmatig opgehoopte lucht in de darmbuis zou daardoor *ligter* kunnen worden uitgedreven, dan in die gevallen, waar het gebrek werkelijk bestaat [4].

[1]) Niet alleen geeft reeds de oude BORELLI daarvan een opmerkelijk voorbeeld op, een Italiaanschen bedelaar betreffende, maar later hebben FALLOT, PERÇY en LAURENT, maar inzonderheid O'HARA daarover bij *militairen* ruimschoots ondervinding opgedaan. Bij soldaten, uit Indiën teruggekeerd, werd tympanitis, in *Engeland* vooral, meermalen nagebootst. [Dit hulpmiddel is ook op voorgewende *graviditeit* van toepassing].

[2]) Wanneer dit middel onvoorzigtig werd aangegrepen, zou door de ruime gasontwikkeling, gevaar voor den simulant kunnen ontstaan. Evenwel zag ik konijnen niet ligtelijk door deze proef bezwijken. Intusschen moet niet te veel acetum worden gegeven, daar *deze* dieren alleen reeds voor acidum aceticum bijzonder gevoelig zijn.

[3]) Uit één der militaire Hospitalen in *Ierland* werd niet minder dan ruim een 30-tal gevallen van dezen aard medegedeeld, en onder deze had men er deswegens niet minder dan 16 *afgekeurd!* Eerst later werd de simulatie ontdekt.

[4]) Wij zijn evenwel nog *niet* in de gelegenheid gesteld geweest, om *dit* criterium, door SPEIJER op den voorgrond gesteld, te kunnen constateren.

§ 127.

b). *Hydrops.* — Bij sommige schrijvers zal men vermeld vinden, dat ook de buik-waterzucht somtijds is *nagebootst*, in verband met de kunstmatige vorming van *oedema* pedum [1]). De *middelen*, welke worden opgegeven tot het bereiken van dit doel, komen ons overigens zoo *weinig* proefhoudend voor, dat het niet noodig zal zijn, daarbij langer stil te staan, dan alleen om ze kortelijk aan te duiden. Als zoodanig dan leest men: van het dragen van zeer *wijde* of *opgevulde* kleederen (!); van het voortbrengen van kunstmatig *emphysema* der buik-bekleedselen; en, in de derde plaats, van het verwekken van buik-*windzucht*, zoo als dit in de vorige § werd aangegeven.

Bij *duistere* gevallen, vooral bij mogelijkheid der laatste kunstgreep, »bedreige" men de simulanten met de *paracenthesis!*

1) Men zie over het *oedema artificiale* later het onderzoek der *ledematen.*

§ 128.

c). *Ruminatio* en *vomitus habitualis.* — Enkele menschen, — en de zoodanige zijn ons persoonlijk bekend, — bezitten het vermogen van te »herkaauwen", andere zelfs van werkelijk te »braken", naar *willekeur*, inzonderheid bij eene gelijktijdig op de maagstreek aangebragte *pressio.* Dit kan simulanten in het nabootsen van maag-kwalen, vooral cardialgie, zeer behulpzaam zijn. In andere gevallen werd, vóór het onderzoek, een *emeticum* ingenomen, of emesis verwekt op mechanische wijze. Daarenboven zag men nu en dan aan het uitbraaksel een gevaarlijk of bevreemdend karakter gegeven door het voorafgegaan gebruik, of het later bijmengen van de walgelijkste zaken, bijv. van *urine* of *faeces* 1), soms zelfs van hagedissen, slangen of andere *dieren* 2).

Ofschoon in sommige dezer voorbeelden ook militaire geneeskundigen werkelijk om den tuin zijn geleid 3), bezitten wij toch eenige goede onderscheidings-kenmerken:

1°) In de verschijnselen, den *plaatselijken* toestand van den tractus intestinalis betreffende. — Hier is wel op te merken, dat men *geen* te groot gewigt mag hechten aan den z. g. verlorenen *eetlust*, dewijl daarbij subjectieve misleiding in het spel kan zijn. Dat men evenmin te veel moet afgaan op het voorkomen van de *tong*, als zijnde ook dit aan objectieve wijziging door den lijder zelven onderhevig (zie pyrexiae). Van eene veel hoogere beteekenis echter is hier, vooreerst, de wijze waarop het *braken* zelf plaats grijpt. Zoo bijv. geschiedt dit, even als het herkaauwen, door simulanten, gewoonlijk steeds op den *tijd* van het ziekenbezoek, veel minder of niet in de tusschen-tijden. Zoo werpen deze daarbij veeltijds *alle* spijzen en dranken uit, onverschillig van welken aard, zamenhang, temperatuur deze zijn mogen, iets hetgeen (met uitzondering van gastritis acuta, bovendien een uiterst

zeldzame ziekte-vorm) bij *ware* slepende maag-kwalen bijna nimmer voorkomt. In de tweede plaats, moet hier aan de waarneming der *copropoiësis* eene bijzondere opmerkzaamheid worden geschonken, als zijnde deze weinig of niet van den wil afhankelijk. Eene qualitatief en quantitatief *normale* verhouding der darmontlasting, bij twijfelachtig slepend maag-lijden, met gedurige ruminatio en habituëlen vomitus, beschouwen wij als te zijn hoogst verdacht! En dit inzonderheid wanneer ook de nu volgende criteria mogten ontbreken.

2°) In den *algemeenen* toestand van den lijder. — Wanneer oogenschijnlijk bestaande maag-kwalen, onder de opgegevene teekenen van belangrijken aard en van langeren duur, niet gevolgd worden door algemeene *verzwakking*, bloed-armoede of *bleekzucht*, en ligchaams-*vermagering;* wanneer de vermeende patient integendeel in gezonden omvang en aan gewigt toeneemt, mag men, — in den regel, — tot misleiding besluiten. Herhaalde *weging* moet alzoo, in deze gevallen, nimmer worden verzuimd [4].

Als verder soms noodige middelen tot de *ontdekking* komen in aanmerking: de onafgebrokene *observatie* van den man, telkens na het eten of drinken; de *bespieding* van al zijne gangen in den tusschen-tijd, als wanneer hij zich dikwijls in het geheim voedsel weet te verschaffen; en misschien ook de proef, of vloeibare voedsels (bijv. bouillon), die hem in den vasten *slaap* worden ingegeven, zonder opvolgende ruminatio of vomitus »binnenblijven" [5].

Ter *behandeling* mogen hier de algemeen voorgeschrevene regelen worden gevolgd. Alleen noemen wij, onder de *onaangename* geneeswijzen, het dagelijks twee malen herhaald gebruik van een *clysma* emolliens, in verband met vrij strenge diëet; en, onder de *vrees-aanjagende* middelen, de »bedreiging" met de *gastro-* of de *laparo-tomie* [6].

[1]) GAVIN verhaalt een dergelijk geval van nagebootste »*urine*-braking"; ORFILA geeft voorbeelden van opzettelijken »vomitus *stercoralis*"!

[2]) Wij zullen daarover niet behoeven uit te wijden, doch herinneren alleen, dat *alle* dergelijke gevallen van »*dieren*-braking" gebleken zijn, met opzettelijke of toe-

vallige misleiding in verband te hebben gestaan, en vestigen daarbij de aandacht op de onderzoekingen van BÉRTHOLD, uit welke het duidelijk is geworden, dat deze dieren *niet* in de maag kunnen blijven leven. Zie mijne *Vergiftleer*, Mechanische vergiften, XV Hoofdstuk, *Levende dieren*, bladz. 948.

3) De zoo ervaren CHEYNE getuigt dit door zijn eigen voorbeeld. In een geval van dezen aard, waar hij bedrog, in een tweede, waar hij waarheid had voorondersteld, verkreeg hij later eene juist *omgekeerde* ondervinding!

4) Zie onze opgaven daaromtrent, in het algemeen in § 43, noot 1. MARSHALL heeft het *wegen*, hier in het bijzonder, beproefd gevonden.

5) Deze voorslag van FALLOT, hoezeer goed uitgedacht, schijnt ons toe, in de *uitvoering* dikwijls groot bezwaar te zullen ontmoeten.

6) Men voege daar dan bij, dat deze kunstbewerkingen onmisbaar zijn tot zijn *levens-behoud*, wanneer de kwaal langer duurt, dewijl men daardoor alleen de *oorzaak* der kwaal kan uit den weg ruimen!

§ 129.

d). *Haematemesis.* — Bloedbraking zou, volgens sommige schrijvers, menigwerf (?) als *nabootsings*-ziekte zijn waargenomen [1]. Men maakte daartoe weder gebruik, even als bij de haemoptoë, van *pigmenta rubra* of van *sanguis.* De herkenning daarvan geschiedt dus op overeenkomstige wijze (§ 118). Intusschen moet men ook hier minder gewigt hechten aan den aard van het uitbraaksel zelf, dan wel aan het constateren der mogelijk bestaande *oorzaken* van maagbloeding (mechanische, traumatische, organische, dyscrasische, antagonistische), aan het waarnemen van den overigen *plaatselijken* toestand van de maag en het darmkanaal (met oppressio praecordialis, later met melaina), en vooral aan de begeleidende *algemeene* verschijnselen (pallor en andere teekenen van syncope [2]).

1) Voor *Oostenrijk* legt ISFORDINK deze getuigenis af. Ons echter zijn daarvan weinige of geene gevallen bekend. De mogelijkheid echter is daar, en het is hoogst noodzakelijk, dat men daarop in de militaire practijk voorbereid zij.

2) Intusschen herinnere men zich, dat hier, bij *die* imitatie, waar eene ruime hoeveelheid *sanguis bovinus* was ingenomen, soms ook bij de bloedbraking, *andere* verschijnselen, van indigestie en psychischen indruk afhangende, zouden *kunnen* worden waargenomen, hoewel niet dan bij uitzondering. Zie mijne *Vergiftleer*, Mechanische vergiften, § 941.

§ 130.

e). *Diarrhoea*. — In de kazernen komen dikwijls onder de soldaten, die zich ziek hebben gemeld, simulanten voor, eenvoudig met enteralgia en diarrhoea *ficta*, ten einde voor dien dag eene tijdelijke vrijstelling, soms van zware diensten, te erlangen. Men zal zich dan bezwaarlijk zekerheid kunnen verschaffen omtrent de opgegevene vermeerdering der ontlastingen. In zulke gevallen kan ik niet genoeg aanraden, om (wanneer men niet wil worden bedrogen) zich de moeite te geven van de *onderkleederen* en het *beddegoed* dier personen te bezigtigen. De al of niet bestaande reinheid en »vlekkeloosheid" daarvan zal ons dikwijls voldoende opheldering geven; althans bleek deze mij meermalen in tegenspraak te zijn met hunne verhalen omtrent herhaaldelijk plaats gegrepen hebbende *dunne* stoelgangen.

Er zijn hier andere middelen, tegen welke men zich niet altijd even goed kan wapenen, bestaande: vooreerst, in het *imiteren* van diarrhoe: »faeces solidas *urinâ* diluendo" [1]. En ten anderen, in het *provoceren* daarvan door »usus internus *cartharcticorum*". In het laatste geval is het *isoleren* van den man (zóó dat hij deze middelen niet kan herhalen), in verband met streng *dieet* en verblijf te *bed*, veeltijds ter herkenning en behandeling voldoende. In het eerste zal het soms noodig zijn, dat vertrouwde personen (de Off. van de wacht, een ziekenvader) *tegenwoordig* zijn bij de akte der defecatie zelve, opdat men den alvus terstond kan verwijderen en alzoo den bedrieger de gelegenheid tot zijne walgelijke imitatie verder ontneme.

AANMERKING. Ten opzigte van *lienteria* imitata herinnere men zich, dat men ook hier kan worden om den tuin geleid: »mixtione *alimentorum* cum faecibus".

[1]) Het *bekend* zijn met deze handelwijze, waarop HUTCHINSON het eerst de aandacht heeft gevestigd, is des te meer van belang, omdat de simulant, zelfs bij het strengste toezigt en trots zorgvuldig isoleren, in de gelegenheid *blijft*, telkens zijn bedrog te herhalen, als de ingrediënten daartoe steeds ter zijner beschikking behoudende.

§ 131.

f). *Dysenteria.* — Vooral in het Engelsche Leger, bij de koloniale troepen en schepelingen, is *pseudo*-dysenterie in vroegere jaren soms zóó menigvuldig geweest, dat het militair-geneeskundig Bestuur daar te lande zich verpligt heeft gevonden, het Besluit uit te vaardigen: »Dat voortaan (1830) geene lijders aan dysenterie of chronische diarrhoe op *andere* wijzen uit de militaire Hospitalen mogten worden ontslagen, dan *hersteld* of dood!" [1]. Ook hier is weder het nabootsen daarvan en het kunstmatig vormen te onderscheiden.

Ter *imitatie* van den rood gekleurden afgang waren, zoo als later bekend werd, de volgende middelen in misbruik: fructus *Mori*, baccae *nigrae*, pulvis *carbonis* seu *suberis* usti, alsmede lignum *Fernambuci* in pulvere en *andere* der vroeger bij *haemoptoè* genoemde pigmenten (§ 118) [2], terwijl in een enkel geval de ontdekking werd gedaan, dat wezenlijk *sanguis*, »ope clysmatum", daartoe per anum werd ingebragt.

Tot de *provocatie* werden, nevens eenige der vorige stoffen, en in verband met het innemen van *drastica*, sommige *martialia* (die, naar men weet, de faeces eene zwarte kleur doen aannemen) gebezigd, voornamelijk de *sulphas ferri*. Zelfs is dit bedrog somtijds zoo lang voortgezet, dat daardoor inderdaad een belangrijk ingewands-lijden tot stand kwam, hetgeen den *dood* van eenige dezer bedriegers ten gevolge had.

De regelen tot de *ontdekking* dezer middelen zijn uit vroeger opgegevene wenken af te leiden; wij voegen hier weder daarbij, dat niet alleen of zoo zeer de roode, bruine of zwarte kleur der faeces onze onverdeelde aandacht moet bezig houden, maar dat men ook vooral acht geve op de eigene verschijnselen, door welke de roode loop zich verder kenmerkt, bijv. op de buitengewoon menigvuldige *herhaling* van den alvus, op de eigenaardige, hoogst pijnlijke *tenesmi*, op den doordringenden *stank* der faecaal-stoffen, op de daarin voorkomende *bijmengselen* (pus, epithelium-vlokken, zelfs slijmvlies-fragmenten, enz.).

AANMERKING. Wanneer te gelijker tijd *verscheidene* dysenteristen onder behandeling zijn, moet men steeds voorbedacht wezen op de mogelijkheid eener zeer bijzondere wijze van bedriegerij. De mededeelzaamheid namelijk van ware dysenterici kan zich dan soms zoo verre uitstrekken, dat zij van hunnen overvloed aan *anderen* afstaan, als wanneer de faeces van dezen ons in de kamerpotten van simulanten kunnen worden vertoond!

1) Bij GAVIN, HENNEN, HUTCHINSON en andere Britsche Offic. v. Gez. vindt men over bedriegerij ten deze zeer belangrijke mededeelingen, waaruit het duidelijk wordt, hoezeer men bij de dienst der *Marine* en der *Koloniën* op deze moet bedacht zijn.

2) Nog wordt er melding gemaakt van het drinken daartoe van de donker gekleurde Portugesche *wijnen* (de »Lamego" (?) en anderen). Hieruit zouden wij bijna opmaken, dat ook *Officieren* zich dáár wel eens aan deze bedriegerij schuldig hebben gemaakt.

§ 132.

g). *Morbi hepatis.* — Slepend lever-lijden valt weder, vooral in Groot-Brittannië, in de kategorie van die ziekten, welke door Oost-indische militairen en zeelieden dienstbaar worden gemaakt aan het verkrijgen van hun ontslag, waarvan merkwaardige voorbeelden zijn medegedeeld [1].

Tot het bewerkstelligen dezer *imitatie* werden soms gecompliceerde hulpmiddelen te baat genomen, ten einde eenige voorname verschijnselen, welke leverziekten kunnen kenmerken of begeleiden, te laten constateren. Er werden klagten geuit over *enteralgia* (zie later de neuralgiën); er werden *tympanitis* (§ 126), *vomitus* (§ 128), of *diarrhoe* (§ 130) verwekt. Daarbij werden *twee* middelen gevoegd, die hier nog in het bijzonder moeten worden besproken, t. w.:

1°) De nabootsing van *icterus.* — Sommigen kleurden hiertoe hun *gelaat*, soms zelfs de geheele *huid*, geel of bruin, met behulp van *curcuma*, *crocus*, *fuligo*, inf. *Nicotianae*, enz.; anderen voegden daarbij geel-kleuring der *urine*, door usus internus radicis *rhei*, alsmede somtijds eene witachtige verkleuring der *faeces*, door potiones eener limonade met acidum *muriaticum* bereid. [Van dit laatste middel is mij nogtans de werking als zoodanig niet bekend].

2°) De nabootsing van *physconia* hepatis. — Daarvan zou, doch slechts in enkele gevallen, door het aannemen eener gedwongene ligchaams-*houding*, te gelijk met het bewerkstelligen eener diepe *inspiratie*, waardoor de hepar meer voorwaarts gebragt werd, de schijn kunnen worden aangenomen, inzonderheid wanneer de simulanten daarop de palpatie wisten te belemmeren door willekeurige, sterke *contractie* van de musc. abdominales.

Tot het *herkennen* van de nagebootste *geelzucht* behoeft men eenvoudig te beproeven, of de gele huidkleur kan worden weggenomen door eene spons met water. Voorts behoeft men slechts te letten op het al of niet gelijktijdig bestaan van *pulsus tardus*, die niet kan worden nagemaakt, en voornamelijk ook op de kleur der *sclerotica;* de blijvende witte kleur van deze verraadt de bedriegerij reeds op het eerste gezigt. Tot het voorkomen van mogelijk bedrog ten opzigte van *physconie*, geve men wel acht, dat bij het plaatselijke onderzoek der lever-streek *geene* de minste onnatuurlijke houding worde aangenomen. Bij eenig *geduld*, bij eenigen duur van zorgvuldige waarneming, zal de waarheid zich niet lang bedekt kunnen houden, inzonderheid dewijl de meeste, zoo niet alle slepende leverkwalen vroeger of later door wezenlijke stoornissen in de *digestie* en door *algemeene* verschijnselen (terings-koorts, oedema, waterzucht) en belangrijke *vermagering*, — die weder door *weging* kan worden geconstateerd, — worden vergezeld; verschijnselen, die natuurlijkerwijze bij simulanten achterwege blijven.

Ter *genezing* van hardnekkigen zijn de algemeene middelen aangewezen; daarbij kan in het bijzonder worden gevoegd de aanwending van *emetico-catharctica,* bij schraal diëet. Het aanjagen van *vrees* kan beproefd worden door »bedreiging met eene *honger-* en *kwik-kuur*", er bijvoegende: »dat het er maar op of onder moet"; insgelijks door »bedreiging" met den »*buik-steek*", onder voorgeven »van mogelijk bestaande lever-absçessen daardoor te herstellen".

[1]) MARSHALL deelt, onder anderen, de waarneming mede van een' Engelsch *Officier*, wien het gelukt was, op pensioen te worden gesteld, door deze bedriegerij, op welke

hij zich later openbaar in een koffijhuis te Londen verhief! Ook CHEYNE, DUNLOP en anderen verhalen eenige merkwaardige voorbeelden der nabootsing of voorwending van lever-ziekten.

§ 133.

h). *Helminthiasis.* Ofschoon de »worm-ziekte" in het Reglement niet uitgedrukt staat als tot afkeuring te geregtigen, moet men, bij de visitatie van vrijwilligers, er toch op bedacht zijn, dat hooge graden daarvan, in verband met abdominaal-scrophulose, hen, ten minste tijdelijk, ongeschikt kunnen maken. Wanneer in dergelijke gevallen, *dissimulatie* van het hoofd-verschijnsel (afgang of braking van ascarides of andere ingewands-wormen) mogt worden vermoed, lette men op den z. g. habitus *verminosus*, die zich uiten kan door bleeke gelaats-kleur, donker-blaauwe kringen om de oogen, pupils-verwijding, stinkenden adem, en die in verband kan staan met jeukte van den neus, veranderlijken, dikwijls vraatzuchtig vermeerderden eetlust, dikken buik, enz.

Eenigzins van meer belang, ofschoon de voorbeelden zeldzaam zijn, is de *voorwending* en de *nabootsing* van helminthiasis. Intusschen zijn die meestal slechts voorgekomen met het doel eener *tijdelijke* vrijstelling van dienst. Als zoodanig werden ons gevallen bekend van het verdicht bestaan van *lintworm* [1]), en van de nabootsing van ascarides: »immiscendo *lumbricos terrestres*, aut filamenta ex amylo facta, »*vermicelli*" dicta, faecibus" [2]).

Tot de *herkenning* zal het, in het eerste geval, noodig zijn, den man in observatie te houden en acht te geven op het al of niet bestaan van ontlasting der zoo karakteristieke *geledingen* van den bandworm. In het tweede geval, geeft de zoölogische beschouwing van het zuig-apparaat en andere kenmerken van *ware* ascariden opheldering genoeg; terwijl voor de »vermicelli," de gewone *reactie* op zetmeel kan worden toegepast.

AANMERKING. Niet alleen wormen, maar ook vele *vreemde ligchamen* werden somtijds met opzet bij de *faeces* gevoegd, onder den schijn als of die *per anum* waren ontlast [3]).

[1]) De Off. v. Gez. VAN LEERSUM ontmoette een zoodanig geval van taenia *ficta* bij eenen bottelier der Marine, op Z. M. Wachtschip *Maas*, te *Vlissingen*, dat op het punt stond van uit te moeten zeilen, en die zich daaraan wenschte te onttrekken. (*Register* v. v. z. n°. 6).

[2]) Men leest ook, dat dergelijke *filamenta* artificialia, soms in de *urine* geworpen, als *nier-wormen* werden aangegeven! Onderscheiding tusschen dezen en den in de nieren voorkomenden, *rood*-gekleurden *Strongylus gigas* zal wel nimmer eenig bezwaar opleveren. — Eenige mogelijkheid echter zou bestaan tot het verwisselen van *zoodanige* draadjes met die, welke afkomstig zijn van de *Bellinische* buisjes (bij morbus Brightii als anderzins), of van *urethritis* chronica (als welke laatste soms ook door het vulgus met den naam van »wormpjes" worden bestempeld). Het *mikroskopisch* onderzoek laat evenwel geen twijfel toe.

[3]) Reeds PLENCK geeft voorbeelden op, waar dit het geval zou geweest zijn met *glas, spelden, naalden*, enz. Zie *Mechanische* vergiftleer (mihi). — Bedriegelijke ontlasting van gewone aardwormen of »pieren" uit den *neus* is mede vermeld.

6°). ONDERZOEK VAN HET BEKKEN.

§ 134.

Men verzekere zich hier, vooreerst, van den bouw en den stand der bekken-beenderen en van den al of niet normalen *vorm* van het bekken in het algemeen.

In de tweede plaats, komt vooral de *voorwand* des bekkens, of liever de »dije-lies-streek" in aanmerking, tot het opsporen van *herniae*. Hierbij moet men soms scherp toezien, daar de *huid-kleur*, op de plaatsen waar zij zich kunnen vertoonen, onveranderd is, en de hernia *inguinalis* zelfs ten deele, door de haren, aan het gezigt kan worden onttrokken. In andere gevallen kan daarentegen onze aandacht op het bestaan eener breuk terstond worden gaande gemaakt, door het ontdekken van *roode* striemen, *ontvellingen* of andere sporen van gedragene, doch thans afgelegde *breukbanden* [1]). Gewoonlijk late men bij dit onderzoek den man *wijdbeens* staan, en de armen boven het hoofd uitstrekken, met de handpalmen tegen elkaâr, opdat de buik-bekleedselen zoo sterk mogelijk worden gespannen. Ook kan men hem op de *knieeën* liggende, in de aangegevene houding, visiteren. Nu bevele men hem,

te *hoesten*, of, bij wijze van een' trompetter, in zijne geslotene hand te *blazen*, of andere *persende* expiratie-bewegingen te maken. Om de hierbij te voorschijn tredende breuken, zeer kleine, zoo als bij de h. *cruralis* inzonderheid het geval zijn kan [2]), moet men zich somtijds niet alleen vóór, maar ook *ter zijde* van den persoon plaatsen. Ook mag men zich hier niet alleen op het gezigt verlaten, maar moet ook de *betasting* worden te baat genomen. Daartoe drukke men, bij deze proeven, de palmvlakte zijner vingers in de lengte van het lies- en het dij-kanaal; hetgeen het meest volkomen gelukt, wanneer men zich zelven zijdelings plaatst en dan met de linkerhand de linker-*breukstreken*, met de regter de regter-breukstreken betast. De palpatie moet zich intusschen niet alleen bepalen tot de breuk-streken, maar ook tot de *breuk-poorten*, en onder dezen inzonderheid tot den uitwendigen *lies-ring*. Daartoe trachte men in gewone gevallen bij dezelfde houding, in twijfelachtige bij die, welke voor de taxis gebruikelijk is, den top van den pink of den wijsvinger, min of meer draaijenderwijze, schuins naar boven en buiten, door den gezegden ring, in het lieskanaal te brengen. Indien dit zeer gemakkelijk gelukt, de vingertop een' zeer ruimen annulus ontmoet en diep in het lieskanaal indringt en men, bij het hoesten, telkens het aandringen der ingewanden tegen dezen ontwaart, zoo levert dit een bewijs op van groote *voorbeschiktheid* tot liesbreuken, welke, althans voor *vrijwilligers*, ongeschiktheid medebrengt. [Men heeft vroeger, en sommigen verkeeren nog in deze dwaling, eene *tweede* soort dezer voorbeschiktheid aangenomen, bestaande in *uitpuiling* of verslapping van den geheelen *voorwand* van het lieskanaal. *Die* toestand schijnt intusschen *geenen* meer dan gewonen invloed op het ontstaan van breuken uit te oefenen [3])]. Zie verder *Herniae*.

Ten derde, ga men over tot het visiteren der *geslachts-organen*, niet alleen door bezigtiging en betasting van penis, scrotum en testiculi (waarmede men zich hier te dikwijls vergenoegt), maar, daar waar zulks slechts eenigzins noodig schijnt, ook door de aanwending van andere hier vaak aangewezene *diagnostische* hulpmid-

delen (de licht-proef, katheters of bougies, soms zelfs de stethoskoop). Dit niet zoo zeer bij lotelingen, welke zonder réclame worden gevisiteerd, maar meer bepaaldelijk bij *vrijwilligers* en *plaatsvervangers* van eenen reeds verder gevorderden leeftijd, en zulks ter ontdekking van soms *verholen* gehouden gebreken der pis-werktuigen, vooral strictura urethrae en catarrhus vesicae, maar ook calculosis en andere kwalen van deze streek. Soms moet hierbij ook niet worden verzuimd, de *wijze* van ontlasting, alsmede de hoedanigheid der *urine* na te gaan 4).

Bij de bezigtiging van den *penis* mag de persoon *zelf* ons dit deel niet vertoonen, zoo als velen gewoon zijn, daar juist hierdoor gelegenheid wordt gegeven, dat bestaande ulcera, fistel-openingen, epi- of hypospadias, opzettelijk met de vingers worden *bedekt*, en deze alzoo aan onze waarneming ontsnappen.

Ten slotte visitere men den omtrek van den *anus*, de »regio perinaei". Den nu met den rug naar het licht gekeerden persoon late men, wijdbeens en zoo veel mogelijk voorovergebukt (als wilde hij in die houding tusschen zijne beenen door naar achteren zien), op de teenen staan, met de handen op den grond geleund. Hierdoor wordt de bilnaad-streek, in gespannen toestand, meer duidelijk zigtbaar. Verder brenge men de *nates*, met de beide handen, een weinig van elkander en bevele hem nu, eene zacht persende beweging te maken. In twijfelachtige gevallen kan daarenboven de *inwendige* exploratie van het *rectum*, hetzij met het *speculum ani* of zelfs met eene »*darm-empreinte*", noodig zijn. Bij verzuim hiervan kunnen inwendige haemorrhoïden, proctorrhoea, fistula ani incompleta, kleine fissurae of rhagades, prolapsus, polypus en strictura recti ligtelijk over het hoofd worden gezien of *gedissimuleerd*. Ten opzigte van deze en andere gebreken, merke men nog op, dat overigens alleen reeds door het *uitwendig voorkomen* van deze streek, van de haar bedekkende huid, vooral die, welke de opening van den anus onmiddellijk omgeeft, aanwijzing daartoe kan worden gegeven. Hier toch lette men op mogelijk voorkomende platte condylomata of andere huid-*uitgroeisels* (als ver-

schijnsel van syphilis); op bestaande *excoriatie* (bij carcinoma, dysenteria, proctorrhoea); op buitengewoon *sterke*, of wel op *ontbrekende* vorming der straalswijze *huidplooijen*, met vermeerderde of verminderde zamensnoering van den *sphincter* (alles van gewigt bij fissuren, kramp, of verlamming van de genoemde spier); enz.

Onder de meer bepaalde *misleidings*-ziekten aan deze streek (waarbij wij ook ten deele de *nieren* hebben inbegrepen) behooren: *obliquitas pelvis, herniae, hypospadias, urethritis, strictura urethrae, spermatorrhoea, cystalgia, cystorrhoea, calculosis, haematuria, diabetes, albuminuria, enuresis, cryptorchis, orchidynia, hydrocèle, varicocèle, haemorrhoïdes, proctalgia, fistula ani, polypus recti, prolapsus ani* en *incontinentia faecum* [5].

[1]) WENDROTH maakt ten deze nog bovendien opmerkzaam op eene waarneming, welke hier mede eenig licht zou *kunnen* verspreiden, dat namelijk ware *herniosi* meermalen, vooral na het *afleggen* hunner bracheria, met sterke *buik-rommelingen* behebt zijn.

[2]) Ik herinner mij, uit de kliniek van den Heer KERST, twee voorbeelden van vrijwilligers, bij welke het bestaan van *zeer kleine* herniae *crurales* door anderen over het hoofd gezien, en door ZEd. ontdekt werd. Haar omvang was dan ook zóó gering, dat men, ter zijde staande, slechts een gezwelletje van den omvang van eene kleine *erwt*, bij sommige inspanningen, zag uitpuilen.

[3]) De laatste toestand, ook bij z. g. hangbuik voorkomende, is de *onware* of slechts schijnbare *praedispositio* ad hernias. Men dacht voorheen, dat de genoemde *laxiteit* van de buikspieren te dezer plaatse het ontstaan van liesbreuken zeer bevorderlijk was, doch verscheidene goede waarnemingen van lateren tijd, vooral op groote schaal in Pruissen hierover gemaakt, hebben dit gevoelen ten eenenmale wederlegd. Daardoor wordt althans niet meer gelegenheid tot breukvorming gegeven, dan bij andere personen. Van des te grooteren invloed zijn hier de laxiteit en ongemeene *ruimte* van den annulus zelven.

[4]) In die gevallen moet men zich alzoo ten regel stellen, *vóór* dat men zoodanige personen visiteert, hen te laten *urineren* in een groot en zuiver urine-glas. De urine heeft dan eenigen tijd, om te kunnen bezinken.

[5]) Over *cystalgia, orchidynia* en *proctalgia* vergelijke men de algemeene wenken in de § over *Neuralgiae*, in het Aanhangsel, gegeven

§ 135.

a). *Obliquitas pelvis.* — De zijdelings scheeve stand van het bekken, met vorming van eene z. g. »*hooge heup*", is, ofschoon niet dan in zeer beperkten graad [1]), voor eenige *nabootsing* vatbaar, eensdeels door willekeurige spier-*contractie* van de eene ligchaamshelft (zie terug *scoliosis*, § 124), anderdeels door het dragen van eene hooge *hak* onder één der voet-schoeisels. Bij het minste vermoeden op deze kunstgrepen wordt echter alle mogelijkheid daartoe ten eenenmale ontnomen, wanneer men den persoon slechts op onze gewone wijze, d. i. geheel ontkleed en ontschoeid, visiteert.

[1]) Men kan den *graad* daarvan bepalen door mensuratie met den bewegelijken *hoekmeter*, te plaatsen dwars over de beide *spinae* ilii ant. sup. en de regthoekzijde bovenwaarts over het midden van den *umbilicus*.

Vergelijk verder, ten opzigte der laatstgenoemde kunstgreep, en den daardoor tevens bewerkten *manken* gang, de § over *claudicatio*.

§ 136.

b). *Herniae.* — Ofschoon lieden met breuken behebt, in sommige Landen, voor de dienst worden aangenomen, »wanneer hunne breuken door een' *breukband* zijn in te houden" [1]), is deze maatregel, naar ons inzien, even gewaagd voor het individu, als nadeelig voor den Staat. Er zijn intusschen enkele deskundigen, die een *tegenovergesteld* gevoelen huldigen, doch hunne gronden, om herniosi voor de dienst goed te keuren, wegen volstrekt niet op tegen die der meerderheid [2]). In elk geval achten wij hen voor de *veld*-dienst geheel onbruikbaar [3]).

Er zijn overigens weinige gebreken, bij welke de Off. v. Gez. meer op misleiding heeft toe te zien. Deze kan hier van zeer uiteenloopenden aard en soort zijn, zoodat wij de mogelijke gevallen elk in het bijzonder moeten onderscheiden:

1°) Hernia *dissimulata.* — Ten einde hieromtrent door vrijwilligers, remplaçanten, nummerverwisselaars of reeds dienende militairen, niet te worden bedrogen, of de door hen uit onwetendheid soms niet opgegevene herniae niet voorbij te zien, moet

men zorgvuldig de in het algemeen (§ 134) opgegevene onderzoekings-wijze opvolgen. Deze is in den regel reeds voldoende, om bestaande breuken te doen »uitkomen". Intusschen is dit niet altijd het geval. *Vooreerst*, schijnt het ten deele in de magt van sommige personen te staan, om kleine *inguinaal*-breuken, tot op eene zekere hoogte, willekeurig te kunnen *tegenhouden*, zelfs bij het aannemen der opgegevene houding en onder de aanwending der gezegde ligchaamsinspanning. Bij dezen moet men alzoo wel toezien, of zij de hun bevolene uitademings-bewegingen (hoesten, blazen, pérsen) wel met genoegzame kracht in het werk stellen. *Ten anderen* is, ook door ons, bij overigens krachtige, gespierde en *vette* menschen waargenomen, dat nog ligter kleine *cruraal*-breuken kunnen worden over het hoofd gezien, inzonderheid daar vooral deze somtijds niet dan bij zeer lange *tusschenpozen* naar buiten komen [4]). Wanneer in beide gevallen de herniosus niet krachtig genoeg medewerkt, en vooral wanneer hij te voren zich op de gezegde proeven heeft voorbereid (»*abstinentiâ* alimentorum, atque usu *catharcticorum*, quibus canalis cibarius in statu depletionis versatur"), zoo kan het gebeuren, dat de breuk niet wil te voorschijn treden.

Het is in zoodanige omstandigheden van twijfel, dat ons *twee* middelen ten dienste staan, waartoe de persoon in behandeling moet worden genomen, namelijk, *eerstens*, om hem *rijkelijk* te *voeden*, en hem dan dikwijls op verschillende tijden van den dag, doch vooral één à twee uren na het middagmaal te onderzoeken. En ten *tweede*, hem bij deze of andere gelegenheid, ofschoon steeds met *voorzigtigheid* (door de handpalm tegen de breukpoorten te houden) eenige sterkere ligchaams-*inspanningen* te doen verrigten; bijv. door hem, met iedere hand, eenig *gewigt* of liever eenen *emmer* met *water* (waarin men de hoeveelheid water, pro rato en zachtjes aan, kan doen vermeerderen) te laten optillen.

2°) Hernia *ficta*. — Met het doel, wegens breuk te worden vrijgesteld (in die Staten, waar personen met herniae niet behoeven te dienen), bezigden sommige simulanten, hoewel in het

minst niet behebt met dit gebrek, hier de kunstgreep, om reeds langen tijd vóór de keuring, een »*bracherium*" te gaan dragen. Men zag hen, bij het afnemen van dit werktuig, zich met angst voorover buigen, de hand op de verdichte breukplaats slaan en luide klagten uiten bij de betasting van het lies- of dij-kanaal. Hierbij werd soms ongevraagd de opmerking gevoegd: »dat de breuk niet altijd uitgaat".

Behalve door deze *overdrijving*, leert men spoedig genoeg de waarheid kennen door het plaatselijk onderzoek; daarbij werd men meermalen reeds op bedrog gewezen: Door den *toestand* der bracheria; deze, als waarschijnlijk geleend of voor versleten gekocht, vond men dan dikwijls geheel onbruikbaar, hetzij met eene gebrokene veêr, hetzij zelfs zonder pop. — Door de *wijze*, waarop deze waren aangelegd; zoo vond men de pop naar boven gekeerd, in plaats van benedenwaarts, of deze in het geheel niet op de aangegevene breuk-plaats; bijv. bij eene h. *inguinalis* ficta op het midden van den buik; eens zelfs was het instrument over de onderkleederen aangelegd. — Door den linkschen *omgang* met deze werktuigen, waarvan men zich ten duidelijkste kan overtuigen, als men zoodanige personen beveelt, hun bracherium af en aan te doen [5].

3°) Hernia *imitata*. — In dezelfde gevallen, en met gelijke bedoeling als sub 2°, werd de *schijn* eener breuk bovendien soms op één der volgende wijzen nagebootst: Door *glandulae* inguinales *induratae*, onder bijgevoegde logens over het ontstaan daarvan, voor herniae uit te geven. — Door vorming van een omschreven *emphysema*, door middel eener »insufflatio aëris sub tela cellulosa in inguine". — Door het willekeurig optrekken van één of van beide *testiculi* tot aan den annulus of zelfs tot in het canalis inguinalis [6]. — Intusschen laat geen dezer drie laatstgenoemde gevallen geneeskundige dwaling toe. Gl. ing. *induratae* geven zich, zoo door hare vastheid als door hare geringe bewegelijkheid, duidelijk genoeg te kennen. De *insufflatie* laat zich, zoo door het gevoel van knettering, als door het vulnusculum cutaneum, terstond herkennen. Een testiculus *retractus* verraadt zich aanstonds door de ledigheid van het scrotum aan die zijde [7].

4°) Hernia *exaggerata*. — Onder de in dienst opgenomene herniosi, ontmoet men meermalen militairen, welke zich hun gebrek onophoudelijk ten nutte maken, om wegens voorgewende *pijnen* in hunne breuken of wegens bezwaren, door hunne bracheria aangebragt, bijv. *excoriaties* (die dan zelfs met opzet kunnen *gevormd* zijn 8)), vrijgesteld te worden van zware korveën of vermoeijende diensten. Tegen deze gedeeltelijke misleiding kan de Off. v. Gez. zich niet dan moeijelijk geheel vrijwaren. Alleen zorge hij ten deze slechts, niet ligtgeloovig te zijn en zoodanige manschappen nimmer alleen op hunne klagten af vrij te stellen, maar hen altijd te voren naauwkeurig te onderzoeken, omtrent den toestand hunner breuken en breukbanden. Ten einde aan het overdrijven en herhalen van geveinsde klagten eenigermate paal en perk te stellen, beproeve men hun *vrees* aan te jagen, door de verzekering: »dat men tot de *radikale kuur* der breuken of zelfs tot de *breuk-snijding* zal moeten overgaan" 9).

1) Ook *ons* voor het tegenwoordige nog vigerende Keurings-reglement spreekt, voor *lotelingen*, in *denzelfden* zin. Er bestaat intusschen gegronde hoop, dat hierin eerlang door den Heer *Inspecteur* van de Geneeskundige Dienst der Landmagt *verandering* zal worden gebragt.

2) Zij, die zich niet tegen, zelfs *vóór* het aannemen van *herniosi* verklaren, gronden zich op het zoo *algemeen* voorkomen daarvan, en op de *mogelijkheid*, dat de belanghebbenden de in de prille jeugd hunner kinderen ontstane breuken niet meer zullen trachten te doen *genezen*, als anderzins. MARSHALL voegt daarbij, dat zijns inziens, althans kleine *navel*- en *buik*-breuken, als onhinderlijk konden worden beschouwd. En WENDROTH beweert zelfs, dat de *veldtogt* van 1813—1815, voor *Pruissen*, het bewijs heeft opgeleverd, dat herniosi, van goede breukbanden voorzien, zeer goed hunne dienst *te velde* hebben gedaan. [*Daar* te lande zijn de *dienstpligtige* herniosi dan ook, zonderling genoeg, alleen in tijd van *vrede*, tot vrijstelling geregtigd]. Nog heeft men als grond aangevoerd, dat men *handwerkslieden* met breuken dikwijls den zwaarsten arbeid ziet verrigten. Onder hen, die met ons, het gevoelen omhelzen, dat herniosi *niet* behooren te worden ingelijfd in den krijgsmansstand, en tot welke COCHE, SPEIJER en zeer vele van onze Offic. v. Gez. behooren, heeft inzonderheid de Heer KERST deze meening krachtig verdedigd, in het IIde Deel zijner *Chirurgie*, bladz. 525 tot 526. ZEd. toont aan, dat de vergelijking van den soldaten-stand met dien der meer vrije werklieden in het geheel geen steek houdt. Dat zulke militairen kostbare of dure soldaten zijn, doordien zij steeds van goede breukbanden moeten zijn voorzien. Dat deze op marschen of in campagne

ligtelijk defect geraken. Dat zulke manschappen dikwijls moeten achterblijven, hetzij door wezenlijk bestaande toevallen, hetzij door voorwending (zie h. *exaggerata*). Dat zulke soldaten in oorlogstijd ligter dan anderen in gevaar verkeeren, om, door bovenmatige krachts-inspanning, breukbeklemming te verkrijgen en alzoo het leven te verliezen. Men kan daar bijvoegen, dat voor hen hetzelfde geldt ook in vredes-tijd, wanneer zij blootgesteld worden aan zware ligchaams-oefeningen, bijv. bij het springen, het dansen, de gymnastiek, het bajonet-schermen, enz. Vergelijk ook *Repertorium*, 4de Jaargang, bladz. 372.

3) Misschien zouden herniosi met kleine breuken en die goed door een band zijn in te houden, nog kunnen worden gebezigd tot enkele *speciale* diensten, bijv. bij de magazijnen, bakkerijen, hospitalen, kompagnie werklieden. — Herniosi ook bij *Artillerie, Kavallerie* of *Transport-trein* in te deelen, is naar onze meening, in elk geval *ongeoorloofd*.

4) Van een' zoodanigen zoogenoemden »*crypto-cèle*" hebben de Heeren KERST en RITTER, voor eenige jaren, een *opmerkelijk* voorbeeld in het Groot Rijks-Hospitaal alhier waargenomen.

5) WENDROTH en SPEIJER hebben, voor *Duitschland*, dienaangaande gevallen van onwillige dienstpligtigen opgeteekend.

6) HUTCHINSON en GAVIN maakten daarvan, voor *Engeland*, gewag. De laatste verhaalt zelfs, hoe in het militair Hospitaal te *Dublin*, een stelselmatig *voorschrift* daartoe eenen der dienstdoende Offic. v. Gez. was in handen gevallen.

7) Mogt in *zoodanig* geval worden opgegeven, dat vroeger de *castratio* aan die zijde was geschied, zoo lette men op, of daarvan een duidelijk *likteeken* is overgebleven.

8) Bijv. door succus *Euphorbiae*, pulvis *cantharidum* en dergelijken. De Off. v. Gez. GOBÉE ontdekte eens in een dergelijk voorbeeld, met behulp van de loupe, dat de *pop* van een bracherium nog met *ungt. cantharidum* ad hoc bedeeld was! (*Register* v. v. z. n°. 85).

9) Bij deze methode van *bedreiging* heb ik mij eenige malen uitstekend wel bevonden. De *vrees* voor deze operatie is *zeer* algemeen.

§ 137.

c). *Hypospadias*. — In dit gebrek kan men een belangrijk verschil ontmoeten, naarmate de splijting der urethra in eene *dwarse* rigting en digt bij het *scrotum* bestaat, of wel dat deze, slechts *overlangs* en gootsgewijze gevormd, in de onmiddellijke nabijheid van den *glans* penis wordt gevonden. In het laatste geval toch kan de man vrij goed van zich af wateren, en is *geene* ongeschiktheid

aan te nemen, gelijk die moet worden vastgesteld bij den *eersten* vorm, als wanneer de persoon telkens bij de urine-lozing zijne kleederen meer of minder verontreinigt.

AANMERKING. In geval dit vormings-gebrek, door voortzetting van de fissuur tot in het *scrotum*, tot een' zoodanigen graad is gestegen, dat in plaats van hypospadie, veeleer *hermaphroditismus* moet worden aangenomen, zoo moeten dergelijke individuën onvoorwaardelijk voor de krijgsdienst *ongeschikt* worden verklaard [1].

[1] Men weet, dat dit vooral uit een *moreel* gezigts-punt noodig is, dewijl in die gevallen zelfs de *sexe-bepaling*, althans voor het vulgus, twijfelachtig is. Dit kan tot onzedelijke handelingen eene gereede aanleiding geven. De Offic. van Gez. CORNELISSE en VAN DER HOÉK hebben, naar aanleiding van een hun voorgekomen geval, de bezwaren daarvan in de *Strafgevangenis* te *Gouda* ondervonden. Het wordt alsdan moeijelijk te bepalen, of de z. g. hermaphrodiet in dergelijke inrigtingen voor *mannen* dan voor *vrouwen* moet worden opgesloten. Bij de tegenwoordig ingevoerde *cellulaire* opsluiting vervalt dit bezwaar voor het grootste gedeelte.

§ 138.

d). *Urethritis*. — Het is niet te ontkennen, dat er mogelijkheid bestaat tot het kunstmatig *vormen* van dit gebrek. Er zijn in de militaire practijk enkele voorbeelden daarvan opgeteekend, waar tot dit einde »injectiones irritantes" zelfs »inoculatie van het virus gonorrhoïcum", zijn te baat genomen [1]; doch zulke gevallen zijn uiterst zeldzaam.

Van veel meer gewigt, althans wat de menigvuldigheid van het voorkomen betreft, is het optreden van urethritis als morbus *dissimulatus*. Vele en dikwijls juist de meest oppassende soldaten koesteren eene zekere afkeer tegen de *Hospitalen*, en, eenmaal in dezen opgenomen, branden zij van verlangen om daaruit te worden ontslagen. Hierin ligt de voorname oorzaak (somtijds nog gesteund door het *ligt achten* dezer kwaal, alsmede door *schaamte* of door *vrees*) van het veelvuldig *verzwijgen* en *verheelen* van gonorrhoea, zoowel bij de gewone wekelijksche visitatiën, als door de reconvalescenten in de militaire zieken-inrigtingen, Hiertoe bezigen zij de volgende *kunstgrepen:* even vóór de visitatie of

de visite, »*emittunt* urinam, instituunt frigidas penis *lotiones*, atque interdum muco-puris effluxum impediunt globulos, e *micâ panis*, e *cerâ* aliisve [2] confectos, in urethram inducendo". Uit dien hoofde is het, bij de *Korpsen*, een nuttige ontdekkings-maatregel, om de manschappen soms *buiten tijds*, op geheel *onverwachte* uren aan deze visitatie te onderwerpen, dewijl dan geene der genoemde prophylactica kunnen worden in het werk gesteld.

Bij deze visitatie moet men zich niet te vreden stellen met de bezigtiging van den penis, zoo als somtijds geschiedt, maar men behoort den top van den wijsvinger, van uit het perinaeum, langs den geheelen loop der urethra drukkenderwijze naar voren te bewegen, waardoor men een droppel pus doet te voorschijn treden of de corpora aliena, boven vermeld, gewaar wordt. Tevens lette men niet alleen op den uitvloed, maar ook op de zwelling en kers-roode kleur der mucosa van het orificium urethrae, op de soms begeleidende opzetting der lies-klieren, op de aanzwelling der epididymis of bijzondere gevoeligheid der testiculi, op aanwezige ettervlekken in het hemd. Ten opzigte van dit laatste verschijnsel vergete men niet, dat dit kleeding-stuk, kort voor de visitatie, »*renovatum* esse potest, aut ita mutatum, ut pars anterior nunc *posterior* versa sit".

Bij reconvalescenten, die het voortbestaan hunner gonorrhoe trachten te dissimuleren, kan in de Hospitalen eene verdere uitbreiding aan dit onderzoek worden gegeven. Op den voorgrond staat daarbij de *uroscopie*. In de meeste gevallen van z. g. »nadruiper" toch treft men in de urine een slijmachtig *wolkje* aan, met of zonder *vlokjes* of *draadjes*, uit aaneengehechte epitheliumcellen en etter-ligchaampjes bestaande. Intusschen zij men ten deze weder bedacht, dat de urine, welke men daartoe bezigtigen wil, in onze tegenwoordigheid geloosd en op eene verzekerde plaats bewaard moet worden, ten einde te voorkomen: »ne talis urina ab *aliis* commilitonibus, jam in statu *sano* versantibus, desumta sit" [3].

Eindelijk kan men ook eenigermate in de beoordeeling der waarheid, in deze gevallen, worden geleid, door de wijze te beschou-

wen, op welke de *urine-lozing* zelve geschiedt, of daarbij uitdrukking van pijn wordt gegeven, of de vorm der straal normaal zij, enz.

AANMERKING. Niet alleen ten opzigte van urethritis, maar ook van *andere* venerische ziekten in het algemeen, moet de Off. v. Gez., bij zijne kazerne-visiten wel toezien, dat hij in den aard daarvan niet worde om den tuin geleid. Dikwijls toch wenden venerische manschappen pogingen aan, om *niet* als zoodanig, maar als *koortsig* in het Hospitaal te worden opgenomen. Zij verzwijgen alzoo hunne ware kwaal en verzinnen een of ander verdicht gebrek. Bepaaldelijk bij *orchitis* e causa syphilitica is het mij, bij de *kavallerie* dienst doende, herhaalde malen voorgekomen, dat zij zich aanmelden als »de koorts" te hebben (die er dan werkelijk soms ook bij aanwezig is), of wel, dat zij dit gebrek wilden doen doorgaan als van *mechanischen* oorsprong, bewerende dat het door eenen stoot tegen den »knop van den zadel" was ontstaan. Men verzuime bij die gelegenheid nimmer, tevens het orificium urethrae te drukken en te bezigtigen, als waardoor de zaak zich in den regel zal ophelderen.

1) Van het *laatste* is door den Off. v. Gez. GOBÉE een voorbeeld ontdekt. BECK, GAVIN en anderen maken daarvan insgelijks melding.

2) Men heeft mij verzekerd, dat daartoe soms *knevel-was* of dik *schoen-smeer* werd gebezigd. Over de aanwending der gewone *cera* werd door MARSHALL een geval medegedeeld.

3) Het *sonderen* der urethra, ten einde pus of pijn te ontdekken, is ook wel eens als herkenmiddel aangegeven, waarbij men volgens KERST eene was-bougie met een fijn *linnen lapje* omwikkeld, om de ettervlekken beter te zien, kan gebruiken. Hiermede moet men evenwel omzigtig zijn, daar men hierdoor wel eens gevaar loopt van de urethritis te doen *recidiveren*, althans bij zeer gevoelige voorwerpen.

§ 139.

e). *Strictura urethrae.* — Ter loops hebben wij (§ 134) reeds gewezen op de mogelijkheid, dat vernaauwing van de pisbuis, ligtelijk bij het visiteren over het hoofd kan worden gezien, en

dat het alzoo bij *vrijwilligers*, enz. noodzakelijk is, ook het onderzoek der urethra te bewerkstelligen, of hen te doen urineren.

Niet minder kan het geval voorkomen (en wij hebben ons zelven daarvan in één voorbeeld ten duidelijkste overtuigd), dat ook dit gebrek voor *voorwending* of wel voor gedeeltelijke *verergering* niet onvatbaar is.

De eenvoudige kunstgreep daartoe bestaat hierin, dat de simulant, zoo bij het wateren, als bij het inbrengen van bougie of katheter, »voluntariam coarctationem urethrae efficit, fortiter *contrahendo* m. bulbo-cavernosum".

In gevallen, waar men deze misleiding vermoedt, zorge men slechts om wel toe te zien, dat de vermeende patient in de meest gunstige houding worde gekatheteriseerd, waarbij al de het bekken omringende spier-groepen in den hoogst mogelijken graad van *ontspanning* verkeeren, terwijl men gedurende het inbrengen der gezegde werktuigen zijne gedachten tracht *af te leiden* en hem *hard op* laat spreken of tellen. Men heeft dan niet noodig tot andere hier wel eens voorgeslagene middelen (*warme baden*, de *aetherisatie*, enz.) de toevlugt te nemen. Wel zag ik in één voorbeeld gunstige uitwerking van de *vrees* voor de toebereidselen tot de *cauterisatie* van de urethra [1]).

[1]) HUTCHINSON en MARSHALL hebben insgelijks deze simulatie ontmoet, doch mede geene zwarigheid van belang in de ontdekking gevonden. Wij achten daarom den voorslag van WENDROTH nagenoeg overbodig: om door eene *ligatuur* om den penis de urine eenigen tijd te doen *ophouden*, en dan bij de ontlasting van deze, uit de kracht, den omvang en den vorm van den straal, het al of niet bestaan van strictuur te herkennen.

§ 140.

f). *Spermatorrhoea.* — In een gevorderd tijdperk zal deze kwaal zich veeltijds kenmerken door algemeene vermagering en ligchaamszwakte en dan ook wel niet worden *gedissimuleerd*. In den aanvang zou dit echter niet onmogelijk en dan moeijelijk te keeren zijn. Van *simulatie* daarvan is ons niets bekend. Alleen zou het *kunnen* zijn, dat toevallige of opzettelijke *pollutiones* nocturnae als

ziekelijke zaad-vloeijing werden opgegeven. Men herinnere zich dan, behalve aan hare *algemeene* verschijnselen, dat het daarbij geen criterium is, dat grootere hoeveelheden sperma »op eens" ontlast worden, maar dat meer op den duur, en vooral bij de gewone ontlasting van *faeces* en *urine*, prostata-vocht en sperma worden uitgedreven. Men bezigtige de urethra en het hemd alzoo terstond *na* deze akten, en onderzoeke wijders vooral de urine-bezinksels mikroskopisch, of daarin *dikwijls* of *steeds* spermatozoïden voorhanden zijn, ofschoon deze ligchaampjes veeltijds minder bewegelijk, minder veelvuldig, en somtijds zelfs van een' zeer gewijzigden vorm [1]) kunnen zijn, ja, zelfs op het laatst geheel ontbreken.

[1]) De z. g. *staart* wordt dan zeer dun, of nagenoeg geheel onzigtbaar, terwijl later alleen de »*kop*" te zien blijft als een *glinsterend* bolvormig ligchaampje.

§ 141.

g). *Cystorrhoea*. — Daar het *dissimuleren* van dit gebrek door vrijwilligers, enz. in de termen der mogelijkheid valt, zoo behoort men zich, bij de visitatie, daaromtrent door het bezigtigen van hunne *urine* steeds te overtuigen.

In de tweede plaats, kan dit verschijnsel van slependen *catarrhus vesicae* insgelijks als morbus *simulatus* voorkomen. Mij althans is het een paar malen geschied, dat *mucus* nasalis, *saliva* en *sputa* daartoe in de urine-glazen werden vertoond. Dit viel intusschen terstond in het oog. De wel gekenmerkte toestand der urine bij dit gebrek, door haar troebel voorkomen, hare slijmwolkjes en vooral hare meer of minder dikke laag van een geel-wit, muco-purulent bezinksel, laat dan ook geene geneeskundige dwaling toe.

§ 142.

h). *Calculosis*. — Voor het mogelijk *verheelen* van blaas-steenen of van graveel door *dienstzoekenden* geldt hetzelfde voorschrift als in de voorafgegane § is gegeven.

Wat *simulatie* aanbelangt, zoo zijn ons daarvan in de militaire practijk geene voorbeelden bekend. Intusschen moet men, op

grond der mededeelingen van oudere schrijvers, welke daarover in praxi civili ondervinding hebben verkregen [1]), op mogelijkheid van misleiding ten dezen bedacht zijn. Hetzij in de urine, hetzij zelfs in de urethra, »inducebantur *arenulae* aut parvi *lapides* communes", terwijl gelijktijdig klagten over *ischurie* werden aangeheven.

Zoodanige *pseudo*-cystolithen of dergelijk *psammismus* verraden zich evenwel terstond bij het *scheikundig* onderzoek, eensdeels door het ontbreken van acidum uricum, phosphoricum, of oxalicum en andere bestanddeelen, bij ware calculosis voorhanden, anderdeels, wat de calculi zelve betreft, reeds bij de *doorbraak*, door het gemis van den bekenden laagsgewijzen vorm en van eenen nucleus. Daarenboven bezit men in de aanwending van het *katheterisme* der blaas en van de *exploratio* per *anum*, in den regel, voldoende hulpmiddelen tot het opsporen der waarheid.

1) BARTHOLINUS, KLEIN, METZGER en anderen deelden dergelijke voorbeelden mede, veelal bij *vrouwen*. In eenigen van deze werd de *voorraad* tot deze misleiding in de *kleeding*-stukken of in het *bed* verborgen gevonden.

§ 143.

i). *Haematuria*. — Behalve enkele *andere* opzettelijke verkleuringswijzen der urine, zoo als eene *witte*, door admixtio *lactis*, eene *zwarte*, door die van *atramentum*, eene *gele*, door usus internus *rad. Rhei*, eene *blaauwe*, door dat van *indigo* [1]), — heeft men voornamelijk eene *roode* verkleuring der pis, tot het nabootsen van bloedwateren ontmoet. *Beta rubra*, *Rubia tinctorum*, de vruchten der *Ficus Indica*, enz. werden daartoe soms, in ruime hoeveelheid, interné genomen. In andere gevallen zouden sommige der bij *dysenterie* en *haemoptoë* genoemde pigmenten (§§ 118, 131) daartoe misbruikt zijn. In een enkel voorbeeld leest men omtrent *injectio* van *sanguis* in de urethra of de vesica.

In het laatste geval alleen zou de *herkenning* eenig bezwaar kunnen opleveren, doch men houde zich dan niet te veel op met dit verschijnsel alleen, maar lette vooral op het al of niet bestaan van nier-, blaas- of pisbuis-kwalen, waarvan dit het gevolg kan zijn.

Tot de ontdekking der gezegde *kleurstoffen*, bezige men de reeds vroeger opgegevene middelen. Men geve acht op het aanwezen van *bloed-ligchaampjes*, van fibrineuse *stremsels* uit de tubuli Bellini, op dat van *eiwit*, enz. Een eenvoudig hulpmiddel ter herkenning van dit laatste (behalve de behandeling door kookhitte, salpeterzuur) bestaat in de indompeling van een schoon *linnen lapje* in zoodanige urine en dit dan zachtjes te laten *droogen*. Was er bloed (en alzoo albumen) in de urine, dan droogt het lapje *stijf* op, anders niet. Ook het *koken* der urine stelt eene tweede eenvoudige proef daar. *Ware* bloedpis levert daarbij een bruin *coagulum* op, dat na eenigen tijd *sedimenteert*, terwijl het bovenstaande vocht zijne gewone gele kleur herneemt.

Door verwstoffen daarentegen *kunstmatig* rood gekleurde pis blijft na het koken, hare medegedeelde of geleende kleur, in haar *geheel*, behouden.

AANMERKING. Men wil ook enkele gevallen van haematuria *provocata* hebben gezien, ten gevolge van abusus internus van *diuretica* acria (*cantharides*, *therebinthina*, *nitrum*, *sal culinare* in ruime hoeveelheid), bij gelijktijdige *abstinentia* van cibus en potus. Zulks zal, uit hoofde van het gevaar, wel hoogst zelden worden beproefd, en dan door de bijkomende verschijnselen (priapismus, odor therebinthinaceus urinae, diarrhoea, enz.) veeltijds te ontdekken of te vermoeden zijn.

1) BECK, DONNÈ, FODERÈ en anderen maken van dergelijke verkleuringen der urine gewag; reeds LINNAEUS beschreef eene *zwarte* pis door inwendig gebruik der semina *Levistici*. — Intusschen moet men wel bedacht zijn, dat *werkelijk* verscheidene *pathologische* kleursveranderingen van dit vocht, vooral eene *blaauwe*, kunnen plaats grijpen, door wijziging in de eigene *pis-kleurstof*.

§ 144.

k). *Diabetes*. — Bij voorkomende gevallen van honig-pis, behoort men bedacht te zijn, dat zelfs hierbij de mogelijkheid bestaat tot gedeeltelijke imitatie, daar ligtelijk »admixtio van *sacharum commune*" kan geschieden.

Men lette in die gevallen op, dat alsdan de TROMMER'sche proef *geene*, of niet dan onbeduidende reactie geeft, terwijl deze bij het voorkomen der glucôse in de *echte* diabetische urine, sterk spreekt [1]). Wijders kan hier ook de quantitatieve *verandering* in de urine-afscheiding, de algemeene *vermagering*, enz. niet worden nagebootst. Ook zou men de proef kunnen nemen met uitsluitend *dierlijke* voeding (vleesch, melk, eijeren), waaromtrent men weet, dat zij bij de ware diabetes het suiker-gehalte der urine aanzienlijk doet afnemen.

[1]) *Dit* onderscheidings-kenmerk is nogtans van *geene* absolute waarde, dewijl de *gewone* kristalliseerbare rietsuiker toch meest altijd eene grootere of kleinere hoeveelheid *niet* kristalliseerbare of *druiven-suiker* bevat.

§ 145.

l). *Albuminuria.* — Even als bij de vorige kwaal, zijn hier gevallen denkbaar, waar de urine, met opzet, zou kunnen worden bedeeld met *albumen* of *albuminosa.* Men neme dan eenvoudig tot stelregel aan, minder uitsluitend aan *dit* verschijnsel te hechten, doch vooral af te gaan op de *andere* symptomen van deze ziekte (oedema, hydrops, soms amaurosis, enz.).

Voorbeelden van eiwit-pis als morbus *dissimulatus* zijn mij niet bekend; intusschen zou ook daartoe aanleiding kunnen bestaan, alleen tot *verzwijgen*, nimmer tot verheelen.

§ 146.

m). *Enuresis.* — Bij de visitatie van *vrijwilligers* is het hoogst noodzakelijk, om scherp toe te zien, of deze al dan niet onderhevig zijn aan onwillekeurige pisvloeijing. De ammoniacale of pisachtige reuk, de gele kleur der onder-kleederen, de rimpeling, vochtigheid en excoriaties aan den penis of aan het scrotum wijzen soms daarop reeds bij den eersten aanblik. Men lette dan verder op, of bij hoesten en bij drukking op de blaas-streek, een of meer droppels urine afvloeijen. Enkele malen kan men bij zoodanige personen likteekens van Spaansche vliegen vinden, vroeger, ter genezing, ad sacrum of in de lenden-streek geplaatst. Wan-

neer, met behulp dezer aanwijzingen, de *volkomene*, d. i. de ook over dag plaats vindende enuresis moeijelijk zal kunnen worden geheim gehouden, zoo is er veel grooter bezwaar in de ontdekking der *onvolkomene* of nachtelijke incontinentia. Deze is door dienstzoekenden ligtelijk te *verzwijgen*, ofschoon zulks hun op den duur geen voordeel geeft, daar zij in de Kazernen gemeenlijk vroeger of later worden ontdekt, deswegens aan herhaalde straf zijn blootgesteld, en ter behandeling naar de *Hospitalen* worden gezonden. Doch ook daar is het ons meer dan eens gebleken, dat zij hunne dissimulatie kunnen voortzetten: eerstens, »*penem*, durante nocte, *ligatura* quadam circumdando"; en in de tweede plaats, »*vestigia* urinae noctu emissae *celando*, et lintea madefacta de die clandestine *exsiccando*".

Van veel grooter gewigt in de militaire praetijk is de *simulatie* van deze kwaal door *lotelingen*. Daarbij heeft men zich echter voor uitersten te wachten. Van den eenen kant toch moet men daaraan niet te ligtgeloovig vertrouwen schenken. Van de andere zijde behoort men de zoodanigen niet altijd hard te vallen of hen allen zonder onderscheid als bedriegers te bejegenen. Hoewel het niet te ontkennen valt, dat de onwillekeurige *nachtelijke* afvloeijing der urine eene kwaal is, die, wegens het gemakkelijke in hare imitatie, zeer veelvuldig ter misleiding der Offic. v. Gez. wordt verkozen, moet men niet minder in het oog houden, dat zij, bij ons te lande 1), niet zelden in waarheid bestaat. Wel is waar, zal men haar als zoodanig het meest bij kinderen ontmoeten, maar ook bij jongens en meisjes, die reeds het tijdperk der manbaarheid waren ingetreden, ziet men haar nu en dan hardnekkig voortbestaan. Onder de zoodanigen zijn mij enkele voorbeelden bekend van individuën, welke *niet* in militaire betrekking stonden, die geene de minste reden tot voorwending hadden, doch die, integendeel, alles gaarne in het werk stelden, om van dit lastig gebrek te worden ontheven. Deze opmerking moge, vooral bij de jeugdige vrijwilligers beneden de 18 jaren, van eene te groote gestrengheid terughouden. Bij de genoemde individuën ziet men intusschen,

13

dat de enuresis dikwijls wijkt, wanneer zij *goeden wil* toonen en onophoudelijk *medewerken*. Deze medewerking *ontbreekt* bij vele lotelingen en het is daartoe, dat men, soms met den meesten nadruk, hen moet trachten op te wekken. In elk geval van kwaad vermoeden van voorwending, zoowel bij enuresis *completa* of *diurna*, als bij *e. incompleta* of *nocturna*, moet men beginnen met het maken eener zekere *diagnose*. Daartoe kunnen de volgende hulpmiddelen, het een meer, het ander minder, dienstbaar zijn:

1) De *inspectio*. — Het zij een vaste stelregel, om hier altijd de *wijze*, waarop de urine afvloeit of geloosd wordt, met *eigene* oogen te constateren. Bij de *e. completa* stelle men daartoe eene geduldige en lang voortgezette beschouwing, niet alleen van den penis, maar ook vooral van de blaasstreek en den buikwand, in het werk, ten einde zich van het al of niet bestaan eener gestadige droppelsgewijze afvloeijing van urine te vergewissen [2]. In het bijzonder vestige men zijne aandacht op de door simulanten hierbij steeds te hulp geroepene zamentrekking der buikspieren; alsmede op de mogelijkheid of men door hen te laten *hoesten*, te *persen*, of door zelf eene *drukking* uit te oefenen op de blaaswanden, den gezegden afvloed kan doen versnellen of vermeerderen. — Bij de *e. incompleta* late men, over dag, de urine zoo lang mogelijk ophouden, of wende daartoe de later te beschrijven sluiting van de pisbuis aan, en bevele nu den man in onze tegenwoordigheid te wateren. Geschiedt dit met eenen krachtigen straal, heeft hij het in zijne magt, om op bevel daarmede op te houden en weder te beginnen, zoo bestaat er hooge schijn (nog geene zekerheid [3]) van misleiding; men is althans nu verzekerd, dat er geene belangrijke stoornis voorhanden is, ten minste geen paralytische toestand van den sphincter vesicae of den detrusor urinae. Het laatstgenoemde onderzoek trachten bedriegers dikwijls te ontwijken, door voor te geven, dat zij in *tegenwoordigheid* van een ander niet *kunnen* urineren. Intusschen is eene dergelijke weigering, hoe natuurlijk deze overigens ook zijn moge, op den *duur* volgehouden, reeds per se verdacht.

2) De *uroscopia.* — Bij de *e. completa* is de opgevangene urine veeltijds voorzien van een overvloedig, slijmig bezinksel en neemt zij, slechts korten tijd bewaard zijnde, spoedig eenen stinkenden, rotachtigen reuk aan. Ook de *e. nocturna* zou, in sommige gevallen, bepaalde, eigenaardige physisch-chemische kenmerken bezitten. De opgevangen of geloosde pis kan alsdan eene zeegroene *kleur* vertoonen, bij eene neutrale of alcalische *reactie*, reeds terstond na de lozing. Daarenboven werd somtijds gevonden, dat haar specifiek *gewigt* afgenomen was door eene belangrijke vermindering van de hoeveelheid ureum, acid. uricum en zouten [4]. Ofschoon geene van deze criteria uroscopica altijd voorhanden zijn, is het toch van hoog belang, in voorkomende gevallen, de aandacht ook op den toestand der urine zelve te vestigen. Hun bestaan toch heft dan elken twijfel van misleiding op.

3) Het *katheterisme.* — Men kan daarmede meer dan eene proef in het werk stellen. Den gewaanden patient late men zijne urine ophouden, legge den katheter aan, ontlaste een weinig urine en *neme* nu eensklaps den katheter *weg.* Blijft de pis nu doorvloeijen, dan bestaat er mogelijk paralyse van den sphincter; wordt zij teruggehouden, dan waarschijnlijk niet. Eene tweede proef is, om, op *onverwachte* tijden, v. a. des *nachts*, den man te onderzoeken en het katheterisme te bewerkstelligen. Vindt men dan eene ruime hoeveelheid urine op eens in de blaas voorhanden, zoo is, althans bij voorgewende *e. completa*, het bedrog geconstateerd [5]. Minder bewijskracht echter bezit deze proef bij de *e. nocturna.* Vooreerst toch is het bekend, dat de urine daarbij niet aanhoudend afvloeit, maar òf in den eersten slaap, òf tegen den morgen, onwillekeurig wordt geloosd. En ten anderen, komt daarvan dikwijls een periodische vorm voor, waarbij de incontinentia niet alle nachten, maar slechts bij sommige gelegenheden (ongewoon veel drinken, voorafgegane vermoeijenis, enz.), bestaat.

4) De *occlusio urethrae.* — Men sluite de pisbuis, hetzij eenvoudig door het inbrengen van eene elastieke of was-*bougie*, ondersteund door een welsluitend of zelfs een verzegeld *druk-verband*

om den penis; hetzij door een of ander der tot dit doel bestaande *compressoria* (bijv. den pisbuis-sluiter van NÜCK); en late aldus de urine eenige uren ophouden. Bij werkelijk bestaan van complete enuresis, zal men alsdan de urethra, achter de afgeslotene plaats, door de aandringende urine verwijd of *uitgezet* vinden, terwijl men de urine, terstond bij het opheffen der sluitmiddelen, echter zonder groote kracht, ziet afvloeijen.

Wanneer de diagnose gemaakt, maar de misleiding des al niet te min hardnekkig wordt voortgezet, bezit men in de gewone middelen van *behandeling* der wezenlijk bestaande incontinentia, eenige goede, ofschoon volgens onze ondervinding, niet steeds doeltreffende dwang-maatregelen. Onder dezen, make men een vlijtig gebruik van den *katheter,* vooral van dien van MAYOR; de vrees daarvoor alleen schrikte menigen simulant af. Dit soms in verband met koude blaas-*injecties* of koude *douches* in de lenden-streek, alsmede met het toedienen van zoo weinig drank mogelijk, tot *dorstlijden* toe. Verder dienen de *urticatio* of *flagellatio* der bilstreek; de aanwending van *vesicatoria* of ungt. *Autenriethi* in regione sacrolumbali; de »*bedreiging*" met moxae of het ferrum candens; de *electropunctuur* [6], enz. enz.. In sommige voorbeelden, waar dit een en ander vruchteloos bleef, zag men goed gevolg van opwekking van het *schaamte*-gevoel, door expositie van den persoon voor zijne krib, met de bewaterde fournituren en kleedingstukken. In anderen, van het onophoudelijk *wekken* uit zijnen slaap [7].

Indien alles mislukken mogt, zou er welligt een doelmatige uitweg hierin bestaan, dat men den simulant toch niet ontsloeg, maar hem, *zonder* eenige vrijstelling, voor *speciale* diensten bestemde, na hem te hebben voorzien van eene elastieke urine-flesch of z. g. *urinaal* [8].

AANMERKING. Niet genoeg kan ik bij deze gelegenheid waarschuwen tegen overdrijving of *dwaling* van de zijde der geneeskundigen, doch alleen ten opzigte van de *nachtelijke* incontinentia. Hierbij verlieze men nimmer uit het oog, dat bij jonge individuën somtijds in der daad volstrekt *geene* afwijkingen in den

normalen toestand van het systhema uro-poiëticum kunnen worden waargenomen en toch het gebrek *werkelijk* bestaan, alleen als gevolg eener in de jeugd verkregene en bij sommigen misschien nimmer bestredene of bestrafte *kwade* gewoonte.

[1]) Bij *ons* te lande is enuresis nocturna geene *zeldzaamheid,* zoo als FALLOT, PERÇY, LAURENT dit voor *Frankrijk* en *België* schijnen te beweren. Op 1000 jongelieden zou er slechts een enkel wezenlijk geval van voorkomen. Honderden gevallen zijn hun bekend, waar het slechts was voorgewend. Vooral FALLOT mistrouwt de nachtelijke incontinentie in *hooge* mate; hij zegt: »in alle gevallen daarvan, waar geene *calcu-* »*losis* bestaat en waar geene beleediging van den *sphincter vesicae*, bijv. door litho- »tomie, is aan te wijzen, a priori reeds, tot simulatie te besluiten" (! ?). In ons vaderland, waar deze simulatie geenszins vreemd is, kan *e. n.* meermalen in werkelijkheid worden ontmoet, volgens de Offic. v. Gez. KERST en CROISSANT, voornamelijk bij de bewoners der *zeekusten,* bij jeugdige varens- en visschers-gezellen. Volgens hunne ondervinding treft men het in de mil. Hospitalen niet meer dan omstreeks in een *derde* der voorkomende gevallen als misleidings-ziekte aan.

[2]) BÉRARD deelt een grappig voorbeeld mede, waar in het militaire Hospitaal te *Nantes,* hierdoor *alleen* ontdekking van eenen onwilligen loteling werd verkregen.

[3]) Men herinnere zich steeds, dat meermalen *geene* de minste afwijkingen bij nachtelijk bewateren kunnen voorhanden zijn. Zie de Aanmerking.

[4]) De Heer Off. v. Gez. GOBÉE heeft in zijne *Kliniek* (1844, 5de stuk) eene zeer opmerkelijke mededeeling van zijne ontdekking en onderzoekingen ten dezen gegeven. Intusschen heb ik bij verscheidene jonge soldaten, met *e. nocturna* behebt, te vergeefsch naar deze criteria gezocht; althans nooit heb ik ze gezamenlijk aangetroffen. En toch waren dit geenszins alle simulanten.

[5]) CHEYNE, HENNEN en anderen hebben voorgeslagen, deze proef te verbinden met de geheime toediening van *opium*, om den vermeenden simulant te beter in eenen diepen slaap aan te treffen. Men moet, als men daartoe overgaat, altijd slechts eene zeer geringe dosis bezigen, want het is ons, ook uit de eerlijke getuigenis van den Heer GOBÉE, bekend geworden, dat deze proef alsdan bij jeugdige voorwerpen gevaarlijk kan worden. Daarenboven is zij niet eens bewijzend; zoo bijv. kan incontinentia gevolg zijn van eenen *geïrriteerden* toestand der blaas, welke, onder de inwerking van dit sedans, tijdelijk wordt opgeheven.

[6]) Daartoe zijn wij gewoon, eenen zilveren *katheter* in de blaas en één of twee *acupunctuur-naalden* in de regio sacralis of vesicalis te brengen en door dezen voorzigtig eenen electrischen stroom te laten gaan, met behulp van een rotatie-apparaat.

[7]) Wij hebben dit laatste middel dikwijls voorgeschreven, bijv. volgens den raad van FALLOT, hen te doen wekken *om het uur*, om hen *telkens* te laten urineren; doch, misschien door nalatigheid der oppassers, zagen wij zelden of nooit resultaten daarvan.

3) Deze voorslag van MARSHALL zou, volgens ISFORDINK, in het *Oostenrijksche* Leger, eene enkele maal met goed gevolg in practijk zijn gebragt. — Veel is hiervan bij ware lijders met deze kwaal *niet* voor de dienst te verwachten, maar deze maatregel zou wel in staat zijn, om het beproeven van deze misleiding door lotelingen eenigermate te *voorkomen* of te beperken.

§ 147.

n). *Cryptorchis.* — Bij het visiteren van de miliciens, of veel meer nog van de z. g. jongelingen, of vrijwilligers beneden de 18 jaren, moet inzonderheid de aandacht op dit gebrek worden gevestigd, bij hetwelk zich verscheidene gewigtige beschouwingen kunnen voordoen. *Vooreerst*, bestaat hier dit verschil, dat de testiculi nu eens geheel in de *buikholte* zijn verborgen, terwijl zij in andere gevallen in het *lieskanaal*, somtijds reeds ten deele in den liesring, als kleine ronde, door hoesten niet toenemende, maar ook door drukking niet inbrengbare gezwellen, duidelijk voelbaar zijn. In beide gevallen moeten vrijwilligers daarmede worden afgewezen; lotelingen behoeven slechts te worden *uitgesteld*, totdat er verbetering in hunnen toestand ontstaat. — In de *tweede* plaats, kan hier twijfel oprijzen, of de ballen slechts verholen zijn, dan of zij werkelijk *ontbreken*, in welk laatste geval geheele ongeschiktheid bestaat. Ter beoordeeling hiervan, lette men inzonderheid op het al of niet gelijktijdig voorkomen van eene algemeen tengere, zelfs vrouwelijke ligchaams-vorming, eene zwakke, hooge stem, en eenen geringen haar-groei, vooral aan den mons Veneris [1]). — Ten *derde*, bestaat er een groot *verschil* in dezen toestand, daar somtijds de opvolgende descensus testiculorum van lieverlede en *zonder* eenige bezwaren plaats grijpt; terwijl daarbij in andere gevallen, hetzij van zelve, hetzij na sterke ligchaamsbeweging, te voet of te paard, meer of minder plotselinge en belangrijke verschijnselen van z. g. *incarceratio* testiculi kunnen optreden. — In de *vierde* plaats, is het ons gebleken, dat men hier *verwisseling* kan begaan van dit gebrek met *hernia* inguinalis, zelfs in zoo verre, dat zulke personen deswegens met *breuk*-banden werden voorzien! [2]) Deze dwaling is echter zeer ligt te ver-

mijden, wanneer men slechts acht geeft op de *ledigheid* van het scrotum [3]. — Ten *vijfde*, bestond dit gebrek, in één ons voorgekomen geval, slechts *in schijn*, daar geen cryptorchisme voorhanden was, maar alleen *atrophie* van de ballen in den hoogsten graad [4]. — Ten *zesde*, moet men oplettend zijn, dat hier een groot *onderscheid* kan worden gevonden in het bestaan van dit gebrek aan *ééne* zijde (meer links dan regts), of aan *beide* zijden. In het eerste geval *kan*, bij overigens gezonde en krachtige ligchaamsontwikkeling, tot geschiktheid worden besloten, evenzoo als deze bij *monorchis* vast te stellen is. Bij deze beoordeeling mag intusschen niet worden vergeten, toe te zien, of het gebrek bij drukking, of zelfs zonder deze, *pijnlijk* is, en of het al of niet is gecompliceerd met hernia *accreta*, welke somtijds als gevolg-ziekte [5] kan zijn ontstaan. — In de *laatste* plaats zal, bij onwilligen, ligtelijk *aggravatie*, of zelfs *nabootsing* kunnen voorkomen. Immers, het is bekend, dat sommige personen, door willekeurige inspanning van den cremaster, eene belangrijke *retractio* testiculi met opzet kunnen daarstellen (zie § 136, hernia imitata).

[1]) Een *criterium*, door sommigen aangegeven, om bij deze beoordeeling ook het *voorttelings*-vermogen in rekening te brengen, zal wel niet dan eene hoogst *zeldzame* toepassing vinden.

[2]) In één van deze voorbeelden was daartoe echter gereede aanleiding door het vermoeden, dat er *tevens* eene *liesbreuk* bestond.

[3]) Hierbij moet worden gelet, of de *ledigheid* van den balzak ook afhankelijk ware van vroegere *castratio*. Men zoeke dan naar de aanwezige *likteeken*-vorming in het scrotum.

[4]) Eene dusdanige *atrophia* testiculorum brengt intusschen, in den regel, meer nog dan het bestaan van cryptorchis, dienst-*ongeschiktheid* mede.

[5]) Als mogelijke *gevolg-ziekte* van dit gebrek vond ik ook melding gemaakt, dat bij retentio testiculi in annulo ligter dan gewoonlijk hevige *orchitis* kan ontstaan, vooral bij aanwezige *urethritis*.

§ 148.

o). *Hydrocèle.* — Bij de visitatie van *vrijwilligers* moet de mogelijkheid der *dissimulatie* van waterbreuk in het oog worden gehouden. Onzes inziens toch zou dit kunnen geschieden door

de *emissio* van het *serum* kort vóór het onderzoek. Men behoort alzoo bij de bezigtiging van het scrotum wel toe te zien, of daaraan geene versche sporen der *punctio* te ontdekken zijn.

Door *lotelingen* kan daarentegen een tegenovergestelde weg worden ingeslagen tot het *nabootsen* van dit gebrek [1]). Ofschoon men slechts weinig gevaar loopt, van daardoor te zullen worden bedrogen, is het noodig te weten, welke pogingen daartoe somtijds in het werk zijn gesteld. Deze bestonden in het kunstmatig daarstellen van *emphysema* of van *erysipelas* scroti. Het eerste op de vroeger reeds vermelde wijze (§ 136, hernia imitata); de laatste door aanwending van *irritantia* op het scrotum, bijv. door frictiones met succus *Euphorbiae* of van andere plantae acres, door punctio van *Vespa* crabro of *Apis* mellifica, en dergelijken. In één voorbeeld werd zelfs van hydrocèle *provocatum* gewag gemaakt »ope *injectionum* in tunicâ vaginali propriâ (?) [2]).

[1]) FALLOT, MOHR en anderen willen daarvan ondervinding hebben opgedaan; noch zij, noch andere, eenigzins geoefende geneeskundigen hadden hier moeite in de ontdekking.

[2]) Dit wordt medegedeeld door COCHE. Eene tweede kunstgreep ad hoc vindt men bij KRÜGELSTEIN, »usu interno solutionis *saponis*" (?).

§ 149.

p). *Varicocèle.* — Er wordt soms onder de Offic. v. Gez. getwist over de vraag: of personen met aderbreuk behebt, al dan niet voor de Krijgsdienst mogen worden aangenomen? Bij het vrij veelvuldig voorkomen van dit gebrek, is deze vraag niet van gewigt ontbloot, vooral omdat het Leger een aanzienlijk verlies aan dienstbare manschappen zou lijden, wanneer men alle personen, die daarvan meer of minder sterk uitgedrukte sporen vertoonen, onvoorwaardelijk wilde afkeuren. Sommigen zijn daar sterk vóór [1]), anderen verklaren er zich bepaaldelijk tegen. Een algemeene of absolute regel is hier echter naauwelijks te geven. Wanneer de varicocèle slechts aan ééne zijde (meestal de *linker*), of zelfs in geringen graad aan beide zijden bestaat, wanneer die alleen een

deel der aderen van den funiculus spermaticus, of van het scrotum inneemt, en de persoon daarvan *geene* verrigtings-stoornissen ondervindt, valt aan de geschiktheid van overigens sterke en goed gevormde personen wel niet te twijfelen. Zij blijft dan dikwijls jaren of zelfs levens-lang *zonder* verdere gevolgen [2]. Wanneer daarentegen de aderbreuk in een' hoogeren graad voorkomt, zoodanig dat de bal, de bijbal en de zaadstreng, soms tot in de liezen toe, in de uitzetting deelen, het geheele scrotum als een zak met brij en wormen, of vogel-darmen, is aan te voelen, en de persoon daarvan meer of minder belangrijke bezwaren [3] bij het staan en gaan, bij het rijden als anderzins ondervindt, zal tot ongeschiktheid moeten worden besloten.

Voor het overige zij men bedacht, dat *vrijwilligers* hunne varicocèle, gedeeltelijk althans, kunnen *dissimuleren*. Vooral »tempore *hiëmali*" kan deze eenigermate als morbus *diminutus* voorkomen, bijv. door »quies", »positio *horizontalis* protracta", »balneis aut lotionibus *frigidis*", in verband met naauwkeurig sluitende *suspensoria*. De laatste laten echter ligtelijk sporen na, waardoor men tot vermoeden van misleiding kan geraken, terwijl men in zulke gevallen zekerheid kan verkrijgen, door het scrotum eenigen tijd in *warm* water te doen baden.

AANMERKING. Men moet van de varicocèle onderscheiden de belangrijke balzaks-*verslapping*, welke echter meest slechts bij *bejaarde* voorwerpen aan den scrotaal-zak in zijn *geheel* kan worden aangetroffen [4].

1) Zij, die zich *vóór* het *afkeuren* der met varicocèle behebten verklaren, gronden zich op de, trouwens *onbewezene*, vooronderstelling, dat deze slechts de locale uitdrukking is eener dieper gezetelde aandoening van het *poortaderstelsel*, met *buikvolbloedigheid*.

2) Den Heer KERST, welke hierop zijne bijzondere aandacht sedert vele jaren gevestigd heeft, zijn daarvan onderscheidene voorbeelden bekend. In één geval, waar de varicocèle *totaal* was aan *beide* zijden en in *zeer* sterken graad, bleef zelfs het *voorttelings*-vermogen geheel ongestoord.

3) Behalve plaatselijke *dolor gravativus*, wordt onder dezen, soms ook over *lumbago* geklaagd. Dat deze bezwaren zelfs nu en dan niet zoo geheel *gering* zijn te schatten, blijkt uit de waarneming der *vele* personen die zich, vooral in *Frankrijk*,

deswegens aan soms vrij pijnlijke *kunstbewerkingen*, ter genezing daarvan, onderworpen. Zie VIDAL DE CASSIS.

4) Mij is een geval medegedeeld, waar de relaxatio scroti (wel eens »*rhakosis*" genoemd) in zoo hoogen graad bij eenen bejaarden Hoofd-officier bestond, dat het scrotum bijna tot aan de *knieën* nederhing!

§ 150.

q). *Haemorrhoïdes*. — Vooral bij oude kavalleristen, wordt door sommige schrijvers het *nabootsen* van aambeijen, tot het verkrijgen van pensioen of ontslag, niet geheel vreemd genoemd (?). »Vesiculae natatoriae piscium", zelfs »vesicae urinariae glirium", beide met »sanguis" of »pigmenta rubra" bedeeld, zouden met behulp van insufflatio, of van »fibrae metallicae elasticae", daartoe somtijds in den anus bevestigd zijn [1]). Andere simulanten zouden een bloederig voorkomen aan hunne faeces weten te geven, door overmatig »usus internus" van fructus *Mori* of van andere der bij dysenterie (§ 131) genoemde kleuringsmiddelen. Somtijds eindelijk zou, kort vóór de defecatio, nabootsing van inwendige haemorrhoïden geschied zijn »clysmatibus *sanguine* praeditis".

In het algemeen zullen dergelijke kunstgrepen niet moeijelijk te *herkennen* en voorzeker nimmer van dien aard zijn, dat men daarin eene reden tot afkeuring zal vinden. Ten overvloede geeft men, tot ontdekking der gezegde pseudo-aambeijen, den raad, om ze eenvoudig door te prikken, waardoor zij, *zonder* bloeding, zamenvallen.

[1]) Sedert FORTUNATUS FIDELIS, maken GAVIN, PERÇY en LAURENT, WENDROTH en anderen van deze en dergelijke zonderlinge kunstenarijen gewag. Ons is daarvan *nimmer* een zweem voorgekomen.

§ 151.

r). *Fistula ani*. — Dat aars-fistel, vooral de inwendige, bij het keuren, over het hoofd *kan* worden gezien, hebben wij reeds vroeger (§ 134) aangemerkt; van het *verheelen* daarvan, zelfs bij f. ani externa, zal overigens *geene* sprake kunnen zijn [1]).

Van meer belang is de *provocatio* van dit gebrek. In vroeger tijden reeds zou daarvan een historisch voorbeeld aan het Hof van LODEWIJK den XIV[den] zijn voorgekomen [2]). Doch ook later, heeft men in de Legers aarsfistel als kunstvoortbrengsel ontmoet, gevormd door »introductio rad. *Hellebori nigri*" of van andere plantae acres in een vulnusculum cutaneum, aan den omtrek van den anus. Somtijds ontdekte men deze fistels door het opsporen der corpora delicti; andere malen werd men tot het vermoeden van misleiding gebragt door het ontbreken der gewone bindweefsel-verhardingen rondom deze fistels. Wanneer intusschen de ontdekking niet gelukt, dat wel regel zijn zal, zoo is het gelukkig, dat men gemeenlijk des te beter slaagt in de genezing, daar dergelijke fistulae artificiales oneindig veel gemakkelijker herstellen, dan ware aarsfistels. Daartoe wordt hier de *operatie* ad hoc zelden of nimmer vereischt. Bij hardnekkig volhouden of aggraveren kan overigens het aanjagen van *vrees* voor deze kunstbewerking, of voor het *ferrum candens* zeer heilzaam werken.

1) SPEYER spreekt van eene f. ani *celata*, door opvulling van deze met *pluksel* (?). — Van de overige gevallen worden voorbeelden opgegeven door PERÇY en LAURENT.

2) Zie over deze geschiedenis terug § 35, noot 8.

§ 152.

s). *Polypus recti.* — Mogten ter *nabootsing* hiervan corpora aliena in den anus zijn ingebragt, even als bij het propgezwel van den neus en van den gehoorgang (§ 97), zoo zijn deze hier even ligt als zoodanig te herkennen, gelijk daar ter plaatse is vermeld. Daartoe kan hier, in geval van twijfel, het zetten van een *clysma* stimulans worden gevorderd.

§ 153.

t). *Prolapsus ani.* — Niet alleen bij de oude schrijvers over het onderwerp, maar ook enkele nieuwere maken gewag van het *nabootsen* dezer kwaal »inducendo et figendo in anum vesicam urinariam ovinam aut intestina crassa porcina", in een enkel geval zelfs

met gevolg [1])! Ten anderen werd gesproken over de mogelijkheid zoo van het eenvoudig *verdichten*, als van het werkelijk *vormen* van deze uitzakking »tenesmis voluntariis repetitis''. In het eerste geval kon het gebeuren, dat de belanghebbende voorgaf, dat zijn endeldarm alleen bij den stoelgang naar buiten trad; als dan zou men genoodzaakt zijn, zijnen natuurlijken afkeer te overwinnen en bij deze verrigting ooggetuige te zijn, waartoe het *glazen nachtstoeltje* van BELL (?) goede diensten kan bewijzen. In het laatste geval zal de *vrees* voor de aanwending van het ferrum candens ter genezing van het kunst-gebrek kunnen medewerken.

1) Reeds AMBROSIUS PARÈ trof daarvan een voorbeeld aan bij eenen Parijschen bedelaar. FALLOT, PERÇY en LAURENT hebben dergelijke ontmoet in het Fransche en Belgische leger. Het komt ons wonderbaarlijk voor, dat zulke grove streken ooit bij keuringen of herkeuringen, doel zouden hebben getroffen.

§ 154.

u). *Incontinentia faecum*. — Het *verholen* houden der onwillekeurige ontlasting van drekstoffen door dienstzoekenden kan wel worden beproefd, doch zal niet, dan alleen bij nalatigheid in het visiteren, kunnen gelukken. De onzuiverheid van het ondergoed, het ontbreken van den *ring* en van de normale *plooijen* rondom den anus, het *openstaan* of de *zwakke* zamentrekking van den *sphincter* zijn kenmerkende teekenen genoeg, om tot herkenning dezer kwaal te leiden.

Veel gemakkelijker daarentegen valt het simulanten, om dit gebrek als morbus *fictus* op te geven en incontinentia der faeces *na te bootsen*. Er bestaan gevallen, waar men dan dagelijks het beddegoed of de kleederen verontreinigd vond. Doch niet minder gemakkelijk slaagt de geneeskundige in de ontdekking van deze zoo verachtelijke en den mensch onwaardige bedriegerij. Wanneer al het bezoedelen der vestimenta ligt valt, zoo is het onmogelijk, de bovengenoemde *objectieve* verschijnselen der paralysis van den sphincter ani na te bootsen. Indien men bij de exploratio manualis de *normale* contractie van deze kringspier ontwaart, en men *geene*

oorzaken kan opsporen (onder welke men ook op syphilis, onanie en paederastie moet bedacht zijn), zoo bestaat er reeds aanwijzing genoeg, om misleiding te mogen vermoeden. Ter verkrijging van zekerheid bezit men dan eene uitstekende *proef* in de volgende handelwijze: men voede den gewaanden patient met *vaste spijzen*, bepaaldelijk zoodanige, die, zoo als men zegt, veel faeces geven (als leguminosa en farinosa, vooral rijst), en diene hem daarbij eene solutio *salebina* fortior toe, met kleine doses *opiacea* bedeeld. Indien ook daarna nog de *onwillekeurige* ontlasting van *vaste* scybalae blijft aanhouden, zoo kan men den man vrij stellig als bedrieger aanmerken en diensvolgens behandelen [1].

Bij de algemeene dwang-middelen is dan in het bijzonder de bedreiging met, of de aanwending van het *ferrum candens* (straalsgewijze en vlugtig rondom het orificium ani aangebragt) op hare regte plaats.

[1] Deze *proef*, aan GAVIN ontleend, heb ik eens in een *twijfelachtig* geval dezer kwaal aangewend en met het beste gevolg. Het bleek nu, dat de lijder, zoo lang die behandeling werd voortgezet, deze zeer *prees* en gedurende dezelve den *tijd* had, om op te staan en zich naar het geheim gemak te begeven; waarop, in verband met de groote laxiteit van den sphincter, die hier bestond, tot het *werkelijk* voorhanden zijn der incontinentia faecum kon worden besloten.

7°). ONDERZOEK VAN DE LEDEMATEN.

§ 155.

A). Bij het visiteren der b o v e n s t e ledematen, — hetwelk een der meest *gewigtige* gedeelten van het militair-geneeskundig onderzoek uitmaakt, daar hunne krachtige ontwikkeling zoo tot den aanval als tot de verdediging, zoo tot den wapenhandel als tot dienstverrigtingen van allerlei aard, ten eenenmale onmisbaar is, — begint men, met zijne aandacht te vestigen op den stand der *schouders*. Daarin kunnen vrij aanmerkelijke afwijkingen voorkomen, zoo ten gevolge van vroegere fracturen en luxaties der het schouderge-

wricht zamenstellende of omringende beenderen, als door verdraaijing van de ruggegraat; soms slechts door verkeerde gewoonte bij het zitten of schrijven, met vorming van een' »hoogen schouder". Indien men de hoegrootheid van het verschil in hoogte der beide schouders in *graden* wil bepalen, of uitdrukken, zoo trekke men eene horizontale lijn, door middel van een liniaal, over de processus coracoïdei of acromia aan beide zijden en late daarop eene loodlijn vallen van af den pomum Adami. Nu onderzoeke men de *lengte* der armen, zoowel in betrekking tot den tronk, als tot elkanderen. Tot onderlinge vergelijking late men de armen regt voor het midden van het borstbeen uitsteken, terwijl de handpalmen en vingertoppen gelijkelijk tegen elkaâr gehouden worden. Bij twijfel van *verkorting*, doe men de armen ter weêrs-zijde regt uitstrekken en mete van het midden des borstbeens tot aan den top van den middel-vinger. Om te weten, of de *opper-arm*, dan wel de *voor-arm* verkort is, mete men, voor genen, van af het acromium tot aan den condylus internus humeri; voor dezen, van af het olecranon tot aan de processus styloïdei. Intusschen houde men in het oog, dat een gering lengte-verschil, bijv. van 1 à 2 Ned. duimen, hier ter bepaling van ongeschiktheid veel *minder* van belang is, dan aan de onderste ledematen. Vervolgens geve men acht op den *omvang* der armen. Belangrijke verschillen hierin moeten door den meet-band of den dikte-passer worden geconstateerd. Nogtans behoort ook hier weder te worden opgemerkt, dat een klein verschil van geene beteekenis is. Immers vindt men in den regel, dat de regter arm iets *meer* ontwikkeld is, dan de linker (echter niet meer dan circa 1 Ned. duim), met uitzondering van die individuën, welke linksch of volkomen ambidexter zijn [1]). Tevens is het van belang te letten op de normale teekening der *spieren*, op de spier-uitdrukking of z. g. *physiognomie* van het deel. De laxiteit der spieren wijst op algemeene ligchaams-zwakte, onlangs doorgestane ziekten, beginnende of dreigende paralyse, enz. In verband daarmede moet soms ook worden gelet op den *warmte*-graad en de *gevoeligheid* van de huid. Aan de *huid* zelve, op

mogelijk voorkomende *likteekens*, zoo als van Spaansche vliegen of aderlatingen, dewijl deze eene meer bepaalde rigting kunnen geven aan het onderzoek, bijv. met het oog op ontkende of twijfelachtige borst-kwalen, dyscrasiën, enz.

In de beschouwing der bovenste ledematen bekleedt die van de *hand* de eerste plaats. Dit »orgaan der organen" verdient niet alleen ten naauwkeurigste te worden bezigtigd, maar ook in zijne bewegingen ten zorgvuldigste te worden nagespoord. Hare bezigtiging reeds, uit een geneeskundig oogpunt »*cheiromanthia* medica" te noemen, kan soms tot belangrijke gevolgtrekking omtrent duistere of geheim gehoudene ziekten aanleiding geven. Zoo bijv. wijzen buitengewone vermagering of zuchtige toestand op den habitus *pathologicus* in het algemeen; zoo de blaauwe kleur der vingertoppen en nagels op hart-ziekten; zoo de eigenaardige bouw der vingers met gekromden vorm der nagels soms op tuberculosis pulmonum [2]; zoo de uitzetting der vingergewrichten op rachitis en arthritis, enz. Ook de kenmerken van *werkzaamheid* der hand kunnen enkele duistere punten, waarover ons oordeel gevraagd wordt, ophelderen, inzonderheid bij het voorwenden van zwakte, verlamming, verstijving, of ander *onvermogen* tot *arbeid*. Dit niet alleen bij onwillige lotelingen, maar vooral bij het herkeuren van tijdelijk gegageerde militairen. In die gevallen kunnen het versche eelt der handpalmen, ligte verwondingen, door naald-steken, of splinters, kalk of verw aan de vingers of onder de nagels, meermalen in duidelijke tegenspraak zijn met het voorgeven dier personen, wanneer zij ons willen diets maken, dat zij korteren of langeren tijd te voren in eene volstrekte ongeschiktheid tot handen-arbeid hadden verkeerd, zoodat zij niet in hun levens-*onderhoud* konden voorzien.

Ten einde, bij het visiteren, de handen met gemak te kunnen *bezigtigen*, late men den man zijne beide armen regt voor zich uitsteken, de handen op ons bevel omkeeren, de vingers uit elkanderen spreiden en ze dan in alle rigtingen vertoonen.

Na dit uitwendig onderzoek, ga men over tot dat der *verrigtingen*, te weten, tot het nasporen van de kracht der spieren en de

beweegelijkheid der gewrichten, welke zich ten deele reeds bij het toezien op de wijze van het *aan-* en *uit*-kleeden kunnen te kennen geven. Al de daartoe noodige bewegingen, als extensio, flexio, pronatio, supinatio, adductio, enz., moeten daarbij worden in het werk gesteld, — te beginnen met het schoudergewricht, om geleidelijk met die der vingers te eindigen. Daarbij is het in praxi zeer gemakkelijk, om sommige bepaalde houdingen der *armen* te doen aannemen, bijv. de beide armen te doen buigen, zoodanig, dat de vingertoppen nu eens de schouders aanraken, dan op het hoofd worden geplaatst; of wel men late de armen boven het hoofd uitsteken en ze dan kruisen in den nek, op den rug, voor de borst, enz. Men kan hierbij ligter iets verzuimen, dan te veel doen. Zelfs heeft men toe te zien op de beweging van enkele spieren in het bijzonder. Vooral aan de *vingers* is het niet genoeg, deze »gezamenlijk" te doen buigen en strekken, door het sluiten en weder openen der handen (waarmede velen zich alleen vergenoegen), maar men behoort elken vinger en van ieder hunner elk lid afzonderlijk te beproeven, waarbij somtijds de *atrophie* of zelfs het geheel *ontbreken* van enkele spieren [3]) aan het licht komt. Over het soms voorkomend *verlies* van enkele *vingers* of enkele vinger-*leden* kan in het algemeen moeijelijk een bepaald voorschrift worden gegeven. De Keurings-reglementen in verschillende Landen luiden daarover niet eenstemmig. Ongeschiktheid daardoor aan te brengen kan ook te veel afhangen van de positie van het individu (dienstpligtigen of vrijwilligers), van het verschil der vingers, van de overgeblevene vaardigheid der hand, van de bestaande oorzaak, enz. [4]). Wat het aanwezen van *overtollige* vingers of buitengewonen *omvang* van een der vingers of duimen betreft, daarbij neemt men vrij algemeen alleen dan geschiktheid voor de dienst aan, wanneer de bewegelijkheid van het deel er niet door lijdt, en de overcomplete of vergrootte vingers overigens normaal gevormd en evenredig geplaatst zijn.

Ten slotte moet nog worden gewaarschuwd, om bij het beproeven der functie van de bovenste ledematen wel toe te zien, dat

de bevolene bewegingen niet somtijds met voordacht te *snel* worden uitgevoerd. Door grooten spoed ten dezen, trachten vrijwilligers, gelijk ons bekend is, soms met vrucht, bestaande afwijkingen van deze deelen (zoó als geringe misvorming, anchylosis, verkorting der vingers, of verlies van vinger-kootjes) aan de waarneming te onttrekken [5].

[1]) MARSHALL vond, op een getal van 91 personen, bij 68 den *regter* arm sterker ontwikkeld en *dikker*, dan de linker.

[2]) Meermalen zag ik hierop *uitzonderingen;* wel is waar verkrijgen de vingers bij gevorderde phthisis een eigenaardig voorkomen, doch de in de § aangeduide wijzigingen in hunnen bouw en in den vorm der *nagels* zijn in den aanvang dezer ziekte op verre na niet standvastig voorhanden.

[3]) De Hr. KERST heeft als zoodanig waargenomen, dat vooral de *adductor* en de *flexor* pollicis brevis *geatrophieerd* kunnen zijn of geheel *ontbreken*, afwijkingen, waardoor dienst-ongeschiktheid kan worden te weeg gebragt. Aan den *opper-arm* moet men daarop insgelijks ten opzigte van den *pectoralis* major bedacht zijn.

[4]) Zie hierover *ons* Keurings-*Reglement.* Ten opzigte van de *opzettelijke* verminking of het *verlies* van vingers en vingerleden door *lotelingen* is in dit Reglement vastgesteld, dat deze daarmede toch moeten *aangenomen* en gebezigd worden voor *speciale* diensten. — In het *Pruissische* Reglement worden dienstpligtigen met gedeeltelijk verlies of verstijving van vingers insgelijks ingelijfd en daar zelfs in *actieve* dienst opgenomen. Bij verlies van den linker *wijsvinger,* of van den *ring-vinger* aan de eene of andere hand, worden zij dáár nog geschikt geacht voor *Infanterie* en *vesting-Artillerie.* — Bij verlies van den regter wijsvinger nog voor de *vesting-Artillerie.* — Bij verlies van den *ring-* of *middel-vinger* aan de linker-hand nog voor de *Kavallerie.* — Het is, onzes inziens, minder juist dergelijke *algemeene* voorschriften te geven; de graad der *verrigtings-stoornis,* door deze afwijkingen aangebragt, is niet a priori te bepalen en moet door *beproeving* voor ieder individu worden geconstateerd. Inzonderheid zouden wij opkomen *tegen* de laatstgenoemde aanneming van *kavalleristen.* Ofschoon enkelen met goeden wil misschien van lieverlede zich kunnen gewennen aan het houden van den teugel met eene zoodanige linkerhand, zijn wij toch van oordeel, dat evenwel de kavallerist zijne beide handen volkomen tot zijnen wil moet hebben. De *linker* is hem in den regel onmisbaar voor het rigtig bestuur van den *teugel*, de *regter* voor het krachtig voeren van zijn *wapen.* Al de vingers moeten daarbij werkzaam zijn.

[5]) Ons zijn daarvan een paar gevallen bekend; één waar *anchylose* van den *pink*, één waar gemis van een *nagelkootje* aan de regterhand, bij vrijwilligers, was over het hoofd gezien. Ook FALLOT deelt een belangrijk voorbeeld van dergelijken aard mede. Wat meer is, BROWN zag eens een' rekruut, bij welken men, door oppervlakkigheid

in het visiteren, eene slecht geconsolideerde *fractuur* van den *voorarm* zou hebben kunnen miskennen! Althans zag hij dezen persoon al de bewegingen, die men gewoonlijk bij de visitatie laat doen, vrij voldoende volbrengen!

§ 156.

B). Ook de onderste ledematen verdienen, bij het visiteren van manschappen, de aandacht der geneeskundigen in eene hooge mate. Deze toch hebben niet alleen den last van het ligchaam te dragen, maar moeten dien ook voortbewegen, iets, hetgeen bij den soldaat, wiens leven en wezen, vooral in oorlogs-tijd, in gestadige plaats-verwisseling en in het rusteloos gebruik dezer deelen bestaat, nimmer uit het oog mag worden verloren.

De *lengte* der onderste ledematen moet aan beide zijden volkomen gelijk, hunne inplanting in de heupkom volmaakt evenredig zijn. Hun *vorm* en *stand* behooren zoodanig te wezen, dat het zwaartepunt van het ligchaam vast zij en het evenwigt bij alle bewegingen gemakkelijk bewaard blijve. Hunne *gewrichten* moeten vaardige, hunne *spieren* krachtige inspanningen toelaten. De *voet* eindelijk, hun gemeenschappelijk rustpunt, en om zijn groot belang voor den militair, door een' Franschen schrijver over dit onderwerp, »de *ziel* van den Infanterist" genaamd, behoort eenen stevigen steun voor het geheel aan te bieden.

Men begint met een' scherpen blik op het *algemeen* voorkomen dezer deelen te werpen. Om zijne aandacht op alle punten te beter te bepalen, bewege men nu de vingertoppen van één of beide handen, al voelende en langzaam, over het geheele been. Op eenige bepaalde punten vertoeve men, of brenge daar eene zachte drukking aan, bijv. vóór en achter op het *heupgewricht* (wegens mogelijke coxalgie, enz.); op den *trochanter* major (om diens stand aan beide zijden te vergelijken); langs het *femur* (met het oog op vroegere fracturen, enz.); langs het *kniegewricht* (waarbij op mogelijke misvormingen te letten is [1]); op de *knieschijf* (welke men tevens tracht heen en weder te schuiven); in de *knieholte* (wegens aneurysma aldaar); langs den voorrand der

tibia (wegens callus en been-uitzetting); langs de voor-, binnen-, buiten- en achter-vlakte van het *crus* (wegens varices, cicatrices, enz.); ter weërszijde langs de *pees* van ACHILLES en de *malleoli* (wegens pees- of been-ziekten aldaar); over den *voet-rug*, vooral langs de verbinding van het eerste navoets-been met den *grooten teen* (wegens arthritische zwelling en het eigenaardige beursgezwel aldaar, »oignon" genaamd [2]); over de overige *teenen*, waartoe men den voet op een' stoel of bank laat plaatsen en de teenen van elkanderen laat verwijderen (wegens clavi, rhagades, misstand, verplaatsing, verstijving, overtolligheid of *verlies* [3]) van deze); enz. In het kort, op al deze plaatsen merke men op, of zich nergens *afwijkingen* bevinden. De gewone *houding*, welke men den man daarbij laat aannemen, is weder de opgerigte stand in de z. g. militaire positie. Doch niet slechts staande, maar, in gevallen van twijfel, behoort men hem ook *liggende* te onderzoeken, zoo op den rug, als op den buik. Insgelijks kan soms de *zittende* houding nuttig zijn, waarbij de plaatsing der patellae tot vergelijkings-punt dient. Ten einde de *voetzool*, waarmede men eindigt, gemakkelijk te bezigtigen, is men gewoon den persoon beurtelings op één been te laten staan (terwijl men hem zelf aan den arm ondersteunt), en het andere in het kniegewricht te laten buigen, met de planta pedis bovenwaarts gekeerd. Indien hierbij vergelijking noodig is (bij varus, valgus, platipodia, enz.) late men hem *knielen* op eenen stoel of bank, of des noods op den grond, met de voeten, op de teenen, naast elkanderen geplaatst. Bijzondere aandacht verdient hier de bezigtiging van het z. g. »*verwulf*" van het hielbeen. De hierdoor veroorzaakte uitholling is gemeenlijk reeds zigtbaar genoeg aan het ontbreken van *eelt* daar ter plaatse en de meer zuivere *kleur* van de huid. Om daarvan een duidelijk beeld te verkrijgen, in twijfelachtige gevallen, kan men zich een *afdruk* der planta pedis verschaffen, door den voet plat te laten nederzetten op eenen natten doek en daarna op den droogen vloer; insgelijks door dezen te laten drukken in nat zand of vochtige klei.

Bij deze verschillende standen heeft men voorts bijzonder te letten op de volgende punten:

1°) Op de gezamenlijke uitdrukking, de z. g. *physiognomie*, dezer deelen; op de huid-*kleur* (bij varicositas, exanthemen, cicatrices, enz.); op de *spier*-teekening en de spanning der *pezen;* op de welving der *bil*-spieren, de rigting van de bil-spleet en bil-plooi; op het *beven* of de ongelijkmatige *zamentrekking* van enkele spieren of spier-groepen; enz. Dit alles steeds bij onderlinge *vergelijking* der beide extremiteiten.

2°) Op den *omvang* dezer ledematen, op verschillende plaatsen. Bij *verschil* ten deze moet men zich echter wachten, niet denzelfden maatstaf ter beoordeeling aan te nemen, als welke voor de bovenste extremiteiten geldig is. Men zal hier het gezegde overwigt van de regter- op de linkerzijde in geenen deele altijd aantreffen. Bij zeer vele personen is de omvang van beide *gelijk*, bij andere is zelfs het *linker* iets dikker 4).

3°) Op de *lengte* dezer deelen. Hooge opmerkzaamheid daarop is dringend noodzakelijk, veel meer dan aan de bovenste extremiteiten. Hier volgt, bij gering lengte-verschil, eene veel belangrijkere stoornis in de verrigtingen, dan daar 5).

De meest gebruikelijke voorloopige *metings*-wijze is, dat, terwijl de man op den *rug* ligt, en men door eenen helper het *bekken* in een' horizontalen stand laat bepalen, men nu zelf de beide voeten nevens elkaâr houdt, om alzoo de plaatsing van de voetzolen, de hielen, de enkels, de knieschijven onderling het best en het eenvoudigst te kunnen vergelijken. Wanneer, in meer twijfelachtige gevallen, directe *mensuratio* mogt worden vereischt, bezigt men, voor de lengte van het been in zijn *geheel*, den *voorboven-doorn* van het darmbeen en den *binnen-enklaauw* als vaste punten. Voor het *dij-been* afzonderlijk, meet men van den gezegden *doorn*, of ook van den grooten *draaijèr*, tot aan den *binnen-knokkel* van dit been 6). Ten einde bij het bepalen dezer afmetingen niet te worden bedrogen, stelle men zich altijd levendig voor den geest, welken belangrijken invloed een instinktmatig of opzettelijk voortgebragte scheeve

of verdraaide *stand* van het *bekken* op de schijnbare lengte der onderste ledematen uitoefenen kan 7).

Men besluite ook hier weder met het onderzoek der *verrigting* van het deel, met die van het heupgewricht te beginnen, geleidelijk voortgaande met de volgende gewrichten en eindigende met die der teenen. Men bevele den man wijdbeens te staan, uit te vallen als bij het schermen, op één been te staan, te loopen, langzaam en snel te knielen, te hinken, te springen, te schoppen, den voet te strekken, te buigen, te draaijen, binnen- en buitenwaarts, — in het kort, men overtuige zich van het al of niet bestaan der normale beweegelijkheid in alle rigtingen. Bij het beschouwen van den *gang* geve men acht, hoe de voet op den grond wordt geplaatst, en merke men al de mogelijke vormen op van moeijelijken gang, als den slependen, den waggelenden, maaijenden gang, doch inzonderheid het *mankgaan*, niet vergetende, bij dienstpligtigen, dat daarbij veel bedrog of overdrijving in het spel kan zijn.

In het algemeen is het daarbij, als ook bij alle misvormingen van den voet, zeer nuttig, den toestand van het *schoeisel* mede niet uit het oog te verliezen. De schoenen toch worden daarbij veeltijds in bepaalde rigtingen »scheef geloopen". Bij het keuren van *verscheidene* personen te gelijk zij men op verschalking ten deze bedacht, daar ligtelijk de schoenen van den eenen voor die van den anderen kunnen worden vertoond.

1) Geringe *knie*-verkromming, binnen of buitenwaarts, brengt bij overigens goed gebouwde ledematen en sterk ligchaams-gestel, *geenen* grond tot afwijzing mede, vooral niet, wanneer zij slechts aan één der knieën bestaat. Hetzelfde geldt voor de minder sterk uitgedrukte vormen van de z. g. »*sabelbeenen*" (curvatura tibiae antica) en »*hoepelbeenen*" (curvatura tibiae externa).

2) Dit door de Franschen »*oignon*", door de Engelsche schrijvers »bunion" genoemde gezwelletje op het hoofdje van het eerste os metatarsi maakt, volgens FALLOT, MASSY, en de meeste Offic. v. Gez., voor de Infanterie-dienst althans *ongeschikt*. Niet alleen, dat het veeltijds de vrije beweging van den voet belemmert, maar het gaat ook dikwijls gepaard met *dislocatio* hallucis in meerderen of minderen graad, en is ligtelijk blootgesteld aan *excoriatie* en *absçes*-vorming.

3) Over *ongeschiktheid* door afwijkingen aan de *teenen* wordt niet geheel eensluidend

geoordeeld. Zeker is het, dat wanneer men hier ter plaatse tot algemeenen stelregel wilde aannemen: »dat vrijwilligers met zigtbare ligchaams-gebreken, van welken aard ook, moesten worden afgewezen, aan het afwijzen geen einde zou komen, daar in de beschaafde wereld nagenoeg nimmer absoluut normaal gestelde teenen worden aangetroffen. In den regel moet men intusschen op hunne afwijkingen scherper toezien bij personen, welke voor de *Infanterie* zijn bestemd, dan bij toekomende *Kavalleristen*. Althans dit is zoo in *Pruissen* en elders aangenomen, waar men in oorlogstijd, zelfs rekruten met verlies van den *grooten teen* engageert, doch zulks kan eigenlijk voor dragonders, wanneer die soms *te voet* dienst doen, niet bepaald doorgaan. In den regel houde men in het oog, dat alle afwijkingen hier dikwijls vergezeld worden, vooral bij langdurige marschen, door pijnlijke *excoriaties*, terwijl bij verlies van teenen, de *likteekens* door de wrijving dikwijls openbreken. Men zie dus in dit laatste geval wel toe, of soms bestaande cicatrices goed geconsolideerd zijn. Wanneer men over elkaär liggende of z. g. *overkruisde* teenen ontmoet of ook bij »bogchelvormige *anchyloses*", (waarvan ik vroeger, in de kliniek van den Hr. KERST, een geval heb gezien, waarbij door uitzaging van een wigvormig stuk genezing werd verkregen), moet men ook wel nagaan, of deze ontvellingen veroorzaken. Overkruising zou ook kunnen worden *nagebootst*, doch men moet dan opletten, of deze slechts tijdelijk, dan blijvende is, in welk laatste geval men de aan hare plaatsen beantwoordende *indruksels* aan de naastbijzijnde teenen moet aantreffen. Wat *overtollige* teenen aangaat, met zes of meer aan één voet, daarin zie ik *geen* groot bezwaar. Wanneer zij overigens goed gevormd zijn, wordt de voet er zelfs te steviger door. De grond, waarop ISFORDINK deswegens *ongeschiktheid* aanneemt, komt mij althans in geenen deele bevredigend voor, te weten, omdat daar te lande de regiments-*schoen* slechts *ééne* taille heeft en er alzoo voor een zoodanigen rekruut een bijzonder schoeisel zou moeten worden verstrekt.

4) Op een 100-tal metingen vond MARSHALL bij 28 personen *geen* verschil, bij 35 de *regter* dij dikker, bij 37 de *linker* dij dikker. Ook MASSY verkreeg uit een aantal van 140 metingen, zoo van de *dij* als van de *kuit* bij gezonde dragonders, tot resultaat, dat er in de meeste gevallen *geen* onderscheid tusschen beiden is waar te nemen en dat overigens het *regter* been volstrekt *niet* altijd meer ontwikkeld is dan het linker.

5) Een zeer *gering* verschil in *lengte* echter (bijv. van ½ Eng. duim = ruim 1 duim Ned.) wordt door MARSHALL gezegd *niet* altijd ongeschiktheid mede te brengen, althans wanneer het verkorte lid niet tevens vermagerd is. Bij goeden wil, en bij zorg voor een zoo veel hoogeren hak aan de schoen, kan het er voor *reeds dienenden*, onzes inziens door, doch inzonderheid voor *vrijwilligers* zouden wij groot *bezwaar* hebben in zijne uitspraak, welke overigens door MASSY, in zijn onlangs verschenen werk »*On examination of recruits*", wordt gedeeld.

6) LORINSER verkiest het bovenste punt voor deze meting te nemen van af het *midden* eener *lijn*, die getrokken wordt van den *zitbeensknobbel* (deszelfs laagsten rand) naar de *spina ilii* anterior superior, omdat deze laatste soms zich niet duidelijk tee-

kent. Wij betwijfelen echter zeer, dat zulk eene *denkbeeldige* lijn meer zekerheid geven kan.

[7]) Sedert FRICKE, hebben vele chirurgen op den grooten invloed dezer verplaatsing van het *bekken* de hooge aandacht gevestigd. De dubbele *winkelhaak* van MAYOR, bij wijze van een raam aaneengevoegd, wordt geacht daarbij goede diensten te kunnen bewijzen; intusschen kan dit werktuig, bij de noodige zorg in de gewone meting, worden ontbeerd. Wij hebben er ten minsten nog slechts weinig nut van gehad.

§ 157.

Onder de *misleidings-ziekten*, welke zich aan de bovenste en onderste *ledematen* kunnen voordoen en waarvan vele dikwijls voorkomen of altijd groote oplettendheid vereischen, zijn de volgende de voornaamste: *omalgia*, *coxalgia*, *ischias*, *podalgia*, *claudicatio*, *paralysis*, *contractura* et *anchylosis*, *convulsiones* et *chorea*, *arthrophlogosis*, *luxatio*, *ulcera*, *varices*, *oedema*, *planities pedum*, *sudor pedum foetidus*.

Over de *vier* eerste »dolores" zie men het Artikel *Neuralgiae*, behandeld in het Aanhangsel.

§ 158.

a). *Claudicatio*. — Bij ontkleede en *ontschoeide* personen kan de manke gang niet worden *gedissimuleerd* [1]). Zeer dikwijls daarentegen is *nabootsing* van dit gebrek beproefd, te meer dewijl deze »facile institui potest". Niet alleen was dit meermalen het geval bij onwillige lotelingen, maar ook reeds dienende soldaten gaan daartoe bij sommige gelegenheden over, soms *zonder* het optreden eener duidelijke oorzaak, meer echter in die gevallen, »in quibus quaedam *occasio* in promptu est, v. c. *fractura* cruris, *ictus* vehemens, aut *contusio* coxae, post lapsum, etc.".

Ter *herkenning* is het van belang op te merken, dat personen, die in der daad moeijelijk of mank gaan, geneigd zijn, het volle *gewigt* van het ligchaam op het gezonde been over te brengen, zoodat zij, die zich van eene handkruk of stok moeten bedienen, dezen, in den regel, plaatsen: »lateri malo *opposito*" [2]). Bij deze en andere proefnemingen in het gaan zie men wel toe, dat door

de simulanten niet soms partij worde getrokken van ongelijkheid in het *terrein*, waarop men hen ziet staan of laat gaan. Insgelijks, dat men daarbij veeltijds eene duidelijk gedraaide of *gedwongene* ligchaamshouding kan waarnemen, inzonderheid door het *optrekken* van één der heupen. Men moet hier altijd naauwkeurige *meting* (»durante quâ interdum *dolores* exaggerati simulantur") in het werk stellen, onder oplettendheid op mogelijke dwaling in deze door willekeurig veranderden stand van het bekken, hetgeen men dus vooral hier stevig en ter weêrszijde door helpers moet doen fixeren. Deze zal, door het doen vinden van *gelijke* lengte der beide ledematen, dikwijls terstond de waarheid aan het licht brengen. Intusschen is dit *niet* altijd het geval [3] en dan moet men soms, na zich vooraf te hebben overtuigd, dat geenerlei afwijkingen, hetzij locaal, hetzij meer verwijderd, bestaan, de toevlugt nemen tot *bespieding* of andere medische krijgs-*listen*. Onder dezen bekleedt de: »secreta *drastici* cujusdam adhibitio, cum subsequente observatione cursus" eene voorname plaats [4].

De *behandeling* van hardnekkige bedriegers geschiede volgens de algemeene regelen. In één geval werkte de vrees voor *moxae* rondom het heupgewricht zeer voordeelig [5].

1) *Wel* kan *dissimulatie* gelukken, wanneer de schoenen en kousen *niet* worden uitgetrokken, dewijl dan de kortere extremiteit daardoor kan worden verlengd. Doch ook zelfs bij ontschoeiden lette men op de mogelijkheid van eenige verlenging door de »applicatio emplastri adhaesivi ad plantam pedis." Vergelijk § 64, noot 1.

2) Op *deze* wijze: »si claudicatio imitata sit cum crure *sinistro*, saepe sustentacula tenentur manu *dextro*." Dit is *tegen* den regel, ofschoon wij daarop enkele *uitzonderingen* hebben ontmoet. MALGAIGNE maakte mij op dit teeken bijzonder opmerkzaam. De Off. v. Gez. HALLEGRAEFF verkreeg er in één geval het eerste vermoeden door van bedriegerij.

3) Men bedenke namelijk, dat moeijelijke gang ook slechts gevolg kan zijn van *andere* meer verwijderde of dieper gezetelde aandoeningen, welke zich in den aanvang minder kenbaar maken door het objectief onderzoek, zoo als *ischias nervosa*, *tuberculosis* in *pelvere* aut *vertebris*, affectio *medullae spinalis*, enz.

4) ISFORDINK wil alleen hierdoor in *twee* gevallen tot de ontdekking der bedriegerij zijn geraakt. Bij de eerste malen dat zij zich naar »le lieu d'aisance" begaven, hielden zij de claudicatio vol, bij de volgende malen vergaten zij in de haast hunne rol.

5) In de reeds aangehaalde waarneming van den Heer HAILEGRAEFF, medegedeeld in ons *Register* v. v. z. n° 78, werd daardoor bekentenis verkregen, nadat reeds het isoleren, schraal dieet, enz. vruchteloos waren gebleven. Er bestond bij dezen simulant een bekend *motief*, daar hij zijne betrekkingen naar N. Amerika wenschte te volgen. Dit werd (zeldzaam voorbeeld!) door één der *geëmployeerden* van de 3de klasse verklapt.

§ 159.

b). *Paralysis* extremitatum, etc. — Ofschoon sommigen zulks ontkennen, staat het vast, dat het *nabootsen* van verlammingen van verschillende soort en graden niet alleen somtijds in de militaire practijk is voorgekomen, maar ook dat de simulanten daarin, door »pertinacia longa, per menses et annos", enkele malen zijn geslaagd [1]).

Somtijds werd algemeene verlamming voorgewend, zoo van het gevoel [2]) als van de *beweging;* gemeenlijk echter alleen de laatste en dan nog wel meest slechts *gedeeltelijke* (paresis), veeltijds niet dan van *één* der ledematen. In het bijzonder zag men daartoe aanleiding »quum *vestigia* laesionum e. g. *vulneris* aut *fracturae* monstrare possent"; als wanneer de ware toedragt der zaak twijfelachtig genoeg wezen kan. Werkelijk toch kan paralysis gevolg zijn van schijnbaar weinig beduidende vulnera, t. w. wanneer daarbij zenuw-stammen of de zenuw-centra zelve werden getroffen [3]).

Ter *herkenning* moet men in de laatstgenoemde gevallen ten naauwkeurigste, volgens ontleedkundige gronden, trachten op te sporen, of door deze *uitwendige* oorzaken, op de aangewezene plaatsen, »laesiones substantiae nervosae" mogelijk zijn. Wanneer deze niet bestaan, moet men zich, door ondervragen, berigten, attesten, zooveel mogelijk overtuigen, welke *inwendige* oorzaken alsdan in casu in het spel kunnen zijn. Inzonderheid vorsche men uit, welke de vroegere *gewoonten*, *levenswijze*, *beroep* of *bedrijf* van den vermeenden lijder zijn geweest; bijv. of deze verslaafd was aan onanie, Bacchus of Venus; of hij onder den invloed heeft geleefd van lood, kwik, arsenik, koper, enz. Niet minder noodig is het te weten, of acute of chronische ziekten van de

hersenen of het *ruggemerg* zijn voorafgegaan, vooral apoplexie, tabes dorsalis, béri-béri, enz., en of daarvan de overige verschijnselen voorhanden zijn, of het ziekte-verloop met juistheid wordt aangegeven. In sterk uitgedrukte en slepende gevallen merke men op, of de *begeleidende* verschijnselen van vele paralyses (*incontinentia urinae* of *faecum*, in belangrijken of ligteren graad) mede aanwezig zijn. Of de secundaire symptomen natuurlijk zijn: bijv. bij hemiplegie cum paralysi *faciei*, of de *mond* al of niet naar de aangedane zijde toe is scheef getrokken, daar men weet, dat bij echtheid van deze verlamming de mondhoek vertrokken is »versus *sanum* corporis latus" [4]. Bijv. insgelijks bij paralysis *agitans*, of de bijzondere *gang*, aan dit gebrek eigen, daarbij al dan niet wordt waargenomen [5]; enz.

Bij afwezigheid van andere kenmerken, kan het *plaatselijk* onderzoek van het vermoedelijk zieke deel, bij *vergelijking* met het gezonde, hier eenige opheldering verschaffen door de volgende waarnemingen:

1) De *omvang* van het deel. — Bij eenigen tijd van duur toch gaat wezenlijke verlamming (inzonderheid de z. g. paralysis progressiva atrophica) gepaard met *vermagering* van het aangedane lid en zijn daarbij de verzwakte of verlamde spier-groepen slechts weinig uitgedrukt of geteekend. Vergelijk § 155 en 156.

2) De *warmte-graad*. — Ware verlamming kenmerkt zich dikwijls door meer of minder waarneembare *vermindering* van temperatuur. Tot het constateren daarvan kan vooral de differentiaal thermometer van LESLIE worden te baat genomen.

3) De spier-*prikkelbaarheid* en de huid-*gevoeligheid*. — Daartoe vergelijke men de uitwerking van *acupunctuur* en van *electropunctuur* aan verschillende gedeelten der huid-oppervlakte en aan verschillende spieren of spier-groepen [6].

4) De *pols-slag*. — Somtijds kan deze zwakker en kleiner zijn aan de slagaderen der verlamde ligchaams-deelen, dan aan de gezonde armen en beenen.

Bij het nemen van deze en andere proeven, verlieze men vooral

nimmer uit het oog, dat zij *eensdeels* »non semper adsunt, praecipue non in initio", en *anderdeels*, dat opzettelijke dwaling daarbij kan worden teweeg gebragt: »applicatione *ligaturae* fortiter constrictae ad basin membri affecti".

Een zeer nuttig criterium eindelijk levert soms de eenvoudige bezigtiging der aangedane deelen. De eigene *physiognomie* van hand en arm, been of voet, kan daarbij de gedane opgaven omtrent langdurige verzwakking of verlamming logenstraffen, alleen door het waarnemen van »*callus* recens aut indicia alia *laboris* peracti".

Behalve de algemeene *listen*, ter diagnose geschikt, (zoo als de alcoholisatie, het onverwachts aanbrengen van spelden- of naaldensteken, enz.) komen hier enkele *bijzonder* in aanmerking, bijv.:

1°) Nachtelijke *verrassing*. — Waarbij vooraf het licht wordt uitgedaan, om te herkennen of zij zich natuurlijk verhouden; bijv. wanneer het de armen betreft, of zij zich daarmede verdedigen; wanneer het de onderste ledematen geldt, of zij, bij het gelijktijdig geroep van »brand", het bed of de zaal verlaten; enz. [7]).

2°) Het *kittelen* van den neus. — Dit kan van groot voordeel zijn bij pseudo-paralysis *brachii*. Men prikkele den neus, »durante somno", met eene penne-veder, of brenge aldaar of elders, sterken »pruritus" aan op andere wijzen; inzonderheid zijn daartoe dienstig frictiones met de legumina van Dolichos pruriens. Meermalen zouden simulanten zich alsdan hebben verraden door het instinktmatig of reflectorisch wrijven en krabben der gekittelde deelen met de als verlamd opgegevene handen.

3°) De *krachts-beproeving* van het deel. — Deze proef is ons herhaaldelijk gebleken bij uitstek nuttig te kunnen zijn tot het constateren van pseudo-paresis *cruris*. Wanneer bijv. verlamming van het linker been wordt voorgewend, zoo bevele men den vermeenden patient, om, op het gezonde been staande, met het *zieke* lidmaat van zich af te *schoppen*, zoo hard als hij kan. »In genere *recusant*, dicentes talem motum institui non posse". Daarop late men hen de zaak omkeeren, en dezelfde beweging maken met het *gezonde*. »Quum hoc experimentum facere possint, fraus dete-

gitur eo, quia sese nunc crure sic dicto paralytico *sustentare* valent" [8]).

In de *behandeling* van hardnekkige simulanten kunnen al die middelen te pas komen, of wel het aanjagen van »vrees" voor deze, welke bij ware verlamming soms zijn aangewezen, inzonderheid die, welke van een' onaangenamen of pijnlijken aard zijn (zoo als de *urticatio*, de *electriciteit*, de *strychnine*, enz., vooral ook de »bedreiging" met *moxae* of *ferrum candens* [9]),), hiermede stijgende of somtijds een of ander daarvan onverwachts aanbrengende. Wanneer men ook tot de *afzondering* en het geven van *diëet* de toevlugt moet nemen, zoo kan daarbij, in casu, somtijds een eigenaardig of specifiek *adjuvans* gebezigd worden, door namelijk onder het bereik van den persoon hem welkome spijzen of dranken, vooral ook genever, tabak, enz. neder te zetten [10]), doch zoodanig, dat hij daartoe gebruik moet maken van zijne quasi-paralytische beenen of armen. In het laatste geval, slechts één der armen verlamd zijnde, moet de *gezonde* arm, onder voorzorg van verzegeling, vooraf aan het lijf worden bevestigd, zoodanig, dat hij zich daarvan niet kan bedienen. Men geve aan deze dwang-oefening den schijn, dat zij wordt ingesteld »exercitii causa, quo aeger omnes vires intendere *debet*, ut brachium debilitatum *moveat*."

AANMERKING. Wanneer niettegenstaande alle diagnostische en curatorische hulpmiddelen *twijfel* overblijft, late men hier alles over aan den *tijd* en ga men althans nimmer tot *hevige* middelen over [11]).

[1]) Tegen de bewering van COCHE: »dat paralysis *simulata* hem onmogelijk voorkomt en dit artikel bij de schrijvers te vinden slechts zijne lagchlust opwekt", staat de ondervinding van een aantal anderen over, wier namen in de volgende Aanmerkingen worden aangehaald. Om één voorbeeld uit velen te kiezen, wijs ik op een geval in het Hospitaal te *Leiden*, voor vele jaren, door den Heer KERST waargenomen. Dit betrof eenen soldaat, welke paresis amborum crurum simuleerde en deswegens voorgaf, niet dan op *arm-krukken* te kunnen gaan. Nadat hij zijne bedriegerij *twee jaren* had volgehouden, werd hij ten slotte afgekeurd, doch naauwelijks buiten de muren van het Hospitaal gekomen, zag men hem zijne krukken in de gracht werpen en zoo vlug wegloopen, dat de hem begeleidende Off. v. Gez. hem spoedig uit het oog verloor!

[2]) De paralysis sensus, de *anaesthesia* completa, is dan ook »*difficilius* imitanda";

zij wordt ligter ontdekt »ope stimulorum *inopinatim* adhibitorum, praecipue durante *somno*".

3) Zoo verhaalt FALLOT een voorbeeld van paralysis *antibrachii*, door verwonding van den *n. cutaneus externus;* zoo deelen PERÇY en LAURENT een dergelijk geval mede van paralysis *deltoïdei*, door eene gestokene wonde, ter plaatse van den *n. circumflexus humeri.* Zij meenen', dat op *die* wijze zelfs *artificiële* verlamming, door zelfsverminking, kan voorkomen! In al deze gevallen vindt men evenwel steeds een meer of minder duidelijk *likteeken* dezer verwonding en daarbij gelijktijdig *atrophie* van het aangedane deel of van de aangedane *spier.* — Wat de laatste betreft, zoo moet ook worden herinnerd aan het *zelfstandig* optreden van verlamming van den *m. serratus anticus major* ook *zonder* zenuw-verwonding. Men vindt dan een achterwaarts gezakten stand van de scapula affecta met verhinderde krachtsuiting van den arm. Deze aandoening zou ligtelijk, als een bijzondere vorm van »dislocatio scapulae" *simulata* kunnen worden beschouwd. Als eenvoudige proef raden wij aan, om dan eene *drukking* uit te oefenen tegen het schouderblad, waarbij men zien zal, dat dan de »motus brachii" gemakkelijker wordt. Vergelijk over deze zeldzame kwaal *Repertorium,* IV Jaargang, bladz. 67.

4) Bij *locale* paralyse van den n. *facialis* komt dikwijls, volgens LANDOUZY en anderen, een tweede *bij*-verschijnsel voor, dat hier, in twijfel, ter diagnose van gewigt is, t. w. »sensibilitas *auditus* aucta, s. *hypercousia*".

5) GAVIN doet hieromtrent opmerken: »dat wanneer men de simulanten met deze kwaal beveelt te *loopen,* zij zulks doen met »passus tardi", terwijl men bij de personen met ware paralysis agitans behebt alsdan, tegen hunnen wil, »*celeriorem* ingressum" waarneemt."

6) Intusschen herinnere men zich de *wijzigingen* in de uitwerking der electriciteit bij verschillende *soorten* van verlamming, ofschoon deze nog niet zonder *uitzondering* schijnen vastgesteld te zijn. Zoo bijv. lette men op de waarneming van DUCHENNE, dat bij paralyse door *lood* de aangedane spieren zich *niet* meer zamentrekken, op electrische prikkeling; en op de stelling van MARSHALL HALL, dat de uitwerking *sterker* is, wanneer de paralyse van de *hersenen* uitgaat, *zwakker* indien zij afhankelijk is van de *medulla spinalis;* enz. — Ook tot *curatio* kan dit middel hier bijzonder dienstig zijn. BLACKFORD, FRANSEN en a. zagen zeer gunstige resultaten van toenemende *electropunctuur,* en voor korten tijd »genazen" wij daardoor een milicien met z. g. »verzwakking" van den regter wijsvinger.

7) De Offic. v. Gez. KERST en GOBÉE lieten pseudo-paralytici »in noctis obscuritate" bij de ooren of aan de keel vatten, en kwamen daardoor tot de overtuiging, dat zij zich zeer goed met hunne »verlamde" armen verweerden! Volgens eene Engelsche mededeeling, ontdekte men eene voorgewende verlamming van *beide* beenen, bij eenen *matroos,* toevallig bij het geroep van »*brand*" op zijn schip.

8) Deze echt medische krijgslist hebben wij van MARSHALL overgenomen en in een paar gevallen van paresis cruris simulata en aggravata *beproefd* gevonden.

9) Bijv. men nadere het verlamde lid *langzaam* met een *ferrum bene candens*, en zie naauwkeurig toe, of bij de van lieverlede toenemende aannadering geene »motus retrogradi" worden ingesteld. ISFORDINK laat deze proef bij voorkeur nemen »durante *somno*." (Zie ook, over *vrees* aanjagen door verhoogde *warmte* van een *bad*, de volg. §).

10) Men wil zelfs, dat wanneer dit niet hielp en de simulanten hunnen eetlust konden wederhouden (men verhaalt voorbeelden, waar zij gedurende 2 à 3 etmalen volhielden met nergens aan te komen), zij voor deze proefneming bezweken, in gevallen, wanneer men andere personen in hunne *tegenwoordigheid* of *nabijheid* smakelijke geregten liet gebruiken!

11) Zoo bijv. volge men het voorbeeld van sommige Engelsche schrijvers *niet*, om ten slotte den vermeenden simulant (wanneer men weet, dat hij *zwemmen* kan) onverhoeds in het *water* te storten, om te zien, of hij zich van zijne geparalyseerde ledematen weet te bedienen!!

§ 160.

c). *Contractura* et *anchylosis*. — Reeds ter loops werd vroeger aangestipt, dat aan *vingers* of *teenen* minder of meer belangrijke graden dezer gebreken, bij eene oppervlakkige visitatie van dienstzoekenden, door dezen zouden kunnen worden *gedissimuleerd*. Men zie alzoo steeds wel toe, dat de bevolene bewegingen dezer deelen niet met te grooten spoed worden bewerkstelligd, maar volge die, voor elk onderdeel in het bijzonder, naauwkeurig.

Veel meer kan in de militaire practijk *simulatie* plaats vinden, van gewrichts-verstijving of verkromming. Althans in vorige jaren zijn verscheidene geneeskundigen ten dezen de speelbal geweest van bedriegers, wanneer deze groote spierkracht aan vastberadenheid en volharding paarden. Inzonderheid bij het Engelsche scheepsvolk schijnen z. g. stijve armen, knieën, vingers, enz. ongeloofelijk algemeen als morbi imitati te worden verkozen. In het bijzonder schijnt deze nabootsing voor het elleboogs- en het knie-gewricht niet bijzonder moeijelijk te vallen, dewijl de krachtige spierwerking daar ter plaatse meer aanhoudende inspanning toelaat of be-

gunstigt [1]. Als *oorzaken* worden veeltijds »dolores rheumatici" beschuldigd, »quia minus facile horum absentia detegi potest". Andere malen fracturae, vulnera, ambustio, contusio, etc., inzonderheid wanneer »cicatrices" of andere »vestigia" daarvan zijn aan te wijzen. Sommigen grepen de gunstige gelegenheid aan, om na het doorstaan van deze of andere ziekten, of ook na *operaties*, de werkelijk overgeblevene stijfheid in de bewegingen te *aggraveren*, waarvan ons een voorbeeld na de genezing van een aneurysma bekend is [2]. Niet alleen echter is zoodanige overdrijving of nabootsing hier niet vreemd, maar men heeft ook voorbeelden aan te wijzen van »formatio *artificialis*" dezer aandoeningen, zoo door »combustio voluntariâ" als door »fasciatio" of andere wijzen tot het bewaren eener »immobilitas completa, durante tempore longo" [3].

Tot het *herkennen* van simulatie kan men in sommige gevallen geraken, door de waarneming, dat alsdan, bij de bestaande spanning der pezen in den omtrek van het stijve gewricht, ook de *spierbuiken* zelve in krachtige zamentrekking verkeeren, wanneer men de minste poging tot uitrekking in het werk stelt. Nog duidelijker springt daarbij soms de opzettelijke *tegenwerking* van den simulant in het oog, door de zigtbare inspanning of medewerking der z. g. synergische spiergroepen van andere, dan de aangedaan schijnende, ligchaamsdeelen, door het inhouden van den adem, het rood worden van het gelaat, het klagen over pijn bij de minste aanraking, enz. [4]. Bij het onderzoek op de overgeblevene bewegelijkheid van het gewricht, is nog een tweede punt, dat onze hooge opmerkzaamheid verdient en hetgeen niemand, die ooit *incomplete* anchyloses (want bij de geheel complete bestaat meestal geen de minste twijfel), heeft onderzocht, kan zijn ontsnapt, dat men namelijk, tot op eene zekere hoogte met de extensie gevorderd zijnde, de beweging nagenoeg eensklaps voelt ophouden, waarbij als het ware een kleine *schok* zoowel door den patient als door den geneeskundige wordt waargenomen, met een gelijktijdig duidelijk gevoel van sterkeren weêrstand. Simulanten hebben het *niet* in hunne magt, dit verschijnsel natuur-getrouw na te bootsen. Deze houden reeds

terstond bij het begin der bewegings-proeven en op alle hoogten van buiging of strekking, het lid even stijf. Ook beginnen deze meestal dadelijk te klagen over pijn, terwijl bij de anchylosis incompleta de beweging tot aan den gezegden wederstand onpijnlijk is. Nog heeft men op te merken, dat wanneer er *geene* andere sporen van vroeger doorgestane gebreken of ziekten voorhanden zijn, toch veeltijds bij de echte contracturen of anchyloses, in niet verouderde gevallen nog teekenen voorhanden zijn van meer of minder slepende *ontsteking* in den omtrek, terwijl bij een langer bestaan daarvan altijd vergezellende *vermagering* of zelfs *atrophie* van het deel voorhanden is. Tot zekere ontdekking zijn eenige *bijzondere* middelen, bij de algemeene (v. a. *bespieding* »durante somno", de *alcoholisatie*, enz.), aangeprezen. Onder deze noemen wij in hoofdzaak de volgende:

1) *Vermoeijing* der spier-werking. — Aanhoudende uitrekking, hetzij door de handen, soms tegen de knie van den geneeskundige, hetzij door helpers, hetzij voorzigtig door steeds zwaardere *gewigten* [5]), hetzij door een takel-toestel of op een rekbed, doet natuurlijkerwijze eindelijk zelfs de krachtigste spieren zwichten. Ter bevordering der eerstgenoemde pogingen daartoe, met de handen alleen in het werk gesteld, kunnen verscheidene *adjuvantia* worden aangegrepen, bijv. de afleiding der gedachten, het aanleggen van een natten zwachtel, een lederen riem, of liever nog van een stevig tourniquet om de spierbuiken boven het krom of stijf gehouden gewricht, waardoor men tijdelijk de spieren, die hierop werken, ontzenuwt of verzwakt. Met hetzelfde doel kan men den persoon in dien eigenaardigen toestand van magteloosheid brengen, welke bij de repositie van sommige ontwrichtingen wordt gebezigd. In ouden tijd was als zoodanig de *venaesectio* in zwang »ad lipothymiam usque"; later werd meermalen daartoe gebruik gemaakt van den *tartarus emeticus*" en lavage, terwijl in onzen tijd nog de de beste uitkomsten werden verkregen door de *aetherisatie!*

2) Het aanjagen van *vrees*. — Als zoodanig bijv. werd in verscheidene gevallen nagebootste *knie*-verkromming ontdekt door

vrees van te *vallen*. Men liet de personen zich op eenige *verhevenheid*, een paal of eene plank plaatsen, alleen op het gezonde been staande. Zoodra zij dit niet langer konden uithouden, zag men hen het kromme been uitstrekken, om zich alzoo in evenwigt te houden [6]. — Eene andere proef bestond, bij imitatie van contractuur der *heup*-gewrichten, in de vrees van te zullen *verdrinken*. De persoon werd, in eene zittende houding, in eene halfvolle *badkuip* geplaatst, die al meer en meer met water werd gevuld, om te zien, of de persoon niet ten laatste zich genoodzaakt zou vinden, van op te staan [7]!

3) Aanhoudende *beweging*. — Deze proef kan inzonderheid in aanmerking komen bij voorgewende verstijving van één of meer *vingers*. Men kan den simulant alsdan zeer spoedig vangen (tenzij hij zich daarin op eene voorbeeldige wijze heeft geoefend) door hem te bevelen, zonder ophouden en snel, in onze tegenwoordigheid, met vooruitgestokene hand, de *overige* vingers te buigen en uit te strekken [8].

Hoezeer men door deze en andere middelen voor zich zelven zeker is in zijne diagnose, is het toch meermalen gebeurd, wanneer men met geslepene bedriegers te doen had, dat zij terstond, nadat de uitrekking werd opgeheven, van lieverlede weder op de oude wijze *voortgingen* met deze misleiding. In dit geval bestaan de voornaamste grondregelen ter *behandeling* in: De aanhoudende en tot afmatting, maar meer nog tot verveling toe voortgezette, kunstmatige *oefeningen* der aangedane deelen, door gymnastiek, loopen, springen, dragen, trekken, in verband met eigenhandig en voorzigtig uitgevoerde extensies, enz. In andere gevallen zagen wij met voordeel gebruik maken van blijvende uitrekkende *verbanden*, bij ligging te bed, afzondering en schraal diëet. Somtijds ook zal de vrees voor het *mes* enkelen kunnen afschrikken, bij de noodig geoordeelde *teno-* en *myotomie*, of bij den te doenen voorslag tot de *extensio violenta*, zelfs tot de *amputatio* van het deel.

Eene opmerking mag ik bij dit artikel niet onvermeld laten; zij betreft de *ruwe* wijze, waarop ik gezien heb, dat enkele Offic. v. Gez. hier soms te werk gingen. Nog *vóór* dat

15

door eenige der opgegevene diagnostica verzekering bij hen bestond van simulatie, stelden zij, soms met groote kracht-aanwending, voor hunne knieën of anderzins, pogingen in, om de kromme deelen regt te zetten. Ofschoon ik daarvan persoonlijk de mogelijk treurige gevolgen, in gevallen van *dwaling*, niet heb bijgewoond, moge ons toch het voorbeeld van eenen Belgischen geneeskundige ter waarschuwing strekken, die in een' dergelijken casus dubius, eene hem voorgewend schijnende anchylosis door geweldsuitoefening plotseling en in eens trachtte te overwinnen, en de hier werkelijk bestaande adhaesies met dezen uitkomst verbrak, dat hij, in plaats van een' simulant te ontmaskeren, later getuige moest zijn, dat de afzetting van het deel, wegens opgevolgde arthrocace, noodzakelijk werd [9])!

1) Behalve dat ik zelf, vooral in de kliniek van den Heer KERST, gevallen van dezen aard heb bijgewoond, werden daarvan voorbeelden beschreven of mij medegedeeld door ALDENRAHD, BAUDENS, FRANSEN, FALLOT, GAVIN, HUTCHINSON, HONIG, SCHMIDT en anderen, hier onder te vermelden. Bij velen daarvan werd echter door de in fine opgegevene middelen spoedige ontdekking verkregen.

2) Wij zagen dit bij eenen artillerist; na per ligaturam geopereerd te zijn van een aneurysma *popliteum*, bleef hij een' moeijelijken gang *aggraveren*.

3) In een enkel geval zou ten langen laatste *knie*-verkromming zijn daargesteld door het langdurig voortgezet dragen van een zeer hoogen *hak* onder den schoen van één der voeten!?

4) Men zij intusschen bedacht, dat al deze uitingen van tegenwerking bij overgevoelige personen ook eenvoudig gevolg kunnen zijn van *vrees* voor pijn.

5) Aan de stijve of kromme vingers, armen of voeten bevestige men, voorzigtig, eenig *gewigt* (natuurlijk niet te zwaar, hetgeen men vooraf het best bij wijze van vergelijking aan zich zelven beproeft) zorgende, dat geen voordeelig steunpunt worde gegeven en dat bijv. de arm door een vast kussen van den tronk worde verwijderd. In meer dan een voorbeeld van misleiding zag men daardoor spoedig de aangedane deelen beginnen te beven, gestrekt of gebogen worden en de gewigten zakken of vallen.

6) PERÇY en LAURENT geven op, door *dit* middel (plaatsing op een »piquet"?) niet minder dan een *dozijn* simulerende miliciens te hebben overtuigd.

7) In één geval zag MARSHALL een' zoodanigen malenger, bij welken het *water* letterlijk tot aan de lippen was gekomen, ijlings overeind rijzen en zich overwonnen bekennen.

Men heeft bij deze proef voorzeker de voorzorg genomen, om de *armen* aan het lijf te bevestigen; anders komt zij mij moeijelijk denkbaar voor. — Eene *wijziging* dezer proef, — die beide ook bij *paralysis* imitata zijn voorgeslagen, — bestaat in het van lieverlede *verhoogen* der *temperatuur* van het bad! — Het is gelukkig, dat men tegenwoordig *zulke* kunsten zelden of nimmer meer behoeft.

8) Met SPEYER, heb ik meermalen de nuttige werking daarvan ondervonden; inzonderheid is dit eenvoudig middel mij zeer dikwijls van dienst geweest, om in geval van twijfel mij zelven te overtuigen, dat de verstijving of verkromming in *waarheid* bestond.

9) De vroegere methode van LOUVRIER, de latere wijziging daarvan, door LANGENBECK, hebben wel is waar doen zien, dat de »violente extensie" dikwijls wordt getolereerd *zonder* dusdanige gevolgen, maar men leert hieruit, even als uit eenige vroegere, zelfs doodelijk afgeloopene gevallen van L., dat men niet te absoluut op eene goede uitkomst mag rekenen.

§ 161.

d). *Convulsiones* et *chorea*. — Zoowel het eenvoudig *beven* der ledematen (tremor artuum), als ware *stuipen*, of ook onvolkomene stuipachtige bewegingen van bepaalde spieren of spier-groepen (chorea St. Viti, chorea faciei, etc.), en meer andere uitwendige verschijnselen van stoornis in de verrigting van hersenen en ruggemerg, zijn ter *nabootsing* geenszins onbeproefd gebleven. De visitatie van lotelingen en het bijwonen der strafoefeningen van reeds dienenden leverden daarvan verscheidene voorbeelden op. In het algemeen echter kan gesteld worden, dat eene natuurgetrouwe imitatie dezer kwalen niet tot de gemakkelijke bedriegerijen behoort en dat de daarbij veeltijds voorkomende en onmiskenbare *overdrijving* haar vaak als van zelve verraadt.

In meerdere gevallen bestonden hier intusschen zeer lastige *complicaties*, bijv. met simulatie van idiotisme, surditas, balbuties, enz., en het is dan inzonderheid noodig, om over hunnen vroegeren toestand officiële bescheiden in te winnen bij de Gemeente-besturen, dewijl men alsdan in de gewone wijze van het rationele onderzoek, even als in de middelen tot overtuiging, groote belemmering kan ontmoeten in het maken eener juiste *diagnose*. Eene naauwkeurige en voortgezette observatie in de Hospitalen, inzonderheid met geheime *bespieding* 1), en in verband met de algemeene

15*

maatregelen, bij vermoeden van bedrog gebruikelijk, zal hier intusschen veeltijds de waarheid aan den dag brengen. In gevallen van nagebootste *convulsies* levert overigens de *pols* dikwijls een goed kenmerk op. Deze is bij *nabootsing* daarvan, in den regel veel sneller en krachtiger, dan bij het werkelijk bestaan van stuipen. Niet minder moet ook op het al of niet bestaan van *oorzaken* tot deze kwalen worden gelet, alzoo op voorafgegane inwendige ziekten, op helminthiasis, op exçessen in Baccho of Venere, enz. Bij de *chorea* vooral lette men verder op het daarbij veelvuldig bestaan van »*subsultus tendinum*, praecipue durante somno". Bij *tremores* late men vaak in zijne tegenwoordigheid »cibum et potum" nemen, om toe te zien, of daarbij de »motus tremulus" natuurlijk is, op het oogenblik »quo manum in oris vicinitatem conducunt". Bij *alle* vormen merke men op, of zij zich onder alle *omstandigheden* gelijk blijven, dan wel, of de verschijnselen, bij het vestigen onzer opmerkzaamheid daarop, of bij andere uitwendige invloeden, toenemen, »quod cum imagine naturali congruit".

De *curatio*, die soms bij duidelijk voorwenden dezer gebreken, werd ingesteld, moet altijd analoog zijn met die, welke tegen het werkelijk bestaan van dit lijden zou aangewezen zijn. Onder dezen leest men, dat koude *douches*, sterke *revulsiva*, en vooral *moxae* aut *ferrum candens* (of liever »de bedreiging" met en de »vrees" voor deze middelen) sommige simulanten spoedig tot inkeer hebben gebragt. Als een eenvoudig dwangmiddel, dat onder de »goede bedoeling" van rust en tegenwerking der onwillekeurige spierzamentrekkingen hier veel goeds belooft, verdient de *isolatio*, onder gelijktijdige aanwending van het *dwang-jak*, stevig aangehaald, gewis eene voorname plaats [2].

AANMERKING. Enkele *opmerkingen* over deze en dergelijke zenuwkwalen moet ik hier ter plaatse, met een woord, in het midden brengen: *Eerstens*, dat bij hare zeldzaamheid, jonge en onervarene geneeskundigen daarbij zeer ligt blootstaan, om door de *vreemdheid* van het ziekte-beeld verschalkt, of door *medelijden* te worden weggesleept. — Ten *tweede*, dat omgekeerd, bij hen meermalen

misplaatste *ongeloovigheid* bestaat, daar zij »zulke wonderbare bewegingen" naauwelijks als natuurlijk kunnen aanmerken. En toch leert de ondervinding, dat er in waarheid personen worden ontmoet, welke, hetzij door ruggemergs-overprikkeling, hetzij alleen door kwade gewoonte, de *allerzonderlingste* zamentrekkingen van de oogleden, den neus en neusvleugels, de lippen, het hoofd, den hals, enz. vertoonen, *zonder* eenige de minste kwade trouw. Onderscheidene ware voorbeelden daarvan zijn mij bekend [3]. — Ten *derde*, dat men hier, bij den minsten twijfel, nimmer te vaardig of te driest moet zijn met *dwang-genezing*. Bij misvatting toch in de diagnose van deze ten deele nog zeer duistere ziekte-vormen, zou men, door heroïsche geneeswijzen, overmatige pijn, vrees, of schrik, enz. [4]), werkelijk aanleiding kunnen geven, dat epileptische of apoplectische toevallen ontstonden, of de misschien in den beginne slechts *geëxaggereerde* kwaal veel heviger uitbrak.

1) De Off. v. Gez. GOBÉE heeft daarvan, naar ik meen in zijne »Kliniek", vroeger een opmerkelijk voorbeeld beschreven. De ontdekking kwam tot stand door *bespieding*, uitgeoefend door eenen vertrouwden ziekenoppasser, terwijl hij des *nachts* de wacht had. Deze ging (zoo als somtijds meer geschiedt) schijnbaar liggen *slapen* op eene nabijzijnde krib. De vermeende patient, die aan »algemeene *schokken*" leed, kwam telkens tot rust, zoodra hij meende, dat de oppasser goed en vast sliep; maakte deze nu teekenen, dat hij wakker werd, zoo begonnen terstond daarop »de schuddingen" van den patient zich met vernieuwde kracht in te stellen!

2) FALIOT maakte het eerst melding van deze zeer dienstige toepassing van het *dwangbuis*. Men zal daardoor in elk geval minder of niet schaden dan door hevige middelen, en men heeft hier een goed *voorwendsel*.

3) Onder anderen van meer gewonen aard werd mij onlangs verhaald van eenen burger-jongeling hier ter stede (bij wien *geen* reden tot misleiding kon worden aangenomen), dat hij niet alleen aan zeer bizarre trekkingen van het gelaat onderhevig was, maar dat zich daarbij had gevoegd eene soort van *chorea* der tong- en keelspieren, zoodanig, dat hij dikwijls zijne redenen plotseling onderbrak door eene beweging van te *spuwen!*

4) Wanneer men hier bij sommige schrijvers leest over de aanwending van krachtige *lectropunctuur*, van *strychnine* en dergelijken, zoo moeten deze wel zeer zeker geweest zijn van simulatie. Tegen het werkelijk bestaan van deze gebreken zullen deze middelen toch wel niet geïndiceerd zijn.

§ 162.

e). *Arthrophlogosis*. — Hoewel niet dan bij hooge uitzondering worden gevallen opgegeven van *nagebootste* gewrichts-ontsteking door dikwijls herhaalde lotiones van het gewricht met »succi plantarum acrium [1], v. g. *Ranunculorum*". Bij den hierdoor ontstanen tumor, rubor en calor, worden dan »dolores interni vehementes" verdicht, met voorgewend verlies der functie van het deel.

In de *herkenning* en *behandeling*, welke veeltijds geen bezwaar zullen opleveren, volge men de algemeene regelen. Alleen bij het mogelijk bestaan van eene *andere* omstandigheid kan hier hooge *voorzigtigheid* worden gevorderd. Somtijds is men, namelijk bij het uiten van klagten over meer of minder hevige *pijnen* in eenig gewricht (bijzonder in het heupgewricht [2]), in het onzekere, of deze zijn voorgewend, al dan niet, inzonderheid wanneer uitwendig of objectief niets is te bespeuren. Bij het onderzoek der bewegelijkheid van het deel zij men dan nimmer ruw of z. g. hard-handig; *werkelijk* bestaande slepende of beginnende gewrichtsontsteking kan daardoor, — en de ondervinding heeft zulks in deze gevallen bevestigd, — ligtelijk acuut en zelfs tot een' noodlottigen uitgang verergerd worden [3]).

1) Gavin maakt onder deze ook melding van eene *Thapsus*-soort.

2) De Off. v. Gez. rodi nam een voorbeeld waar van voorgewende *coxarthrophlogosis*, met claudicatio en nagebootste verkorting van het been. Een z. g. »vésicatoire monstre" op het regter heupgewricht, bij schraal dieet, bewerkte zeer spoedige genezing. *Register* v. v. z. n°. 72.

3) Fallot deelde een geval mede, — en ons is een dergelijk bekend —, waar eene chronische *cheirarthrophlogosis* door de te krachtige bewegingsproeven van den geneeskundige, die simulatie of aggravatie vermoedde, tot die hoogte werd verergerd, dat later de *afzetting* van de hand noodig werd!

§ 163.

f). *Luxatio*. — Hierover hebben wij alleen te doen opmerken, dat sommige personen, vooral zij, die vroeger aan ontwrichting van

den *humerus* of van de *patella* hebben geleden, soms nog langen tijd daarna het vermogen behouden, om hunne luxatie naar *willekeur* weder te voorschijn te roepen, om daarvan naar omstandigheden misbruik te maken. Hier beproeve men, na de repositie, de aanwending van een blijvend *gips-* of *stijfsel-*verband, ter mogelijke radicale genezing. Volgt deze niet, zoo is de bedrieger niet te keeren.

GAVIN en QUARRIER willen hiervan voorbeelden hebben gekend. MANN verhaalt zelfs van eenen jongeling, welke zich van de dienst wist te ontslaan, doordien hij het in de magt had, zijne beide *capita femoris* voor eenige oogenblikken te luxeren!!

§ 164.

g). *Ulcera.* — Wanneer men bij sommige geneeskundigen gewag gemaakt vindt van het *dissimuleren* van ulcera *cruris* door: »horum obtectio *collodion* ope, sive membrana sic dicta aurea", zoo behoeven wij daarbij niet verder stil te staan. Meer moet men op het verheelen bedacht zijn van ulcera *syphilitica*. Aan den *penis* kan dit geschieden, wanneer de persoon, bij de visitatie, dit deel »propria manu" vertoont en hij daarbij zijne »digiti" behendig weet te plaatsen op de aanwezige ulcera. In de *keel* kunnen secundaire syphilitische zweren worden *verzwegen*, doch dan wordt men daarop dikwijls door heesche stem, keel-spraak, corona Veneris, enz. opmerkzaam gemaakt [1]). Men lette daarbij, en in het algemeen bij het verzwijgen der specifieke oorzaak van secundaire syphilis, op, of er zich *likteekens*, vooral verharde, aan de genitalia of in de liezen vertoonen.

De meeste aandacht ten opzigte van zweren, als misleidings-ziekte, verdienen de *provocatio* en de *aggravatio* daarvan. Deze stellen de oudste en meest algemeen bekende bedriegerijen daar. Niettegenstaande enkele afschrikkende voorbeelden, — zoo van amputatie, ten gevolge dezer moedwillige zelfbeleediging, als van toevallig doodelijken uitgang daarvan door bijkomende gangraena nosocomialis, — is of was zij, vooral in Groot-Brittannië bij het Land's scheepsvolk, zoo gewoon, dat het Militair-geneeskundig Bestuur daar te lande den Offic. van Gez. uitdrukkelijk heeft moeten voorschrijven: »om lijders met verouderde zweren, deswegens *niet*

dan bij hooge noodzakelijkheid af te keuren". In ons leger, waar overigens de ware atonische beenzweer geene zeldzaamheid is, worden *kunst-zweren* zóó algemeen en zóó dagelijks niet aangetroffen; evenwel moet men er toch steeds op bedacht zijn.

Over al de *middelen*, daartoe in misbruik, uitvoerig te handelen, zal niet noodig zijn, evenmin als eene uitwijding over de grove kunstgrepen, door welke men leest, dat somtijds zweren door bedelaars zijn »nagebootst" [2]. Genoeg is het te weten, dat zij alle zijn te brengen tot de *irritantia* of *corrosiva* uit de drie Natuurrijken: zoo bijv. uit het *Delfstoffelijk* rijk, de acida mineralia, het ungt. Autenriethi, enz.; uit het *Planten*-rijk, de plantae acres, zoo als uit de Familie der Euphorbiaceae, Ranunculaceae, Thymelaceae, etc.; uit het *Dieren*-rijk, de cantharides, urina humana, Clupea harengus salita, enz. Meer evenwel dan deze allen is het van belang op te merken, dat bedriegers hier zeer dikwijls eenvoudig hunne toevlugt nemen tot irritatio *mechanica*. Beleediging der zweren door »frictio ope *arenae*"; door »*abrasio* ope ungium aut vitri"; door »*excisio*, *incisio*, *punctura* et *laesio*, diversissimis instrumentis"; door »*alteratio* et nimia *constrictio* fasciarum"; door verontreiniging der »*spongiae* ad deligationem inservientes; door het aanbrengen van »corpora aliena omnis generis, interdum *moneta* cuprea, interdum *insecta*, v. c. pediculi corporis aut pubis", onder de verbandstukken [3], — ziet daar eenige der meest gewone streken, waartoe de ingrediënten hun gemakkelijk ten dienste staan [4]. Bij het dagelijksch zieken-bezoek, en ook vooral bij *onverwachte* visites, moet men bij lijders met langdurige zweren steeds op dit alles voorbedacht zijn. Zoo met het bloote oog, als met de loupe, bezigtige men dikwijls de zweren, haren omtrek en de verbandstukken ten naauwkeurigste. Herhaaldelijk kwam men daarbij de *corpora delicti* zelve of duidelijk waarneembare »vestigia" daarvan op het spoor, vooral na aanwending van *caustica*, die ten deele reeds door hunne kleur en hun verder *physisch* voorkomen zijn te herkennen, doch omtrent welker ware geaardheid soms een nader *scheikundig* onderzoek wordt vereischt [5].

Ter *herkenning* is het wijders van aanbelang te letten: op den algemeenen toestand des vermeenden lijders; op voorafgegane ziekten; op het al of niet gelijktijdig bestaan van vermagering, oedema, varices aan het deel; op het al of niet dor en schilferachtig voorkomen der omringende huid; op de wijze van voortgang in het ulceratie-proçes; op het bij kunstmatige irritatie steeds ontstekingachtige karakter der zweer-randen; enz. enz.

De voornaamste aanwijzing tot dwang-*herstelling* bestaat hierin, dat men de ulcera zooveel mogelijk ontoegankelijk maakt voor de gezegde kunstmiddelen der simulanten. Daartoe doe men eene geschikte keus uit de volgende maatregelen:

1) Het teekenen der zwagtel-slagen met *inkt-strepen.*

2) De *verzegeling* van het verband. [Men plaatse daarbij onder het lak een stukje watten of flanel, om niet door te branden].

3) Het *isoleren* van de zweer-vlakte door middel der *kleefpleister*-inwikkeling volgens BAYNTON.

4) De aanwending van een *stijfsel-* of liever nog van een *gips*-verband.

5) Het *afsluiten* van het been met behulp van de *laars* van HUTCHINSON. [Deze bestaat uit een tweekleppig houten kastje, in den vorm van een' stevel, die den voet en het been, tot boven de knie omgeeft, en met hangsloten tegen het afnemen verzekerd is [6]].

6) Kan, bij duidelijk uitgedrukten kwaden wil en tegenwerking der genezing, het aanleggen van het *dwang-buis* somtijds worden gevorderd.

1) Voor het overige zijn de gevallen niet zeldzaam, waar niet slechts ulcera, maar ook *bubones*, enz. worden verzwegen en de hen vergezellende *koorts-beweging* door de personen wordt opgegeven als in verband te staan met gefingeerde catarrhale of gastrische aandoening, opdat zij als »koortsig" in behandeling zouden worden opgenomen. Dit, om deswegens niet te worden »gestraft", zoo als door sommige Chefs der Korpsen geschiedt, of om hunne »Hospitaal-soldij" niet te verliezen, die bij venerischen vroeger werd ingehouden. Vergelijk ook § 138, AANMERKING.

2) Als zoodanig leest men van bedekking der huid met raauw *vleesch*, met een stuk *ossen-milt*, met het vel van eenen *kikvorsch*, enz.!

3) Zoo vond men, volgens het verhaal van HUTCHINSON, bij eenen dergelijken si-

mulant eene Engelsche »*penny*" diep tusschen de musculi cruris ingedrongen; dit vreemde ligchaam had aanleiding gegeven, dat het been moest worden *afgezet!*

4) Enkele gevallen dezer misleiding zijn ons persoonlijk bekend. Velen daarvan worden in buitenlandsche werken over morbi simulati (door FALLOT, GAVIN, SPEYER, en a.) opgegeven. Eenige voorbeelden zijn medegedeeld door onze Offic. van Gez. GOBÉE, HALLEGRAEFF, KOCKEN, LIPPE, VERHOEF en a.

5) In één geval ontdekte ik het bedrog, dat hardnekkig ontkend werd, door eene gevormde *bijt-* of *brandkorst* op te lossen in verdund salpeterzuur en daarop te reageren, waarna het bleek, dat er koper (waarschijnlijk was »sulphas cupri" gebruikt) in de oplossing voorhanden was. — Aan de *kleur* laten dergelijke escharae zich somtijds reeds vermoeden; zoo die van »nitras argenti" aan de *bruin zwarte* kleur, die van »sulphas cupri" aan de *groenachtig bruine*. HEINRICH heeft daarenboven zijne aandacht gevestigd op die, welke door vele andere »caustica" worden voortgebragt; zoo vindt men het ulcus, na toucheren met »acid. nitricum" *geel*, met »acid. sulphuricum" *ijzerkleurig*, met »acid. hydrochloricum" *wit*, met »chloor-zink" insgelijks *wit*, enz.

6) HUTCHINSON's opschrift op zijne laars: »straf voor bedriegers", komt ons minder doelmatig voor. Het strijdt althans tegen ons aangenomen stelsel, vroeger ontwikkeld (zie § 53). Liever bezige men deze en andere dwangmiddelen als voorwaarde ter genezing »door afsluiting van de buitenlucht." MARSHALL beweert, doch zonder genoegzamen grond, dat deze stevel een *onvoldoend* beletsel tegen bedriegerij oplevert, daar hij nog boven de knie toegang verleent tot de »introductio" van »*stramina* aut aliae potentiae nocentes." In elk geval kan ook daartegen door »fasciatio sigillata", na opvulling met watten, worden gewaakt.

§ 165.

h). *Varices.* — Bij het *afkeuren* van dienstzoekende personen wegens varices, behoort niet uit het oog te worden verloren, dat niet iedere zigtbare en voelbare waarneming van aderen aan de onderste ledematen als gevolg mag worden aangemerkt van variceuse verwijding dezer vaten. Men moet hiervan wel onderscheiden die gevallen, waar de aderen, bij eenen overigens volkomen gezonden bouw, slechts in buitengewone mate *ontwikkeld* zijn, zoo als dit juist bij krachtige personen, doch met de z. g. constitutio *venosa* bedeeld, het geval kan zijn. Ten anderen, komt somtijds een tweede toestand voor, welke insgelijks *geene* ongeschiktheid medebrengt, te weten, bij personen met eene zeer fijne en blanke huid, van de z. g. constitutio *lymphatica*, en bij welke

men soms, meer dan bij anderen, de onderhuidsche *ader-netten*, v. a. in de knie-holten, ziet *doorschemeren*, een toestand, die overigens wel eens ten onregte onder de benaming van »varicositas" te hoog wordt aangeslagen. In gevallen van twijfel, inzonderheid bij den eerstgenoemden vorm, kunnen wij bij ondervinding aanraden, om den persoon vooraf eenige malen te laten loopen en springen of eenigen last te laten optillen, en hem daarna *op de teenen* staande (waarbij de aderen door de drukking der musc. gastrocnemii en solei sterker te voorschijn treden) nogmaals te visiteren.

Ten opzigte van dit gebrek heeft men voor het overige twee gevallen van mogelijke, hoewel uiterst zelden toegepaste misleiding, namelijk:

1) *Dissimulatio* varicis. — Waartoe dezelfde middelen te baat kunnen worden genomen als voor de *varicocèle* bereids zijn opgegeven (§ 149), in verband met »*compressio* ope fasciarum" en met de aanwending van »*adstringentia* frigida". In één hoogst opmerkelijk voorbeeld werd eene poging aangewend tot *celatio* eener omschrevene aderspat door: pictura *pigmento* cutis colori simili!" [1]).

2) *Simulatio* varicis. — Men beweert, — doch ons is daarvan geen enkel geval bekend, — dat opzettelijke vorming of aggravatio van bestaande spatten ligtelijk tot stand kan worden gebragt: »adhibitione compressionis circularis ope *ligaturae* cujusdam ad basin membri".

1) De Off. v. Gez. RITTER heeft dit geval waargenomen bij eenen plaats-vervanger, die de blaauwe kleur daardoor hoogst natuurlijk had weten te maskéren.

§ 166.

i). *Oedema.* — Zuchtige zwelling van handen, voeten of oogleden moet bij het visiteren de aandacht doen vestigen op verschillende inwendige ziekten, van welke zij de uitwendige bode kan zijn, doch men behoort, aan de ledematen, niet te vergeten, dat zij ook slechts het gevolg kan zijn van pogingen tot misleiding, dat zij als oedema *imitatum* kan optreden. Deze bedriegerij kan zoowel op zich zelve als in verband met *andere* voorgewende ziek-

ten worden ontmoet, zoo als morbi cordis, hepatis, lienis, febris intermittens, etc.

De eenvoudige kunstgreep daartoe bestaat in het aanleggen van eene »*ligatura* fortiter constricta ad basin membri affecti", terwijl daarbij soms eene »positio *declivis* membri protracta" werd gevoegd. In enkele gevallen zag men dit zoo verre voortgezet, dat de simulanten daardoor zich zelven hoogelijk beschadigden, ja zelfs eens zoodanig, dat het lid verloren ging [1].

Indien dit verschijnsel zich in de militaire practijk, onder bevreemdende omstandigheden [2], mogt voordoen, is het derhalve klaarblijkelijk, dat men zulke personen altijd geheel *ontkleed* moet visiteren, ten einde de ligaturen of de »vestigia" daarvan op te sporen.

1) LOMBARD beschreef een geval, in hetwelk de zuchtige zwelling, door de gezegde middelen, in een zeer *hoogen* graad was veroorzaakt. FALLOT en MARSHALL geven voorbeelden op van *zóó* sterk ontwikkeld oedema *artificiale*, dat zich belangrijke en dreigende *phlegmone*, met en zonder overgang in *absçes*-vorming ontwikkelde, terwijl LARREY daardoor zelfs hevige *gangrena* zag ontstaan, welke de *afzetting* van het lid noodig deed worden.

2) Intusschen heb ik enkele malen waargenomen, dat oedema, van een der onderste ledematen althans, zich soms *zonder* duidelijke mechanische of organische oorzaken, en alzoo ten deele *schijnbaar* bevreemdend, *kan* vormen. In één geval was »refrigerium" voorafgegaan, in een ander volgde het op »saltatio immodica".

§ 167.

k). *Planities pedum.* — Onder deze benaming verstaan wij, even als onder den door anderen gebezigden naam van »platipodia", dien toestand van de voet-zool, waar deze alleen breeder en platter is dan gewoonlijk, ten gevolge van aangeborene ontwikkeling, of later verkregene zijdelingsche vaneenwijking der ligamenta lateralia ossium metatarsi, door veel of vroegtijdig en vooral door barrevoets loopen ontstaan [1]. Wij noemen dit gebrek *volvoet* of *breedvoet*, in onderscheiding van den van ouds dusgenaamden »*platvoet*". Bij den laatsten, bij den z. g. platvoet, bestaat tevens meer of minder belangrijke afwijking in de banden en beenderen van het *tibio-tarsaal*-gewricht, terwijl de persoon nu eens meer op den *binnen-rand* van den voet

loopt (varus), dan weder meer op den *buiten*-rand (valgus). Bij volvoet of breedvoet daarentegen is de man volmaakt zooltredend en vindt men de geheele planta pedis meer of minder vereelt of althans gelijkmatig gekleurd, *zonder* de bij volkomen normaal gevormden voet aanwezige uitholing, die aan de binnen- en benedenvlakte van het hielbeen beantwoordt, doch ook tevens *zonder* misvorming van het voetgewricht.

Het is van een groot belang voor het keurings-werk dit onderscheid wel te kennen, daar de *uitspraak* over al of niet geschiktheid daardoor zoo aanmerkelijk wordt gewijzigd. Dit is ook noodzakelijk, om *éénheid* in de beoordeeling te brengen, daar het ons gebleken is, dat men hier niet altijd van hetzelfde beginsel uitgaat. Inzonderheid kan het aan jeugdige Offic. v. Gez. ligtelijk gebeuren, dat zij, alleen afgaande op de »algemeene" uitdrukking van »platvoet" voor *varus* gebezigd, dit gebrek geheel of ten deele *verwisselen* met den »volvoet". Bij eenigen twijfel in de *onderscheiding* dezer gebreken herinnere men zich ook de in het algemeen opgegevene middelen tot het verkrijgen van eenen *afdruk* der voetzool (§ 156). Insgelijks lette men daarbij, — soms vergelijkenderwijze met normaal gevormde individuën, — op het meer of minder achteruit steken van den *hiel* en de daarmede gepaard gaande verandering in den stand en de teekening der *pees* van ACHILLES.

In vroegere jaren nu, vóórdat het gezegde onderscheid behoorlijk werd gemaakt, keurde men lieden, zoowel met platvoet als met volvoet, veeltijds *af* voor de dienst, althans als vrijwilligers, daar men hen allen ongeschikt achtte tot het afleggen van groote marschen. Later intusschen heeft de ondervinding, vooral in het Pruissische leger en het onze [2]), het tegendeel overtuigend bewezen en geleerd, dat individuën, die zuiver »volvoetig" zijn, allezins als onvermoeide voetgangers mogen worden aangemerkt.

Intusschen moet ten deze nimmer uit het oog worden verloren, dat men met de grootste oplettendheid moet toezien, of personen met volvoet niet *tevens* behebt zijn met eene *erythémateuse* of erysipelateuse aandoening der planta pedis, of wel met overtollig

of zelfs stinkend *voetzweet*. Immers in die gevallen, waar daardoor zeer ligt oedema pedum, ampullae, perniones, excoriationes, zelfs hardnekkige ulceratio kunnen ontstaan, moet tot *ongeschiktheid* worden besloten.

AANMERKING. Er wordt wel eens gevraagd: of »platvoetige" personen, met *varus* en *valgus* in *ligteren graad*, altijd *finaal* ongeschikt moeten worden verklaard? In den regel valt daaraan niet te twijfelen. Behalve dat zij dikwijls tevens een zwak of ziekelijk gestel vertoonen, kan men er op rekenen, dat zij als soldaat veel bezwaar ondervinden van deze gebreken. Bij het marcheren zwellen de voeten zuchtig of roosachtig op, vooral in den omtrek der enkels, en worden zeer gemakkelijk doorgeloopen, vooral aan de voetranden. Daarenboven worden ook de schoenen bijna altijd zeer spoedig scheef geloopen. In elk geval zijn zij dus onbruikbaar als *Infanteristen*. Voor *Kavallerie* of *Trein* kunnen *lotelingen*, bij het bestaan dezer gebreken in *zeer* geringe graden, nog worden aangenomen.

1) Zoo komt de volvoet vrij veelvuldig voor bij *berg-* en *strand*-bewoners, als dikwijls gewoon zijnde blootvoets te loopen.

2) GÖRCKE heeft voor Duitschland, KERST voor Nederland, daarop de bijzondere aandacht gevestigd. In Engeland is MASSY, in Frankrijk is BOUVIER met hen tot eene gelijke overtuiging hieromtrent gekomen. In *Pruissen* zijn de militaire geneeskundigen daarop zelfs, bij *Circulaire*, oplettend gemaakt. — Zie voor het overige eene zeer goede ontleedkundige beschrijving dezer verschillende gebreken, bij WENDROTH, I, § 96.

§ 168.

l). *Sudor pedum foetidus*. — Daar duidelijk *uitgedrukt* bestaan van deze kwaal (wel te onderscheiden van de eenvoudige *onzuiverheid* der voeten, kousen en schoenen) ongeschiktheid medebrengt, moet men steeds toezien, door *dienstzoekenden* deswegens niet te worden bedrogen. Men herinnere zich, dat eenige *dissimulatie* daarvan, inzonderheid »tempore hiëmali" ligt mogelijk is. Men merke dan op, of de voeten in die gevallen eene bevreemdende »*munditia* e repetitis lotionibus" vertoonen, of wel dat »*odores* olei

cujusdam aetherei" worden bespeurd, welke hier steeds verdacht zijn. Ook is het van belang zich te herinneren, dat vooral *rosharige* menschen meermalen aan stinkend voetzweet onderhevig zijn, terwijl men in alle gevallen van twijfel zich niet alleen moet bepalen tot het opsporen van den reuk der voeten, maar ook van dien der »*caligae* et *cothurni*".

Evenzeer kan het zich voordoen, dat *simulatio* dezer kwaal uitgeoefend wordt. Daartoe kunnen verschillende zelfstandigheden »*mali* odoris" worden gebezigd, e. g. »oleum animale DIPPELII, caseus rancidus, pinguedo balaenae, curriculorum inunctio putrida" en dergelijken, welke reeds bij *ozaena* en halitus *oris* ingratus imitati (§ § 98 en 103) zijn aangegeven. Daarenboven leest men nog van de »repetita *urinae* emissio", waarmede de schoenen en kousen aanhoudend werden bedeeld 1).

In beide gevallen, zoo van dissimuleren als imiteren, kan de opmerking, of er tevens al dan niet *erythema*, *ampullae*, of *excoriationes* bestaan, meer licht over deze zaak verspreiden, daar, deze gebreken in den regel den *waren* sudor pedum foetidus vergezellen.

AANMERKING. Personen met *zeer ligte* graden dezer kwaal, zouden, onzes inziens, zich nog kwalificeren voor de Kavallerie, rijdende en veld-Artillerie, Trein, enz. Voor de Infanterie kunnen zij nimmer in aanmerking komen.

1) FALLOT, GOBÉE, WENDROTH hebben daarover eenige bijzondere waarnemingen medegedeeld; overigens behoort deze simulatio bij ons tot de zeldzaamheden.

AANHANGSEL.

§ 169.

Na de beschrijving van het visiteren der verschillende ligchaamsstreken, in verband met de aan haar eigene *misleidings-ziekten*, blijven er eenige van de laatste over, welke minder goed in deze of geene streek konden worden opgenomen, hetzij omdat hare verspreiding meer algemeen is, hetzij dewijl hare zitplaatsen veranderlijk zijn, hetzij dat hare naaste oorzaken verwijderd kunnen zijn van de streken, waar de ziekte-uiting tot stand komt.

Als de zoodanigen moeten, uit de reeks der z. g. morbi externi, nog behandeld worden: de *exanthemata*, het *emphysema*, de *aneurysmata*, de *contusio*, de *fracturae*, de *vulnera* et *mutilatio*, en de *cicatrices*; uit de reeks der z. g. morbi interni, de *neuralgiae*, de *morbi mentales* s. *paranoiae*, de *nostalgia*, de *febres* s. *pyrexiae*, de *morbi contagiosi*, de *syncope*, de *vertigines*, de *epilepsia*, de *catalepsia*, het *somnambulismus*, de *apoplexia*, de *hydrophobia* en de *asphyxia*. Ten slotte volgt een woord over het *suicidium*.

Het zal voor den zaakkundige duidelijk zijn, dat deze, zoo vreemdaardige ziektereeks, — voor welke ik de meest eenvoudige en practisch bekende of dagelijks gebruikelijke namen behield, zonder die als de beste te willen beschouwd hebben, — niet dan zeer bezwaarlijk plaats kon vinden in de voorafgaande topographische volgorde. Voor enkelen was dit wel is waar doenlijk geweest, doch om alsdan steeds logisch te blijven, had ik voorzeker in herhalingen en moeijelijkheden moeten vervallen, die op deze wijze gevoegelijk konden worden vermeden.

§ 170.

a). *Exanthemata.* — Het zou ons te verre leiden, door aan dit onderwerp eene algemeene uitbreiding te geven. Ten voorbeelde komen mij de volgende bijzondere huidziekte-vormen, waaromtrent twijfel kan bestaan, of bij welke misleiding mogelijk is, de geschiktste voor: *tinea*, *scabies*, *pemphigus*, *herpes*, *zona*, *urticaria*, *erythema*, *elephantiasis*, *syphilides* en *ichthyosis*.

Zich tegen bedriegerij ten dezen steeds vrij te waren, in het bijzonder in geval van »*aggravatie*", is moeijelijk en vordert uit dien hoofde verdubbelde oplettendheid. Bij eene zorgvuldige *bewaking* en *bespieding* nogtans, kan dit spel niet lang worden volgehouden. Daarenboven moet men in geval van *twijfel* hier nimmer voorbarig zijn in het afkeuren der aangedane personen, maar onderwerpe men deze aan de aangewezene *behandeling*, v. a. die, welke van eenen minder aangenamen aard is, bijv. de »honger-kuur", de »cura ZITTMANNI", enz.

Behalve de middelen daartoe, in de volgende §§ aan te wijzen, worden nog hier en daar verscheidene andere *irritantia* beschuldigd, zoowel uit het mineralen- als uit het planten- en dieren-rijk.

§ 171.

1) *Tinea.* Over het *al* of *niet* aannemen van miliciens met dusgenoemde »zeerhoofdigheid" behebt zijn de gevoelens der militaire geneeskundigen meer of minder verdeeld. Men weet, dat de tineëusen tegenwoordig bij ons te lande wegens dit gebrek niet worden vrijgesteld, maar in de zieken-inrigtingen opgenomen, ter beproeving van hunne genezing. Daarna worden zij niet, zoo als de andere miliciens, in reserve geplaatst voor een jaar, maar zij moeten dat jaar blijven dienen, ten einde gedurende dien tijd in het oog te worden gehouden en mogelijke recidieven bij de wekelijksche visitatiën kunnen worden opgemerkt. Het is nu de vraag: of deze bepaling de kosten en moeiten van hunne verpleging en waarneming beloont en of de Staat daardoor ten slotte eenige goede soldaten verkrijgt? Van den éénen kant moet

worden erkend, dat werkelijk een zeer groot getal der tineëusen (ik meen gemiddeld ruim 90 procent) wordt hersteld; van de andere zijde is het niet te ontkennen, dat zulks eensdeels niet geschiedt, dan na eene vrij langdurige behandeling (gemiddeld van minstens 3 maanden), en veeltijds niet dan na herhaalde instortingen, en anderdeels dat in den regel het gehalte der aldus verkregene militairen niet uitstekend is. Immers over het algemeen komen onder hen vele jongelieden voor met een minder gunstig voorkomen, van eenen weinig ontwikkelden ligchaamsbouw, en wat het ergste is, van eene kropzerige of andere kwaadsappige gesteldheid. Dit een en ander zou vrij afdoende aanleiding geven tot den wensch van het onvoorwaardelijk *afwijzen* van tineëusen, in die gevallen, waar zij de laatste ziekte-voorwaarden in zich vereenigden. Edoch, men verlieze niet uit het oog: *eerstens,* dat vele van hen eerst na hunne genezing en inlijving zich meer en meer physisch gaan ontwikkelen; *ten tweede*, dat zulk een maatregel een zeer belangrijk verlies zou geven voor het jaarlijksch contingent, aangezien de menigvuldigheid van deze kwaal in ons vaderland; en in de *derde plaats*, dat daardoor voorzeker het nabootsen, het kunstmatig vormen of alleen slechts het *onderhouden* van dit gebrek, als reden van vrijstelling opleverende, aanmerkelijk zouden worden begunstigd; althans laat het zich vooruitzien, dat er alsdan vóór hunnen diensttijd, door de ouders of betrekkingen van zoodanige miliciens, geene de minste pogingen meer tot het genezen der tinea zouden in het werk worden gesteld!

Onder de middelen tot het *nabootsen* der tinea in misbruik zijn *acid. nitricum* conc., *ungt.* AUTENRIETHI, oleum *crotonis* en *chlorur. stibii* wel de meest bekende, ofschoon ook andere caustica met eene gelijke bedoeling aanwendbaar zijn. De inwerking daarvan wist men tijdelijk te beperken »ope annulorum e *cerâ* aut *axungiâ* confectorum", waardoor tevens de circulaire vorm van dit exantheem werd nagebootst. Ook de crustae dezer puisten werden wel eens op eene bedriegelijke wijze geïmiteerd, hetzij door eene »pasta ex *albumine* et *vitello* ovi cum *farina*", hetzij meer nog

door een »unguentum ex flor. *sulphuris*, *melle* albo et butyro *rancido*", waarbij zich dan bovendien een »odor ingratus", ter sterkere nabootsing van dit uitslag, doet bespeuren.

Ter ontdekking dezer kunstgrepen [1]) heeft men vooral op de volgende punten te letten: Op den *vorm* van het exantheem, of dit werkelijk den eigenaardigen beker-vorm der favi oplevert. Op den *aard* der aanwezige korsten, of deze ook eene ongewone *scheikundige* reactie vertoonen, bijv. van ac. nitric., van stibium, enz.; en of zij den bewerktuigden *plantaardigen* bouw der mikroskopische epiphyta (*Mycoderma tineae* GRUBY) bezitten. Op de *huid* in den omtrek der favi, of deze ontstoken of met eene verdachte kleur is bedeeld. Op de *haren*, of deze zich, als bij ware tinea, verarmd, dor, geatrophieerd voordoen [2]). Op het *gestel* van den lijder, of dit op voorhandene scrophulose, tuberculose of andere cachexiën duidt. Op de *geneesbaarheid* der kwaal, of die vertraagd is, dan of zij zich spoedig openbaart; enz.

Wijders worden voorbeelden medegedeeld, — waartegen niet te waken is en die niet te diagnosticeren zijn —, waar de tinea met *opzet* »gevormd" was door *contagium*, t. w.: »usu tegumentorum capitis aut cataplasmatum a tineosis *veris* desumtorum" [3]).

Nog moet men bij de behandeling dezer lijders in de Hospitalen oplettend zijn, dat *aggravatie* dezer kwaal, of liever tegenwerking van de genezing plaats kan vinden, hetzij om eindelijk te worden afgekeurd, hetzij alleen uit vrees voor de *epilatie*. Het is ons namelijk meer dan eens voorgekomen, dat de ad hoc geplaatste »emplastra picis adhaesiva statim post applicationem *solvebantur* aegris".

AANMERKING. Wat aangaat het *dissimuleren* van tinea door vrijwilligers, daarvoor zijn dezelfde opgaven geldig, welke reeds vroeger bij het verhelen van »kaalhoofdigheid" zijn gegeven (§ 69).

)Het moge waar zijn, dat daarvan vroeger, vooral in den eersten Napoleontischen tijd, gevallen in menigte in Frankrijk en elders zijn voorgekomen, — tegenwoordig bemerken wij daarvan *weinig* of niets. Alleen herinner ik mij één voorbeeld, waar de Off. v. Gez. LIPPE, bij eenen tineëusen een doosje met ungt. AUTHENRIETHI, tot het besproken doeleinde bestemd, heeft aangetroffen. *Register* v. v. z. N°. 64.

2) Daarenboven treft men dikwijls eene ziekelijke gesteldheid der uitgetrokken *haarwortels* bij zeerhoofdigen aan, reeds met het bloote oog zigtbaar aan eene *zwarte* verkleuring. Intusschen komt dit verschijnsel ook wel eens *zonder* tinea voor.

3) De *mogelijkheid* van eene zoodanige infectio op de genoemde wijze is ons zelven meer dan eens gebleken, waar wij deze handelwijze bij vroegere tineëusen voor hunne tegenwoordige kwaal aangewezen hielden. SPEYER maakt daarvan insgelijks melding met het oog op simulatie.

§ 172.

2) *Scabies.* Het *dissimuleren* of verzwijgen van schurft zal in onzen tijd minder voorkomen dan vroeger, althans bij de reeds dienende manschappen, uithoofde van de tegenwoordig ingevoerde, gewijzigde snel-kuur tegen deze huid-ziekte, waardoor zij slechts zeer korten tijd in de zieken-inrigting behoeven te verblijven. Overigens kan dit toch, bijv. alleen uit valsche schaamte, plaats grijpen en moet men daarop bij de wekelijksche visitatiën bedacht zijn.

Geheel te ontkennen is dit uitslag niet, maar ten *deele* kan misleiding geschieden, — zoo als mij dit zelven in één geval is voorgekomen, — ten opzigte van het subjectieve kenmerkende symptoom der scabies in den »*pruritus* nocte adauctus" gelegen. Misvatting zou dan in zoo verre bestaanbaar wezen, dat men een' lijder met scabies, voor eczema diagnosticeerde, en dezen, in plaats van naar de »schurft-zaal", naar de »gekwetsten-zaal" zond.

Ter *diagnosis* behoeft naauwelijks te worden herinnerd aan de eigenaardige *zitplaats* der scabies, aan het bezigtigen der *myt-gangen*, en aan het opsporen van den *Acarus scabiei* zelven 1). In geval van twijfel dienaangaande stelle men zich ten regel, dat het verkieselijker is, eenen lijder met eczema als »scabieus" te doen opnemen, dan omgekeerd eenen scabieusen op de zaal der gekwetsten te doen verplegen.

Niet alleen van dissimulatie, maar ook van *simulatie* vindt men omtrent dit gebrek gewag gemaakt. *Vooreerst*, zijn ons enkele voorbeelden bekend geworden, waar inderdaad de scabies met *opzet* was »geïnoculeerd", »transferendo *Acarum* e vesiculis veri scabiosi in cutim sanam, interdum punctionis ope" 2). In de *tweede* plaats

leest men van het grove imiteeren: »*pungendo* cutim locis solitis, et ibi *inungendo* pulverem pyrium aut alia irritantia", terwijl daarbij tevens, subjectief, klagten werden geuit over »*pruritus* intolerabilis", en, objectief, de sporen vertoond werden van »cutis *abrasio* unguibus" 3).

In het eerste geval is de *herkenning* der misleiding niet wel mogelijk, tenzij die door anderen verraden wordt of de man haar zelf bekent. In het tweede lette men naauwkeurig op het verschil in de ontwikkeling, *kleur* en vorm der scabies-blaasjes, terwijl verder de afwezigheid van den *Sarcoptes hominis* of het ontbreken van zijne karakteristieke *cel-gangen*, geenen twijfel zal toelaten.

1) Dit gelukt evenwel *niet* altijd even gemakkelijk, inzonderheid wanneer reeds eene of andere locale behandeling was voorafgegaan. Om ook dan nog den reeds gedooden parasiet, of met de naald of het lançet verkregene fragmenten van dezen, het best te herkennen, bediende ik mij meer dan eens met goed gevolg van het afstrijken der punten dezer werktuigen op een stukje *zwart* papier, ofschoon daartoe veeltijds bovendien de hulp van het *mikroskoop* werd gevorderd.

2) De Offic. v. Gez. GOBÉE en LIPPE hebben van deze vormings-wijze van »scabies *artificialis*" ieder één voorbeeld medegedeeld: *Register* v. v. z. N°. 16 en 66.

3) Volgens GAVIN zou de op deze manier voortgebragte »scabies *imitata*" bij de *Engelsche* Marine niet zeldzaam zijn.

§ 173.

3) *Pemphigus.* Er zijn nu reeds verscheidene gevallen bekend gemaakt, in welke dit exanthema vesiculoso-bullosum als morbus *imitatus* is opgetreden. Onder de middelen tot het kunstmatig te voorschijn roepen van dergelijke bullae, — die somtijds eene bedriegelijke overeenkomst vertoonden met het ware pemphigus-uitslag, — worden genoemd: de resina *Euphorbiae*, het succus *Ranunculorum*, de *ammonia* liquida, maar inzonderheid het emplastrum *cantharidum* of andere canthariden-bereidingen. In één voorbeeld schijnt daarenboven het aan dit exantheem somtijds voorafgaande *erythema* te zijn nagebootst door eene »applicatio *sinapismi*".

De *herkenning* heeft zich in enkele gevallen laten wachten. In een ander werd men er door het geheel ontbreken van *algemeene*

verschijnselen, bij een schijnbaar uitgebreid uitbreken van acuten pemphigus, toe geleid. Wat de meest voorkomende bedriegerij (door kleine *vesicatoria*) betreft, zoo geve men acht op de somtijds ook hier waargenomene *strangurie*, maar vooral op de naauwkeurige bezigtiging der afgeligte epidermis met de *loupe*, als wanneer zich de fragmenten der vleugel-schilden van *Lytta vesicatoria* met hunne groenachtige kleur en hunnen gouden glans gemakkelijk openbaren.

Onder andere waarnemingen zijn bijzonder te noemen, een reeds oud voorbeeld van RAYER en een onlangs te Parijs, in de kliniek van BAZIN voorgekomen, naar ik meen beide bij *vrouwen.*

§ 174.

4) *Herpes.* Men vindt opgeteekend, dat ligte graden van dit blaas-uitslag, even als zulks van de *hydroa* bekend is, opzettelijk kunnen worden gevormd: »abusu *salis culinaris*, aut *casei*, aut *carnis* nimis *saliti*" (KERST).

§ 175.

5) *Zona.* In één geval zou de z. g. »herpes zoster" zeer bedriegelijk geimiteerd zijn door het dagelijks besmeren der huid met »acidum *sulphuricum* cum oleo *Papaveris*" (HEYFELDER).

§ 176.

6) *Urticaria.* Is bij sommige personen na te bootsen of liever te verwekken door uitwendig aanbrengen van *Dolichos* pruriens (?), van *Urtica* urens, of door inwendig gebruik van *Mytili*, *Ostreae* of andere *ingesta;* insgelijks, naar ik onlangs hoorde beweren, door »usus internus *olei* nostratibus cogniti nomine oppidi *Harlemi*" (FALLOT, WILLEMIER).

§ 177.

7) *Erythema.* Dit uitslag, of liever een plaatselijk *erysipelas*, schijnt somtijds te worden veroorzaakt, ter tijdelijke vrijstelling van dienst,: »voluntario morsu *apis* aut *vespae* ad manum".

De Heer KERST heeft daarvan kennis gekregen, door de bekentenis van eenen schutter.

§ 178.

8) *Elephantiasis* (Arabum). *Nabootsing* daarvan zou daargesteld zijn, door eenen Indischen militair: »applicatione *ligaturae* circa femur fortiter constrictae". Het geheele been had daardoor eene »monsterachtige" zwelling aangenomen (MARSHALL en GAVIN).

§ 179.

9) *Syphilides.* Zouden kunnen worden verheeld of liever *verzwegen.* Men moet alsdan nimmer verzuimen om de *genitalia* en *inguina* te onderzoeken op daar aanwezige induraties of cicatrices van vroegeren oorsprong.

§ 180.

10) *Ichthyosis.* Er komen vormen van vischschub-uitslag voor, welke zoo belangrijk zijn, vooral wat de uitbreiding en de dikte betreft, dat er geen twijfel kan zijn aan de ongeschiktheid der personen voor de dienst. Van den anderen kant zijn er verscheidene *ligtere* vormen, van meer *plaatselijken* aard, en meer *toevallig* door wrijving of drukking ontstaan, die *geenszins* verhinderen, om zulke personen aan te nemen. Zoo bijv. ontmoet men daarvan voorbeelden bij soldaten aan den voorarm door het poetsen, bij drukkers aan den elleboog, bij landlieden op de z. g. »wreeg" van den voet, bij schoenmakers op de voor- en beneden-vlakte der dij, enz.

§ 181.

b). *Emphysema.* — Reeds vroeger werd gewezen op de mogelijkheid van het opzettelijk vormen van emphyseem onder de uitwendige bekleedselen, tot het nabootsen van gebreken van eenen geheel anderen aard (§ § 70 en 136). In die gevallen werd een »*vulnusculum* cutaneum" gemaakt en geschiedde er »*insufflatio* aëris in telam cellulosam". Een voorbeeld van het zelfstandig optreden van dit verschijnsel moet hier ter plaatse daarbij worden gevoegd. Het betreft de opzettelijke vorming van emphysema aan

den *hals*, en wel in een' zeer hoogen graad, bij eenen soldaat, die zich zelven »*morsum* vehementem" had toegebragt in »mucosa genae", waarna de in den mond beslotene lucht met kracht »comprimebatur et in telam cellulosam impellebatur"! Niet alleen het gelaat, maar ook een gedeelte van den hals was daardoor belangrijk gezwollen [1]).

[1]) REICHARD heeft dit voorzeker hoogst zeldzame geval medegedeeld in FRORIEP's *Tagsberichte*, 1851, N°. 220. Op de ontdekking van het vulnusculum in ore volgde bekentenis.

§ 182.

c). *Aneurysma*. — Ten opzigte van *uitwendige* slagaderbreuken zou men a priori overhellen tot de meening, dat geene *simulatie* mogelijk is. Evenwel zijn ons twee voorbeelden bekend, waar deze misleiding beproefd werd. Het eerste betrof een' jeugdigen élève, die deswegens hoopte van dienst te worden vrijgesteld, en die *fingeerde*, na een uitwendig geweld, onophoudelijk het subjectief gevoel eener »*pulsatio* abnormalis in fossa *poplitea*" te ontwaren. Het tweede bij een' soldaat, op zaal 10 in het Hospitaal alhier, die een aneurysma *carotidis* trachtte te simuleren: »contractione voluntaria musc. genioglossi, lingualis et colli, ita ut *basis linguae*, rhythmico modo, inferiora versus moveretur". Een in den nek geplaatst *setaceum* was voldoende, om deze ver gezochte misleidings-kwaal spoedig te doen herstellen [1]).

Enkele gevallen, ook van het verdichten van *inwendige* aneurysmata (door aanhoudende »querelae de palpatione, anxietate, dolore pectoris", etc.), in verband met de vroeger bij »morbi cordis" opgegevene middelen (§ 120), worden bij de schrijvers aangevoerd. Een naauwkeurig positief onderzoek van het hart en de groote vaten zal dit bedrog echter spoedig op het spoor doen komen [2]).

[1]) Ik meen, dat deze simulant destijds onder behandeling was van den toenmaligen Off. v. Gez. DONDERS. Alvorens de genoemde zamentrekkingen, die bedriegelijke kloppingen aan den hals voortbragten, in het werk te stellen, fixeerde hij naar het scheen de tong en maakte dan eenige regelmatige »deglutitie-bewegingen."

[2]) Het behoeft intusschen naauwelijks te worden herinnerd, dat men soms *werkelijk*

verschijnselen van bovengenoemden aard kan ontmoeten, en toch *geene* objectieve teekenen bij de auscultatie vinden, namelijk in gevallen, waar de stoornis in de harts-beweging van *andere* organen, of van verandering in de *bloed-crasis* uitgaat. Men zij hier dus *niet* te voorbarig in het diagnosticeren van simulatie.

§ 183.

d). *Contusio.* — Als *nabootsings*-middel van hevige kneuzingen vindt men melding gemaakt van het aanbrengen van grijskleurige »pigmenten" op de huid, insgelijks van »linimenta ex *fuligine*, aut *pulvere pyrio*, et oleo aut axungia facta". Eveneens worden *wezenlijk* bestaande contusies meermalen door militairen »*geexaggereerd*", althans wat de pijn of de verrigtingsstoornis aanbelangt. Op beide deze omstandigheden moet men inzonderheid in oorlogs-tijd bedacht zijn; immers worden deze voorwendsels bij schermutselingen of veldslagen te baat genomen, tot het verkrijgen eener tijdelijke vrijstelling van dienst.

Fodéré geeft van dergelijke kunstgrepen reeds voorbeelden op. Gavin schijnt daarvan later bijzondere ondervinding te hebben opgedaan. De kneuzing wordt dan door soldaten, die in het vuur waren geweest, veeltijds opgegeven als afkomstig te zijn van een z. g. *lucht-schampschot*.

§ 184.

e). *Fracturae.* — Bij het visiteren van vrijwilligers moet men zoo aan de ledematen, als aan den schedel, het borstbeen, de claviculae, enz. naauwkeurig toezien op somtijds na beenbreuk overgeblevene misvorming, door callus luxurians of door slechte genezing der fracturen. Vooral aan het onderste lid toch kunnen daardoor bezwaren in het loopen ontstaan; aan de borst kan daardoor aanleiding worden gegeven tot moeijelijkheden in het dragen van den randsel en het ledergoed; aan den schedel kunnen zij gelegenheid hebben gegeven tot secundaire hersen- of zenuw-ziekten, enz. Van *dissimulatie* kan ten dezen alleen sprake zijn in het laatste geval, waar de plaats der breuk door dik hoofdhaar soms vóór het onderzoek ten deele kan verborgen worden. Overigens bestaat ook alleen daar ter plaatse mogelijkheid tot *simulatio* fracturae aut.

fissurae; aan andere plaatsen toch kunnen wij ons moeijelijk voorstellen, dat van »verdichte" beenbreuken sprake kan zijn [1]). Het voornaamste bedrog, dat ons bij deze ziekte belangrijk voorkomt, is in de *eerste* plaats de »*exaggeratie*" der na fractuur dikwijls overblijvende stoornissen in de verrigtingen van het deel en daarvan is dan ook in de practijk meer dan één voorbeeld aan te wijzen. Ten *tweede* kan men hier nog eene bedriegerij van anderen aard ontmoeten, welke niet minder in de Militaire Hospitalen, eene bijzondere opmerkzaamheid vereischt. Met het oog toch op eene gewenschte afkeuring of voordeelig pensioen zouden werkelijk bestaande fracturen dienstbaar kunnen worden gemaakt tot het bereiken van dit doel, namelijk: »quod aegri quotidie sed clandestine sese *opponunt* sanationi, relaxando aut dislocando fasciationes". Voor deze omstandigheid zou voorzeker het *gips-verband* van MATHIJSEN weder eene nieuwe toepassing vinden.

Ten slotte is voor eenige jaren in de Garnizoens-Infirmerie te Amsterdam, een hoogst opmerkelijk voorbeeld waargenomen der *provocatie* van dit gebrek door eenen schepeling van Z. M. stoomschip *Samarang*. Dit, eene fractuur van de *onderkaak*, was waarschijnlijk ontstaan bij eene mislukte poging tot suicidium, waarin de lijder eindelijk slaagde door op allerlei wijzen zijne genezing tegen te werken [2]).

1) BALLINGALL spreekt van »fracturae *fictae*." Ik moet echter GAVIN bijvallen, wanneer hij stelt, dat deze niet dan in zeer exceptionele gevallen reden tot *twijfel* kunnen geven.

2) De Off. v. Gez. d. 1e kl. SAS, heeft dit geval medegedeeld, en wij hebben het opgenomen in het *Register* v. v. z. N°. 67. Dat plan tot zelfmoord bestond, was gebleken uit een gesprek met de zuster van den patient, die echter zelf beweerde, zijne fractuur toevallig door eenen val op de straat te hebben verkregen. Gedurende den geheelen tijd, dat hij onder behandeling was, verzuimde hij geene gelegenheid, om telkens de verbanden en contentieve instrumenten te verplaatsen of los te maken. De Heer S. stelde hem daarop onder voortdurende *bewaking* en liet hem ten laatste zelfs het *dwangbuis* aanleggen. Niets mogt baten; ook daarna liet hij zich tot het gezegde doeleinde uit zijne krib vallen! Hij bezweek na 3 weken lijdens, naar het schijnt aan pyaemie, met aandoening van het darmkanaal en de longen.

§ 185.

f). *Vulnera* et *mutilatio.* — De Leerboeken over ons onderwerp vloeijen (echter veel meer dan de tegenwoordige militaire practijk in vredes-tijd, althans bij ons te lande, zulks medebrengt), over van opgaven omtrent het menigvuldig voorkomen van zelf-verminking door onwillige dienstpligtigen, of ook, om verschillende redenen, door reeds dienende militairen en matrozen. In het bijzonder sterk schijnt dit, voor de laatstgenoemden, te gelden voor *Engeland* en deszelfs overzeesche bezittingen. Daar te lande wordt zelfs gewaagd van mutilaties in het groot bij verscheidene militairen te gelijker tijd [1]. Geheele vrijstelling van, of hoop op finaal ontslag uit de dienst waren daarvan de meest gewone oorzaken. In andere gevallen, meestal van minder beteekenis, lag daarvoor meer de bedoeling eener tijdelijke vrijstelling van dienst ten gronde, bijv. in oorlogstijd vrees voor het vuur, in tijd van vrede begeerte naar verlof, somtijds brandend verlangen om te repatriëren, enkele malen wraakoefening op, door valsche beschuldiging van, kameraken of superieuren, op welke de persoon gebeten was.

Reeds uit den Romeinschen tijd zijn ettelijke beschrijvingen ter onzer kennisse gebragt van onwilligen, welke zich, ten einde den krijgs-dienst te ontgaan, niet alleen enkele *vingerleden* verminkten, maar zelfs de beide *duimen* daartoe lieten afhouwen! In den nieuweren tijd was, inzonderheid onder de overheersching van NAPOLEON I, het mutileren, afschieten, afsnijden of afhakken van het voorste lid van den regter *wijsvinger* in zwang, om alzoo ongeschikt te worden voor de vaardige behandeling van het schietgeweer. Veeltijds werden dan, vooral door lotelingen uit den boeren-stand, of onder de reeds dienenden door Kavalleristen, z. g. »ongelukken" met het »hakselmes" als toevallige oorzaak van deze verminking beschuldigd, ofschoon dan veeltijds aan de *linker* hand. — Daarop volgt de moedwillige mutilatie of zelf-amputatie van *teenen*, volgens het zeggen der belanghebbenden, hun bij toeval overkomen door »bijl-slagen bij het houthakken", door verwonding »met eene schop of spade bij

het spitten", als anderzins. — In de derde plaats was men voorheen ook dikwijls in de gelegenheid, om geheel of gedeeltelijk verlies van *snijtanden* door onwillige dienstpligtigen met opzet geprovoceerd te zien.

Intusschen blijft het in geenen deele bij deze verwondingen van betrekkelijk geringeren aard; vreeselijke voorbeelden van zelfverminking op veel grootere schaal, zijn nu en dan, ofschoon meer bij uitzondering, in de verschillende landen van Europa opgeteekend. Als zoodanig mogen wij wijzen: Op de algeheele vernietiging van één der *oogen*, hetzij door acid. sulphuric. of nitric. concentr., hetzij op mechanische wijze, waarvan vroeger uit Rusland, later uit Spanje, verscheidene waarnemingen zijn medegedeeld [2]. Op geheele verwoesting van den *arm* of de *hand*, door pistool-, karabijn- of geweer-schoten [3]. Op opzettelijke verbranding der beide *beenen* [4]! Op het doorklieven der *pees* van ACHILLES [5]; enz.

Somtijds werd in dergelijke gevallen de ware *oorzaak* dezer verwondingen terstond doorgrond of waren daarbij *getuigen* aanwezig. In vele andere lag die in het duister, en het is dan, dat een scherpe waarnemings-geest kan worden gevorderd om tot eene juiste herkenning te geraken. Deze berust op het overwegen en *vergelijken* van al de opgegevene *omstandigheden* met diegene, welke voor moesten komen, wanneer de verwonding of verminking werkelijk door *anderen* was toegebragt, of inderdaad door de opgegevene *wapens* was geschied. Daartoe lette men: Op de gewone werkings-wijze van de laatste, waarbij men, zoo mogelijk, de gebezigde *werktuigen* laat vertoonen of opsporen [6]. Op den aard, den vorm, de rigting, de diepte, de uitgebreidheid der *wonde* en, indien vingers zijn verloren gegaan, verzuime men nimmer ook de *afgescheidene* deelen met de overgeblevene stompen te vergelijken. Op hare *zitplaats*, in verband met de aangegevene of vermoedelijke *houding* of plaatsing van den verminkte, tijdens den oogenblik dat hij getroffen werd; hierbij late men den man ons *wijzen* of voordoen, *hoe* de verwonding tot stand kwam en merke men tevens op, of hij *regts* of *links* is in het gebruik zijner handen.

Op al of niet bestaande *complicatiën* in den toestand der belendende deelen, zoo als verbrandings-sporen, ingedrongen buskruidkorrels, enz. Op de overeenstemming tusschen de wondplaats en de plaats van beleediging der bedekkende *kleedingstukken* 7). Op de bevreemdend *zorgelooze* wijze, waarop de verminkte zijnen toestand beschouwt. Op den geringen *wederstand*, dien hij biedt, of den weinigen *vrees*, dien hij toont, wanneer men over het noodzakelijke der »afzetting van het geheele deel" tot hem spreekt. Op het *aandringen* zelfs van den verwonde zelven op deze of gene operatie, alsmede bij in behandeling zijnden, op het *tegenwerken* der genezings-maatregelen.

Hieruit vloeit reeds voort, dat men op de laatste omstandigheden gedurende de *behandeling* van dergelijke simulanten voortdurend moet bedacht zijn. Zij behooren dus van den beginne af onder naauwkeurig *toezigt* en aanhoudende *bewaking* te worden gesteld, terwijl men bij het duidelijk blijken van onwil, zich somtijds verpligt zal vinden hun het *dwangjak* aan te doen. Ook kan het hier somtijds voordeelig zijn, den *schijn* aan te nemen en de uitspraak daarover te doen, dat het gebrek eene »onherstelbare en ongeschiktheid medebrengende" misvorming zal nalaten. Zulks, opdat verdere *aggravatie*, als niet meer noodig, worde voorkomen.

Ten einde, *prophylactisch*, het toenemen van eenige der genoemde mutilaties zoo veel doenlijk tegen te gaan, zijn in verschillende Landen en ook bij ons eenige bepalingen in de *Keurings-Reglementen* van dienstpligtigen opgenomen, volgens welke bijv. zij die vingerleden, teenen, of snijtanden hebben verloren, *niet* meer worden vrijgesteld, maar voor *speciale* diensten bestemd 8). Deze maatregel heeft bereids eene voortreffelijke uitwerking opgeleverd.

AANMERKING. De Off. v. Gez. heeft bij vermoeden van zelfverminking somtijds eene zeer moeijelijke taak te vervullen, inzonderheid dan, wanneer van hem door den *Krijgsraad* eene bepaalde uitspraak over het »al of niet schuldig" der betrokkene personen wordt verlangd. Meer of minder zware *straffen*, bij uitzondering zelfs de doodstraf, kunnen hiervan afhankelijk zijn. Als het beste

modèl van een zoodanig *Rapport* in het groot kan datgene dienen, hetwelk door LARREY (den vader) en zijne ambtgenooten aan NAPOLEON I is uitgebragt, over meer dan 2000 gekwetsten na de veldslagen van *Lutzen* en *Bautzen,* waaronder vele jeugdige miliciens, welke gezamenlijk onder de verdenking van moedwillige mutilatie waren geraakt [9]).

1) MARSHALL deelt hieromtrent mede, dat eens van 13 jonge volontairs bij *hetzelfde* Britsche Regiment, er zich niet minder dan 9 nagenoeg *gelijktijdig* in meerdere of mindere mate hadden gemutileerd! Volgens hem en andere Engelsche militaire geneeskundigen, wordt het getal van dergelijke waarnemingen, ofschoon dan niet op zoo uitgebreide schaal, dagelijks vermeerderd door militairen in hunne *Koloniën*, vooral de minder aangename (West-Indie, Bombay, Kaap de goede Hoop, Minorka, enz.).

2) Voor *Spanje* vindt men daaromtrent een belangrijk verslag van Dr. ORTEGA, in de *Annal. d'Oculistique*, de F. CUNIER, 1851, T. 26, p. 158.

3) De Heer KERST heeft een Officier gekend, die zich, alleen om niet van Garnizoen te verwisselen, waar hij een minnehandel onderhield, een pistoolschoe in den *arm* toegebragt. In een der Engelsche werken vond ik het voorbeeld van een *sergeant* opgeteekend, die zich even zoo door een zijner *kamaraden* met een pistool door den *opperarm* had laten schieten. Dergelijke geschotene wonden door de *handpalm* en *vingers* zijn door ons bij onze soldaten meermalen waargenomen, onder anderen door de Offic. v. Gez. HALLEGRAEFF, MATTHYSEN, SAS en verscheidene anderen.

4) Bij FALLOT kan men een geval van zoodanige *ambustio* vinden door het opzettelijk indompelen der *beide* beenen in een kompagnies-ketel met *kokend* water!

5) De voormalige Off. v. Gez. FRIEDMANN bij onze *Marine* behandelde op Z. M. brik »*Meermin*", ter reede van *Curaçao*, een matroos, welke zich de genoemde *pees* met een scheermes had doorkliefd, uit vrees voor het »rooster." *Register* v. v. z. N°. 76. Ook GAVIN verhaalt een tweede voorbeeld dezer verminking.

6) Zoo geeft GAVIN de ontdekking op van eenen dragonder, die gezegd had, dat hij zijn' vinger zoo even was kwijtgeraakt, »*morsu* ejus *equi*." Bij terstond in het werk gesteld onderzoek echter werd zijn met bloed bevlekte *sabel* gevonden, dien hij in de haast had weggeworpen.

7) De Off. v. Gez. 1 kl. SAS heeft daarover ondervinding opgedaan bij eenen kavallerist, die een logenachtig verhaal opdischte over eenen aanval met »*messen*", die op hem zou zijn geschied, doch die zich waarschijnlijk opzettelijk met een karabijnschot had verwond. Zijn verhaal kwam niet alleen *niet* overeen met het getuigenverhoor, maar ook niet met den toestand van zijne *handschoenen* en politie-muts. *Register* v. v. z. N°. 12.

8) Zie hierover het *Reglement* op het visiteren voor de *Landmagt*, Artikel 6 en 17 der 2de Afdeeling. Vergelijk insgelijks §§ 9 en 57 dezer *Handleiding*.

9) Na deze veldslagen was een gerucht in omloop gekomen, dat deze lotelingen zich lafhartig aan eene verdere voortzetting van het gevecht hadden onttrokken door mutilatio voluntaria der *handen* en *vingers*. NAPOLEON gelastte bij dagorder, dat een Jury, zamengesteld uit LARREY en vier andere Hoofd-Officieren van Gez. alle soldaten, welke dergelijke verwondingen vertoonden, moesten visiteren, om diegenen hunner op te geven, welke zich zelven hadden verminkt. Het plan was reeds gemaakt, om de schuldigen te doen *fusilleren*, en wel vier van ieder der twaalf Leger-korpsen, die in het vuur waren geweest, ten einde een afschrikkend voorbeeld te geven aan de overigen. Den 16 Junij van het jaar 1813 begon deze visitatie van niet minder dan 2350 militairen van alle wapenen, alle aan de handen of vingers verwond, en duurde van dien morgen vijf ure tot den avond van den vierden dag! De Jury verklaarde *geen* hunner schuldig aan de hun ten laste gelegde betichting. De meerderheid der onderzochte soldaten waren tevens aan andere ligchaamsdeelen verwond en slechts eenige, bij welke dit het geval niet was, behoorden tot de oude gedienden, op welker eer niets viel af te dingen. De *verklaring*, welke LARREY tot toelichting van het schijnbaar bevreemdende van zoo vele hand- of vinger-wonden gaf, kwam ten slotte hierop neder, dat deze zeer ligt voorkomen bij jonge soldaten, hetzij door eigene onhandigheid bij dubbele of driedubbele lading, hetzij door die van hunne kamaraden in de achterste gelederen. Dat bij het handgemeen geraken, vooral bij charges met de bajonnet, ligtelijk de tromp van het geweer des vijands wordt aangevat en alzoo bij het lossen van het schot de hand getroffen. Dat bij het attaqueren van den vijand, wanneer die in een bergachtig land bovenwaarts is geplaatst, bij het bestijgen der berg- of heuvel-ruggen, de linkerhand aan het opgeheven geweer geslagen, deze ligter aan de kogels of bajonnet-steken van den vijand is blootgesteld, enz. Zie LARREY, *Mémoires et campagnes*, T. IV, p. 170, of een uittreksel daarvan bij FALLOT, *Mémorial de l'expert*, p. 296.

§ 186.

g). *Cicatrices*. — Het juist beoordeelen der al of niet voor de dienst nadeelige *beteekenis* van voorkomende litteekens vereischt, bij de visitatie van vrijwilligers, dikwijls groote scherpzinnigheid en veel ondervinding. Het spreekt wel van zelve, dat men daarop de uitspraak *niet* zal toepassen, welke vervat is in de Algemeene Aanmerking van het Keurings-reglement, dat, namelijk: alle vrijwilligers met »zigtbare" ligchaams-gebreken behooren te worden afgewezen. Immers, aldus handelende zou men letterlijk niemand kunnen goedkeuren, dewijl iedereen grootere of kleinere cicatrices draagt,

afkomstig van vallen, snijden, branden, van furunkels, of andere huidziekten, enz. Men behoort dus in den regel de eenvoudige *huid*-likteekens geheel daarbij buiten te sluiten, althans wanneer het likteeken volkomen goed gevormd, niet dun of wankleurig is, niet gepaard gaat met aderspattigen toestand van het deel, niet op plaatsen voorkomt, waar het bijzonder ligt aan weder openbreken is blootgesteld, zoo als op den voorrand van het *scheenbeen*, en daarbij geene de minste bewegings- of andere verrigting-stoornis teweeg brengt. Intusschen bestaat er ééne soort van *cutane* likteekens, waaromtrent minder eenstemmig wordt gedacht, t. w. de cicatrices, welke blijkbaar afkomstig zijn van voorafgegane genees- of heelkundige *behandeling* tegen uit- of inwendige ziekten [1]). Hierover merken wij op, dat naar ons inzien, likteekens van bloedzuigers, koppen, latingen, Spaansche vliegen, setons, inzonderheid wanneer zij van eenen verschen oorsprong zijn, altijd den Off. v. Gez. moeten bedacht maken op de zorgvuldige nasporing: of de *ziekten zelve*, tegen welke zij werden aangewend, werkelijk nog voortbestaan of nadeelige gevolgen hebben achtergelaten. Wanneer men daarvan geen spoor meer aantreft, zou het verkeerd zijn al dergelijke individuën deswegens, zonder meer, af te wijzen. De vroegere ziekte toch kan reeds in jeugdigen leeftijd hebben bestaan, en nu geheel verdwenen zijn; of de ziekte kan van acuten aard zijn geweest, zonder eenige nablijvende stoornissen.

Daarentegen bestaan er vele cicatrices, welke van meer gewigt zijn. Die welke duidelijk van *scrophuleusen*, van *syphilitischen* [2]) of anderen *kwaadsappigen* aard zijn, geven gereedelijk aanleiding tot afkeuring. Zoodanige personen staan aan recidieven bloot en vele acute ziekten verloopen bij hen met meer gevaar, dan bij gezonden. Ook de *vasthechting* der likteekens kan oorzaak zijn van afkeuring, doch slechts dan, wanneer daarmede meer of minder belangrijke stoornis in de verrigting der belendende spieren of gewrichten gepaard gaat. Zonder deze omstandigheid behoeft niet ieder vastgehecht likteeken, bijv. aan het voorhoofd, op den rug van hand en voet, wanneer ze daar door uitwendige oorzaken zijn gevormd, tot afwijzing

te leiden. Niet minder is dan ook de *plaats* van het likteeken van grooten invloed; zoo bijv. lette men op bij cicatrices aan den *schedel*, vooral met been-indruk, dat zij vooreerst het dragen van het hoofd-deksel soms kunnen bemoeijelijken, en ten anderen, dat bij dergelijke voorwerpen mogelijk verstands-verbijstering, epilepsie, hardnekkige cephalaea, enz. kunnen zijn veroorzaakt of nog uitbreken. Zoo brengen insgelijks de cicatrices aan het *crus*, wanneer zij afkomstig zijn van z. g. »atonische beenzweer", ongeschiktheid mede. Dit inzonderheid wanneer de bedekkende en omringende huid dun en wankleurig is, of onmiddellijk op het been is geplaatst [3]. Al zijn zoodanige ulceraties op den oogenblik schijnbaar volkomen genezen en al is het likteeken op het oog volmaakt goed geconsolideerd, zoo behoort men zich toch te herinneren, dat zij ligtelijk kunnen recidiveren, bij drukke diensten, langdurige marschen of parades, warm weder, zoo door de zwelling der beenen, als door het wrijven der kleedingstukken. De geringste stoot of wond, gastricisme, of de minste algemeene ziektetoestand, geven daartoe insgelijks gereede aanleiding.

In ieder geval, wanneer men meent personen, welke likteekens vertoonen, daarmede te mogen aannemen, zij men bedacht, om daarvan de gewone en voorgeschrevene *aanteekening* te doen op den engagements-staat, enz.

Ook bij dit gebrek, hoe weinig men daaraan denken zou, bestaat, blijkens de ondervinding, mogelijkheid tot *misleiding;* in de eerste plaats tot *simulatie:* Zoo zijn ons voorbeelden bekend, waar likteekens van geheel *anderen* oorsprong, bijv. van kropzerigheid, verzwering, verbranding, fonticuli, enz., werden opgegeven als het gevolg te zijn van vroeger voor den vijand (of in duël) bekomene *wonden.* Zoo kunnen ook, in andere gevallen, de ware *oorzaken* dezer cicatrices worden *verzwegen.* Zoo werden ligte of onbeduidende likteekentjes aan den *hals* door *lotelingen* soms voorgegeven afkomstig te wezen van klierverzwering [4], of daartoe zelfs »ope *caustici* cujusdam" geprovoceerd (§ 71, noot 1).

In de tweede plaats tot *dissimulatie:* Zoo zijn likteekens in

het aangezigt wel eens bedekt door »*capilli* barbae artificiales". Zoo heeft men enkele gevallen, waar cicatrices van *brandmerken*, *rietslagen* of andere »straffen" ten deele althans gedissimuleerd werden »alterando horum vestigia ulceratione *artificiali*". Zoo werd in ons Leger eene waarneming gemaakt, — die door anderen als mogelijk was voorgesteld, — der *celatio* van wankleurige cicatrices, waartoe van »pigmenta cutis coloris similia" gebruik werd gemaakt [5]).

[1]) De Engelschen gaan hierin blijkbaar veel te verre. Volgens MASSY, hebben zij daarvoor zelfs een afzonderlijk Artikel in hun Keurings-reglement, onder den naam van »*Marks* of *medical* treatment." Op grond van dit Artikel leest men, dat daar te lande binnen een tijdvak van 10 jaren, meer dan 4000 man werden afgekeurd!

[2]) Bij het afkeuren wegens cicatrices van *syphilitischen* oorsprong onderscheide men weder: of er slechts sporen bijv. van afgebondene of weggesnedene verrucae, van zeer oppervlakkige, niet geïndureerde ulcera aan den penis bestaan, dan wel de overblijfselen van verharde sjankers, of uitgebreide likteekens van bubones. In het laatste geval twijfelt niemand aan de ongeschiktheid; in het eerste zou men, bij gebrek aan manschappen, eenige grootere latitude kunnen laten.

[3]) Bij ISFORDINK vind ik opgeteekend, dat men in het *Oostenrijksche* Leger personen met likteekens van *beenzweren* nog aanneemt, doch hen intusschen *niet* bezigt voor de *velddienst*. Eerste Deel, bladz. 23.

[4]) Men kan de *kropzerige* likteekens overigens veelal onderscheiden, door dat zij violetachtig van kleur, ongelijk, zamengetrokken, vastgegroeid, of althans meer of minder geïndureerd zijn.

[5]) De Off. v. Gez. BAUWEN heeft een geval van dien aard waargenomen, waarin een wankleurig likteeken op deze *zeldzame* wijze gemaskeerd werd.

---

§ 187.

h). *Neuralgiae* [1]). — De oude ziekte-klasse der z. g. »dolores" bekleedt onder de misleidings-ziekten niet alleen in den militairen stand, maar ook bepaald in het burgerlijk-maatschappelijk leven, eene zeer voorname plaats. Daar zij inzonderheid in den aanvang van hun ontstaan, en bepaaldelijk in de vrije tijden, zich nagenoeg alleen *subjectief* aan de lijders zelven te kennen geven, be-

staat hier groote aanleiding tot *dwaling* in de beoordeeling. Bij den nog geringen invloed van positieve diagnostica, bij de nog steeds duistere zijde in de kennis der neuro-pathologie, kan men hier niet te omzigtig zijn in zijn oordeel en zijne besluiten. Van den eenen kant, leest men hier treurige voorbeelden van misvatting bij onschuldigen (§ 51), doch van de andere zijde, ontmoet men hier verwonderlijke voorbeelden van volharding en van welslagen in deze misleiding, niettegenstaande een' geruimen tijd, soms zelfs jaren lang, geene middelen van waarneming waren verzuimd [2]. Dit moet vast staan, dat men de overtuiging bezit, hoe ligtelijk werkelijk bestaande neuralgiën kunnen worden *miskend* [3]. Intusschen vergete men insgelijks niet, dat zij zeer gemakkelijk kunnen worden *gedissimuleerd* of *gesimuleerd*.

1) Neuralgiae *dissimulatae*. Onder de weinige objectieve verschijnselen daarvan, welke hier ter *herkenning* in aanmerking kunnen komen, herinneren wij *eerstens*, aan het onderzoek van de *columna vertebralis*, tot het nasporen van een »punctum dolens, uit hoofde de z. g. spinaal irritatie zoo dikwijls bij neuralgiën in het spel is. En in de *tweede* plaats, aan de eigene uitdrukking van lijden in de gelaatstrekken, aan de soms karakteristieke *physiognomie* van de pijn. Zoo bijv. lette men bij *cephalalgia* negata op mogelijke dofheid van het oog, op licht-schuwheid, en het z. g. »betrokken" zijn van het aangezigt; zoo bij *prosopalgia* negata op mogelijke vermagering der wangen en krampachtige misvorming der gelaats-spieren; zoo bij *odontalgia* negata op de soms onwillekeurige of automatische beweging van de hand naar de pijnlijke kaak; bij *enteralgia* negata op het optrekken der bovenlip, enz. enz.

2) Neuralgiae *simulatae*. Ter ontdekking van deze is het dikwijls allernoodzakelijkst, »officiële bescheiden" aangaande den vroegeren gezondheidstoestand van den persoon bij de Gemeenten of de Chefs der Korpsen in te winnen. Voor het overige passe men op deze de in het algemeen gegevene middelen van diagnose toe, (§ 42 en volgg.). Hierbij noemden wij bijv. het *examen* aegrotantium, de gewone »ondervraging", en die, welke bij wijze van

»*strikvragen*" geschiedt. Dit inzonderheid om op te merken, of de uitdrukking of beschrijving der aangegevene pijnen met de gewone of natuurlijke opgave daarover overeenstemmen. Den pseudo-*rheumaticus* bijv. vrage men: of zijne pijnen niet vooral »over dag" toenemen? of die niet gelijken naar het kloppend gevoel van eenen zwerenden vinger? 4). Bij *prosopalgia* ficta vrage men: of de gezigts-pijn niet toeneemt bij »sterke drukking" op de pijnlijke plaats? Bij *pleurodynia* ficta: of de pijn in de zijde niet veel sterker is bij aanraking met de hand, dan bij het ademhalen? enz. enz. Wijders lette men op de aan- of afwezigheid van begeleidende *verschijnselen;* bijv. bij *rheumatische* pijnen op de sedimenterende urine, bij *zuivere* neuralgiën op de urina aquosa; bij *gastralgiën* op dyspepsia of stoornissen in den onderbuik, enz.; bij *langdurige* zenuwpijnen op algemeene *vermagering;* bij die met een rheumatisch karakter op gebrek aan nachtrust; bij de meeste neuralgiën op *periodiciteit,* alsmede op de dikwijls aan de pijnaanvallen voorafgaande *oorzakelijke* momenten (vermoeijenis, zielsverdriet, catarrhale invloeden, exçessen, enz.).

Wat de dwangmiddelen ter *genezing* betreft, zoo heeft men hier geenen anderen weg te volgen, dan die, welke in het algemeen is aangewezen. Onder de *onaangename* geneeswijzen verdienen de Spaansche vliegen en andere *revulsiva*, de *laauw waterkuur* en de *honger-kuur* vermelding 5). *Vrees* voor of bedreiging met pijnlijke *operatiën*, welke hier, indien het gebrek inderdaad bestond, somtijds beproefd zijn, kunnen soms eene uitgebreide toepassing vinden; bijv. bij *odontalgie* de extractio dentium; bij *prosopalgie* de sectio nervorum faciei; bij *gastralgie* of *enteralgie* de gastro- of laparotomie; bij *orchidynie* de castratio; bij *mastodynie* de amputatio mammae, enz. enz. Bij vreesachtige personen heeft deze maatregel dikwijls eene voldoende en heilzame uitwerking; bij anderen daarentegen stuitte men meermalen op onwankelbare volharding en dit niet alleen tegen de vrees, maar werkelijk zelfs tegen de pijn in. Wat meer is, somwijlen hoorde men de simulanten *zelve* levensgevaarlijke operatiën voor zich »ver-

zoeken" 6); en in enkele voorbeelden van dwaling der geneeskundigen, zag men hen die zelfs tot het bereiken van hun doel kloekmoedig doorstaan! Van het laatste is een berucht geval voorgekomen bij eene *vrouw* met *mastodynia* ficta 7)!

1) Onder deze rubriek, op welke wij in de vroegere §§ herhaaldelijk hebben verwezen, worden de volgende neuralgiën te zamen gevat: *cephalalgia*, *prosopalgia*, *odontalgia*, *otalgia*, *mastodynia*, *orchidynia*, *gastralgia*, *hepatalgia*, *enteralgia*, *proctalgia*, *cystalgia*, *lumbago*, *ischias*, *omalgia*, *coxalgia*, *podalgia*, enz. Wij voegen daarbij de dolores *osteocopi*, de dolores *rheumatici*, enz.

2) Zoo vindt men bij PERÇY en LAURENT de waarneming opgeteekend van eene *ischias* ficta bij eenen Franschen soldaat, die deswegens »post 3 annos dimittebatur." Tijdens zijne behandeling was hem een »crus *artificiale*" vervaardigd. Terstond daarna »crus suum *igni* tradebat et *celeri* cursu abiit."

3) Ten dezen opzigte stemmen wij in met FALLOT, wanneer hij zegt: »S'il me fallait opter ici entre trop de *rigueur* ou trop de *facilité*, c'est vers le dernier parti, que je pencherais *ici*." l. c. p. 211.

4) Hier ter plaatse vermeld ik met een woord de opgaaf van den Russischen Chir. Maj. POPOFF, dat »dolores cruris *rheumatici*" ook »*artificiali* modo" kunnen worden *geprovoceerd*, zoo als hem in de Mil. dienst daar te lande zou zijn gebleken; te weten: »*sudorem* pedis habitualem *supprimendo*, ope applicationis *cineris* (aut *terrae*) et *salis culinaris* ad plantam pedis nudam". (Mediz. Zeitg. Russl. 1845, n°. 14).

5) WENDROTH genas een hardnekkig geval van *ischias* simulata alleen door »bedreiging" met eene »*cura famis*" van twee maanden! Onze Offic. v. Gez. RIEBER, GOBÉE, PLOUG, RODI, BASTING en a. zagen insgelijks de beste resultaten van het voorschrijven van een »schraal dieet", bij *isolatio* of aanhoudend verblijf in *bed*, enz. ter genezing van voorgewende *coxalgie*, *podalgie*, *gastralgie*, dolores *rheumatici*, etc.

6) Onlangs kwam mij weder een zoodanig voorbeeld voor bij eenen soldaat, die mij tot tweemalen toe voorsloeg: »dat, wanneer ik hem *niet* gelooven wilde, hij veel liever wenschte, dat ik hem zijn been mogt *afzetten!*" Dergelijke betuigingen echter, in gevallen, waar van zoodanige operatie *geene* de minste sprake kan zijn, schijnen mij steeds zeer *verdacht* toe.

7) Bij een der schrijvers over ons onderwerp vond ik het volgende, hoogst opmerkingswaardige voorbeeld daarvan opgeteekend, ontleend aan LENTIN: »Eene jeugdige dienstmaagd klaagde onophoudelijk over ondragelijke *pijnen* in één van hare borsten. Op hare dringende bede en haar herhaald verzoek, werd ten langen laatste tot de *amputatio* mammae overgegaan (alzoo eene ware »opération de complaisance"). De sectie van de weggenomene klier deed nogtans geen spoor van weefsel-ontaarding ontdek-

ken. Naauwelijks echter was de wond gesloten, of zij gaf voor : »dezelfde hevige pijn weder in hare *andere* borst te ontwaren. Ook deze werd eindelijk op haar vurig smeeken weggenomen!! Na de genezing begon zij al spoedig met nieuwe klagten, nu over pijn in de *linker hand*, op wier verwijdering zij insgelijks aandrong. Doch toen begon de heelkundige *bedrog* te vermoeden en inderdaad geraakte deze weldra tot de ontdekking, dat *alles* niets dan *voorwendsel* was geweest, met het doel om medelijden op te wekken en een lui en gemakkelijk leven te kunnen leiden!

§ 188.

i). *Morbi mentales* s. *paranoiae*. — Het *dissimuleren* van z. g. ziels-ziekten door dienstzoekenden zou, wel is waar, bij ligte of periodische vormen bestaanbaar zijn, doch is evenwel van weinig of geene bekendheid. Alleen zij men op de »mogelijkheid" daarvan bedacht, en brenge zich daarbij de kenteekenen aan die ziekten eigen (zie ook de volgg. §§.) te binnen.

Van veel meer belang voor de practijk, niet alleen voor de *militaire*, of voor de gewone Leer van het onderzoek, maar ook in *geregtelijk*-geneeskundige gevallen [1]), is daarentegen het *simuleren* van deze in den aanvang vooral vaak zoo duistere kwalen. Reeds vroeger hebben wij enkele klassieke voorbeelden daarvan, aan de *Geschiedenis* ontleend, ter loops vermeld (§ 35). Vreemd klinkt het intusschen, wanneer men bij sommige schrijvers leest, dat ook dit bedrog »veelvuldig" door *dienstpligtigen* of *militairen* wordt gepleegd. Men bedenke toch, dat zij, wanneer sommige vormen dezer ziekten door hen met gevolg werden nagebootst, zelve aanleiding zouden geven tot hunne »seclusie" in een Krankzinnigen-*gesticht!* [2]).

Zonder hier in eene nadere ontwikkeling te kunnen treden der vele *vormen* van verstands-verbijstering, zullen wij hier alleen de hoofd-vormen, die als misleidings-ziekten kunnen optreden, t. w. het *idiotismus*, de *mania*, de *melancholia* en de *monomania*, met inbegrip der *nostalgia*, in het bijzonder beschouwen. Vooraf echter achten wij het niet onnoodig, eenige *algemeene* »wenken" tot hare *herkenning* en *behandeling* te laten voorafgaan.

Bij het maken der diagnose hoede men zich wel, de eenvoudige

uitvloeisels van vlagen van *toorn* of *drift*, alsmede de gevolgen van *dronkenschap*, of andere *bedwelming*, nimmer te verwisselen met ware m. mentales. Nimmer verzuime men hier de noodige informatiën of officiële *berigten* in te winnen, hetzij bij de huisgenooten of kameraden, hetzij bij de Chefs der Korpsen, hetzij bij de Gemeente-besturen 3), omtrent den vroegeren toestand van de geestvermogens der personen, alsmede, in verband met *erfelijken* aanleg, van die hunner naaste betrekkingen. Vroeger doorgestane *ziekten* of verkregene uitwendige *beleedigingen* moeten zorgvuldig worden geconstateerd, alsmede alle *bijkomende* omstandigheden nagespoord, liefst bij wijze van proces-verbaal verzekerd. Bij ons eigen onderzoek lette men op den vorm van den *schedel*, op de *ligchaams-houding*, op al of niet bestaande afwijkingen in den *alvus* of in de *urine* 4), maar vooral op de *uitdrukking* van het gelaat, van de oogen, en op de wijze van *spreken*, *schrijven* 5), *antwoorden*. Daarbij »*fixere*" men den man sterk. Zonder te kleuren, of teekenen van onrust, kunnen simulanten dit veel moeijelijker verdragen dan ware maniaci. Simulanten meenen hier, in den regel, ook niet ligt »te veel" te kunnen doen; van daar bootsen zij ook zelden de ligtere graden van krankzinnigheid na, maar *overdrijven* zij hun spel vaak ten allerduidelijkste. Daarbij vermengen en *verwarren* zij de verschijnselen of uitingen der bijzondere vormen op eene geheel onnatuurlijke wijze. Zoodra zij alleen zijn, of zich onbespied wanen, staken zij »veeltijds" hunne bemoeijingen of inspanningen. *Bespieding* is alzoo ook hier weder van groot aanbelang. Ook door kunstmatige *alcoholisatie* (hier inzonderheid niet dan zeldzaam en niet dan hoogst omzigtig toe te passen) zijn zij somtijds te verschalken. Insgelijks kan de *tartarus emeticus*, zelfs het *extractum opii aquosum*, als »proefmiddel" worden gebezigd, aangezien vele ware maniaci deze geneesmiddelen in bevreemdend hooge doses *tolereren*.

Ter *genezing* of dwang-herstelling van pseudo-maniaci zijn, weder in het algemeen en bij hardnekkig volhouden, dezelfde middelen van toepassing, als welke tegen deze kwalen kunnen zijn aangewezen, en kan men uit deze de toevlugt nemen tot diegene,

welke het minst aangenaam zijn, zoo als de *walgings-kuur*, de *drop-* en *stortbaden*, de koude *douches*, de cellulaire *opsluiting*, het *dwangbuis*, de »bedreiging" met groote *fonticuli* op den schedel, met de Engelsche *draaitafel*, enz. [6].

[1]) In *criminele* zaken is dit Artikel wel het meest van gewigt, met het oog op de vraag: over het al of niet bestaan van *toerekenbaarheid* voor begane misdaden? Voorondersteide of werkelijke gevallen van *pyromanie*, van *kleptomanie*, zelfs van *mania homicida* of van *toxico-manie* gaven ten dezen reeds dikwijls aanleiding tot zeer belangrijke en ingewikkelde vraagstukken, over welke ook daarna nog vaak een digte sluijer hangen bleef en over wier grondslagen nog steeds door de geleerden wordt getwist.

[2]) Dit zou dus slechts vervallen zijn van *Scylla* in *Charybdis*. — Wij hebben er dan ook, behalve enkele gevallen van *idiotisme* en ééne waarneming van den Heer LAMPE (zie § 191), bij »niet misdadige" militairen geene voorbeelden van ontmoet of gehoord.

[3]) Dikwijls toch zijn ware onnoozelen of krankzinnigen in hunne *woonplaatsen* algemeen als zoodanig bekend, zelfs onder *bijnamen*, op hunnen toestand doelende.

[4]) ERLENMEIJER en anderen willen in den regel bij maniaci qualitatieve afwijkingen in de *urine* hebben aangetroffen.

[5]) Het wordt aangegeven, en ik heb gelegenheid gehad, mij daarvan een paar malen te overtuigen, dat de *schrijfwijze* bij krankzinnigen hoogst eigenaardig is. Vooral dragen de brieven van *maniaci* veeltijds de sporen hunner kwaal. Soms heeft het schrift geene overeenkomst met hunne gewone hand van schrijven. Soms is het papier met kladden of spatten en wordt de brief geknoeid, ineen gevouwen, of, zoo als men zegt, verfrommeld. Dikwijls worden woorden geheel verkeerd gespeld of uitgelaten. De inhoud is dan dikwijls geheel zonder eenigen zamenhang. — Bij *monomaniaci* komt dikwijls minder onzin voor, maar daarentegen eene eigene langdradigheid, met postscriptum's en nota-bene's, telkens over hetzelfde thema handelende. — Bij *idioten* zijn de briefjes kort, met gebrekkige denkbeelden, met geheel onjuiste woorden, enz. Vergelijk verder daarover JAMIESON, in *Repertorium*, Jaargang IV, bladz. 45.

[6]) Ik heb over dit Hoofdstuk, behalve de waarnemingen van FODERE, MARC, FRIGUANI, HENNEN, SNELL en anderen, met veel vrucht het opstel geraadpleegd van FLEMMING »*Ueber verstellte Seelen-Krankheiten*," voorkomende in de *Allgemeine Zeitung für Militair Aerzte*, 1843, n°. 15. Insgelijks de waarnemingen over »*Mata-glap*" en andere twijfelachtige ziels-ziekten, uit *Oost-Indien*, door VERWEIJ en VOGLER, in het *Tijdschrift der V. t. b. d. Gen. Wet.* in Ned. Indië, 1 J.g. Afl. 6, 2 J.g. Afl. 1, 2 en 3, 4 J.g. Afl. 5 en 6, enz.; alsmede de polemiek over de »Mata-glap" tusschen de HH. DOIJER en SWAVING in het *Regtskundig Tijdschrift* v. N. Ind. 4 J.g. En zeer onlangs ook de *Brochure* van BÖCKER, HERTZ, RICHARZ en JACOBI, over het bevreemdend geval der al of niet bestaande *simulatie* van waanzinnigheid door REINER

STOCKHAUSEN (Elberfeld, 1855). Uit de laatste blijkt, dat hier zeer verschillende *wegen* tot de diagnose kunnen worden ingeslagen en dat deze zelfs voor de beroemdste psychiatrici ook dan nog *twijfelachtig* kan blijven.

§ 189.

1) *Idiotismus.* Van dit aangeboren gebrek moet wel worden onderscheiden de uiterst geringe graad van ontwikkeling, ten gevolge van eene verzuimde opvoeding, bij geringen aanleg tot leeren, de eigenlijke *domheid.* Intusschen kan ook de laatste toestand ook in die mate voorkomen, dat reeds daardoor alleen ongeschiktheid voor de militaire dienst wordt te weeg gebragt [1]). Men moet zich echter wel overtuigen, dat daarbij geene overdrijving of voorwending besta, en moeten dergelijke individuën steeds tot constatering in een Hospitaal worden opgenomen, opdat men zich door ondervragen en observeren, zoo veel doenlijk van de waarheid overtuige. Zoowel simulatie van domheid of *onnoozelheid* toch, als van werkelijk idiotismus (s. stupiditas) *congenitus* is v. a. in Frankrijk en elders bij de *miliciens*, inzonderheid die uit den *boeren-stand,* niet zoo geheel zeldzaam.

Dit bedrog openbaart zich niet altijd terstond. Soms daarentegen is het spoedig te herkennen aan het duidelijk *gekunsteld* en gedwongen voorkomen van den simulant, zoowel in zijne ligchaams-houding en gelaats-trekken, als in zijne kennelijk *overdrevene* onnoozelheid in het beantwoorden der meest *eenvoudige* vragen, die tot hem worden gerigt.

Van belang is vooral bij dezen vorm het nasporen der *gedaante* van het gelaat en den »schedel", dewijl deze in den regel bij idioten afwijkingen opleveren, zoo als een' *scherpen* angulus facialis, *laag* en *schuinsch* voorhoofd, *spitse* kruin, *kleine* dwarse doormeters en perimeters, enz., tot de bepaling van welken het gebruik van *dikte-passers* en *meet-banden* kan worden gevorderd [2]).

[1]) Een *geringe* graad van gewone *domheid* intusschen maakt, naar het gevoelen van sommige militaire geneeskundigen, den man *niet* ongeschikt voor de dienst als gewoon soldaat, wanneer deze namelijk slechts aanleg genoeg betoont tot het aanleeren van de behandeling der wapenen en het verstaan der kommando's. — Eene wij-

zigiug of liever eene *complicatie* van belang kan zich intusschen ten dezen voordoen, namelijk, wanneer de persoon niet alleen dom, maar ook tevens in eene hooge mate *bedeesd* (z. g. stupefactus) is, als wanneer hij in dien toestand dikwijls alles verkeerd doet, inzonderheid wanneer hij daarbij »more solito" op eene nu eens meer, dan minder *ruwe* wijze tot *spoed* wordt aangespoord. Bij eenen zekeren graad van dezen ziels-toestand kan men zulke individuen gerustelijk *afwijzen*. Zij deugen niet voor soldaat. Alleen wachtte men zich ook hier voor misleiding.

2) Zoo zou, volgens de *craniocoscopie* van GALL, een *perimeter*, die getrokken wordt over de *supercilia* en de *protuberantia occipitalis externa*, en dien men *minder* dan 43 à 44 Ned. duimen [de gemiddelde *normale* is = 55 à 58], alsmede een *boog*, getrokken van den *neuswortel* tot de plaats van het *achterhoofdsgat*, dien men *minder* vindt dan 30 Ned. duimen [de gemiddelde *normale*, en slechts tot den achterhoofds-knobbel, is = 33 à 35] *stupiditas* of *fatuitas* aanduiden. Zie FALLOT, Libr. cit. bl. 67. — Bij deze twee *metingen* kan men nog eene *derde* voegen t. w. *dwars boven* over den schedel, van het eene *oor* (den bovenrand) tot het andere [met MASSY, vond ik de gemiddelde *normale* daarvan van 27 tot 30 Ned. duimen]. Bij idioten zou ook deze afmeting dikwijls *kleiner* zijn. De mindere of meerdere lengte van de oorschelpen maakt deze mensuratie intusschen minder zeker. Of zou het werkelijk doorgaan, dat idioten of stupidi *langere* ooren hebben dan gewoonlijk?

§ 190.

2) *Mania*. Ofschoon vele verschijnselen van acute krankzinnigheid voor eenige *nabootsing* niet onvatbaar zijn, zoo als het vonkelende oog, de strakke dreigende blik, de aanvallen van razernij, de vernielingszucht, enz., kan men die toch ook hier door eenige vrij goede algemeene criteria onderscheiden.

Bij ware maniaci is in den regel een meer of minder kenbaar stadium *prodromorum* aan te wijzen; bij nabootsing breekt de ziekte schijnbaar plotselijk uit in volle kracht, »*sine* prodromis, *sine* causis."

De ware krankzinnige brengt, in zijne gesprekken, eene opgevatte gedachte »*minime* ad finem; *novae* ideae semper semperque sese sequuntur aut *confluunt, abruptim* et *sine* nexu." De simulant bepaalt zich tot het spreken van onzin, en brengt zijne volzinnen dikwijls ten einde, *zonder* de gezegde eigenaardigheid in de jagt van abrupte denkbeelden te vertoonen.

Ook de wijze van *antwoorden* is verschillend. De eerste geeft dikwijls »responsiones valde *exactas*." De laatste doet veeltijds zijn best, »ut *incohaerenter* respondeat."

De ware maniacus »in majorem *iram* vehitur", wanneer men hem tegenspreekt, bedreigt, of dwang-maatregelen aandoet. De pseudomaniacus toont daarbij »*metum*, atque multo facilius *compescitur*."

Ware maniaci ziet men bij het onverwacht aanschouwen van »*parentes* et *proximi*" dikwijls in hevige acçessen van razernij geraken, »interdum *sine* illorum lucidâ cognitione." Simulanten kunnen deze proef meestal niet wederstaan en verhouden zich daarbij »perfecté naturaliter."

Bij wezenlijke krankzinnigen nemen de gelaats-trekken, na verloop van eenigen tijd, eene onmiskenbare *uitdrukking* van geestverwarring of verdierlijking aan. Zij *vermageren* zigtbaar, niettegenstaande eene soms alles overtreffende »*voracitas*", of, in andere gevallen, ten gevolge van hardnekkige »*recusatio* alimentorum." Bij bedriegers wordt noch het een, noch het ander waargenomen, evenmin als andere verschijnselen, welke bij ware manie kunnen bestaan, zoo als »obstipatio alvi, retentio urinae, enz."

Ware maniaci kunnen insgelijks een' hoogen graad van »*frigus* et *dolor*" [1]) verdragen, zonder dien naar het schijnt te bespeuren. Zoo ook is bij hen de *slaap* veeltijds onrustig, afgebroken, of, vooral na hevige vlagen van waanzin, nachten achtereen afwezig. Bij mania imitata is daarvan niets voorhanden; integendeel, bij hen is de slaap vaak des te *vaster* en dieper, juist naar mate de pseudo-acçessen van razernij heviger schenen.

AANMERKING. Men vindt ook bij sommige Fransche schrijvers over dit onderwerp (onder anderen bij PERÇY en LAURENT) gesproken over de mogelijkheid der *provocatie* van manie door »usus *narcoticorum* internus" [2]). Bij naauwkeurige isolatie intusschen zal deze vorm van misleiding, zoo die ooit voorkwam, zich wel terstond openbaren als van zeer *voorbijgaanden* aard te zijn, maar vooral ook zich door *andere* verschijnselen van *narcosis* kenmerken.

[1]) Zij hebben soms groote plekken *gangreen* of *andere* in- of uitwendige gebreken,

zonder dit zelve te weten; ook brengen zij zich zelven dikwijls belangrijke *verwondingen* toe.

2) Bijv. uit de Familie der *Solaneae*. Insgelijks zou het *hachisch* daartoe aanleiding kunnen geven. In Indië het *opium*, volgens SWAVING en a.; VOGLER ontkent dit.

§ 191.

3) *Melancholia* et *monomania*. In gevallen, waar deze (door sommige psychiatrici betwijfelde (?)) vormen zich voordoen, zij men, in de eerste plaats, bedacht op de nasporing, of zich een ziekelijke toestand der organa »*abdominalia*", of wel »*haemorrhoïdaallijden*" laat bespeuren. Ten tweede, of die hevige »*anxietas*" die *ziels-kwelling* voorhanden is, welke aan de melancholia vera zoo bijzonder eigen is. En ten derde, of ook duidelijke, geene geveinsde, »conatus ad *suicidium*" worden in het werk gesteld 1).

Voor het overige worden zij zeer zelden ter nabootsing verkozen. Mogt dit het geval zijn, zoo houde men verder in het oog: Dat de ware melancholici en monomaniaci veeltijds hunne verkeerde denkbeelden of valsche voorstellingen (z. g. *idées fixes*) »fortiter *defendunt* et haec proponunt quasi *sanae* mentis producta", terwijl de simulant, integendeel, zelf de »aberratio" zijner denkbeelden, zoo veel hem slechts mogelijk is, doet uitkomen.

Dat de wezenlijke lijders aan deze gebreken liefst hunne gedachten »imo pectore occludunt et silentio retinent"; terwijl daarentegen simulanten gewoon zijn, hunne »ideën" luide uit te spreken »absque ullâ occasione et antequam interrogati sunt."

Dat de eerste door tegenspraak »iracundiâ aut dolore afficiuntur", terwijl de laatste »sese facilius submittunt argumentis", die tegen hen worden aangevoerd.

1) De Off. van Gez. LAMPE heeft bij eenen soldaat van het Algemeen Depot van *discipline* te *Medemblik* een hoogst opmerkelijk voorbeeld van monomania suicida *ficta* waargenomen en deze op eene zeer gepaste wijze ontmaskerd. Het scheen, als of deze persoon op allerlei wijzen zich van het leven wilde berooven. Toen hij in het water wilde springen, had hij zich echter vooraf geïnformeerd, hoe diep dit was. Toen hij zich wilde verhangen aan een' pakriem, had hij ingelijks eerst gezorgd, eenen lossen spijker uit te kiezen, enz. Na hierdoor tot vermoeden van misleiding te zijn geraakt, schreef L. hem eene ligte solutie van *tartarus emeticus* voor, om uitwendig te gebruiken,

bij wijze van smeersel op de maag, en voegde daarbij het pseudo-opschrift: »*zwaar vergift*". Dit bleef alzoo ter zijner vrije beschikking, *zonder* dat hij er iets van innam, en nu gevraagd zijnde, waarom hij dit vergift niet had ingenomen om zich te dooden? werd hij bedremmeld en kwam tot bekentenis. Zie ons *Register* v. v. z. n°. 87.

§ 192.

4) *Nostalgia.* Heimwee komt vooral voor bij jonge soldaten uit berg-streken, zoo als Zwitserland, Savoyen, Tyrol, de Pyreneën, enz., doch is eene enkele maal ook waargenomen bij miliciens uit onze Land-provinciën, Drenthe, Noord-braband, enz. Het is een vorm van gestoorde ziels-werking, bij welke ligtelijk *misleiding* in het spel kan zijn, en ook enkele malen werkelijk beproefd is, doch die zich even ligt, bij de noodige oplettendheid, laat onderscheiden.

Ten deze zij men bedacht op de volgende diagnostica: Bij den u i t g e d r u k t e n vorm 1) van dit lijden, en in de hoogere graden daarvan, zijn de daardoor aangetaste individuën ingetrokken, neerslagtig, *apathisch*, zonder krachtige pogingen aan te wenden, om dien toestand door eigen toedoen te overwinnen. Zij verkrijgen een treurig en kwijnend voorkomen; betoonen zich volstrekt *indifferent* voor al wat hen omgeeft; spreken uit eigene beweging niet over zich zelven, zelfs niet over hun »*solum natale*", doch indien een ander hen daarover aanspreekt, of wanneer zij iets zien of hooren wat hen daaraan herinnert, inzonderheid hunne »*lingua materna*" en bepaaldelijk hun eigen *dialekt*, — zoo ziet men hen veeltijds eene kleur krijgen of in eene bevreemdende opgewektheid geraken. Voor het overige hebben zij een' zeer geringen »*appetitus*", de *pols* verzwakt en wordt ongeregeld, en de lijders »*emaciëren*" van dag tot dag.

Het behoeft naauwelijks herinnering, dat s i m u l a n t e n dit beeld niet natuurlijk kunnen nabootsen. Hunne pogingen tot bedrog bepalen zich dan ook slechts tot het aannemen van een ontevreden en wrevelig voorkomen en tot een aanhoudend verblijf in bed, waarbij zij dagelijks hun »desiderium ad *domum* paternum eundi, *altâ voce*, exprimere solent".

Wat den waren nostalgicus betreft, die is niet te genezen, dan door zijn *paspoort* of *verlof* naar huis. Zonder dit, bezwijkt hij ligtelijk, onder sub-typheuse verschijnselen 2). Daarentegen zag men pseudo-nostalgici meer dan eens zeer spoedig herstellen onder de aanwending van een sober *diëet*, de toediening van *emetico-purgantia*, en het zetten van een *setaceum* in den nek.

1) In de *ligtere* gevallen van heimwee geeft deze toestand somwijlen aanleiding tot het aangrijpen van allerlei *andere* middelelen van simulatie, die dan soms zeer hardnekkig wordt volgehouden.

2) Vergelijk hierover vooral de *Fransche* schrijvers over dit Leerstuk, PERÇY en LAURENT, SAGAR, COMBE en anderen. De laatste deelt over de *lethaliteit* dezer kwaal mede, dat in het Fransche Leger binnen een tijdvak van *zes* jaren, van 1820 tot 1826, niet minder dan 97 *sterfgevallen*, door nostalgie veroorzaakt, werden opgeteekend!!

§ 193.

l). *Febres* s. *pyrexiae*. — Ofschoon »koorts", van welken aard ook, op den duur ongeschikt is om als misleidings-ziekte op te treden, moet men echter opmerkzaam zijn, dat f. *intermittens* door vrijwilligers zou kunnen worden *verzwegen* of *ontkend*. Bij eenigen zweem daarvan onderzoeke men vooral de *milt*-streek, als ook de lever. Deze dissimulatie komt nogtans weinig voor; meer heeft men zich ten deze te hoeden voor *simulatie*, bepaaldelijk voor sommige kunstgrepen, die in verband met logens omtrent de *subjectieve* bevinding, met *tussis*, *nausea*, *lumbago* (fictae), in het werk kunnen worden gesteld om enkele koorts-aanvallen na te bootsen of zelfs op te wekken; bedriegerijen, die meer bepaald ontmoet worden met de bedoeling eener tijdelijke vrijstelling van dienst of ontheffing van straf, dan om te worden afgekeurd. Voornamelijk bij gestrafte militairen, in provoosten of cachotten, zijn mij en anderen Offic. v. Gez., enz. verscheidene voorbeelden bekend der voorwending van *catarrhale* of *gastrische* koortsachtige aandoening 1).

De middelen, die in deze gevallen tot het *imiteren* van enkele koorts-verschijnselen, hetzij alleen, hetzij gezamenlijk, reeds van

oude tijden af, gebleken zijn, nu en dan te hulp te worden geroepen, zijn de volgende:

1) *Acceleratio pulsus.* Inwendig, door gebruik van *excitantia* fortiora in parvâ dosi (ammonia liq., phosphorus, aether nitric. alcoh. etc.); introductio in *anum* van *Allium* of *Nicotiana.* Uitwendig, door »*motus* corporus nimii", door »*respiratio* frequens", door »*succussio* olecrani" tegen vaste ligchamen.

Bovendien werden andere *wijzigingen* in den pols kunstmatig tot stand gebragt: »ligaturâ circa humerum", »flexione prolongatâ antibrachii", »decubitu supra brachium dextrum", »retinendo respirationem", enz. Zie verder over *Digitalis-* en *Helleborus*-misbruik het bij *morbi cordis* opgegevene (§ 120).

2) *Obductio linguae.* Hiertoe zijn in misbruik: het aanbrengen van eene *gele* kleur door »masticatio rad. *Rhei* aut herbae *Nicotianae";* van eene *witte* door »frictiones cum *cretâ* aut *farinâ";* van een *slijmig* beslag door »applicatio *saponis* albi aut viridis", etc.

3) *Horripilationes.* Zag men soms natuurlijk nabootsen door willekeurig beven en schudden van het ligchaam, met opzettelijk klappertanden, enkele malen in verband met de opwekking van »frigus" voor eenige oogenblikken: »potu immodico aquae frigidissimae" 2). In een dier gevallen openbaarde het bedrog zich terstond, toen men de dekens opsloeg, en den vermeenden koortslijder, door al zijne bewegingen en inspanning, in plaats van koud te zijn, in een ruim zweet vond liggen!

4) *Sudor febrilis.* Er is een voorbeeld opgeteekend, waar men dit te voorschijn zag geroepen »potu immoderato copiae magnae infusionis *Theae* calidae".

5) *Delirium febrile.* Daarvan wordt reeds bij de Ouden gewag gemaakt »usu interno *Hyoscyami* aut *Mandragorae*".

6) *Faciei pallor.* Is geprovoceerd door reeds eenigen tijd vóór de visitatie zich over te geven aan »excessus varii generis", door »vigiliae protractae", door »abusus catharcticorum aut emeticorum", door »potus aceti habitualis", door het rooken van zware «Nicotiana", zelfs door »deglutitio" van eene »tabaks-pruim"; door »abstinentia

alimentorum", enz. Dit alles soms in verband met eigene *adjuvantia*, bijv. de »neglecta lotio faciei et capillorum incuria", maar vooral de »adhibitio *cosmeticorum* albi aut flavi coloris" [3]).

7) *Emaciatio*. Kwam bij sommige simulanten voor ten gevolge van eenige der bovengenoemde nadeelige invloeden. In één geval zou zij te voorschijn zijn geroepen door het houden van een »monetum *cupreum* in ore" en de voortdurende »deglutitio" van het daarmede bedeelde »saliva".

Ter *herkenning* van deze of dergelijke kunstgrepen is het onvermoeide nasporen der hier opgegevene of andere middelen van dien aard allernoodzakelijkst. Voor het overige loopt men zeer weinig gevaar, om op den *duur* daardoor te kunnen worden om den tuin geleid, indien men zich slechts ten regel stelt, om niet te veel op één enkel verschijnsel af te gaan, maar om behoorlijk acht te geven op het onderling *verband* der koorts-symptomen, de *opvolging* van hare tijdperken, de bekende critische *uitgangen*; enz. [4]).

Tot de *genezing* van pseudo-pyrexiën is een schraal *diëet* hoofdzaak, terwijl hier vooral eene gepaste en hartelijke *toespraak* den simulant dikwijls terstond van verdere pogingen afschrikt. Zoo niet, dan kunnen onder anderen de vroeger opgegevene »mixturae *diabolicae*" hier, als specifieke febrifuga, soms eene bijzonder nuttige toepassing vinden.

1) Waarnemingen daarover gaven bij ons de HH. GOBÉE en VAN LEERSUM. Ook BECK, DUNLOP, FODERÉ, HUTCHINSON, en a. maakten melding van deze simulatie.

2) Een paar merkwaardige gevallen daarvan, bij het Algemeen Depot van *Discipline* te *Medemblik* waargenomen, heeft de Off. v. Gez. LAMPE aangeteekend; opgenomen in ons *Register v. v. z.* n°. 83 en 84.

3) Oudere schrijvers spreken daarenboven over het »berooken van het aangezigt met dampen van *flores sulphuris* (?), van brandende *alliacea* of van semina *cumini*, etc. (!?).

4) Simulanten trachten somtijds wel eens aan de waarneming te *ontsnappen*, door op te geven: »quod accessus febriles *noctu* invadunt." Wanneer dit het geval is, moet de wachthebbende Off. van Gez. met de observatie daarvan worden belast, en herinnere men zich, dat juist bij f. *intermittentes* de invasio nocturna tot de *zeldzaamheden* behoort.

§ 194.

m). Morbi contagiosi. — Het eenige, doch belangrijke feit, dat hieromtrent, ten opzigte van mogelijke misleiding, verdient te worden opgeteekend, is, dat deze ziekten onder verschillende omstandigheden kunnen worden *gedissimuleerd*. Men weet toch, hoe door de Openbare Geneeskunde verscheidene voorschriften, zoo in den ouden als nieuwen tijd, zijn gegeven en gehandhaafd tot het tegengaan van hare verbreiding. In deze voorschriften worden meerdere maatregelen aangetroffen, die, voor de huisgezinnen, betrekkingen als anderzins der besmette individuen, niet alleen lastig, maar somtijds, hoe noodzakelijk ook, ten hoogste onaangenaam zijn; ten voorbeelde wijs ik slechts op de quarantaine-maatregelen en andere middelen tot het isoleren of buiten gemeenschap houden der besmettelingen met de buiten-wereld.

Het valt in het oog, dat de belanghebbenden meermalen alles in het werk stellen, om zich aan deze, voor het algemeen welzijn gebodene, doch voor hen zelven drukkende omstandigheden te onttrekken, weshalve het in al die gevallen voor de geneeskundigen des te meer pligt wordt, scherp op te letten, dat de Wetten, ten deze gegeven, niet worden gevioleerd. Men moet, in geval van *twijfel*, eerder uitspraak doen *voor* dan tegen de besmettelijkheid eener pas uitgebrokene algemeene ziekte. Dwaling kan hier noodlottige gevolgen te weeg brengen [1]). De Off. v. Gez. bij de *Marine* vooral, mag nimmer nalaten, de Wet met alle kracht te helpen handhaven. Hij behoort zeer naauwkeurig toe te zien, bij tijds *algemeene* visitatiën, ook der schijnbaar gezonde manschappen, te bewerkstelligen en bepaaldelijk toe te zien vóór het vertrek uit besmette havens, of geen der schepelingen bereids aangetast zij of de voorloopers vertoont eener gevreesde besmetting, en dit te meer, dewijl de voorbeelden niet zeldzaam zijn, dat het scheepsvolk deze *verzwijgt*, uit vrees van te worden achtergelaten [2]). Men late zich dan nimmer door kwalijk geplaatste goedhartigheid verleiden, om een' enkelen zoodanigen lijder aan boord te houden.

Komt men intusschen in het geval, dat gevreesde epidemiën daar of elders, in kampen of Garnizoenen, reeds zijn uitgebroken, dan kan het somtijds hoogst heilzaam werken, wanneer de geneeskundige *zelf* het kwaadaardig karakter daarvan zoo veel mogelijk voor de zieken en gezonden *verholen* houdt [3].

[1]) Een bekend voorbeeld hiervan, dat o. a. ook gevonden wordt in de groote *Dictionnaire des sciences médicales*, in een Artikel van MARC, komt kortelijk hierop neder: In het jaar 1576 werden twee geneesheeren, MERCURIALI en CAPIVACCIO, door den Senaat van *Venetië* geraadpleegd over eene ziekte, die zich aldaar epidemisch begon te vertoonen. Zij verklaarden die »voor *niet* pestaardig." De uitkomst leerde het tegendeel. De noodige voorzorgen werden verzuimd en de gevolgen waren vreeselijk. Iets dergelijks staat van één der *pest*-epidemiën te *Marseille* geboekt. In lateren tijd, zelfs in den onzen, schijnt eene dergelijke dwaling ten opzigte der *gele koorts*, ook in onze West-Indië, wel eens te hebben plaats gegrepen.

[2]) FORGET waarschuwt daartegen, vooral met het oog op de *exanthemata febrilia;* wij voegen daar meer bepaaldelijk bij de *pestis*, de *febris flava*, de *dysenteria epidemica*, en de *ophthalmia purulenta*.

[3]) Ik moet ten dezen bijzonder opmerkzaam maken op de handelwijze van den beroemden DESGENETTES. Toen gedurende het verblijf van het Fransche Leger in *Egypte*, de *pest* onder de troepen was uitgebroken, verklaarde deze haar voor eene *andere* ziekte, en door zich zelven moedig aan de besmetting bloot te stellen, voor zich geene de minste maatregelen te nemen en, wat meer is, door zich zelven uit eene pestbuil te *inoculeren*, verborg hij het gevaar zoo veel mogelijk voor de soldaten. De gerustheid keerde daarop in de hoogst ontstelde gemoederen terug, en eene gunstige uitwerking, zoowel op de gezondheid als op den moed der troepen, viel hem daarvoor ten deel. Ook *ons* vaderland heeft een dergelijk voorbeeld van zelfverloochening aan te wijzen. In het jaar 1832, tijdens de belegering der *Citadel* van *Antwerpen* door de Franschen, heeft de Off. v. Gez. G. M. INGENLUYFF, op het *Vlaamsche Hoofd* zich zelven met het bloed en andere stoffen van *cholera*-lijders *ingeënt*, ten einde de vrees voor besmetting bij de soldaten weg te nemen!

§ 195.

n). *Syncope*. — Aanvallen van »flaauwte" zijn, zoo als men algemeen weet, niet onvatbaar, om zeer natuurlijk te kunnen worden *nagebootst*. Op deze bedriegerij moet de Off. v. Gez. inzonderheid bedacht zijn, wanneer hij gekommandeerd is tot het bijwonen en surveilleren van *strafoefeningen* bij de Land- of Zeemagt. Vóór of onder deze wordt zij meermalen beproefd.

Intusschen is de kans van te slagen voor de simulanten hier uiterst gering. Hoewel zij zich zeer wel kunnen laten vallen, hunne oogen verdraaijen, verlies van bewustzijn veinzen, zelfs veranderingen in den pols kunnen te hulp roepen (zie terug § 193), staat het toch *niet* in hunne magt, om de bleeke gelaats-kleur, de koude der huid en de ongevoeligheid [1]) waar en duidelijk daar te stellen, zóó als die zich bij syncoptici voordoen. Daarenboven ziet men deze (althans mannelijke individuën) spoedig weder bijkomen, bij eene horizontale ligging, onder de aanwending van riekmiddelen en koude besprenkeling van het aangezigt. Indien deze of andere der geëigende middelen hier soms »bevreemdend lang" *zonder* eenige reactie mogten blijven, herinnere men zich, dat een koud *stortbad* over het lijf uitstekende diensten bewijst. Alleen de toebereidselen ad hoc, het doen pompen èn aanbrengen van een paar »emmers ijs-koud water" waren bij bedriegers meermalen ter herstelling voldoende.

[1]) Vergelijk over de beproeving van het *verlies* van *gevoel* § 197.

§ 196.

o). *Vertigines.* — Somtijds wordt het bestaan van »duizelingen" als *voorwendsel* van ongeschiktheid aangegeven door onwilligen. Men spore op, of daarvoor *oorzaken* voorhanden zijn, of het uitwendig *voorkomen* en het ligchaams-*gestel* van den persoon daarmede in harmonie zijn, of de beschrijving der *verschijnselen* met de natuur overeenkomt, enz. Bij twijfel aan de waarheid der gedane opgaven, stelle men de gewone en bekende proeven in het werk, door welke men weet, dat vertigines opgewekt of verhoogd worden.

Voor *lotelingen* moet hier bij de *Gemeente-besturen* narigt worden ingewonnen en behooren zij altijd ter constatering in de militaire *zieken-inrigtingen* te worden opgenomen.

§ 197.

p). *Epilepsia.* — Er bestaat wel geene mogelijkheid, dat epilepsie »als zoodanig" kan worden *gedissimuleerd,* maar toch moet men, bij het keuren van vrijwilligers, voorbedacht zijn op het

verzwijgen van deze ongelukkige kwaal. Wanneer die nog slechts van korten duur was en de persoon in den geheel vrijen tijd werd gepresenteerd, moet het worden erkend, dat de »diagnosis vix aut non" te maken zou zijn. Onder andere omstandigheden, bij het verouderd zijn daarvan, bij het voorkomen kort na een acçes, heeft men echter eenige *criteria*, welke ons der opmerking geenszins onwaardig schijnen. Alhoewel deze volstrekt niet pathognomonisch en zelfs niet kunnen voorhanden zijn, lette men toch op het al of niet voorkomen der volgende teekenen:

Op den eigenen *habitus*. Deze zou zich soms afdrukken in eene minder gunstige vorming van den schedel, welke somtijds dien der idioten zou naderen, of met indruksels of uitgroeisels zijn voorzien, terwijl de aangezigts-hoek dikwijls veel minder dan 80° zou bedragen. In verband hiermede, bespeurt men meer of minder uitgedrukte sporen van verstandszwakte, verlies van het geheugen, ligte neiging tot toorn, enz. Hunne spierkracht daarentegen is in den regel sterk ontwikkeld. — Op de geheele *physiognomie*. Epileptici toch vertoonen dikwijls een wezenloos, bedeesd of beschaamd, veeltijds treurig gelaat, hetgeen geest en leven mist, vooral in het oog. De oogen zijn dwalende en kunnen den onderzoekenden blik moeijelijk wederstaan. De pupillen wijd, de oogleden nederhangende, zelfs gezwollen, de wenkbraauwen dikwijls zamengetrokken. De spieren van het aangezigt zijn bewegelijk, zelfs convulsief. De wangen bleek, de lippen blaauw. Elders kunnen zij insgelijks sporen van cyanosis vertoonen, vooral aan de handen en nagels. — Op het *voorhoofd* in het bijzonder. Kort na een acçessus epilepticus neemt men bij sommige lijders eene menigte kleine ecchymoses aan het voorhoofd waar. — Op het *aangezigt*. In het aangezigt komen bij hen, even als ook aan de slapen van het hoofd, of andere plaatsen van den schedel, dikwijls meer of minder belangrijke contusiones of cicatrices voor, ten gevolge van het herhaald vallen. — Op de *tong*. Dit deel zal men meermalen verwond vinden of insgelijks van likteekenen, door het bijten veroorzaakt, voorzien. —

Op de *snijtanden*. De onderste snijtanden kunnen, bij langen duur van dit lijden, somtijds schuins afgesleten zijn, als gevolg van het tanden-knersen onder de aanvallen; enz. [1]).

Van veel grooter belang voor de militaire hospitaal-praxis is echter de *simulatie*, of liever de imitatie van deze kwaal. Daar de simulant zich hier slechts van tijd tot tijd behoeft in te spannen, en in de tusschentijden eene volmaakte gezondheid mag vertoonen, werd deze ziekte reeds van oudsher menigmalen nagebootst. In den laatsten tijd van het eerste Fransche Keizer-rijk gaven zeker van de honderd miliciens 20 deze kwaal als reden van ongeschiktheid aan, en ook in ons vaderland is deze voorwending niet vreemd. Zoo bij bedelaars als bij lotelingen, zijn daarover herhaaldelijk waarnemingen gemaakt. In het jaar 1817, onder anderen, bestond de epilepsie slechts bij de helft der deswegens in het Groot Rijks-Hospitaal te Leiden opgenomene miliciens [2]). Ofschoon al hare eigenaardige verschijnselen niet vatbaar zijn voor nabootsing, heeft men inderdaad personen gezien, — en wij zelven hebben daarvan ondervinding verkregen —, welke deze rol met zoo veel behendigheid en schijn van waarheid weten te spelen en die hunne spieren zoo natuurlijk in convulsieven toestand weten te brengen, dat men beweert, dat menig geneeskundige daardoor van het regte spoor is geleid [3]). Ter waarschuwing tegen deze schandelijke bedriegerij moeten wij daar echter bijvoegen, dat alsdan de nagebootste kwaal in enkele gevallen *werkelijk* in de vallende ziekte schijnt te kunnen overgaan! [4]).

Hoe het zij, een meer dan gewoon *menigvuldig* voorkomen dezer kwaal bij de lotelingen, geeft reeds terstond tot kwaad vermoeden aanleiding, terwijl ook het oogenschijnlijk ontstaan van deze ziekte bij reeds dienenden, op meer *gevorderden* leeftijd, ons behoedzaam moet doen zijn, dewijl eene late ontwikkeling van epilepsie tot de zeldzaamheden behoort. Ook het vele *spreken* over hunne kwaal door de epileptici brengt verdenking mede, daar deze anders gewoon zijn, het bestaan hunner kwaal zoo veel mogelijk te verheelen of te vergoelijken.

Bij onze *diagnose* tusschen waarheid en schijn (welke hier somtijds »difficultatem offert", uit hoofde van de onderscheidene graden, vormen en wijzigingen in de symptomen-reeks dezer ziekte) moeten wij ons steeds voor oogen stellen, dat »dwalen menschelijk is" en is dus een aprioristisch absolutisme, dat nergens deugdzaam is, hier inzonderheid misplaatst. Intusschen bezit men verscheidene punten van waarneming, van welke men zich hier als rigtsnoer kan bedienen en onder welke er eenige worden gevonden, die inderdaad bewijzend mogen worden genoemd. Als zoodanig lette men:

1) Op de verschijnselen der *invasio*. — Hierbij heeft men het geluid op te merken van den eigenaardigen »clamor s. rugitus" door ware epileptici geuit. Verder den »modus, quo illorum lapsus fiat"; simulanten toch kiezen hiervoor »loci electi" uit, opdat zij zich geene »laesiones" toebrengen [5]).

2) Op de *gevoels*-uitingen. — Hiertoe bezigt men die middelen, welke de gevoelszenuwen prikkelen of pijnlijk aandoen, daar hier in het algemeen de blijkbare uiting van pijnontwaring een »indicium doli" medebrengt, als »alienum" zijnde aan deze kwaal. Men sprenge den vermeenden lijder »koud water" in het aangezigt, houde hem vlugtige excitantia, bijv. »ammonia liq." onder den neus, of kittele dezen inwendig met eene »penneveer, strooḣalm of snuif". Men brenge hem onverwachts eene ligte »punctura" toe, of bij het voelen van den pols, kan het wel eens nuttig zijn »dolorem cutaneum producere vellicando eum unguibus"; anderen bragten »inopinatim guttulam spiritus vini in oculum". Sommigen prijzen ook de »caustica", zelfs het gloeijend ijzer, gesmolten lak en andere heroïca aan, doch deze behoeven of behooren zelfs volstrekt niet te hulp te worden geroepen. Hoogstens zou men bij zeer hardnekkigen kunnen volstaan met het »stillare guttulam *aquae* calidioris, aut *adipis* a candelâ" op hand of voet.

3) Op de *ademhaling* en den *bloedsomloop*. — Meestal vindt men bij ware epilepsie de respiratie moeijelijk, soms zelfs rogchelende, terwijl de lijder bij den aanval eerst langen tijd »in expiratione" verkeert. Evenzoo is de pols in het begin van het stadium con-

vulsivum langzaam en klein; daarentegen bij simulanten zeer versneld, als onvermijdelijk gevolg der ligchaams-inspanning.

4) Op de *oogappels.* — Deze zijn bij wezenlijke epileptici gemeenlijk ongevoelig voor het licht en dikwerf gedilateerd. Bij de bezigtiging daarvan lette men op, dat deze ook ligter valt uit te voeren bij ware epilepsie, dan bij de bedriegelijke, daar de oogleden alsdan met veel meer kracht en meestal met opzet gesloten worden gehouden.

5) Op het *gehoor.* — Bij ware epileptici bestaat »auditus deletus"; simulanten daarentegen »terrore afficiuntur" bij het aanbrengen van onverwachte geluiden, waartoe men de voorschriften bij surditas ficta opgegeven (§ 94) vergelijke.

6) Op den toestand der *mondholte.* — Hierbij herinnere men zich, dat bij wezenlijke aanvallen van epilepsie, de »tong" veeltijds gezwollen is of tusschen de tanden geklemd, aan de mond-hoeken of lippen met »mucus aut spuma s. saliva sanguinolenta" bedeeld. Het is noodig daarbij op te letten, dat ook dit verschijnsel niet ten deele geïmiteerd worde »ope *saponis* aut *albuminis* ovi", waarvan enkele voorbeelden zouden bestaan.

7) De plaatsing der *duimen.* — Bij de ware epilepsie zijn deze gemeenlijk in de hand-palm geklemd, even als bij de imitata, doch bij de eerste ziet men, dat zij in den regel »*extra* palmam manus manent", zoodra men deze ontwikkeld heeft. Simulanten daarentegen doen hun best, »ut illos *de novo* in manum includant".

8) Op het stadium *remissionis.* — Ten deze merke men op, dat bij simulanten het »soporeuse" tijdperk veelal geheel afwezig is, of hoogst onnatuurlijk wordt nagemaakt, alsmede, dat bij deze geene sporen aanwezig zijn van »ejaculatio seminis" of van »urinae emissio", die bij de ware vallende ziekte meermalen worden waargenomen.

Behalve tot deze waarnemingen, heeft men, in bijzonder sterk uitgedrukte en volgehoudene gevallen, met voordeel de toevlugt genomen tot verscheidene *listen* en *verschalkings*-middelen. Als zoodanig noem ik:

a). *Strikvragen* als anderzins. Zoo bijv. late men hem de »aura epileptica" beschrijven, en merke op, of hij daarvan eene natuurlijke opgaaf doet [6]. Zoo make men hem diets, »quod epileptici semper mordunt", in alles wat men hun voorhoudt; of wel, dat na de toediening van een of ander »remedium", de aanval »horâ determinatâ" komen »moet"; en lette dan op, welken invloed dit op den gang der ziekte heeft.

b). De *aetherisatie.* Voor korte jaren is voorgesteld geworden, om in gevallen van twijfel den aether (of de *chloroforme*) aan te wenden, niet gedurende de aanvallen, maar »in den vrijen tijd" en wel uit hoofde men had waargenomen, dat bij »epilepsia *vera*" de »acçessus epileptici durante somno artificiali *provocarentur*". Wij hebben daarover nog geene voldoende ondervinding verkregen; in enkele voorbeelden volgde de begeerde uitwerking, in andere (eens zelfs, waar het later door doodelijken uitgang bleek, dat geene simulatie had bestaan) bleef die uit. Voor het overige moet men met de aanwending van die middelen in dubieuse gevallen onzes inziens bijzonder omzigtig zijn, en bovendien is men bij hun gebruik volstrekt niet tegen misleiding gewaarborgd, zoodra het doel daarvan bekend werd [7].

c). Het aanjagen van *vrees.* Dit voldeed in vele gevallen, in verschillende wijzigingen. Zoo zag men terstond beterschap volgen op het doen aanbrengen van een paar emmers koud water, ten einde een »stortbad" te geven. Zoo insgelijks door bedreiging met het »ferrum candens", of met het verrigten der hier soms aangeprezene »bloedige operatiën", bijv. de trepanatie, de ligatuur van de carotis, zelfs de castratie. Door »incendium" van een paar bossen stroo, waarop men den pseudo-epilepticus in zijnen aanval had nedergelegd. Door het bevel om den persoon, na het acçes, in zijnen oogenschijnlijk bewusteloozen toestand, »quasi mortuus" naar de »disseçeer-zaal" te doen overbrengen; enz. [8].

Indien soms *behandeling* noodig was, en men zoo goed als zeker is van bedrog, doe men zijne keuze uit de »algemeene" aanwijzing der hier te huis behoorende »onaangename geneeswijzen" [9].

1) Verscheidene dezer teekenen, door CHEIJNE, DUMAS, MOUTON en anderen aangedrongen, zijn door ons geconstateerd; alleen houde men wel het veelvuldig voorkomen van »exceptics" in het oog.

2) De laatste mededeeling werd ons gedaan door den Heer KERST, die destijds bij dit Hospitaal dienst deed.

3) Ik heb zelf voor vele jaren een' militairen Apotheker gekend, welke deze ziekte soms uit z. g. »scherts" bijzonder *natuurlijk* wist voor te stellen!

4) METZGER wil daarvan één of meer *voorbeelden* hebben ontmoet, hetgeen inzonderheid bij praedispositie volstrekt niets bevreemdends heeft.

5) De waarneming van dit stadium is echter dikwijls moeijelijk, wanneer de accessen *buiten* den tijd der visites ontstaan, of inzonderheid indien de pseudo-aanvallen zich »durante *nocte*" voordoen. De Off. v. Gez. der Wacht moet dan bijzonder op zijne hoede zijn.

6) MARSHALL verhaalt van eenen simulant, dien men gevraagd had: of het gevoel der *aura* zich niet verspreidde van uit de vingers naar den buik, van daar naar de onderste ledematen, om aldus de teenen uit te verdwijnen? De man beaamde dit ten volle en versterkte aldus het reeds bestaande vermoeden van misleiding, »quia talis decursus aurae quam rarissime observatur". Intusschen las ik onlangs eene waarneming van een dergelijk verloop tegen den regel, opgeteekend door Dr. MOREAU te Parijs.

7) In het jaar 1851 werd dit herkenmiddel het eerst door den *Belgischen* Off. v. Gez. TOSQUINET voorgeslagen; hij en later DECAISNE meenden daarin een uitstekend reagens te hebben gevonden voor het al of niet bestaan van deze kwaal. Met den Heer QUARIN WILLEMIER heb ik het enkele malen aangewend, doch wij hebben, even als de Heer VAN DOMMELEN, in een paar gevallen van *werkelijke* epilepsie *geen* accès zien volgen. De HH. DELAMARRE en KUMS in *België* hebben er zich later, op deze en in de § door ons aangevoerde gronden, insgelijks tegen verklaard. Zie de *Archives Belges de méd. mil.* 1851, 52 en 53, alsmede *Repertorium*, VI^de^ Jaargang, bladz. 75.

8) Ik kan mij niet onthouden een paar dezer voorbeelden eenigzins breeder over te nemen: Één van PERÇY en LAURENT, over eenen loteling, welke juist onder de visite in een Fransch Hospitaal een' aanval kreeg. De Chirurgijn-majoor zeide overluid tegen zijnen Aide: »Dit komt juist ter gelegener tijd. Gij weet, dat HIPPOCRATES reeds gezegd heeft dat »castrati" nimmer aan jicht, noch aan vallende ziekte onderhevig zijn; geef mij dus spoedig een bistouri, pincetten, draden en een gloeijend ijzer, zoo zal ik dezen lijder zijne beide »testiculi" ontnemen, waarna hij weldra beter zal worden. Toen nu de operateur den man naderde, bedekte die zijn »scrotum" met beide handen, sprong uit zijn bed en verzekerde: dat hij liever verkoos, zijne kwaal te behouden, dan »ontmand" te worden. — Het andere geval is aan den Engelschen Off. v. Gez. O'REILLY ontleend. Een van diens kameraden plaatste bij eenen pseudo-accessus epilepticus zijne hand op het hart van den gewaanden lijder, en zeide

tot den zieken-oppasser: »Het is met dien man gedaan; breng zijn cadaver naar de *dooden-kamer!*" De simulant stond ijlings op en was voor altijd genezen. — Onder de *oude* schrijvers vindt men reeds bij PARÉ, de HAEN, VAN SWIETEN gevallen der bovengenoemde nabootsingen en ontdekkingen vermeld.

9) De Off. v. Gez. REDEMAGNI verkreeg *daarvan* in één geval vrij spoedig succes. De Hr. GOBÉE zag herstelling binnen 8 dagen volgen na de plaatsing van een *setaceum* in nucha. Ook de overleden Off. v. Gez. der Marine PONT zag goed gevolg van »straf-bedreiging" in een opmerkelijk volgehouden geval, waar hij het nemen van »albumen ovi in ore" bij eenen »simulator" ontdekt had.

§ 198.

q). *Catalepsia.* — Men kent slechts hoogst enkele voorbeelden van bedriegerij met deze ziekte. »Zinvang" is dan ook bij het mannelijk geslacht uiterst zeldzaam. Intusschen zijn twee à drie voorbeelden opgeteekend, waar *nabootsing* daarvan door jonge soldaten werd beproefd [1].

De bedriegerij is in die gevallen spoedig te ontdekken, doordien de hier anders zoo karakteristieke »flexibilitas cerea" niet natuurlijk kan worden geïmiteerd. In één voorbeeld verzette de pseudo-catalepticus zich zelfs merkbaar en krachtig tegen de »flexio extremitatum". In een ander geval geraakte men tot de ontdekking, door dat patient, bij het snel bewegen van de hand voor zijne oogen, »nictitationem palpebrarum" vertoonde.

Eene *proef*, die hier door sommigen als »probatum" geprezen wordt, bestaat in het ophangen van een middelmatig zwaar *gewigt* aan een touwtje, aan den cataleptisch verstijfden en uitgestrekten arm, en in de observatie, wat er *nu* geschiedt, als ook wat er volgt, wanneer men het touw eensklaps *doorknipt.* Bij simulanten toch zag men het lid »in *eadem* positione manere, atque in experimento *sursum* moveri, quod plane *contra* naturam".

AANMERKING. In het *burgerlijk* leven, en meer bepaaldelijk bij *vrouwen*, kwam vroeger nog eene *andere* zenuw-kwaal voor, onder den naam van »bezetenheid" of »*ecstasis*". De Jaarboeken der militaire geneeskunde leveren daarvan echter weinige of geene voorbeelden op. In gevallen daarvan mag men overigens, *in den regel*, op misleiding rekenen [2].

1) Onder anderen door MARX en KIRCHNER, en bij ons, door den Off. v. Gez. ALDENRAAD. Dit laatste geval viel voor te *Neuzen*, in 1847, bij eenen jeugdigen Flankeur. Uit zijn bed genomen, bleef hij staan, zoo als men hem plaatste, en bootste verder ook andere symptomen van catalepsie vrij natuurlijk na. A. kreeg het eerst vermoeden op bedrog, doordien de acçessen der catalepsie zich »exclusivé durante tempore visitationis aegrorum" vertoonden, en de pseudo-lijder met smaak zijn »drie kwart" gebruikte. *Register v. v. z.* n°. 71.

2) Vergelijk daarover KRÜGELSTEIN's *Erfahrungen*, u. s. w. S. 26.

§ 199.

r). *Somnambulismus.* — Het behoeft naauwelijks te worden vermeld, dat ook het »nachtwandelen" een gebrek is, dat soms dienstbaar kan worden gemaakt aan oogmerken van bedrog. Men zal dan veeltijds bij de zorgvuldige en zoo dikwijls mogelijk herhaalde *vergelijking* van het »natuurlijke" beeld met het »nagebootste" geen bezwaar hoegenaamd in de ontdekking vinden.

Al de handelingen van den pseudo-somnambule toch dragen het karakter van met bezonnenheid te geschieden. Daarbij wacht hij zich wel van zich bloot te stellen aan »levensgevaar", gedraagt zich »belagchelijk", en laat zich door onverwachte hinderpalen terstond »afschrikken". De »oogen" worden slechts even geopend, als of de oogleden bijna toegeknepen worden. Zij zijn voor het licht »gevoelig" en de »pupil" is niet gedilateerd.

Eene eenvoudige *proef* tot verdere herkenning wordt wijders gevonden in het »exclamare *nomen* suum"; hierdoor wordt »nulla modificatio »in zijne handelingen te weeg gebragt, en daarbij wordt »absentia terroris aut stuporis soliti" waargenomen.

In de *Geregtelijke* Geneeskunde komt de vraag: over het al of niet bestaan van »toerekenbaarheid", wegens *misdrijven* »durante somnambulismo" begaan, veel meer voor. Deze kwaal toch wordt meermalen als »voorwendsel" gebezigd, om zich aan de verdiende straf te onttrekken. Vergelijk de over dit Leerstuk bestaande Handboeken.

§ 200.

s). *Apoplexia.* — Men vindt opgeteekend, dat een aanval van z. g. »beroerte," even als van syncope (zie § 195), met het doel eener tijdelijke vrijstelling en voor korten tijd, zou kunnen worden

geïmiteerd [1]. Deze poging kan wel nooit met eenig gevolg bekroond worden; wij althans beschouwen het typische verschijnselen-beeld der uitgedrukte apoplexie als *niet* vatbaar voor nabootsing. Ten overvloede echter kan men tot *herkenning* gebruik maken van eenig »*errhinum*" (liefst uit de *mechanische* middelen verkozen). De simulant kan aan de gewone uitwerking daarvan geen tegenstand bieden. Bij volharding dient de »vrees" aanjagende methode voor de aanwending van »heroïca", waarbij men zijne uitspraak voegt, dat hunne toediening in »casu vero" redding, in »casu simulato" den dood zal ten gevolge hebben.

AANMERKING. Mogt bovendien nablijvende *paresis* of *paralysis* worden *gefingeerd*, zoo handele men volgens de vroeger opgegevene regelen (§ 159).

[1]) Onder de oudere schrijvers maakt ZACCHIAS, onder de nieuweren GAVIN van de »mogelijkheid" ook van deze misleiding melding.

§ 201.

t). *Hydrophobia*. — Vreemd klinkt het voorzeker, ook deze vreeselijke ziekte te ontmoeten onder de reeks van voorwendingsgebreken, en toch worden zelfs daarvan enkele gevallen waargenomen. Een leerzaam *voorbeeld*, hetgeen tevens de beste *wijze* aan de hand doet, waarop men in zoodanige omstandigheden heeft te *handelen*, is het volgende:

Een Fransche milicien werd op zijne beurt voorgeroepen voor den Militie-raad. Hij trad binnen met een verwilderd gelaat, bloedenden neus, half geopenden mond, met speeksel en schuim bedekte lippen, terwijl hij de verklaring aflegde: »voor korten tijd door een' kwaden hond te zijn gebeten", en daarbij eenige kleine wondjes, die uitgebrand waren, vertoonde. Daarbij waarschuwde hij de omstanders, »dat hij eene grooten lust tot bijten gevoelde."

Een der den Militie-raad zamenstellende Officieren trok echter daarop zijnen degen en bedwong alzoo eensklaps den gevreesden »bijtlust", door hem mede te deelen, dat hij hem, in geval hij tot daden overging, onmiddellijk zou doorsteken.

Men beschouwde den vermeenden lijder aan watervrees nu eenigzins nader en daarbij bleek het, dat de bestaande wondjes weinig of niet overeenkwamen met de door hem opgegevene oorzaken. Men nam vervolgens de gewone *proeven* met het aanbieden van water, het voorhouden van spiegels, enz., zonder dat deze eenige wijziging in zijnen toestand en volstrekt geene exacerbatie, der door hem opgegevene ziekte ten gevolge hadden.

Ten slotte hield men zich evenwel, als of men de overtuiging had verkregen, dat zijne kwaal »inderdaad" bestond, . . . en er werd door den Raad met half luide stem, half ter zijde, de beslissing genomen: »dat men, ten einde den ongelukkige van zijn smartelijk lijden te ontheffen, aanstonds wenschte over te gaan, om hem tusschen twee bedden te smoren!"

Deze bedreiging had de gewenschte uitwerking; de simulant bekende zijne schuld en werd ingelijfd.

Zie de oorspronkelijke beschrijving van deze geschiedenis, in de groote *Dictionnaire des sciences medicales*, medegedeeld door PERÇY en LAURENT. Ook FODERÉ en ORFILA maakten van dit en dergelijke voorbeelden gewag.

§ 202.

u). *Asphyxia.* — Waarnemingen van *voorgewenden* »schijndood", zelfs van authentieken geneeskundigen oorsprong, zijn er verscheidene te vinden; daarenboven zal men vele, doch meer twijfelachtige en verdachte opgaven daarover bij oudere en nieuwere dichters of roman-schrijvers aantreffen. Al deze geschriften hebben betrekking op personen, die het in hunne magt hadden, *ademhaling* en *bloeds-omloop*, voor een meer of minder bevreemdend langen tijd te doen »stilstaan", om alzoo het »beeld des doods" te vertoonen.

Vele geneeskundigen van lateren tijd hebben deze waarnemingen sterk in twijfel getrokken, doch eene *physiologische* verklaring der mogelijkheid van een' zoodanigen sub-asphyctischen toestand, »voluntariâ et prolongatâ respirationis retentione", is in de laatste jaren voldoende gegeven. Intusschen worden daardoor de overdre-

vene mededeelingen over willekeurigen schijndood »van *uren* of *dagen* langen duur" in geenen deele bevredigend toegelicht [1]).

In gevallen van twijfel, heeft men hier eenvoudig de regelen op te volgen, welke in het algemeen zijn gegeven, en wanneer men onzeker was, of »asphyxie", dan welligt de »dood" reeds bestond, vergelijke men de opgaven, welke over beider *differentiële* diagnose in onze asphyxiologische lessen of andere werken over Asphyxiologie zijn geboekt. Eene onafgebrokene observatie zal hier echter, onzes inziens, nimmer gegronde reden tot twijfel of dwaling toelaten.

AANMERKING. Niet alleen asphyxie, maar zelfs de ware *dood*, schijnt het onderwerp van misleiding, hetzij met verheling, hetzij met nabootsing, te kunnen uitmaken. *Eerstens* toch kan de dood worden *gedissimuleerd*, d. i. hij kan, althans voor eenige dagen, of zelfs langer, worden geheim gehouden of verzwegen, hetgeen bijv. geschied zou zijn, in gevallen »ubi, *pecuniae* causâ, remanentibus interesset, mortuum nondum qua *talem* cognitum esse publico". En, in de *tweede* plaats, is *simulatio* mortis bestaanbaar, bijv. door strafschuldigen, »ut solo natali *effugere* possint et in posterum judicum indagationi"; of door veroordeelde misdadigers, opdat zij, met behulp van medepligtigen, »clam ex illorum *carcere* dimoveri possent."

1) Ik bedoel hier de bekende proeven van WEBER over den magtigen invloed der »*retentio* respirationis" op de mogelijke »quies cordis". Zoodanige proeven zijn reeds veel vroeger ten deele door FONTANA genomen, en is dit feit door GAVIN en anderen vóór WEBER mede geconstateerd. Men behoeft alzoo in het minst niet verwonderd te staan, over de vele verhalen, welke er geboekt zijn van met opzet voortgebragt stilstaan van het hart. Doch men moet zich dan tevens herinneren, dat dit gevolg slechts *tijdelijk* te verkrijgen is en alzoo niets gemeens heeft met *waren* schijndood, dan een korte uitwendige schijn. Worden deze proeven te lang voortgezet, dan kan er, — en WEBER zelf heeft eens op het punt gestaan dit te ondervinden, — een *doodelijke* uitgang volgen.

De meeste voorbeelden van het natuurlijk voorwenden of nabootsen van schijnbaren dood zijn grootendeels van vroegere dagteekening. Een der meest befaamde is dat van den Kolonel TOWNSEND, door CHEYNE en andere zijner tijdgenooten waargenomen (beschreven in diens werk, getiteld »*English Malady*", en uitgetrokken in HENKE's Zeitschrift f. d. St. Arz. 4ter Jahrgang). Deze was reeds lang ziekelijk

en had bij zich zelven de observatie gemaakt, dat hij zich willekeurig in eenen den dood evenarenden toestand kon verplaatsen. De geneeskundigen overtuigden zich daarvan herhaaldelijk. CHEYNE voelde den pols, een tweede plaatste de hand op het hart, een derde hield een spiegeltje voor den mond van den Kolonel. Duidelijk bleek het hun, dat alle waarneembare bewegingen van het hart en den pols ophielden en het spiegeltje niet besloeg. CHEYNE gaf op, dat eerst na verloop van ½ uur, gedurende welken tijd de aanwezigen in vrees verkeerden, dat de ware dood gevolgd was, ademhaling en bloedsomloop op nieuw begonnen, waarna TOWNSEND oprees en met de omstanders begon te spreken. Ik meen intusschen, in één der beschrijvingen van dit vreemdluidende geval te hebben gelezen (doch de plaats is mij ontgaan), dat deze proefnemer reeds in denzelfden avond of nacht *inderdaad* den laatsten adem heeft uitgeblazen. Een ander geval beschreef CLEGHORN, van een man, die insgelijks zijn »hart kon laten stilstaan", doch die ook aan dit experiment bezweek, dewijl bij een dezer vertooningen, die hem veel geld opleverden, het hart *niet* meer begon! (HALLER, *Methodus studii medic.* Tom. I.). MONTI, CARDANUS, CAMERER, hebben insgelijks verhalen van dergelijken aard. Reeds AVICENNA schreef over dit feit: »Quidam fuit, qui quoties *vellet*, jacebat absque sensu et sicut *mortuus*". Onder de *nieuweren*, hebben over *gedeeltelijken* stilstand van het hart PERÇY en LAURENT eene leerzame waarneming: »Nous avons vu un soldat, qui usait d'un tel artifice pour obtenir son congé. Il restait immobile, pâlissait et son »*pouls*" et son »*coeur*" ne paraissaient plus donner que quelques mouvemens obscurs d'ondulation. Il restait quelques *minutes* en cet état, puis il semblait revenir à lui, et son visage se couvrait d'une sueur abondante. Tout le monde donnait dans le piège. Nous demandames qu'on le *fustigeât* vigoureusement et comme on s'apprêtait pour cette cérémonie, la peur le prit et il nous avoua sa feinte, qu'il répéta ensuite devant plusieurs personnes". *Dict. d. sc. méd.*

§ 203.

v). *Suicidium.* — Aanslagen tot zelfmoord zijn soms op meer dan eene wijze *voorgewend*, echter minder in het militaire dan in het civiele leven. Gemeenlijk was daarbij de bedoeling duidelijk, om »medelijden" in te boezemen; andere malen waren »haat" of »wraakzucht" in het spel, ten einde het voorgewend suicidium als *homicidium* te doen voorkomen. Somtijds intusschen liepen deze schandelijke streken *doodelijk* af.

Van *submersio* imitata vond ik een opmerkelijk voorbeeld, omtrent een' bedelaar, dien men zich bij herhaling in de Theems had zien storten en die telkens, oogenschijnlijk met levensgevaar, door »complices" werd gered. Het bleek, dat hij zulks eenvoudig deed,

om aan geld te komen. Hij verhaalde daarna aan de omstanders, door armoede tot dezen stap te zijn verleid en ging veelal met eene welgevulde beurs naar zijne woning. Somtijds werden zoodanige pogingen als bedriegelijk herkend, doordien de personen zich te voren met de diepte van het water hadden bekend gemaakt.

Van *suspensio* imitata zijn insgelijks een tweetal gevallen bekend. Daarbij werd de strop tijdig door een' medepligtige losgesneden. Het is vooral hier, dat de schijn van zelfmoord in wezenlijken dood kan overgaan. In één geval werd hier ontdekking van bedrog verkregen, door de bekendheid met de omstandigheid, dat de pseudo-zelfmoordenaar eerst den spijker had losgemaakt en zich alzoo te voren een bewegelijk ophangpunt had uitgezocht.

Van *intoxicatio* imitata bestaan nog de meeste voorbeelden. De simulanten veinzen hevige cardialgie, wekken kunstmatig emesis op, en weten in het geheim de »ejecta ventriculi" met »toxica" te bedeelen. Men kan hier werkelijk ligt om den tuin worden geleid en er behoort veel kennis en studie toe, om de waarheid uit te vorschen. Alleen het overwegen en vergelijken van de ware en valsche uitingen der bijzondere vergiftigings-vormen kunnen hier het noodige licht verspreiden.

COPLAND, CHRISTISON, GAVIN, TARTRA en anderen hebben de aandacht op de mogelijkheid dezer overigens vreemdsoortige bedriegerij gevestigd. Bij ons hebben wij reeds vroeger een leerzaam voorbeeld van suicidium *simulatum* opgegeven; zie terug § 191.

BIJLAGE I.

Zie § 7.

REGLEMENT *op het visiteren van manschappen, of zij, al dan niet, tot de Militaire dienst* (*voor de* LANDMAGT *en de* KOLONIËN) [1] *geschikt zijn.*

Alle de personen, welke bij hun engagement voorloopig gevisiteerd zijn, zullen andermaal, met de meeste naauwkeurigheid, bij de Korpsen worden onderzocht, aan welke zij worden toegewezen. Dit onderzoek zal geschieden door den eerstaanwezenden Officier van Gezondheid bij het Korps, of in het Garnizoen aanwezig.

De gebreken, welke degenen, die er mede behebt zijn, voor de militaire dienst ongeschikt maken, zijn de navolgende:

EERSTE AFDEELING.

GEBREKEN DOOR WELKE MEN VOOR DE DIENST *VOLSTREKT* BUITEN STAAT IS.

1°. *Ontbering van het gezigt.* Men zal het toeval behooren op te geven, hetwelk dit gebrek heeft veroorzaakt, of de ziekte, welke hetzelve onderhoudt, als: oogontsteking, verwonding, enz. Bij *zwarte staar* (amaurosis), moet de persoon in een der militaire

[1]) Een *ontwerp* tot verbetering en wijziging van dit sedert lang *verouderde* Reglement zal, naar wij vernemen, spoedig aan de Staten-Generaal worden voorgesteld.

Hospitalen, tot onderzoek der echtheid van het gebrek, gezonden worden 2).

2°. *Verlies van het regter* of *linker oog*, of van het *gebruik van hetzelve.*

3. Het *geheel verlies van den neus*, vooral, wanneer dit een zeer afschuwelijk aanzien geeft, en de ademhaling daardoor moeijelijk is.

4°. *Ontbering van de stem en het spraakvermogen*, en *volslagen doofheid.*

5°. *Groote en ongeneesbare krop- en kliergezwellen*, welke de ademhaling doorgaans hinderen.

6°. *Verlies van een arm*, *been*, *voet* of *hand*, ook de *onherstelbare verstijving* van een dezer leden.

7°. *Gezwellen* aan de voornaamste takken der *slagaderen.*

8°. *Kromgebogen lange beenderen of uitwassen*, ten gevolge van Engelsche ziekte, in die mate, dat de beweging der ledematen daardoor klaarblijkelijk verhinderd wordt.

Andere ziekten van de beenderen, hoewel van belang, en in het oog vallende, leveren soms eenigen twijfel op, waaromtrent dan, door den Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst zal worden beslist.

Bij het visiteren van remplaçanten en rekruten, is eene gegronde onderstelling, dat zoodanige difformiteiten hinderlijk zijn, genoegzaam om dezelve af te wijzen.

9°. *Het mankgaan*, mits ten volle consterende, van welke oorzaak het ook oorspronkelijk moge zijn; voorts ook eene *aanmerkelijke en blijvende inkorting van de buig- of intrekspieren van eenig lid*, gelijk ook derzelver *verlamming*, of een *onveranderlijke staat van verslapping*, welke de vrije beweging der ledematen verhindert.

---

2) Dit wordt, onbegrijpelijk genoeg, gezegd *niet* van toepassing te zijn op *lotelingen*, die voor de Militie-raden worden onderzocht. *Circulaire* v. d. Min. v. Binnenl. Z. 13 Januarij 1846, n°. 93, 4 Afd. Aangehaald door den Heer CAAN in zijne »*Handleiding voor de Militie-raden*".

10°. De *staat van vermagering en gedecideerde uitputting* van het geheele ligchaam, of van eenig deel, gekarakteriseerd door teekenen van tering.

11°. Het *verlies van het mannelijk lid* of van de *testikels.*

TWEEDE AFDEELING.

GEBREKEN OF ZIEKTEN, WELKE EEN VOLSTREKT OF *BETREKKELIJK* ONVERMOGEN TOT DE DIENST DAARSTELLEN, WELKER KARAKTER, HOEWEL OOK TOT ZWARE BELANGRIJKE GEBREKEN BEHOORENDE, NOGTANS MINDER TASTBAAR IS, DAN IN DE VOORGAANDE AFDEELING, EN WELKER KENNIS EN BEOORDEELING, EENE MEER GRONDIGE OPLETTENDHEID VEREISCHEN.

1°. Groote beleedigingen van den *hoofdschedel*, voortkomende uit groote wonden, door persing of indrukking der beenderen, derzelver uitbotting of verlies; alzoo hieruit somtijds de navolgende toevallen ontspruiten, en meestal vele derzelve te zamen, als: *Beroering der verstandelijke vermogens, duizeling, doofheid, slaperigheid, zenuwachtige of spasmodische toevallen,* dikwijls verzeld met hardnekkige pijn in het hoofd.

2°. De *ongeneeslijke traanfistel, chronische en menigvuldig terugkeerende oog-ontstekingen*, als ook *de tot eene hebbelijkheid geworden ziekten der oogleden en traanwegen, en vlekken op het doorschijnend hoornvlies*, wanneer zij zulk eene hoogte bereikt hebben, dat zij het zien hinderlijk zijn.

Remplaçanten, nummerverwisselaars en rekruten mogen daarmede niet aangenomen worden.

3°. *Zwakheid van het gezigt, aanhoudende gebreken van hetzelve,* welke, de voor de militaire dienst zoo noodige onderscheiding der voorwerpen, op eenen zekeren afstand, verhinderen, bij voorbeeld, het gebrek van *bijziende* te zijn, de *myopia* [1], de *nyctalopia*, enz. — Het *scheelzien* verhindert de militaire dienst *niet* [2].

---

[1]) Hierover zijn echter latere toelichtende bepalingen gegeven, zie Bijlage 2, *h* en *i*. Insgelijks zie men daar ter plaatse de voorschriften omtrent het visiteren van *verzienden* (presbyopen). Vergel. §§ 83 en 84.

[2]) Zie terug § 79, alwaar omtrent den *graad* en den *vorm* van strabismus, alsmede over deszelfs *complicatiën* werd gehandeld.

4°. *De mismaaktheid van den neus*, vooral als dezelve de ademhaling moeijelijk maakt, de *kwaadaardige neuszweer* (*ozaena*) en iedere *hardnekkige zweer* in de *neusholte* en aan het *verhemelte*, de *beenzweer* in deze deelen, en de *propgezwellen* (*polypi*), indien dezelve ongeneeslijk worden geoordeeld.

5°. *Een ongeneeslijke stinkende adem*, *stinkende uitvloeisels uit de ooren*, en eene dergelijke uitwaseming, zoodra deze gebreken ongeneeslijk zijn.

Hiertoe behoort mede, *een zeer sterk stinkend en hebbelijk voetzweet*, kenbaar aan zekere roosachtige ontsteking der voetzool.

Soldaten, welke met deze gebreken mogten zijn aangenomen, of dezelve gedurende hunne dienst hebben bekomen, qualificeren zich daardoor tot het paspoort.

6°. *Het verlies van de snijtanden van de opper- en onderkaak te zamen*, *pijpzweren in de holten der kaakbeenderen*, *ongeneeslijke wangestalte in het een of ander van deze beenderen*, hetzij door verlies van zelfstandigheid of door een ander toeval veroorzaakt, waardoor het afbijten der patronen, het kaauwen der spijzen, of het gebruik van de spraak belemmerd wordt.

Het verlies van snij- en oogtanden verbiedt volstrekt iemand tot remplaçant, nummerverwisselaar, of rekruut aan te nemen. Personen, welke nog de bovenste of onderste snijtanden hebben, kunnen niet als onbekwaam voor de dienst als soldaat worden beschouwd.

Bij de Nationale Militie geeft het verlies van de snijtanden van de opper- en onderkaak, hetzij afzonderlijk, hetzij te zamen, geene vrijstelling van de dienst [1]).

7°. *Ongeneeslijke speekselfistels* en *onbeweeglijkheid van de onderkaak*, en ook *van het hoofd* (*caput obstipum*).

8°. *Bezwaarlijk neerslikken*, vooral als hetzelve, of uit eene verlamming van den slokdarm, of van het een of ander ongeneeslijk gebrek der deelen, die functie verrigtende, ontstaat.

9°. De *aanhoudende* en *wel bewezen gebreken van het gehoor*

---

[1]) Zie terug § § 9 en 10, en § 101, alwaar de redenen voor deze laatste uitspraak worden opgegeven. Vergelijk ook *Aanschrijving* 12 Maart, 1836, n°. 91.

en van de stem, zoodra dezelve van dien aard zijn, dat zij als hinderlijk tot de militaire dienst kunnen worden beschouwd. Het *stotteren,* zoodra hetzelve zoo sterk is, dat de zekerheid van eenen post daardoor zoude kunnen worden gecompromitteerd.

10°. *Scrophuleuse gezwellen of zweren;* meest vindt men dezelve verbonden met opgezette klieren (*cachexia*).

11°. *Gebogchelden,* alsmede degenen, welke eene *kromme ruggegraat* hebben.

Ook *wangestalte van het borstbeen, aangeboren,* of door *toeval* ontstaan, of *groote breede likteekens op hetzelve,* indien de ademhaling daardoor klaarblijkelijk moeijelijk gemaakt, of het dragen van den ransel en patroontasch gehinderd wordt; doch remplaçanten, nummerverwisselaars en rekruten worden, wegens deze uiterlijke gebreken of wanstaltigheden, volstrekt afgewezen.

12°. *De tering* (*phthysis*), in alle hare graden, *de bewezen kortborstigheid* (*asthma*), alsmede *het bloedspuwen* (*hæmoptysis*), verder hoogstwaarschijnlijke moeijelijkheid in den omloop van het bloed, bijzonder eene zeer *uitgebreide* of *tegennatuurlijke sterke pulsatie, te allen tijde aanhoudende of habitueel zijnde.*

13°. *Breuken* (*herniæ*), welke niet, of zeer bezwaarlijk, door eenen band kunnen worden terug gehouden, alsmede *anus artificialis.*

Personen met *dubbele breuken* moeten volstrekt afgewezen worden, en met *eene enkele liesbreuk*, ofschoon door eenen band terug te houden, qualificeren zich in geenen deele tot remplaçanten, nummerverwisselaars, noch tot rekruten.

14°. De *steen,* het *graveel, onwillekeurige afloop van de pis,* of *veelvuldige opstoppingen van dezelve,* zoo als verder, *alle zware ziekten en gebreken van de piswegen, fistels aan deze deelen,* enz., het zij dat dezelve als ongeneeslijk worden beschouwd, of dat zij de aanhoudende hulp van den genees- en heelkundige vorderen.

Bij de Nationale Militie moet vooral de onwillekeurige afloop van de pis, proefondervindelijk in een Hospitaal worden bevestigd [1].

[1] Dit zou weder *niet* van toepassing zijn op *lotelingen* voor de *Militie-raden* (?). *Circulaire* v. d. Min. v. Binnenl. Z. 13 Januarij 1846, n°. 93, 4 Afd. *loc. cit.*

15°. Een in den *annulus abdominalis* teruggehouden *testikel*, vooral als dezelve pijnlijk is, de *vleeschbreuk* (*sarcocele*), *waterbreuk* (*hydrocele*), *aderbreuk* (*varicocele seu cirsocele*), en alle *zware gebreken* aan het *scrotum*, de *testiculi*, en den *zaadstreng* (*funiculus spermaticus*), voor zoo verre zij, bij de Nationale Militie, na eene vruchteloos afgeloopen behandeling in een Hospitaal, voor ongeneeslijk worden gehouden [1].

Remplaçanten, nummerverwisselaars en rekruten, met zulke gebreken, kunnen niet aangenomen worden, ofschoon men dezelve voor geneeslijk mogte houden.

16°. *Ongeneeslijke aarsfistels*, *hevige en periodieke vloeijingen van aambeijen*, *bloedontlastingen uit het darmkanaal*, *onwillekeurige afgang der drekstoffen*, vooral *uitzakking van den endeldarm* (*prolapsus ani*), of ook *tegennatuurlijke vernaauwing* van denzelven, ten gevolge van gedane operatiën, enz.

17°. Het *verlies van een van de duimen*, *van een kootje van een van de wijsvingers*, of *het verlies van een of meerder vingers* of *teenen*, alsmede de *onherstelbaar verloren beweging van een dezer deelen*, *verkortingen of misvorming van armen of beenen*, ten gevolge van *arm-* of *beenbreuken*, welke de manschappen voor de dienst, in welke zij zouden optreden, ongeschikt maken.

Lotelingen, welke het *tweede lid van een der duimen* of het *tweede en derde lid van een der vingers* verloren hebben, zijn niettemin *geschikt* voor de dienst.

Zoo ook geeft het *verlies* van slechts *één toon* (behalve *een der groote toonen*) of de *onherstelbare beweging van een of twee toonen*, voor de lotelingen bij de Nationale Militie *geene* vrijstelling van de dienst [2].

18°. *Onherstelbare wangestalte van handen* of *voeten* of *andere*

---

1) Idem, idem, *loc. cit.*

2) Zie terug § § 9 en 10 en § § 155 en 156, alsmede *Aanschrijving* 12 Maart 1836, no. 91. De oorzaak hiervan ligt weder in het voorkomen of tegengaan der *vrijwillige* verminking dezer deelen.

deelen, waardoor het marcheren of behandelen der wapens wordt bezwaarlijk of onmogelijk gemaakt.

Van hier moeten remplaçanten, nummerverwisselaars en rekruten, wegens bijzondere *platte voeten*, of de zoodanigen, op welke zij alleen op den binnenkant gaan, afgekeurd worden; zoodanige lieden zijn altijd zeer slechte voetgangers.

Lotelingen daarmede in eenen ligten graad behebt, zijn voor den Trein of de Kavallerie geschikt.

19°. *Groote en uitgebreide aderspatten* (*varices*) en *habituele zwelling der voeten en beenen.*

20°. *Kankergezwellen*, *kankerzweren*, *verouderde zweren* van eene kwaadaardige gesteldheid, en welke als ongeneeslijk kunnen beschouwd worden.

21°. *Groote en verouderde likteekens*, vooral als zij door hare vasthechting, de beweging van een der ledematen hinderen, en met verlies van zelfstandigheid zijn vergezeld geweest.

22°. *Zware beenziekten*, zoo als *groote beenuitwassen*, of *beenknobbels* (*exostosis*), *complete stijvigheid der gewrichten* (*anchylosis*), *beenzweer* (*caries* en *necrosis*), *de winddoorn* (*spina ventosa*), *gezwellen aan het beenvlies*, zoodra daardoor de vrije beweging van het deel wordt belemmerd.

23°. *Huidziekten*, als zij besmettelijk, verouderd, erfelijk, en hardnekkig te genezen zijn, zoo als *tinea capitis* (*zeerhoofd*), *herpes*, en *verdere kwaadaardige huidziekten.*

Bij de Nationale Militie moet de ongeneeslijkheid dezer ziekten, door eene regelmatige, maar vruchteloos afgeloopen behandeling, in een daartoe bestemd Hospitaal, bewezen worden [1].

24°. *Een volmaakt bleekzuchtige staat van het ligchaam* (*cachexia*), *ongeneeslijke scorbut en waterzucht.*

25°. *Groote zwakte en vermagering*, *te groote of te kleine gestalte*, vooral in het eerste geval, als de persoon, zoo als men zegt, buiten zijne krachten gegroeid is.

---

[1] Weder *niet* van toepassing voor de *Militie-raden*, (?), *loc. cit.*

26°. *Het podagra* en de *heupjicht*, *verouderde jicht*, en *rhumatieke pijnen*, welke de vrije beweging der ledematen verhinderen.

27°. *Vallende ziekte* (*epilepsia*), wel geconstateerd, *stuipen* (*convulsiones*), *onwillekeurig beven van het ligchaam of van een gedeelte van hetzelve*, *complete of gedeeltelijke verlamming*, *verstandeloosheid*, *razernij* of *onnoozelheid*.

Bij de Nationale Militie moeten deze gebreken proefondervindelijk in een Hospitaal bewezen worden [1]).

ALGEMEENE AANMERKING.

In het algemeen moeten bij het afgeven van certificaten, de toevallen of oorzaken, welke de gebreken veroorzaakt hebben, worden opgegeven, en de teekens, welke het karakter van het gebrek duidelijk aanwijzen, en de Afdeeling en § § van dit Reglement worden vermeld, op grond waarvan de verklaring van ongeschiktheid voor de militaire dienst geschiedt.

Wanneer men zich van *kunsttermen* bedient, moet de benaming daarvan in het Nederduitsch daarnevens gesteld worden.

Alle de gebreken en infirmiteiten, welke voor lotelingen nog geenen vrijdom van de militaire dienst geven, verbieden remplaçanten, nummerverwisselaars en rekruten aan te nemen, welke in *alle opzigten* gezond en vrij *van alle zigtbare* gebreken moeten zijn.

Vastgesteld bij 's Konings Besluit van den 16den Februarij 1836, n°. 78.

---

[1]) Idem, idem, *loc. cit.* Men leest daar de volgende *toelichting:* Blijkens Circulaire van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Januarij 1846, n°. 93, 4e Afd., in de slotbepaling van § 1 der 1e Afdeeling, en van § § 14, 15, 23 en 27 der 2e Afdeeling van bovenstaand Reglement, nopens het proefondervindelijk onderzoek in een Hospitaal, is zulks *niet* van toepassing op de lotelingen, die bij de *Militieraden* worden onderzocht, maar heeft dit alleen betrekking op de *reeds dienende* manschappen, bij derzelver visitatien door de Officieren van Gezondheid, alvorens hen, ter zake van ligchaamsgebreken, NA *hunne inlijving* ontstaan, uit de dienst te ontslaan.

BIJLAGE II.

Zie § 7.

NADERE REGLEMENTAIRE BESLUITEN *omtrent het Militair geneeskundig onderzoek voor de* LANDMAGT *en de* KOLONIËN.

a). Vrijwilligers, hetzij als soldaat, hetzij als tamboer, die niet zijn toegerust met volkomen *ligchaams-krachten*, welke hen geschikt maken om de vermoeijenissen van den militairen stand door te staan, mogen *niet* worden aangenomen. Zie Art. 25, 2de Afdeeling. (*Aanschrijving* 15 Junij 1832, nº. 93).

b). Bij het overigens naauwkeurig onderzoek van manschappen, die bestemd zijn voor het *Keur-korps* Grenadiers en Jagers, zullen die manschappen, welke voor de dienst bij de overige Infanterie-Regimenten geschikt worden geacht, voor zoo veel de ligchamelijke gesteldheid aangaat, *insgelijks* kunnen worden bestemd tot *admissie* of *overgang* bij het Keurkorps, mits zij de vereischte *taille* en een goed uiterlijk *voorkomen* bezitten. (*Aanschrijving* 27 Junij 1840, nº. 211).

c). Bij het visiteren van *lotelingen*, ter overgang tot de *staande Armée*, wordt, met betrekking tot hunne physieke gesteldheid, eene meerdere *latitude* gelaten, zoodat weinig in het oog vallende en onhinderlijke gebreken, het gemis van eenig klein deel of de geringe belemmering in het gebruik van eenig lid de aanneming daartoe *niet* verhinderen. Hierbij zullen de Offic. v. Gez. het oordeel van de *Chefs der Korpsen* of der *Provinciale Kommandanten* moeten raadplegen. In het *Geneeskundig Certificaat* en in het *Stamboek* zullen deze gebreken duidelijk worden opgeteekend. Zie terug § 8. (*Aanschrijving* 7 Maart 1842, nº. 53).

d). Bij de keuring van vrijwilligers voor de *Koloniale dienst*

moet de laatste zinsnede van de Algemeene Aanmerking op het voorafgaande Keurings-reglement volkomen worden toegepast, uit hoofde der ingebragte bezwaren tegen het physiek gehalte der uit Nederland afgezondene militairen naar de Oost-Indië. (*Aanschrijving* 24 Februarij 1851, n°. 119).

e). *Plaatsvervangers*, *nummerverwisselaars*, *rekruten* en *reëngagement* verzoekende militairen, welke met *ligte gebreken* behebt zijn, waarmede zij, volgens den letterlijken zin van de Algemeene Aanmerking van het Reglement, niet zouden kunnen worden aangenomen, moeten toch worden *goedgekeurd*, wanneer de Off. v. Gez. de »gemoedelijke overtuiging" heeft, dat zij met dezelve hunne dienst goed kunnen verrigten. — Van deze gebreken der plaatsvervangers en nummerverwisselaars moet alsdan *kennis* worden gegeven aan de Chefs der Korpsen, ten einde *aanteekening* daarvan te houden op het *Stamboek*. Voor de rekruten en reëngagement verzoekenden moeten deze gebreken op hunne *engagements-staat* worden vermeld. Vergelijk § 8. (*Aanschrijving* 30 April 1844, n°. 287, 3de Artikel).

f). *Plaatsvervangers* en *nummerverwisselaars* met *ligte* gebreken van *tijdelijken* aard, die zij verkregen hebben *nadat* zij door de Militie-raden zijn goedgekeurd of aan de Provinciale Kommandanten zijn overgegeven, moeten worden *goedgekeurd*, doch terstond ter *behandeling* in eene Militaire zieken-inrigting worden gezonden. (*Aanschrijving* 30 April 1844, n°. 287, 2de Artikel).

g). *Plaatsvervangers* en *nummerverwisselaars* met *voorgewende* of *twijfelachtige* gebreken moeten »voorloopig" worden *goedgekeurd* en dan òf bij het Korps in observatie gehouden, òf in eene Militaire zieken-inrigting ter constatering opgenomen worden. De aard dier vermeende gebreken moet ter *kennis* worden gebragt van de Chefs der Korpsen en *aanteekening* daarvan geschieden als boven. Na verkregen *overtuiging*, geeft men daarvan weder kennis aan gemelde Chefs, en, in geval van wezenlijk bestaande ongeschiktheid, met toezending eener *Geneeskundige Verklaring* van ongeschiktheid. (*Aanschrijving* 30 April 1844, n°. 287, 1ste Artikel).

h). Adspiranten, welke begeeren te worden geplaatst als Officier van Gezondheid voor de *Oost-* of *West-Indiën*, als *Apothekers* bij de Landmagt, als *Kweekelingen* bij 's Rijks Kweekschool of als *Leerling-apotheker* voor Oost-Indië, moeten gevisiteerd worden volgens den geest der laatste zinsnede van de Algemeene Aanmerking op het Keurings-Reglement.

De *Adspirant-kweekelingen* moeten daarenboven aan de volgende *drie* proeven op *bijziendheid* en *gezigts-zwakte* worden onderworpen:

1°. dat zij, op eenen afstand van 250 Nederlandsche strepen, eene gewone drukletter (bijvoorbeeld Dessendiaan Romein) duidelijk moeten kunnen zien en onderscheiden;

2°. dat zij, op eenen afstand van 5 Nederlandsche ellen, duidelijk zullen moeten kunnen zien en onderscheiden, letters en cijfers ter grootte van 3 Nederlandsche duimen, met wit krijt, op een zwart bord geschreven; en

3°. dat zij, op eenen afstand van 10 ellen, met vlugheid zullen moeten kunnen zien, tellen en onderscheiden, de bij afwisseling met de regter- en linkerhand opgestoken vingers, en zulks zoo wel met de beide oogen, als met elk oog afzonderlijk.

Wanneer de Adspiranten aan deze *drie* proeven niet kunnen voldoen, moeten zij als ongeschikt worden beschouwd, om als Kweekeling bij de Militaire geneeskundige dienst te worden aangesteld.

Ingeval de bovenbedoelde personen voor de door hen verlangde betrekking ligchamelijk geschikt worden bevonden, moet daarvan aan hen eene Geneeskundige Verklaring op zegel worden afgegeven, en ingeval van ongeschiktheid, moet dit aan hen *mondeling* worden medegedeeld, terwijl alleen aan den Inspecteur daarvan schriftelijk, onder naauwkeurige omschrijving der ziekten of gebreken, kennis wordt gegeven.

Deze *proeven* moeten worden genomen in een goed *verlicht* vertrek, alwaar men op eene deur of op den muur eene oppervlakte van 5 Ned. palmen *dof zwart* heeft doen verwen. (*Aanschrijvingen* 5 November 1851, n°. 36 en 7 Maart 1855, n°. 33).

i). Manschappen, waarvan de geneesheer en heelmeester, door eigen onderzoek der oogen, de verzekering hebben verkregen, dat zij aan *bijziendheid* lijden, zijn, wanneer zij, om kleine voorwerpen, bij voorbeeld, eene gewone drukletter, op eenen afstand van 250 strepen, duidelijk te zien en te onderscheiden, zich moeten bedienen van eenen *hollen* bril, hebbende een *negatief* brandpunt van 165 strepen, ongeschikt voor de dienst en tot eene *voorwaardelijke* vrijstelling geregtigd. Des te meer zijn ongeschikt voor de dienst en tot de voormelde *tijdelijke* vrijstelling geregtigd, alle bijzienden, die, om op eenen bepaalden afstand kleine voorwerpen duidelijk te zien en te onderscheiden, zich van eenen *hollen* bril moeten bedienen, welke een *kleiner* negatief brandpunt heeft, dan dat van den zoo evengenoemden hollen bril.

Wijders zijn ongeschikt voor de dienst en tot eene *voorwaardelijke* vrijstelling geregtigd manschappen, die aan *verziendheid* (presbyopia) lijden, en die, om kleine voorwerpen op den afstand van 250 strepen duidelijk te zien en te onderscheiden, zich moeten bedienen van een' *bollen* bril, hebbende een *positief* brandpunt van 121,5 strepen.

De Directeur-Generaal van Oorlog, wordt, onder toezending van den door de hiervoren gemelde speciale Commissie vervaardigden *Kunsttoestel*, uitgenoodigd, om voor het vervolg, geen der bij de onderscheiden wapenkorpsen ingelijfde, doch ter zake van myopie afgekeurde lotelingen of vrijwilligers, uit de dienst der Nationale Militie of van het Leger finaal te doen ontslaan, dan nadat dezelve alvorens bij een der Korpsen, te *'s Hage* Garnizoen houdende, in subsistentie gesteld en aldaar door eene, door hem Directeur-Generaal, na overleg met den Inspecteur van de Geneeskundige dienst der Landmagt, aan te wijzen *Commissie*, bestaande behalve uit gemelden Inspecteur als voorzitter, uit ten minste twee Officieren van Gezondheid der Armée, met genoemden toestel beproefd en door dezelve voor de dienst werkelijk ongeschikt zullen zijn geoordeeld. (*Besluit* van 24 April 1843; vergelijk ook §§ 30, 83 en 84).

BIJLAGE III.

Zie § 7.

Litt. L.
1ste Hoofdd.
38ste Art.

INSTRUCTIE *op het visiteren van manschappen, of zij al, of niet tot de* ZEEDIENST *geschikt zijn.*

Het onderzoek zal moeten plaats hebben door de daartoe, volgens Art. 37 van het Reglement voor de Geneeskundige dienst bij de *Marine*, door het geneeskundig Bestuur der Zee- en Landmagt te stellene Officieren van Gezondheid en op de daarbij bepaalde wijze.

De gebreken, welke degene, die er mede behebt zijn, voor de *Zeedienst* ongeschikt maken, zijn de volgende:

EERSTE AFDEELING.

Gebreken, door welke men voor de dienst VOLSTREKT *buiten staat is.*

1. Ontbering van het gezigt.

2. Het geheele verlies van den neus, vooral, wanneer dit een zeer afschuwelijk aanzien geeft en de ademhaling daardoor moeijelijk is.

3. Ontbering van de stem en het spraakvermogen, en volslagen doofheid.

4. Groote en ongeneesbare krop- en kliergezwellen, welke de ademhaling doorgaande hinderen.

5. Het verlies van het mannelijk lid of de testikels.

6. Het verlies van een arm, been, voet en hand, ook de onherstelbare verstijving van een dezer deelen.

veelvuldige opstoppingen van dezelve, zoo als verder alle zware ziekten en gebreken van de piswegen, fistels aan deze deelen enz., hetzij dat dezelve als ongeneeslijk worden beschouwd, of dat zij de aanhoudende hulp van den genees- en heelkundige vorderen.

24. Een in den *annulus abdominalis* teruggehouden testikel, vooral als dezelve pijnlijk is, de vleeschbreuk (*sarcocele*), waterbreuk (*hydrocele*), aderbreuk (*varicocele, seu cirsocele*) en alle zware gebreken aan het *scrotum,* de testikels en den zaadstreng (*funiculus spermaticus*), voor zoo verre zij voor ongeneesbaar worden gehouden.

25. Zwerende aambeijen of takken, ongeneeslijke aarsfistels, hevige en periodieke vloeijingen van de aambeijen, bloedontlastingen uit het darmkanaal, onwillekeurige afgang der drekstoffen en vooral uitzakking van den endeldarm (*prolapsus ani*).

26. Onherstelbare wangestalte van handen of voeten of andere deelen, waardoor de beweging en handenarbeid niet naar behooren kunnen verrigt worden.

27. Groote en uitgebreide aderspatten (*varices*) en habituële zwelling der voeten en beenen.

28. Kankergezwellen, kankerzweren, verouderde zweren van eene kwaadaardige gesteldheid, welke als ongeneeslijk kunnen beschouwd worden.

29. Groote en verouderde likteekens, vooral als zij door hare vasthechting de beweging van een der ledematen volstrekt hinderen, en met aanmerkelijk verlies van zelfstandigheid zijn vergezeld geworden.

30. Zware beenziekten, zoo als groote beenuitwassen of beenknobbels (*exostoses*), complete stijvigheid der gewrichten (*anchylosis*), beenzweer (*caries* seu *necrosis*), de winddoorn (*spina ventosa*), gezwellen van het beenvlies, zoodra daardoor de vrije en genoegzame beweging van het deel wordt belemmerd.

31. Huidziekten, als zij besmettelijk, verouderd, erfelijk en hardnekkig te genezen zijn, zoo als *tinea capitis* (zeerhoofd), *herpes,* en verdere kwaadaardige huidziekten.

32. Een volmaakt bleekzuchtige staat van het ligchaam (*cachexia*), ongeneeslijk scorbut en waterzucht.

33. Groote zwakte en vermagering, te groote of te kleine gestalte, vooral, in het eerste geval, als de persoon, zoo als men zegt, buiten zijne krachten gegroeid is.

34. Het podagra en de heupjicht, verouderde jicht en rheumatische pijnen, welke de vrije bewegingen der ledematen verhinderen.

35. Vallende ziekte (*epilepsia*) wel geconstateerd, stuipen (*convulsiones*), onwillekeurig beven van het ligchaam of een gedeelte van hetzelve, complete of gedeeltelijke verlamming, verstandeloosheid, razernij of onnoozelheid.

Bijaldien er bij de herhaalde Visitatie op de schepen die, volgens Art. 68 van het Reglement op de Geneeskundige dienst, moet plaats hebben, eenig verschil ontstond, ten opzigte der beoordeeling van dengenen die door het Geneeskundig Bestuur met de Visitatie is belast, en dit verschil niet tusschen hen kan worden vereffend, zal de eerst aanwezende Officier van Gezondheid op het schip waarop de Visitatie is geschied, schriftelijk de redenen van zijn verschillend gevoelen opgeven, welke dan verder aan de beslissing van het Geneeskundig Bestuur zullen worden onderworpen.

Aldus gearresteerd bij den Minister voor de Marine.

'sGravenhage, den 17den Januarij 1846. Vernieuwd den 21 Junij 1851.

Zie verder de AANMERKING volgende bladzijde:

AANMERKING

OP DE VORIGE BIJLAGE.

Bij vergelijking dezer *Instructie* met het voorafgegane *Reglement* zal blijken, dat zij, ofschoon van vroegere dagteekening, nagenoeg volkomen in *dezelfde* bewoordingen is vervat. Daar echter de lotelingen nog steeds bij ons te lande niet onder 's Lands scheepsvolk mogen worden ingelijfd, zoo *vervallen* hier natuurlijk de bijgevoegde bepalingen voor miliciens, remplaçanten enz. vastgesteld en behoeven de dienstzoekenden dus ook niet te worden *opgezonden* in de Militaire zieken-inrigtingen, ter beproeving van *genezing* of ter *constatering* hunner gebreken. Zoowel voor de dienst van *matroos*, als voor die van *marinier* vallen zij dus geheel in de termen der *vrijwilligers*.

Enkele Artikelen over ziekte-vormen, die ongeschiktheid medebrengen voor de Landmagt, worden in deze Instructie *niet* gevonden; zoo toch wordt *geene* afzonderlijke melding gemaakt van het verlies van één der *oogen*, van *vlekken* op het hoornvlies, van verlies van *tanden*, van ziekelijk *voetzweet*, van gebreken aan het *borstbeen*, van verlies van enkele *vingerleden* of *teenen*, van *platte* voeten, van *mankgaan*. De oorzaak van dit verschil is op sommige punten niet duidelijk, op andere valt zij ligtelijk in het begrip; eenige der genoemde *uitzonderingen* toch zijn meer bepaald hinderlijk in de behandeling van klein schietgeweer, in het marcheren, het dragen van den randsel, enz., diensten die, althans bij den matroos, minder of niet in aanmerking komen.

BIJLAGE IV.

Zie § 16.

UITNOODIGING *tot het doen van een* GENEESKUNDIG ONDERZOEK.

De ondergeteekende noodigt bij deze den eerstaanwezenden Officier van Gezondheid bij het Garnizoen te uit, om den persoon van (*a*) hiervoren bedoeld, een geneeskundig onderzoek te doen ondergaan, en hieronder te vermelden: of hij al dan niet geschikt is, om als (*c*) te worden toegelaten.

Te den 185 .

GENEESKUNDIGE VERKLARING.

De ondergeteekende eerstaanwezende Officier van Gezondheid bij het Garnizoen te verklaart, naar aanleiding der bovenstaande uitnoodiging, den persoon van (*a*) overeenkomstig de bestaande bepalingen onderzocht, en denzelven (*b*) gevonden te hebben, om als (*c*) te worden toegelaten, uit hoofde van (*d*)

Te den 185 .

(*a*) In te vullen naam en voornaam voluit.

(*b*) In te vullen geschikt of ongeschikt.

(*c*) In te vullen in welke betrekking en bij welk Wapen de belanghebbende zich wenscht te engageren.

(*d*) In te vullen de gebreken die hem ongeschikt maken.

BIJLAGE V.

Zie § 19.

GENEESKUNDIGE VERKLARING.

(*a*) Van de eerste, tweede of derde klasse.
(*b*) Het Garnizoen, Korps of Hospitaal.

(*c*) Namen en voornamen, voluit geschreven.

Ik ondergeteekende, Officier van Gezondheid der (*a*) klasse, bij (*b*) , verklare dat de in deze Memorie van voordragt vermelde (*c*)

buiten staat is om de active militaire dienst te blijven waarnemen, op grond van § der Afdeeling van het Reglement op het visiteren van manschappen, uit hoofde van (*d*)

(*d*) Omschrijving der ziekten of gebreken.

ten gevolge van (*e*)

(*e*) Oorzaak van het ontstaan der ziekten of gebreken.

ontstaan den (*f*) 18 . . *in* en *door* dan wel *buiten* de dienst, en waarvoor hij gedurende den tijd van (*g*) in het Hospitaal (of de Infirmerie) te

is behandeld.

(*f*) Tijd van het ontstaan aan te geven door vermelding van den dag en het jaar. Dat gedeelte dezer zinsnede door te halen, hetwelk niet vereischt wordt.
(*g*) In te vullen het aantal weken of maanden.

Deze persoon is geheel of gedeeltelijk buiten staat, om door handenarbeid in zijn dagelijksch onderhoud te voorzien.

Deze zinsnede door te halen, wanneer de lijder niet in dat geval verkeert, en zoo ja, moeten de woorden GEHEEL of GEDEELTELIJK een van beiden worden geroijeerd.

Te , *den* 18 . .

BIJLAGE VI.

Zie § 20.

HERKEURINGS-RAPPORT.

Zie de volgende bladzijde:

DOORLOOPEND NOMMER.	NAAM, VOORNAAM, OUDERDOM EN GRAAD DER MILITAIREN.	ZIEKTEN OF GEBREKEN.	BESLUIT.	BESLISSING VAN DEN INSPECTEUR VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST DER LANDMAGT.
	Naam. Voornamen. Ouderdom. Graad, met vermelding van de positie, als: Vrijwilliger, Milicien, Nommerverwisselaar, Plaatsvervanger, waarbij gediend en sedert hoe lang? 1°. 2°. 3°. 4°. 5°.	A. Geneeskundige beschrijving der ziekten of gebreken, met vermelding der storingen in de verrigtingen: 1°. 2°. 3°. 4°. 5°. B. Oorzaken der ziekten of gebreken: 1°. 2°. 3°. 4°. 5°. C. Tijdstip van het ontstaan der ziekten of gebreken, en bij welke gelegenheid: 1°. 2°. 3°. 4°. 5°. D. { Buiten de dienst: In, doch niet door de dienst: In en door de dienst: E. Waar, — in welke inrigting, — op welk tijdstip, — hoe lang, — en met welk gevolg behandeld:	1°. Is deze persoon, op grond van Art. der Afdeeling van het Reglement op het visiteren van manschappen *al* dan *niet* bekwaam voor de militaire dienst? 2°. Is hij geheel in staat, — of geheel of gedeeltelijk buiten staat, — tijdelijk of voor altijd, — om door handen-arbeid in zijn dagelijksch onderhoud te voorzien? 3°. Bestaat er al dan niet waarschijnlijkheid dat zich, met den tijd, in de gesteldheid der ziekten of gebreken eene verandering ten goede zal opdoen, waardoor hij weder geheel of gedeeltelijk door handen-arbeid in zijn dagelijksch onderhoud zal kunnen voorzien?	

Naar waarheid en op den eed aan den lande opgemaakt.

Te den 185 .

BIJLAGE VII.

Zie § 23.

Model.

Eerste bladzijde.

REGISTER

DER BEHANDELDE ZIEKEN EN GEKWETSTEN, AAN BOORD VAN Z. M. FREGAT KENAU HASSELAAR, AANVANGENDE MET DEN EERSTEN MAART 1830, BEVATTENDE VIJF EN TWINTIG BLADZIJDEN, ALLE DOOR DEN ONDERGETEEKENDE KAPITEIN TER ZEE N. N., KOMMANDANT VAN DIEN BODEM, GEWAARMERKT.

De Kommandant voornoemd,

(Naamteekening.)

Zie de volgende bladzijde:

NAMEN DER SCHEPEN.	FOLIO OF NOMMER DER ROL.	NAMEN EN VOORNAMEN. (VOLUIT GESCHREVEN.)	RANGEN.	OUDERDOM.	GEBOORTEPLAATS, RIJK OF PROVINCIE.	NAMEN DER SCHEPEN OF HOSPITALEN.	
						VAN WAAR DE ONDER BEHANDELING ZIJNDE ZIJN ONTVANGEN.	WAAR NAAR TOE DE ZIEKEN TER VERDERE BEHANDELING ZIJN VERZONDEN.
Fregat Kenau-Hasselaar.	88	HEUVEL. (ALBERT HENDRIK VAN DEN)	Matroos 3 klasse.	30 Jaar.	Leiden. (Zuidholland).	»	»
Korvet Dolfijn.	102	RENIER. (PIETER)	Jongen.	18 Jaar.	Amsterdam. (Noordholland).	Van Z. M. Korvet Galathee.	Z. M. Fregat Maria Reigersbergen.
Fregat Kenau-Hasselaar.	98	JANSSEN. (ABRAHAM)	Stuurman.	38 Jaar.	Emden. (Hannover).	»	»

Gezien, den 31 Julij 1830.

De Kommandant.

DAGEN WAAROP DE LIJDERS					AARD DER ZIEKTEN EN GEBREKEN MET OMSCHRIJVING DER OORZAKEN, WANNEER ZULKS KAN GEACHT WORDEN VAN BELANG TE ZIJN.	*AANMERKINGEN.*
ONDER BEHANDELING ZIJN GEKOMEN,		VAN ONDER BEHANDELING ZIJN GEGAAN,				
BIJ DEN AANVANG DER ZIEKTE.	VAN ANDERE SCHEPEN OF UIT DE HOSPITALEN.	HERSTELD.	NAAR ANDERE SCHEPEN OF HOSPITALEN.	OVERLEDEN.		
16 Julij 1830.	»	20 Sept. 1830.	»	»	Heeft op den 16 Julij 1830, eene verwonding bekomen, door het vallen van een zwaar stuk hout op zijn linkerbeen.	Den 22 Julij 1830 is het linkerbeen tot op een derde onder de knie afgezet. Den 22 September 1830, aan dezen persoon eene geneeskundige verklaring afgegeven, en daarvan afschrift aan het Departement voor de Marine gezonden.
»	18 Julij.	»	10 Oct.	»	Volgens mededeeling van den Officier van Gezondheid van Z. M. Korvet Galathee, was deze schepeling aan boord van Z. M. Korvet Dolfijn reeds sedert 1 April 1830, aan tusschenpoozende koortsen lijdende.	Bij de terugkomst in het Vaderland, is deze lijder aan boord van het wachtschip in het Nieuwediep overgebragt.
20 Julij.	»	»	»	25 Julij.	Galkoorts.	

Bij de buiten dienststelling van dit vaartuig op den 16 Augustus 1831, dit register gesloten door ons ondergeteekenden, Commandant van dezen bodem en eerst aanwezenden Officier van Gezondheid.

Te Vlissingen, den 17 *Augustus* 1831.

(Naamteekening.)

Model.

GENEESKUNDIGE VERKLARING.

Zie § 23.

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE ZEEMAGT. Z. M. FREGAT KENAU HASSELAAR, ONDER BEVEL VAN DEN KAPITEIN TER ZEE N. N.

De ondergeteekende, eerst aanwezende Officier van Gezondheid, dienende aan boord van Z. M. *Fregat Kenau Hasselaar*, *onder bevel van den Kapitein ter zee* N. N., verklaart: dat, ALBERT HENDRIK VAN DEN HEUVEL, geboren den 12. *Mei* 1800 *te Leiden*, provincie *Zuidholland*, aan boord van dien bodem dienende als *Matroos van de derde klasse*, op folio 88, *den* 16. *Julij* 1830 onder geneeskundige behandeling is gekomen ter zake van *eene verwonding aan het linkerbeen, veroorzaakt door het vallen van een zwaar stuk hout op dat deel, ten gevolge waarvan hem op den* 22. *daaraanvolgende het linkerbeen tot op een derde gedeelte onder de knie is afgezet geworden, waarna hij van dien datum aan boord van dit vaartuig is behandeld* tot den 22. *September* 1830; zijnde hij hierdoor thans geheel ongeschikt om verder Z. M. Zeedienst te blijven waarnemen; terwijl hij geheel buiten staat is, om door handenarbeid in zijn dagelijksch onderhoud te kunnen voorzien.

Batavia, den 22. September 1830.

(*Naamteekening en Kwaliteit.*)

Gezien door mij Kommanderenden Officier van voornoemd vaartuig.

BIJLAGE VIII.

Zie § 28.

VOORSCHRIFTEN *omtrent Geneeskundige Attesten, waarvan de* LOTELINGEN *zijn voorzien*

Bij Koninklijk besluit van den 7 October 1845, no. 62 is bepaald:

Dat de genees- of heelkundige Certificaten of Attesten, waarvan een loteling, die vermeent door ziekte of gebreken voor de dienst der militie ongeschikt te wezen, houder mogt zijn, door denzelven, ten tijde dat hij geroepen is om zich, ten overstaan van den Militie-raad, door de, tot deszelfs adsistentie, aangewezen Genees- en Heelkundigen te laten onderzoeken, alvorens tot de visitatie te worden toegelaten, op de hiertoe te doene aanvrage, aan den *Voorzitter* van gemelde Raden moeten worden overhandigd, en door voormelden Voorzitter slechts dan aan den met het onderzoek belasten Geneesheer en Heelmeester *ter inzage* worden overgegeven, wanneer deze stukken:

a). Afgegeven zijn door eenen Geneesheer of Heelkundige, wonende of gewoon zijnde de practijk uit te oefenen in dezelfde *Gemeente*, alwaar de loteling, wien de inhoud betreft, aan de Inschrijving voor de Nationale Militie voldaan heeft, of wel, bijaldien deze deszelfs bestendig verblijf ten minste ééne maand, aan de afgifte van het Certificaat voorafgaande, elders dan in gezegde Gemeente heeft gehad, afgegeven zijn door een' Geneesheer of Heelmeester, wonende en de practijk uitoefenende in de Gemeente van des houders werkelijk verblijf.

b). *Blootelijk* bevatten eene aanduiding der ziekte, waaraan de loteling door den afgever bevonden is, afgeleid uit de *verschijnselen*, welke zich bij denzelven voordoen, te laboreren, en eene opgave van den *tijd* gedurende welken de lijder, ter zake van de daarin vermelde kwaal, door den afgever is behandeld geworden, en *zonder* gevolgtrekking van dezen, of de aangeduide ziekte den houder al dan niet tot de dienst ongeschikt maakt; — zullende de Certificaten, welke aan de bovengemelde vereischten niet voldoen, moeten worden ingehouden, en *niet* aan de met het onderzoek belaste Geneeskunstoefenaren mogen worden overgegeven [1]).

Provinciaal Blad van Zuid-Holland.
6 Januarij 1846, nº. 1.

---

1) Dit is een bevreemdend voorschrift, zonder eenige nuttige strekking, dat ligtelijk tot arbitraire handelingen van de niet deskundige Militie-raden aanleiding kan geven.

Men vindt een uitgewerkt opstel van den Heer W. J. L. VERBEEK, over deze en andere leemten in het werk der Militie-raden, in de *Geneeskundige Courant*, 1854, nº. 13 en 14.

LITTERATUUR.

BIENENBURG (VON). Versuche einer Militärischen Staatsarzneikunde, 1804.

BOUDIN. Résumé des dispositions légales et réglementaires du recrutement, de la réforme et de la retraite, Paris, 1854.

CAAN. Handleiding voor leden van Militie-raden, enz., 's Gravenhage, 1852.

COCHE. De l'opération médicale du recrutement, Paris, 1829.

ECKART. Vollständige Sammlung der über das Bayerische Sanitätswesen erlassenen Verordnungen, München, 1855.

ENGELS. Dissertatio medica de morbis simulatis, Groningae, 1822.

FALLOT. Mémorial de l'expert dans la visite sanitaire des hommes de guerre, Bruxelles, 1837.

GAVIN. On feigned and factitious diseases of Soldiers and Seamen, London, 1843.

HEMPEL. Handbuch der Kriegs-Hygiène, 1822.

ISFORDINK. Militärische Gesundheits-Polizei, Wien, 1827.

KETTEN (VAN DER). Dissertatio medico-forensis de morbis simulatis organorum sensuum, Groningae, 1850.

KIRCHNER. Abhandlung über die verstellten Krankheiten, Salzburg, 1847.

KIRCKHOFF (VON) en WINCKEL. Over de rekrutering, Amsterdam, 1824.

KRÜGELSTEIN. Erfahrungen über die Verstellungskunst in Krankheiten, Leipzig, 1828.

MARC. Art. Maladies dissimulées, Tome X, Dictionnaire des sciences médicales, Paris, 1814.

MARSHALL. Praktische Bemerkungen über die Inspektion der Rekruten für die Armée und über simulirte Krankheiten, uit het Edinburg Journal, October, 1826, in HORN's Archiv f. mediz. Erfahrung, 1827.

MASSY. Remarks on the examination of recruits, London, 1854.

PERÇY et LAURENT. Art. Simulation des maladies, Tome LI, Dictionnaire des sciences médicales, Paris, 1821.

PRADIER-FODERÉ. Lois sur le recrutement, Paris, 1854.

ROZIER. Législation sanitaire de l'Armée de terre, Paris, 1853.

SCHMETZER. Ueber die wegen Befreiung vom Militär-Dienste vorgeschützten Krankheiten, Tubingen, 1829.

SPEYER. Systemathische Darstellung der ärztlichen Untersuchung, Hanau, 1833.

WENDROTH. Anleitung zur Untersuchung von militair-pflichtigen und invaliden Soldaten, Eisleben, 1839.

Reglement op de Geneeskundige Dienst bij de Landmagt, 's Gravenhage, 1830.

Recueil militair. Wet omtrent de inrigting der Nationale Militie, 1e Deel, 's Gravenhage, 1818.

Recueil van Zeeorders, en andere reglementaire Dispositiën, Aanschrijvingen en Missives voor de Land- en Zee-magt en de Koloniale Dienst.

Verscheidene Werken over *Geregtelijke* en *Militaire* geneeskunde en vele binnen- en buitenlandsche *Tijdschriften*, in den tekst vermeld.

NB. Eene uitvoerige opgaaf van de oudste en nieuwere Geschriften, over *rekruteren*, *visiteren* en *misleidings-ziekten*, die van 1538 tot 1839 zijn verschenen, kan men vinden in het boven aangehaalde Werk van HECTOR GAVIN (London, JOHN CHURCHILL, Princes-street, SOHO).

